

‘Mit de sees hart jacht in Baffelt’

Doopsgezinden in het Halfambt

31-12-2008
Hellevoetsluis
Willem Stuve

Voorwoord en inleiding

Nadat ik in het boek *Marne Mennisten*¹ heb getracht een overzicht te geven van de doopsgezinden in de Marnestreek ben ik in geografisch opzicht naar beneden gezakt. Voor zover bij mij bekend is er nog nooit gepubliceerd over de doopsgezinde gemeente van Rasquert. Er waren wel artikelen te vinden in vooral doopsgezinde literatuur, maar allen van een zeer beperkte omvang. Over de doopsgezinden van Baflo en Rasquert bleek veel – in het bijzonder genealogisch – materiaal te vinden te zijn. Het boerderijenboek over het Halfambt² en Pathuis³ bleken van onschatbare waarde voor het onderzoek. In het boek van Pathuis waren vooral de talrijke doopsgezinde grafzerken opvallend te noemen. Ook de atlassen van de stads- en provincielanden leverden mooi beeldmateriaal op⁴. Ik ben de auteurs van genoemde boeken dan ook zeer erkentelijk voor hun werk. Het maakte mij mogelijk om iets meer kleur te geven aan een gemeente, die in de doopsgezinde geschiedschrijving en daarbuiten vooral bekend is geworden door het prachtige verhaal ‘Vaders hoed en moeders das’.

Nog een paar woorden vooraf. Het is niet altijd gemakkelijk om duidelijk het gebied van de vroegere doopsgezinde gemeenten af te bakenen. Leden woonden soms zeer verspreid. Soms verhuisden ze zelfs naar een ander gebied, terwijl ze wel lid bleven van hun oorspronkelijke gemeente. Voor de behandelde gemeente heb ik de kerspels van het boerderijenboek naast het geboorteregister gelegd. Daarmee wordt het gebied van de Groninger Oud-Vlaamse gemeente te Rasquert bepaald tot de kerspels Baflo, Rasquert, Tinallinge, Saaxumhuizen, Maarhuizen, Ranum en Eenrum. Het is echter voor de onderzoeker oppassen geblazen. Voor Ranum geldt dat doopsgezinden ook lid van de Vlaamse gemeente Obergum-Winsum kunnen zijn, en voor Eenrum geldt dat ze lid van de Vlaamse gemeente te Den Hoorn kunnen zijn. Tenslotte heb ik ook Warffum tot het gebied van de gemeente te Rasquert gerekend. Behalve het materiaal uit de al genoemde atlassen is gebruik gemaakt van kaarten uit de atlas van Jacob Kuyper⁵.

Willem Stuve
Hellevoetsluis © 2008

¹ W. Stuve, *Marne Mennisten*. (Hellevoetsluis, 2005).

² G. Boerma, A.F. Kruizinga en R. van der Tuuk, *Boerderijen in het Halfambt* (Bedum, 1992).

³ A. Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden. Teksten, wapens en huismerken van 1298-1814* (Assen en Amsterdam, 1977).

⁴ M. Schroor, *De Atlas der Provincielanden van Groningen 1722-1736* (Groningen, 1996) en M. Schroor, *De Atlas der Stadslanden van Groningen 1724-1729* (Groningen, 1997).

⁵ J. Kuyper, *Gemeente-atlas van Nederland* (Leeuwarden: Hugo Suringar, 1871). Kuyper tekende zijn kaarten in de periode 1865-70.

Inhoudsopgave

Voorwoord

1) De geschiedenis

De vroegste geschiedenis
Strijd binnen de gemeente
‘Ucke Wallisten’ of Groninger Oude Vlamingen
In contact met de publieke hervormde kerk
De tweede helft van de geschiedenis
Het einde van de gemeente te Rasquert
De Vlaamse gemeente te Eenrum

2) Andere wetenswaardigheden

De oude eenvoud
Het vermaanhuis
De armenzorg
Korte lijst van oudsten, leraren en diakenen
Vertegenwoordigers naar de sociëteitsvergaderingen

3) Biografische aantekeningen

Betreffende lidmaten van Rasquert en Eenrum
Doopsgezinde huwelijken voor de hervormde kerk te Baflo
Geboorteprotocol van de doopsgezinde gemeente te Rasquert

Bijlagen:

- 1 – een verboden huwelijksbevestiging, 1607
- 2 – een geval van ‘echtmijding’ te Saaxumhuizen, 1647
- 3 – verpondinglijst van Baflo en Rasquert, 1630
- 4 – het proces tegen Tjaart Michiels, 1741
- 5 – verkiezing van Tonje Klasen tot Algemeen Opziener in 1755

1) DE GESCHIEDENIS

De vroegste geschiedenis

In de periode mei-juni 1569 reisden Charles Quarre, raad en zijn secretaris Jan van den Broecke in opdracht van de Raad van Beroerten door het Groninger platteland. Zij moesten informatie inwinnen aangaande de Beeldenstorm, die daar had plaatsgevonden. Eén van eerste personen, die ondervraagd werden was Cornelis Roelofs. Hij getuigde over de Edelman Christoffel van Ewsum:

[...] ende wordt hem naegeseeght dat hij solde een mennenyte zijn, ende heeft diversche meyers oft pachters die mennenyten zijn, woonende zommige te Baffel ende Raschweert, aldaer deselve Christoffel zijn have getrocken heeft ende over Emse gevuert [...]⁶.

Genoemde Christoffel van Ewsum was een zoon van Wigbold van Ewsum en Beetken, erfdochter van Rasquert. Zijn vader en moeder hadden in 1502 met Azego Aylkumma een ruil gemaakt, waardoor de heerd Aylkuma te Rasquert, een andere heerd te Rasquert, een heem te Tinallinge, drie henen te Baflo en Hessingaheerd te Birda in hun bezit kwamen⁷. In 1554 vond een verdeling tussen Christoffel en zijn broers Johan en Wigbold plaats. Daarbij kreeg Johan Ewsum (bij Middelstum) en Mensinge, Wigbold kreeg Nienoord en Christoffel het bezit te Rasquert. Christoffel was in 1551 getrouwd met Margrete van Dornum. Zij was een dochter van Ulrich van Dornum, van Oldersum in Oost-Friesland⁸. Ulrich was een promotor van de hervorming. Hij had Carlstadt en Sebastian Franck geherbergd, en mogelijk in 1536 korte tijd Menno Simons. Christoffel was zoals gezegd gevlucht. Door de Raad van Beroerten werd hij als ‘principael mennist’ aangemerkt⁹. Hij werd ook beschuldigd van steun aan graaf Lodewijk van Nassau. Op 10 januari 1570 werd Christoffel door Alva gebannen, en werden zijn goederen verbeurd verklaard¹⁰. Hij leefde later in Oost-Friesland, waar hij bezittingen had bij Emden en Jennelt. Hij gold daar als beschermheer van geloofsvluchtelingen en was een vriend van de hervormer Johannes á Lasco. Uit bovenstaande volgt dat er al vroeg doopsgezinden aangetroffen worden in Baflo en omstreken. Verder weten we van activiteiten van de bekende oudste Leenaert Bouwens in deze streek in de periode 1554-1561. Hij hield zich, volgens een overlevering, mogelijk schuil op een eilandje in de bocht van het Reitdiep vlak bij de borg Allerma bij Ezinge. Tenslotte bestaat ook nog de mogelijkheid dat Menno Simons zelf bij Christoffer onderdak heeft gevonden. Het gaat echter te ver om, zoals Vos schrijft:

En wanneer wij nu erbij weten, dat juist te Rasquert oudtijds een bloeiende Doopsgezinde gemeente is geweest, die behorende tot de fractie der Oude Vlamingen, die in hun opvattingen en gebruiken het conservatiefst waren en het meest overeenkwamen met Menno's denkbeelden, dan vindt die gehechtheid aan Menno in de gemeente te Rasquert misschien haar verklaring in het feit, dat de hervormer in haar midden vertoefd en gearbeid heeft¹¹.

⁶ A.F. Mellink, *Friesland (1551-1601) and Groningen (1538-1601)* (Leiden, 1995), 209. Onderzoek in het archief van de familie van Ewsum naar deze pachters leverde niets op. Een register van inkomsten uit goederen van het jaar 1551 – dus voor de verdeling tussen de broers – vermeld helemaal geen pachters uit genoemde plaatsen, wél uit Ranum, Maarslag en Mensingeweer. Groninger Archieven [verder: GA], inventaris van het archief van de familie van Ewsum, inv. nr. 649.

⁷ GA, inventaris van het archief van de familie van Ewsum, inv. nr. 546.

⁸ Een andere dochter van Ulrich – Essa – was getrouwd met een doopsgezinde kleermaker, die haar in de stad Groningen had getrouwd. Deze Johan van Dornum, genaamd Gersema, van Ayenwolde was waarschijnlijk geen gewone kleermaker, maar lakenkoper of iets dergelijks. Vermoedelijk behoorde hij tot de Davidjoristen. De Groninger burgemeestersfamilie Geertsema stamt mogelijk van hem af. De uitdrukking ‘kleermaker’ was bedoeld om duidelijk te maken dat de Ewsums niet hadden ingestemd met een huwelijk beneden de eigen stand. Otto S. Knottnerus, email 12 oktober 2006.

⁹ Dat Christoffel en zijn vrouw tot de mennisten (‘full-fledged followers of Menno Simons or Anabaptists’) behoorden, wordt overigens door de historicus Cornelius Krahn tegengesproken in zijn bijdrage in: H.S. Bender (ed.), *The Mennonite Encyclopedia. A Comprehensive Reference Work of Anabaptist-Mennonite Movement* [verder: ME] (Scottsdale PA, 1955-1990; 5 dl.) II. 277. In een schriftelijke reactie deelde Otto Knottnerus mij ook mee dat waarschijnlijk alleen de vrouw van Christoffel doopsgezind was, email 12 oktober 2006.

¹⁰ J. Marcus, *Sententien en indagingen van den hertog van Alba uitgesproken en geslagen in zynen Bloedtraedt* (Amsterdam, 1735), 223-224.

¹¹ K. Vos, ‘Menno Simons in Groningen’, in: *Groninger Volksalmanak*, 144.

Strijd in de gemeente

De gemeenten in Groningerland kozen tijdens het Vlaams-Friese conflict rond 1566 vrijwel allemaal de kant van de Vlamingen. De Humsterlandse vrede uit 1574 – een poging om het eerder genoemde conflict op te lossen – werd door vrijwel alle Vlaamse gemeenten in de provincie Groningen afgewezen. Toen binnen de Vlaamse richting in 1587 opnieuw een breuk ontstond hielden de gemeenten in Groningen, onder leiding van de oudsten Brixius Gerrits en Cornelis Pieters, zich afzijdig van het conflict. De beide partijen in het conflict zouden later bekend worden onder de namen (Jonge) Vlamingen of Contra-huiskopers en Oude Vlamingen of Huiskopers¹². De Groningse gemeenten hadden op beide partijen wat aan te merken, en wilden dat de zaak voor een breed beraad van gemeenten werd besproken. De Haarlemse gemeente wilde dat zij haar kant zouden kiezen en noemde het uitvoerig bespreken ‘een menschelick goetduncken, plantinge van menschen, holtstapelen dat vyre verbranden sal’. De breuk werd nog niet definitief; gedurende een jaar of vijf sloten de gemeenten in het Groningerland zich noch bij de ene noch bij de andere zijde aan. Het beeld veranderde in 1592 toen zij per brief gesommeerd werden in Emden te verschijnen voor vertegenwoordigers van de Haarlemse gemeente en die van Emden. Toen een reactie uitbleef volgde op 8 september 1592 het oordeel: ze werden collectief gebannen:

[...] sulck dat wellicht 't meerendeel van alle broederen en[de] susteren in Groeningen en[de] Groningerlant en[de] Oldamth, (bestaende doe[n] ter tijt wel in tien ofte elf Gemeenten) van hare brieven en[de] noodinghe niet geweten en hebbe[n], behalven dat ooc de kraemvrouwen, oude en[de] krancke personen, ooc die ander ongelegentheyt hebbe ghehad, niet hebben konnen kome[n]¹³.

Tot de bovengenoemde tien á elf gemeenten moeten we waarschijnlijk ook Rasquert rekenen.

Een nieuw hoofdstuk brak aan met de oudste Jan Luies uit Kloosterburen en zijn opvolger Ucke Walles uit Nordbroek. Luies, ‘bisschop der mennisten uijt de Marna’. En met hen duik ik een stukje doopsgezinde geschiedenis in, hetgeen nodig is om het vervolg te kunnen begrijpen. Jan Luies moet al oudste geweest zijn omstreeks 1610. Hij behoorde tot de (Jong-)Vlaamse partij, en als zodanig verdedigde hij deze richting tegenover de Friezen en tegenover wat hij zag als aantastingen van zijn richting. We geven hieronder een kort chronologisch overzicht van zijn activiteiten als oudste. Het overzicht zal wellicht de indruk wekken dat Jan Luies alleen maar bij conflicten betrokken was. Men moet echter bedenken dat voor deze selectie vooral geput is uit strijdgeschriften van de tegenstanders van Jan Luies. Zelf heeft Jan Luies geen geschriften nagelaten, zodat we daar niet op kunnen terugvallen.

In 1615, 1616 of 1617 gingen Jan Luies en anderen over tot het bannen van oudste Jaques Outerman (ook wel: Jacques van Reyningen genoemd), de oudste van de Vlaamse gemeente De Block te Haarlem. Hij werd waarschijnlijk gebannen omdat hij met het verenigen van Vlamingen en Friezen instemde. De Haarlemse gemeente bleef Outerman ondanks het banvonniss erkennen als haar oudste¹⁴.

Een verwijzing naar deze gebeurtenis, evenals naar het heruitgeven door de volgelingen van Jan Luies van een geschrift van Outerman over het Vlaams-Friese conflict, vinden we in het volgende:

Beminde leser, wy sijn verwondert, dat nu V[incen]t D[e] H[ont] gesinde een Boecxken hebbe[n] laten drucken, sonder haren naem; ende daer by dient aangemerckt, dat zy nu Jan Luyens ghesinde Boecxken tot haer behulp nemen om P[ieter] V[er]K[indert] saecke te verduyteren. Daer is noch aen te mercken, eerst, dat hy die den Brief geschreven heeft, te weten JAQUES OUTERMAN, by haer is ghekent voor een Afvallighe; ende die 't eerst heeft laten drucken is by haer geen Broeder bekent; Soo nemen zy tot behulp om haer Twist staende te houden, 'tverklaren van een Afvallighe by haer; ende den eersten die 't liet drukken soude by haer een werelts persoon genoemd worden; So dat den leser wel kan oordeelen, hoe fundamentelijcken zy haer Twisten staende houden, want in de Ghemeynte en soudon zy niet geloofd worden, ende 't wordt nu ghebruyckt, om den eenvoudighen by haer te stillen. Den Christelijcke[n] Leser mach 't in de vreesse Gods overlegghen. Amen¹⁵.

In 1610 hadden de Vlamingen en de Friezen te Harlingen zich verenigd. Deze vereniging werd door sommigen toegejuicht, bij anderen riep zij verzet op. Het laatste gold vooral voor de Groningse gemeenten. Uiteindelijk

¹² Uitvoerige beschrijving bij W. Stuve, ‘Herrie om een huis. De Huiskopertwist kritisch bekeken’, in: *Doopsgezinde Bijdragen* 31 [verder: DB] (2005), 33-74.

¹³ Stuve, ‘Herrie om een huis’, 71.

¹⁴ Stadsarchief Amsterdam [verder: SAA], PA 565.C, inv. nr. 66. Door Pieter Cock, 72 jaar oud, lid van de Vlaamse gemeente te Haarlem op 9 mei 1663 afgelegde verklaring voor not. Jacob van der Camer te Haarlem.

¹⁵ *Copie Eens briefs / soo Jaques Outerman eertijds geschreven heeft / aen eener / ghenaemt Lambert Annens / tot onderrichtinge van de droevighe Sake / so eertijds tusschen diemen nu Vr[ies]en en[de] Vla[mingen] noemt / ghevallen is. Met een korte Voor-reden / seer dienstich om te lesen / ende deselve met aendachtiger herten te overdencken* (Haarlem, Thomas Fonteyn / Boeck-drucker ende Boeckverkooper / inde Bartel-Joris-stræet / inde Boeck-druckerij, 1634), Nota voorin. De genoemde brief werd op 28 november 1596 aan Annes gestuurd.

resulteerde dit in het verbannen van de Harlingse gemeente door de Groningse gemeenten onder leiding van Jan Luies. De ban werd in ieder geval voor 3 juli 1616 uitgesproken.

[...] dat se onse misdaet daerwt enyge in Groningerlant een oordeel over ons besloten, uitgesproken ende als verbannen luyden ons het afscheyt gegeven hebben, dat wy, so sy schryven, het Stichtse oordeel hebben verworpen door het vrede maecken met de Vrie[sen]¹⁶.

De verhoudingen waren, zoals we boven gezien hebben, al niet goed tussen de Groningers en de Haarlemse Vlaamse oudste Jacques Outerman. Op een vergadering van Vlaamse leiders te Lange Zwaag in 1620 verklaarde de Haarlemse oudste Jacques Outerman over Jan Luies:

[...] dat hy noyt schrickelijcker ofte gruwelicker ketter gehoord en hadde als Jan Lulifsz. was. Merckt / dit en zijn geen reden om te houden vrede / maer wel om vrede te breken. Merckt / noch seyde een van Jacus van Reyningen syne Voor-standers in den selven handel / dat die Groeninge-landers gehwelt-ghebruyckers waren / ende gruwelen aen rechten / ende gheleacks oock by verdestrueeders ende twist-maeckers [...] ¹⁷.

Het Vlaams-Friese conflict bleef de gemoederen bezighouden. Van 13 tot 17 april 1622 vond te Hoorn een geloofsgesprek plaats tussen Jan Luies, oudste; de vermaners Gerrit Harms en Jan Gerrits uit Amsterdam; Laurens Pieters en Lulef Tonnis uit Humsterland; Jan Jans Mabé uit Groningen ‘ende enige meer, uyt verscheyden plaetsen’ aan Vlaamse zijde. Van Oud-Friese zijde waren de drie oudsten Pieter Jansz. Twisck, Derrick Gerrets en Cornelis Japickx aanwezig. Het gesprek te Hoorn was voortgekomen uit een briefwisseling tussen Pieter Jans Twisck en Gerrit Harms. Deze waren vervolgens te Sardam een gesprek begonnen, maar hadden dat niet voleindigd. Hierop vond bovenstaand dispuut plaats. Het ontstaan van de scheuring tussen Vlamingen en Friezen werd uitvoerig behandeld, maar men kwam niet nader tot elkaar.

Vanwege zijn ijveren voor de Vlaamse partij is het dan ook niet vreemd dat Jan Luies zich in 1623 te Amsterdam bevond, waar een gedeelte van de Vlaamse gemeente zich met de Friezen wilde verenigen. Luies keerde zich tegen deze vereniging en bande een aantal Vlaamse leden, waaronder de oudste Abraham Dircksz. Bierens.

In hetzelfde jaar liet Jan Luies in een brief van 12 oktober aan de Vlaamse gemeente te Amsterdam weten, dat de Gemeente Gods te Groningen Claes Claesz., oudste van de Vlaamse gemeente te Blokzijl had gebannen. Hieronder volgt een fragment uit deze brief:

Noch is Claes Claesz. over eenighe jaeren in de mijdninghe vervallen, waermede hij twist ende erghernisse heeft aengerecht. Ja scherpelijck bedisputeert, dat men de lieden niet en behoefte te mijden als zij van de gemeente bestraft waeren, maer eer zij gestraft en de misdaedt ghedaen hadden, most mense mijden. Ende als Claes op verscheyden tijden hier over is aenghewesen en bij sijn quade gront is gebleven, so is hij ten eynde van de Gemeente Gods in Groeningerlandt gestraft, als ooc mede, omdat hij in de buyten-trou was vervallen¹⁸.

Aan zijn achterban moest Jan Luies wel uitleggen waarom hij de Blokzijler oudste had gebannen. Op 25 januari 1627 was hij met gezelschap bij de broeders te Deventer. Hij sprak met hen over Claes Claesz. en diens boekje ‘tot last ende nadeel van mij ende vele gemeenten’. De aanwezige broeders vertelde Jan dat hij bij Claes Claesz. was geweest, en dat die beloofd had op hem te reageren. Voor de vergadering te Blokzijl, waar ook veel broeders uit Giethoorn en Blokzijl aanwezig waren, had Claes Claesz. zijn boek voorgelezen. Volgens Jan echter had Claes geen bewijs gegeven van diens beweringen. Jan Lues had naar aanleiding van Joh. 10 aangetoond dat Claes Claesz. een ‘dief en moordenaar’ was¹⁹.

Als reactie verscheen in 1627 de schriftelijke verdediging van Claes Claesz. tegen de ban door de Groningse gemeenten: *ONSCHULT / ende Bestraffinge, des on-Schrift-matighen oordeels, 't welck by JAN LUYES ende sijne medestanders gegeven ende uyt-ghesproocken is over CLAES CLAESZ. TOT BLOCKZYL*²⁰. Van de over hem uitgesproken ban schreef hij:

¹⁶ S. Zijlstra, *Om de ware gemeente en de oude gronden. Geschiedenis van de dopersen in de Nederlanden 1531-1675* (Hilversum en Leeuwarden, 2000), 383 voetnoot 7. De gemeenten in Overijssel hadden zich buiten het Vlaams-Friese conflict gehouden. In 1569 oordeelden zij tijdens de zogenaamde Stichtse Presentatie dat de Vlamingen het minst te verwijten viel, en vervolgens hun zijde gekozen.

¹⁷ Jan Geritsz., *Een Spieghel des Gheloofs, Daer leyder nu vele of Syn ghewecken / door haer sonden ende gebreecken / ende sijn daer door verduystert gheworden in 't verstandt / ende vervreemt van 't leven dat uyt Godt is* (z.pl., 1641), 62-64.

¹⁸ F. Smit, *Geschiedenis der doopsgezinden in Blokzijl* (Steenwijk, 1992), 187.

¹⁹ Op 29 juni 1627 werd deze verklaring aan Claes Claesz. overhandigd door de boden Daniel Berens Cremer en Meyndert Meylyens.

²⁰ Claes Claesz., *ONSCHULT / ende Bestraffinge, des on-Schrift-matighen oordeels, 't welck by JAN LUYES ende sijne medestanders gegeven ende uyt-ghesproocken is over CLAES CLAESZ. TOT BLOCKZYL* (Amsterdam, Jacob Aerts. Calom, Boeck vercooper / woonende op 't Water / in de Vyrghe Calom, 1627).

Ende also Jan Luyes te kennen geeft, dat ick om dese saken (waervan hij oock self een getuyge geweest te zijn beleden heeft) van de Gemeenten in Groeningerlant ghestraft ben, so wil ick hem midts desen inde vreeze Godts te bedencken geven, hoe dat hy met dusdanige getuyghenisse voor den Almachtighen Rechtvaerdigen Rechter sal mogen bestae[n]. De wijle die voor eerst valsche getuygenissen tegen zynen naesten te geven, expresselijc, ende hoogelijcken verbiet. Die oock de valsche getuyghen haet ende selve niet ongestraft en sal laten blijven²¹.

Ook op andere fronten was Jan Luies aanwezig. De Vlaamse gemeente te Amsterdam had geoordeeld over een ontuchtige vrouw. Naast alle andere gemeenten was Amsterdam in 1628 naar Noordbroek ontboden. Aldaar werden Barent Rieuwerts en Gerrit Harmens, de Amsterdamse boden door Jan Luies vanwege het straffen van de vrouw voor leugenaars, ‘Susannaboeven’ en tovenaars uitgemaakt. Dit ondanks het feit dat de boden in vrede genodigd en gekomen waren. Zij werden gedwongen om vergeving te vragen. De daad van de Amsterdamse gemeente werd zonder aanwijs of bewijs van hun schuld verworpen²².

Jan Gerrits, de vermaner van de Amsterdamse gemeente²³, bracht de gebeurtenissen als volgt naar voren:

[...] ende noch meer onwaerheydt / die daer uyt is ontstaen / als men in den beschreven handel van dien sien kan. als oock in een ghedruckt Boeckjen / ghenamet schult-bekeninghe / het welcke Jacus van Reyningen aen Vincent de Hondt een oudste vande Huyskoopers heeft gheschreven / in Anno 1628. Maer Jacus heeft sijn ghewoonelijcke name niet in ‘t Boeckjen laten stellen / maer ick hebt door een goetd Vriende aen hem laten onderstaen / ofte hy het voornoemde Boeckjen niet en heeft laten uytgaen / so heeft hy bekent / ja.

In welcke Boeckjen voorbenoemt men oock sien kan / dat Jacus van Reyninghen een Man is / die nu oock twedracht ende arghernis heeft aengherecht / Rom. 16. v. 16. Te weten / daer deur / dat hy den Doop der afvallighen in die Ghemeente Godts heeft willen invoeren / ja ten laetsten het soo hart met gheweldt aenghedreven / segghende / tot die ghene die hem daer in waren teghen / ick sal mijn beste doen / om u soo veel volcks af te trecken alst my moghelijk is / so dat ghy weynigh ofte gheen Volck behouden sult / ende scheyde daer mede soo van onse vergaderinghe af / waer door hy vele Ghemeenten heeft ghestelt in tweedracht / waer op den Apostel seydt datmen moet hebben acht / Rom. 16. v. 16²⁴.

Merckt noch aen / alsoo heeft Jan Lulifsz. nu leyder oock ghedaen / ende is dese voorbenoemde Vriesen ende Huys-koopers / als oock Jacus van Reyningen / namelijc in ‘t versmaden haers naesten / oock na ghegaen / ende heeft my ondergeschreven uytghesproocken / daer ick noch sijn Broeder was / ende dat in ‘t aenhooren van vele vrienden Ten eersten / dat ick slimmer was als Judas die bracht het weer / maer ghy niet / seydt hy. Ten tweeden / seyde hy: dat ick een flatter-geest was. Ten derden / dat ick mijn moedtwille ghepleeght hadde aen die vrouwe / verstaet in ‘t oordeel. Ten vierden / seyde hy / dat ick een moetwillighe leughenaer was. Ten vijften / seyde hy: dat ick een kleyne kap hadde / ende Jacus van Reyningen [= Outerman] hadde een groote kap / maer de Duyvel hadde vele kappen. Ten sesten: dat ick thienmael slimmer was als die vrouwe ofte Cornelisken. Merckt / die vrouwe wort betuyght datse leughenachtigh ende hoerachtigh was. Merckt ae[n] / ende ick soude na sijn vermeten spreekken noch thienmael slimmer wesen / omdat ick my na syn sin niet en liet gesegghen. Ten sevenden / dat steenighen recht ware / men behoorde my met steenen doot te smijten: ja ick was al doot men behoefden maer plaetse te soecken om my te begrave[n]. Ten achtsten heeft hy noch verscheyden laster-rede[n] ghebruyckt / over Barent Riewertsz. ende Gerrit Harmansz. doen sy noch sijn broeders waren / ende dat die Gemeente van Noordt-broeck / dat kunnen die ghetuyghen die ‘t ghehoort hebben²⁵.

Overtuigd van de tweeërlei maat waarmee door Jan Luies werd gemeten, bracht Jan Gerritsz. een incident naar voren die in 1628 gebeurde:

Daer na is het gebeurt / dat niet langhe geleden is / dat die vanden Briel een Man gestraft hebben / Wcke W[allen] seght datse hem onrecht ghestraft hebben / ende Wcke met sijn hulpers hebben het oordeel los ghemaect / ende heeft het niet verstaen dat het een banweerdighe misdaet was / ende die vanden Briel sijn Dienaers ende Broeders ghebleven²⁶.

Het sluiten van de vrede te Harlingen, het verschijnen van het geschrift *Olijftacxken* in 1626: het werd door Jan gezien als een steeds verdergaande toenadering tot de Friezen. Ook in eigen kring waren er voorstanders van deze vereniging. Uiteindelijk werd van 17 augustus – 22 september 1628 te Middelstum over de Harlingse vrede een groot dispuut gehouden. Voor de gemeente te Middelstum verschenen de Vlaamse oudste Claes Claesz., van Blokzijl; Pieter Jansen Moyert, van Amsterdam en Joost Henderickx, van Harlingen. Aan de zijde van Jan Luies

²¹ Smit, *Geschiedenis der doopsgezinden in Blokzijl*, 189.

²² Jurjen Thomas, *Een Vermaninghe ofte indachtigh makinge. En een nootwendige verantwoordinge op Wcke Walles onwaerachtige beschuldige ende lasteringhe, ende meer andere dingen* (z.pl., 1643), 39.

²³ Dezelfde Jan Gerrits, die in 1622 aan de zijde van Jan Luies had deelgenomen aan het dispuut te Hoorn.

²⁴ Jan Gerritsz., *Een Spieghel des Gheloofs. Daer leyder nu vele af syn ghewecken / door haer sonden ende gebreecken / ende sijn daer door verduystert gheworden in ‘t verstandt / ende vervreemt van ‘t leven dat uyt Godt is* (z.pl., 1640), 42-43.

²⁵ Gerritsz., *Een Spieghel des Gheloofs*, 64.

²⁶ Thomas, *Een Vermaninghe*, 40-41.

waren aanwezig Siert Lippes²⁷, Sywert Teuwes en Gerrit Jans, van Huizinge; Ebele Ebels, van Loppersum; Dirck Jacobs, van Stitswerd; Jan Balles en Jan Hendrickx, van Humsterland; Jan Jans Mabé, van Groningen; Ucke Walles, van Noordbroek en de vooralsnog onbekende Laurens Pyters.

De bijeenkomst was tot stand gekomen op verzoek van Lambert Michiels. Deze had als voorstander van de vrede met de Harlingers brieven aan de gemeente te Middelstum geschreven. Als medestanders had hij Joost Rickes en Jan Cuper.

Afgesproken werd dat het geschrift van Lambert Michiels eerst zou worden voorgelezen en er over gesproken. Daarna zou de presentatie van de Hollandse leraren worden aangehoord. Zij moesten bewijzen dat de vrede van Harlingen goed was. Vervolgens zou Jan Luies tegen deze vrede spreken.

Op 19 september 1628 werden de brieven van Lambert voorgelezen, waarna hem gevraagd werd of hij van zijn mening ‘wilde afstaen’, maar Lambert bleef bij zijn standpunt. Later verlieten Lambert Michiels en ‘meest haar gesinden’ waren inmiddels uit de vergadering gegaan. De Hollandse oudsten wilden de behandeling van deze zaak niet aanhoren. Volgens hen was het een ‘particulyre sake’ (hoewel zij wel verbleven ten huize van Lambert).

Als beschuldigingen van de zijde van Jan Luies en aanhang golden:

- 1) De woorden van de Vlaamse oudsten waren zonder kracht.
- 2) Zij kenden God maar loochenden Hem met hun werken.
- 3) Het vrede maken te Harlingen was een twistmaken voor God en een ‘mensen-plantinge’.
- 4) Indien ze konden aantonen dat de vrede te Harlingen werk van God was dan werden ze verzocht te verschijnen ten huize van Gerrit Jans.

Nadat de denkbeelden reeds onderling waren uitgewisseld, kwam het gesprek niet echt van de grond. De denkbeelden stonden immers als vooraf vast, en iedere kant hield daar aan vast. Na een maand doorsleept te hebben werd de bijeenkomst te Middelstum geëindigd.

Nog niet iedereen was gewonnen voor het maken van vrede. Sommige gemeenten wilden horen hoe Jan Luies en aanhang dachten over de vrede – alsof dat nog niet bekend was! Op 9 december 1629 besloten de dienaren van de Vlaamse gemeente te Amsterdam om te bewilligen in het verzoek van Almelo en ‘Renenseveen’ (Veenendaal) om een bijeenkomst te houden met Jan Luies en diens aanhangers over het sluiten van vrede. Dit naar aanleiding van de uitgave van het *Olijftacxken* in 1626. Hoewel Amsterdam vond dat het in haar recht stond om de Groningers naar Amsterdam te laten komen, stond ze toe om de bijeenkomst in Veenendaal plaats te laten hebben.

In januari/februari 1632 deed de boven reeds genoemde Amsterdamse leraar Jan Gerritsz. nogmaals een poging om uit het conflict met Jan Luies te komen. Zoals we zullen lezen was ook deze poging vergeefs.

Merckt / also heeft Jan Lulifsz. ende Ucke Wallen oock aen gherecht twist ende groote dwalinghe / ja de werelt / diese behoorden te wesen een licht / sijn sy lieden gheworden een groote duysternis nu ick hout daer voor / dat haer dwalinghen daer uyt sijn ontstaen / om dat sy met die van Noordt-broeck / eenighe van hare Broederen tot Amsterdam hebben ghebannen / om onwetende sonde / soo daer sonde in is gheleghen / dat kent de Heere / ende dat sonder kennis van die Ghemeente van Amsterdam / die haer Mannen in vreden tot haer hadde ghesonden / die Ghemeente van Amsterdam verworpen haer oordeel. Ghelastert ofte verworpe[n] (Merckt aen) ende dat sonder onderwijs ofte aenwijs te voren aen haer ghedaen. Merckt / ofte dat niet en is ghewelt ghebruyckt in ‘t oordeel als Spr. 20. v. 4. seydt / ende hebben die rechtschuldighe Vrouwe Cornelis Mindels ontbonden / de welcke dat ghestraft was om wel-wetende moetwillighe sware grove sonden / eerse boete daer van heeft ghedaen. Merckt / het is leyder ghegaen als de Prophete Daniel die Rechters in Israel wees aen Susanna vers. 54. segghende ghy oordeelt onrechtveerdighe oordeelen / den ontschuldighen verdruct ghy ende de recht-schuldighe laet ghy los.

Merckt / dit hebben wy die van Noordt-broeck met Daniel oock soo ghewesen aen / ende haer vermaent dat sy soudent loslaten dat sy met onrecht verbonden hadden / naer Esai. 58. syn vermaen. Desgelijcken hebbe ick oock aen Jan Lulifsz. geschreven / als men in den grooten Brief ofte geschrifte sien kan / dat ick Anno 1632. In Januario ofte Februario aen hem ghesonden hebbe / waer in ick hem seshien vraghen doe / naer wat Woordt des Heeren datmen alsoo handelen mach / als eensdeels verhaelt is: maer hy heeft niet een punct van die seshien punten beantwoordt / noch mondelijck noch schriftelijck / nochtans heeft hy die voorschreeven Brief wel omtrent drie Jaren al voor sijn doot ghehadt Ja behalven dit hebben wy noch wel vijftien ofte seshienmael versocht dat onse verschil / eens weer soude moghen in een Ghemeente worden nagesien ende geproeft met Godts woort / maer wij hebbent noyt sonder verbintnisse daer toe konnen krijghen / alsoo dat ons ghewelt ende gheen recht is gheschiedt / dat kent de Heere / die Herten ende Nieren doorsiet / Jer. 17. want sy hebben in de plaetse van los te laten ons noch eens gebonden / ende in plaetse van ons weer uyt druck te helpen / naer Esai. 1. v. 17. soo hebben sy ons noch eens onder ghedruct / ende hebben alsoo tot twee mael toe met ons gedaen / als men in Spr. 20. v. 4. geschreven vindt staen / daer hy seydt: die ghewelt ghebruyckt in ‘t oordeel / die ghelijck als een Hof-meester die een Maghet schent die hem te bewaren is ghedaen / &c. Den Leser ofte Hoorder van desen dencke dit na / daermen soo handelt / als ten deele is voorschreven / ofte de macht des Heeren oock door des niet en is gheschent / ofte onteert. Ick versta ja / soo nu de liefhebbers der waerheydt / dese voorschreven mishandelinghen der Vriesen ende Huyskoopers / als oock Jacus van Reyninghen met

²⁷ J. Huizinga, *Stamboek of geslachtregister van de nakomelingen van Derk Pieters en Katrina Tomas of geslachtregister der nakomelingen van Derk Pieters en Katrine Tomas, gewoonde hebbende te Huizinge op de landhoeve Melkema, opgemaakt van het jaar 1555 tot en met 1883* (Groningen, 1883), II, 1.

den sijnen / als oock Jan Lulifsz. ende Ucke Wallen met den haren / haer mishandelinghen te samen willen ondersoecken ende na sien / men kan haer daer af noch ghenoech bewijs schriftelijck betoonen. Als sy dan maer dese met onpertijdghe herten na sien ende lesen / soo vertrouwe ick sullen die ghene / die God recht weesen / wel door Godts woordt kennen verstaen / dat sulcke volcken voorschreven niet konnen voor Ghemeenten Gods bestaen / om dat sy hebben ghedaen dat voor den Heere een grouwel is / als eensdeels is verhaelt / want wie den Godtloosen gherecht seydte te wesen ende de gherechtghe verdoemt / die sijn alle beyde den Heere eenen grouwel / Prov. 17. v. 15. alsoo oock sijn die daer twist tusschen de Broederen aenricht Pro. 16. v. 16. en v. 20²⁸.

En tenslotte vond op 24 februari 1634 te Godlinze een dispuut plaats tussen ds. Lengelius en Jan Luies ‘bisschop der mennisten uijt de Marna’. Op 19 februari 1635 deed ds. Lengelius verslag van het dispuut aan de classis Loppersum²⁹.

Naar Jan Luies werd zijn aanhang het ‘Jan-Lucasvolk’ genoemd, een verfraaiing van het patroniem³⁰. Of we Jan Luies ook daadwerkelijk als de stichter van een eigen richting, in dit geval de Groninger Oude Vlamingen, moeten beschouwen is niet geheel zeker. Feit is dat hij vierkant tegen de bereikte vrede met de Friezen was, en vrijwel alle voornaamste Vlaamse oudsten had gebannen. Anderzijds werd nog steeds het gesprek – ook al was dit vruchteloos – met de Vlamingen gevoerd. Nadat de Groningse gemeenten ook niet mee waren gegaan met de in 1632 te Dordrecht bereikte vrede tussen Jonge- en Oude Vlamingen, kwamen ze steeds meer alleen te staan. Daarbij kwamen nog de hieronder te behandelen denkbeelden. Mijns inziens heeft Ucke Walles de ontwikkeling afgemaakt die reeds ingezet was door Jan Luies.

Zijn opvolger Ucke Walles heeft met zijn denkbeelden over Judas, de verzoening en Christus een veel grotere naamsbekendheid gekregen. Naar hem werden zijn volgelingen immers ‘Uckewallisten’ genoemd. Een scheldnaam waarmee de gereformeerde predikanten nog decennia vooruit konden om hem en zijn aanhangers te treffen. Toch is het Jan Luies geweest die al eerder deze denkbeelden verspreide. Luies beschouwde ze blijkbaar als een bijzondere openbaring van God. Ucke is er na zijn overlijden verder mee gegaan.

Ende Wcke W[alles] bout op dat Fondament / ende dewijle de wortel en[de] begin van den twist onschriftmatic / of tegen de waerheyt is / soo ist onwaerheydt wat daer op ghebout / ofte uyt voortcomt³¹.

Maer hadde Wcke W[alles] en Albert Feyes / ende onse dienaers ghedaen alsse behoorden te doen / ende Jan L[uijes] vermaent dat hy wilde op houden soo te leeren / soo haddense recht Blus-hoorens geweest / maer sy hebben int voncxken geblasen / ende het soecken door te drijven / doen is het vyer daer uyt onstaen / alsoo dat ghy de rechte twistmakers zijt / die om onnoodighe dingen tot der salicheyt / tweedracht en argernisse hebt aengherecht [...] ³².

Gelet op de oppositie die Ucke kreeg is het eigenlijk opmerkelijk dat Jan Luies niet door de hervormde predikanten is opgemerkt. De Groningse vermaner Jurjen Thomas keerde zich tegen het einde van het leven van Jan Luies tegen diens ideeën. Jurjen probeerde hem te overtuigen van het verkeerde van zijn denkbeelden, maar bereikte slechts dat Jan Luies hem als vermaner stil deed staan.

‘Ucke Wallisten’ of Groninger Oude Vlamingen

Jan Luies overleed op 21 januari 1637. Hij werd als sterke man opgevolgd door Ucke Walles uit Noordbroek. Een van de eerste activiteiten die Ucke ondernam was het verzet van zijn tegenstander Jurjen Thomas neerslaan. Tijdens een vergadering te Groningen, waarop afgevaardigden van negenentwintig gemeenten verschenen, werd Jurjen voor de Groningse gemeente gedaagd. Het uiteindelijke resultaat was dat hij op 4 maart 1637 werd gebannen. Onder de vertegenwoordigers waren ook twee van Rasquert aanwezig, namelijk Ritse Hiddes en Hindrick Peters. De eerste was vermoedelijk een leraar, want hij ondertekende mede het protocol van de vergadering.

Met deze steun aan Walles ging Rasquert behoren tot een groep gemeenten, die door de tegenstanders meestal werden aangeduid als ‘Ucke Wallisten’. Later zouden ze bekend staan als Groninger Oude Vlamingen. Al heel vroeg vormden de gemeenten het Groningerland een onderling verband en werd samen met de in het gebied

²⁸ Gerritsz., *Een Spiegel des Gheloofs*, 43-45.

²⁹ GA, archief van de classis Loppersum. Dit deel heb ik in de zomer 2005 niet in kunnen zien, omdat het vanwege de slechte staat waarin het verkeerde niet raadpleegbaar was.

³⁰ ME III. 78.

³¹ Thomas, *Een Vermaninghe*, 54.

³² Thomas, *Een Vermaninghe*, 70.

werkzame oudsten vergaderd over belangrijke zaken. Later ging dit de Sociëteit der Groninger Oude Vlamingen heten. Ik laat hier eerst een lijst volgen van gemeenten, die van deze Sociëteit lid waren:

<i>1637</i>	<i>1681</i>	<i>1683</i>	<i>1710</i>
Groningen	Groningen	Groningen	Groningen
Den Dam	Appingedam	Appingedam	Appingedam
Bierum	Bierum	Bierum	Bierum
Leermus	-	-	Leermens
Loppersum	Loppersum	Loppersum	Loppersum
‘t Sant	‘t Zandt	‘t Zandt	-
-	Zijldijk	Zijldijk	Zijldijk
-	Uithuizen	Uithuizen	Uithuizen
Middelstum	Middelstum	Middelstum	Middelstum
Rasquert	Rasquert	Rasquert	Rasquert ³³
De Gaste	-	Lutkegast	-
Grijpskerck	-	-	-
Vledorp	Vliedorp	Vliedorp	-
Liens	-	Leens	-
Cloosterbuiren	Kloosterburen	-	-
-	-	-	Ulrum
-	-	-	Houwerzijl
Homsterlant	Humsterland	Humsterland	Humsterland
-	Sappemeer	Sappemeer	Sappemeer
Nortbroeck	Noordbroek	Noordbroek	Noordbroek
Midwolde	Midwolda	Midwolda	-
Clein Oldamt	Klei Oldamt	Klei Oldamt	-
’t Wolt (=Duurswold)	-	-	-
-	-	Wold Oldamt	-
-	-	-	De Meeden
-	Deventer	-	Deventer
-	Kampen	Kampen	Kampen
-	-	Borne	Borne
-	-	-	Hengelo
Cromme Horne (=Emderland) ³⁴	-	Emden	Emden en Emderland
Wirdemer Neijlant ³⁵	-	-	Norden
Lier	Leer	Leer	Leer
Goens	Neustadt-Gödens	-	Neustadt-Gödens
-	-	-	Haarlem
-	Zaandam	Zaandam	Zaandam
-	-	-	Enkhuizen
Lange Swage	-	-	-
Jouwer	De Joure	De Joure	Sneek ³⁶
Drachten	-	Drachten	Drachten
Franeker	-	-	-
Schoterlant	De Knijpe	De Knijpe	De Knijpe
-	Mildam	Mildam	Mildam
Buyrcoop	-	Oldeberkoop	-
Balck	-	-	-
Der Ielst	-	IJlst	IJlst
-	Visvliet / Kollum	Visvliet / Kollum	-
Zielant	Middelburg	-	-

³³ In zijn artikel over ‘Baflo’ nam van der Zijpp nog het bestaan van een aparte gemeente te Baflo aan, die later verenigd zou zijn met het nabije Rasquert. Hij corrigeert zichzelf in zijn artikel over ‘Rasquert’, waar hij stelt dat de benamingen verwisselbaar zijn. *ME* I. 212 vergelijk met IV. 253.

³⁴ Otto Knottnerus, email 12 oktober 2006. Zie onderstaande voetnoot.

³⁵ Waarschijnlijk hetzelfde als Emderland, zie *ME* II. 212-213.

³⁶ Volgens Otto Knottnerus betreft het dezelfde gemeente, door een centrale figuur verhuisde, email 12 oktober 2006.

Van een enkele vergadering van de Sociëteit hebben wij weet. Ter illustratie laat ik de onderwerpen hier volgen. Keren we nog even terug naar de vergadering te Groningen in februari/maart 1637. Behalve de zaak Jurjen Thomas werden ook een aantal andere zaken besproken:

- Het stellen van twee mannen in de proef (als oudste).
- Het verzoek uit Zeeland om een ‘man int Woort’
- Dat ouders met ongelovige kinderen hen lieten delen in hun goederen.
- Dat sommigen in de handel boven hun vermogen handelden³⁷.
- Misbruik ‘int versoeken des houwelijcx.

Vreemd genoeg ontbreekt de gemeente te Rasquert in een rekest uit 1644 aan de Staten van Stad & Lande, waarin de ondertekenaars verzochten om de terugkeer van hun oudste Ucke Walles³⁸.

In december 1645 werd te Neustadt Gödens een vergadering gehouden met Ucke Walles en vertegenwoordigers uit de gemeenten Midwolda, Noordbroek, Klei-Oldambt, Bierum en Groningen. Besproken werden:

- Een verzoek uit Pruisen om een man in 't Woord.
- Tevens het verzoek om ‘wat meer gezelschap van hier om bij hen te wonen’
- Om een huwelijkspartner voor een vrouw in Pruisen.
- Het plan om begin 1646 naar Den Haag te reizen om opheffing van Uuckles banvonniss te verkrijgen bij de Prins van Oranje.
- Met hetzelfde doel een rekest in te dienen bij burgemeesters en raad van Groningen.
- Het verkrijgen van geld (totaal 3.000 rijksdaalders) voor de vrijheid, die Uucke in Oost-Friesland van de Graaf had gekregen. Het bedrag werd per gemeente verdeeld.

In 1647 lieten de Waterlandse gemeenten een voorstel tot vereniging met de Vlamingen uitgaan: de *Waterlandsche Vrede-presentatie*³⁹. Uit hetzelfde jaar dateert een lijst met Vlaamse gemeenten, waarin over het Waterlandse voorstel werd gestemd. Het is bekend dat 't Zandt, Uithuizen en Noortbroek Groninger Oud-Vlaamse gemeenten hadden, maar moeten we uit hun vermelding, en die van Baflo, opmaken dat er ook een Vlaamse gemeente in deze plaatsen was? Hieronder volgt de lijst met deelnemende gemeenten⁴⁰.

Noticye

tegen	Grijpskerck	tegen de vrede	}
Vrede	Geervliet en[de] Spijkenes		}
	Der Goes		} 5
	Brouwershauen		} plaetsen
	tsant		}
particulier	Suythorn	partykelier	}
	Dockom		} 4
	Aerdenburch		} plaetsen
	Alckmaer		}
niet	Franecker	niet cecomen	}
gecomen	Middelharnasch		}
	Vlissingen		}
	vander Veer		} 9
	Wthuysen		} plaetsen
	Baffelt		}
	Noortbroek		}
	Leens		}

³⁷ Vergelijk punt 15 uit de verordening uit 1659.

³⁸ S. Abels, *Geschiedenis der doopsgezinden in het Oldambt 1577-1811* (Exterzandvoort, 2002), 206.

³⁹ Zijlstra, *Om de ware gemeente*, 397-398.

⁴⁰ SAA, PA 565.A, inv. nr. 596. Het regest in de inventaris van De Hoop Scheffer ('stemgedrag van gemeente over de Confessie van Dordrecht, 1632') luidt anders dan wat op het stuk zelf aangetekend staat: 'Notitie van een algemeene vergadering, misschien 1647'.

	Arnhem	}
Jan Reesen en Tieleman Andriesz. van Wesel	sijn niet ontboden 2 Samuel 19: 40 en[de] Judikum 12, 1 vers.	
Hooren	Harlingen, Sus en[de] Hooren	}
en Sus	Sneeck	}
	Giethoorn	}
	Ruveen	}
	Swol	}
	Campen	}
	Almeloo en[de] die in twent	}
	Emmerick	}
	Wtrecht	}
	Bommel ten dele gelaten	}
	Dordrecht	} 24
	Outbeyerlant	} plaetsen
	Middelburch	}
	Embden	}
	Den Dam	}
	Winsum	}
	Eendrum	}
	Homsterlant	}
	Haerlem	}
	Aelsmeer	}
	Enckhuysen	}
	Tessel	}
	Derschelling	}
tot	Blocksiel:	tot Vreede Genegen
Vreede	Rense veen	}
	Gouda	}
	Siericksee	}
	Dansick, Montou & Schoonsee	}
	Hamburch	} 14
	Rotterdam	} plaetsen
	Schiedam en[de] Vlaerdingen	}
	Delft	}
	Den Hage	}
	Haerlem tot Vreede in vreede	}
	Hooren tot Vreede in vreede	}

Het is misschien bij deze gelegenheid geweest dat Elle Eises zijn gebed om vrede heeft gepubliceerd. De Staten van Stad & Lande kwamen geld tekort. Reeds in 1666 waren vijf tonnen goud nodig om de verdediging van de provincie te financieren. Om aan de nodige gelden te komen schreven de Staten leningen uit. De mennisten werden als dissenters verplicht deel te nemen. Pech voor hen, maar een geluk voor de historicus, want deze zogenaamde ‘Mennistenleningen’ werden door de Ontvanger-generaal verantwoord in overzichten. Later kwamen daar nog de gebeurtenissen in het rampjaar 1672 bij. Hierdoor leden Stad & Lande grote schade. Bekend is het beleg van Groningen door ‘Bommen Berend’. De mennisten hadden in deze periode allerlei hand en spandiensten verricht, en daarmee laten zien betrouwbare burgers te zijn. Hieronder volgt een overzichtje van mennisten uit Rasquert e.o. uit 1669, die geld leenden.

Naam	Woonplaats	Bedrag
Herman Luilefs	Den Andel	1.500 gulden
Alje Meijns	Saaxumhuizen	1.500 gulden
Lue Cornelis	Rasquert	1.500 gulden
Jan Lammerts	Saaxumhuizen	1.200 gulden
Rencke Pieters	Saaxumhuizen	1.200 gulden
Jan Jacobs	Eenrum	1.000 gulden
Peter Jacobs en Abel Gerrits ‘behorend onder Cornelis Jansen c.s.’	Eenrum	2.000 gulden

Tenslotte moet nog vermeld worden dat de inval van de troepen van de bisschoppen van Keulen en Munster (‘Bommen Berend’) in het rampjaar 1672 ontregelend gewerkt moet hebben op het bestaan van de gemeente van Rasquert. In mei 1672 verklaarden de beide kerkvorsten de oorlog aan de Republiek. In juni 1672 veroverden de Duitse troepen de Veluwe, om daarna door te trekken richting Groningen en Friesland. In juli 1672 stonden de troepen voor de stad Groningen. Ze liepen tegen het probleem aan dat de omliggende gebieden als verdedigingsmiddel onder water gezet waren. Een belegering en bombardementen van de stad Groningen volgden. Het omliggende platteland werd ondertussen leeggeroofd door de troepen van de bisschoppen. Helaas vinden we geen weerslag van de gebeurtenissen in doopsgezinde bronnen. Wel in het doopboek van de hervormde kerk van Baflo waar we kunnen lezen dat de aantekeningen van de jaren 1668-1674 ‘v[er]loren zijn in het vluchten voor de vijanden’. De troepen van de bisschop van Munster werden ondertussen bij Noordhorn teruggeslagen, en door een andere nederlaag werden de flanken van zijn troepen bedreigd. Op 28 augustus 1672 werd het beleg van de stad Groningen opgegeven. De troepen van de beide bisschoppen trokken zich terug richting Overijssel.

In contact met de hervormde publieke kerk

Het traktaat van Reductie in 1594 leek in eerste instantie voordelig voor de niet-calvinisten. Het traktaat bepaalde:

Item dat binnen der stadt Groeninghen ende landen gheen andere religie geexerceert zal worden dan de Gereformeerde religie, zulcx als die jegenwoordelick in der Geunieerde Provinciën openbaerlick geexerceert wort, mitz dat nyemandt in sijn conscientie oft gewissen zal worden geinquireert, ondersocht ofte beswaert⁴¹.

Het moeilijke aan dit artikel was echter, of het traktaat alleen maar gewetensvrijheid binnenshuis, of ook buitenshuis toestond. De hervormde (of gereformeerde) kerk vond dat met name de openbare geloofsbeoefening niet toegestaan moest worden. In 1596 en 1599 vroeg de Provinciale Synode aan de stadhouder en aan de Staten van Stad en Lande om een verbod van de vergaderingen der wederdopers. De kerkenraad van Groningen richtte zich in 1596 en 1598 tot het stadsbestuur. Alle deze verzoeken waren tegen dovemansoren gericht.

Op 7 september 1601 echter kondigde de Stad Groningen zelf een plakkaat af tegen de doopsgezinden af. Een plakkaat, dat naast de Stad ook geldig was in het Oldambt en Gorecht.

Het strenge plakkaat van 1601

<i>Daad</i>	<i>Sanctie</i>
voor wie mennisten in zijn huis liet vergaderen of prediken	10 daalders boete
voor de dienstdoende prediker	10 daalders boete
bij verdere overtreding door de prediker	verbanning
voor de toehoorders	2 daalders boete

Verder werd nog het volgende bepaald. Ongedoopte kinderen konden geen erfenis ontvangen. Wie buiten de hervormde kerk trouwde kon geen erfenis ontvangen, en diens kinderen werden beschouwd als onecht. Personen die weigerden de eed af te leggen mochten geen openbaar ambt bedienen.

Pogingen om het plakkaat ook in de Ommelanden geldig te laten zijn, mislukten door de tussen Stad en Ommelanden heersende onmin. De Ommelanden wensten zich niet door de Stad de wet voorgeschreven te krijgen. De Provinciale Synode deed nog wel pogingen om de Landdag over te halen tegen de doopsgezinden op te treden, maar deze leverden niets op. Zoals in de bijlagen te lezen is dienden de doopsgezinden tenslotte op 10 maart 1607 een verzoekschrift in bij de Staten-Generaal. Het antwoord van de Staten-Generaal was dat de doopsgezinden in Groningen net zo behandeld dienden te worden als elders⁴². En daarmee kwam een voorlopig einde aan deze pogingen van de hervormde kerk om de activiteiten van de doopsgezinden in te dammen.

⁴¹ S. Zijlstra, ‘Het “Scherpe plakkaat” van Groningen uit 1601’ in: *DB 15* (1989), 65-78. Het slot van deze bepaling lijkt op het slot van art. 13 uit de Unie van Utrecht. S. Groenveld en H.L.Ph. Leeuwenberg, *De Unie van Utrecht. Wordings en werking van een verbond en een verbondsacte* (Den Haag, 1979), 34-35.

⁴² Zijlstra, ‘Het “Scherpe plakkaat” van Groningen uit 1601’, 69.

Op de vergadering van de Provinciale Synode van 2 mei 1603 klaagde de classis Eenrum over de doopsgezinden:

9. Die 8 articul synodi Enerumanae belangen die Wedderdoperen, hare conventiculen und exercitien und specialiken mede die echtschoppen, so bij ehnen geschehn, alsock die echtscheding dersulven Wedderdoperen, also men seker ijs, dat bij S. Gnade und die heren Gedeputerden tho dele resolutie darup genamen ijs, und ock up den landtsdach van de gecommitterden des synodi vörleden jahres ijs angholden, und dan noch tot noch tho nictes ijs erfolget, achtet die synodus hoch van nöden, dat die predigers alle abusen und schandtliche missbrücken der Wederdöperschen lehre flitich inquireren, umme up kunfftigen landtdach tho remonstreren und ernstlichen anholden, dat darinne sovele mögелicken mag remediert worden. Dartho den folgenden predigere uth desern synodo erwehlet sint [...] ⁴³.

Op 6-7 mei 1613 lezen we in de acta van de Provinciale Synode over een doopsgezinde schoolmeester ⁴⁴ in het kerspel Maarslag:

Insgelijcken versocht classis Enerumana, dat de Wederdopersche schoolmeester te Marschlach mochte affgesteld werden. Wert oock den classen belastet, so yemandt waere, die met sulcken beswaret, dezelve tho vortekenen und den deputatis synodi tho referiren.

Het jaar daarop vernemen we uit de notulen zijn naam. Op 17 mei 1614 lezen we in de acta het volgende:

3. Den classis van Enerum wert van den synodo opgeleght, dat ze sullen informatie nemen, oft de Wederdoooper Claes Jansen, schoolmeester tho Marschlach, daer noch steyt, und oft hy oock versoeckt omme een ander plaets te bedienen. Ende sullen sy daervan den deputatis synodi een bericht doen.

Maar de schoolmeester verdween niet, zoals in de acta van 9 mei 1615 valt te lezen:

Synodus lettende up articulum tertium sessionis ejusdem heft vorstaen, dat Claus Janssen, der Wederdopersche secte thogethan und anhangig, in schoeldinst tho Marschlach tegen danck en willen des classis und prediger darsulvest noch verblivet, waerup synodus an die E.E. heren Gedeputierden des collegii present synde versocht, dat har E.E. walt believen disse sake med den anderen heren Gedeputeerden in communicatie te nemen und door een mandaet gemelten schoelmeister synes denstes tho entsetten, mede upleggende der collator und gemeendt tho Marschlach dat se einen anderen bequamen schoelmeister in syn plaetse stellen.

Door het verdwijnen van de kloosters was een groot grondbezit toegevalen aan de Stad en aan de Provincie. Regelmatig valt in de acta van de Provinciale Synode verzet te lezen tegen het gebruik van dit land door anderen dan hervormden. In de notulen van 5 mei 1612 komen we de volgende vermelding ⁴⁵ tegen:

7. Dat gravam. 7, belangende dat die Wederdöpers ijn pastorien-behusingen niet wanen und der kerkcken landen nit gebrüken sollen, is nochmahls güdtgeachtet.

In de notulen van het volgende jaar (6-7 mei 1613) komen explicieter de kloosterlanden aan bod:

27. Dat synodus wil gelieven bij die provincie op den landage an tho holden, dat de Mennisten, de voorstorven, op haere plaetzen als cloosterlanden geene Menisten mogen werden ingerumet. Res. dat sulckes den deputatis synodi to achtervolgen werde opgeleght.

Hoewel de klachten ettelijke malen werden herhaald, had de Synode geen succes ⁴⁶. De provincie wilde zichzelf niet de inkomsten van deze goederen ontzeggen, en bleef de landerijen verhuren aan doopsgezinden, katholieken en andere andersdenkenden.

Over het trouwen van de doopsgezinden valt het volgende te zeggen. De hervormden klaagden geregeld in de classes en op de Provinciale Synode over het ‘heimelijk trouwen’ van de doopsgezinden. De klachten hadden met name betrekking op het niet-openbare karakter van de huwelijksluitingen. Op 26 oktober en 1 november 1625 stelde de Oosterwarf de volgende constitutie voor aan de Staten van Stad & Lande:

- 1) Dat alle Mennisten, die wilde trouwen dit moesten bekend maken aan de hervormde predikant, met betaling van 12 stuivers. Dat de predikant op drie achtereenvolgende zondagen hun namen van de kansel af zou voorlezen.
- 2) Dat de daarop getrouwde Mennisten – en zij die met het huwelijk moesten instemmen – dit binnen zes weken na de laatste afkondiging zouden bekend maken aan de hoveling, redger of grietman.

⁴³ Vergelijk acta 8 mei 1604, art. 5; 8 mei 1609, gravamen 4.

⁴⁴ Vergelijk de acta van 20 april 1601, art. 10; 15 juni 1602, art. 26; 8 mei 1604, art. 7; 5 mei 1607, speciala 3 en 8 mei 1609, gravamen 9.

⁴⁵ Vergelijk acta 24 mei 1611, gravamen 7.

⁴⁶ Vergelijk acta 14 mei 1616, gravamen 17; 24 september 1618, sessie 3 punt 5.

- 3) Dat zij tegen betaling van één Emders gulden van de laatste een bezegeld papier van de bekendmaking zouden ontvangen.
- 4) Dat dit geschiedde ‘bij tolerantie en provisie’, tot hierin anders zou worden voorzien, en dat ze voor wettig getrouwd gehouden zouden worden.
- 5) Dat overtreders van dit bevel niet voor wettig getrouwd zouden worden gehouden, hun kinderen voor ‘onecht’ en daarom niet konden erven.
- 6) Dat personen, die nu reeds getrouwd waren, maar geen gezegeld huwelijkscontract hadden, zich binnen 6 weken tot de hoveling, redger of grietman moesten wenden op de voorwaarden als vermeld onder bepaling 3⁴⁷.

Op 18 maart 1662 werd door de classis Westerkwartier en de deputaten van de Synode het volgende voorgedragen:

[...] dat voortaan alle Mennoniten, die in den echten staat gedenken te treden, vóór de copulatie gehouden zullen zijn, hetzelfde aan de regter ter plaatse in den gewoonlijken regthuize bekend te maken, ten einde dezelve door den regter alzo politiek bevestigd moge worden; bij poene van honderd Caroliguldens en dat daarnenboven derzelver kinderen voor onecht in regten zullen gehouden worden⁴⁸.

Volgens Bergsma⁴⁹ moeten we voorzichtig zijn met het trekken van conclusies uit de aan- of afwezigheid van vermeldingen over doopsgezinden in de acta van de plaatselijke hervormde kerken en in die van de classes. Met inachtneming van deze waarschuwing leverde een zoektocht door deze bronnen mooie vermeldingen op. Vooral de visitatieverslagen. Allereerst volgen de klachten over doopsgezinde schatbeurders

Visitatie classis Eenrum, 5 juli 1648
Punt 14 – Gabriel Eilkes collector op Westernielandts Ukowallist.

Gabriel Eilkes was getrouwd met Aaltje, wed. van Pieter Cornelis. In 1699 waren ze provincie-meesters op de boerderij ‘Ploegersma’ in het kerspel Pieterburen. Aaltje woonde al met haar eerste man op de boerderij⁵⁰. In 1660 (zie onder) bleek hij nog steeds schatbeurder te zijn.

Visitatie classis Eenrum, 24 juli 1647
Punt 10 – [...] als mede Jan Dercks collector en[de] schatbeurder ’t in de Nandell zijnde mennist.
Punt 15 – wort onderhouden, alleen een exe[m]pel in de Nandel Jan Dercks daer in d’ pastoor belooft zijn devoir te doe.

Visitatie classis Eenrum, 31 juli 1651
Punt 10 – Mennist schatbeurder inden Andel genaemt Jan Dercks.

Visitatie classis Baflo, 29 juni 1659
Punt 10 – Op ’t Andel een Mennist schat-beurder.

Classis Warfhuizen, 3 augustus 1669
Punt 12 – maar in Andel is een menniste-schatbeurder als noch continuerende.

Ondanks zijn harde werken gelukte het Jan Dercks lange tijd op zijn plaats te blijven.

Visitatie classis Warffum, 8 augustus 1660
Punt 12 – Tot Saaxumhuizen een Uko Walliste schatbeurder, met naemen Jan Lamberts, hoc ao en[de] Gabriel Aijlkens tot Westernyelant oock Ucko Wallist.

Classis Warfhuizen, 20 juli 1664
Punt 12 – In den Andel en[de] tot Saaxumhusen zijn mennisten schatbeurders.

Gabriel Eilkes en Jan Dercks zijn we al tegengekomen, maar Jan Lamberts nog niet. Bijzonder in dit geval is dat Jan dienaar van de gemeente te Rasquert was. De resterende vermeldingen betreffen diverse zaken, maar zijn toch aardig om hier te geven:

Classis Eenrum, 30 juli 1645

⁴⁷ S. Blaupot ten Cate, *Geschiedenis der Doopsgezinden in Groningen, Overijssel en Oost-Friesland. Van derzelver ontstaan tot dezen tijd, uit oorspronkelijke stukken en echter berigten opgemaakt* (Groningen en Leeuwarden, 1842), II. 40-41. Vergelijk Acta Provinciale Synode, 10 mei 1610, sessie 4; 14 mei 1616, 4 ad 4.

⁴⁸ Blaupot, *Geschiedenis der Doopsgezinden in Groningen*, II. 42.

⁴⁹ W. Bergsma, ‘Gereformeerden en doopsgezinden in de zeventiende eeuw: van concurrentie tot acceptatie’, in: *DB* 20 (1994), 129-156.

⁵⁰ Boerma, *Boerderijen*, 377. Adres anno 1992: Wierhuisterweg 49 te Pieterburen.

Punt 13 – Item noch 2 Ucowallisten beruchtigt van [echt?]breuk met anderen trouwen van hare gesinth[ei]t ’t welck tot sijner tijt sal bliken.

Classis Baflo, 19 juni 1656

Punt 10 – Uko Wallisten gingen noch al breet en lieten sich opentl[ijck] verluyden tegens de Redgers t’ lande oock onlangs tot Rasquert Jan Lubberts redger gebeurd. Sij mochten doen watse tegens haer. Sij souden bij d’ hoge camer wel voorstand vinden.

Classis Baflo, 29 juli 1657

Punt 10 – Ukowallisten willen den name niet hebben.

Classis Warfhuizen, 11 juli 1667

Punt 10 – over papisten ofte Socinianen geen klachte. Uckewallisten zijn alom doch onder een ander naem, maer voornaemelijck daer over geklaeght bij die van den Andel, alwaer sij op Nachmaelsdagh onder de predicatie hebben gaen swelen, selfs voor den middach.

In de kerkenraadnotulen van de hervormde kerk te Baflo werden tenslotte nog de volgende stukken aangetroffen:

Extract uijt het Resol[utie] boek der Edel Mog[ende] Heeren Staten van Stad Gron[ingen] ende Ommelande Jovis den 27 febr[uari] 1679.

De H[eer]en Staten van Stad en Lande hebben goet gevonden ende geresolveert, dat alle de Collatoren van de paapsche religie soo Lange deselve in soodane religie continueeren haar regt van Collatie in het beroepen van predicanten, Schoolmeesters en andere saken het selve regt converneerende niet meer sullen mogen gebruiken nog ook disponeeren over vicarijen ende kerkelijke praebenden, gelijk sulx ook niet sullen mogen doen Mennisten en die geene soo geen professie van de gereformeerde religie doen, maar het selve behouden en laten stille staan, of door koop transfereeren, en dat alwaar unico collatores van de paapsche religie zijn, de H[eer]en Gedep[uteerden] het regt van collatie voortaan sullen exerceeren, sullende ook voortaan geen kerkvoogden of administratoren van de paapsche religie worden getolereert.

Coll[atoe] accord[eert]⁵¹

Copia

Extract uijt het Res-Boek der Ed[el] Mog[ende] H[eer]en St[aten] van St[ad] ende Lande, Saturni den 20 10br. [=december] 1709.

Gedelibereert zijnde over het 16 art[ikel] van prepositie, waarin door de H[eer]en Gedep[uteerden] versogt waeren ten eijnde tot voorkominge van veele quastieen bij speciale resolutie moge worden gedecideert, tot wat Diaconie bejaarde personen dewelke op seekere plaatse fixen domicilium eenige jaren hebben gehad ende tot armoede waren vervallen souden worden gebraght. Hebben de H[eer]en Staten van Stad en Lande verstaan ende geresolveert, dat bejaarde personen tot armoede vervallen zijnde te laste van die Diaconie alsvoor 8 agtereen volgende jaaren fixum domicilium hebben gehad, sullen verblijven, dog eenige van gemelte 8 jaren op de eene ende dan wederom op de andere plaatze gewoond hebbende, de respective Diaconen haar daar op sullen accommodereen, en gevolgelyk de Diaconen van plaatzen der geboorte na een 8jarigh afwesen tot het onderhouden van diergelyk ende naderhant verarmde personen sullen weesen gedechargeert.

Zoals vrijwel overal gingen in de loop der tijden doopsgezinden over naar de hervormde kerk. Hieronder zijn de overgangen naar de kerk van Baflo vermeld

6 juni 1685	Barnje Peters, bejaard persoon.
24 december 1699	Peter Cornelis, bejaard persoon.
16 februari 1721	Hindrik Jacobs Sikko Jacobs, bejaarde personen, na voorafgaande belijdenis op 16 februari 1721 gedoopt.
10 juli 1722	Nieske Tomas, dochter van Menniste.
2 oktober 1723	Swaanje Jacobs, geboren te Appingedam, uit menniste ouders.
2 april 1730	Freerk Cornelis, van mennonite ouders.
1 juni 1742	Renske Jacobs, van mennonite ouders. vrouw van Peter Peters, van Tinallinge.
12 juli 1743	Roelf Jacobs, geboren te Middelstum, van mennonite ouders.

⁵¹ Voor dit besluit zie ook: GA, Register Feith (toegang 2041), inv. nr. 1568 en GA, inventaris van de huisarchieven Menkema en Dijksterhuis (toegang 625), inv. nr. 41.

3 april 1759	Hidde Berents en vrouw Aalje Jans Trijnje Jacobs, vrouw van collector Klaas Hindriks, te Baflo. ‘Op de proefpredikatie drie bejaarde gedoopt naar voorgaande Onderwijsing en belijdenis van onse Kerk-lere, en afkeuring van ‘t Mennisten gevoelen’.
22 december 1765	Bruine, 14 jaar Albert, 10 jaar Zonen van Kornelis Alberts en Anje Bruins, te Baflo ‘terwijl de ouders te voren van de Mennonijten Kerk tot ons waren overgegaan’.
22 december 1770	Ludje [= Luidje Elles], vrouw van Jan Derks te Rasquert ‘na gedane belijdenisse en verwerping van de menisten rellingen [religie?]’.
5 september 1779	Waalke Zoon van Gelte Gerrits en Matje Waalkes te Eenrum. Uit Menniste ouders. Werd gedoopt op verzoek van J. Conraads.
24 april 1780	Knellis Jans, oud man te Rasquert. Geertruit Michiels, vrouw van Albertus Jacobs.

Tenslotte moet ik nog melden dat oudste Tjaart Michiels in 1736 in aanvaring kwam met het plaatselijk bestuur. Een zekere Antje Jans, die als kind hervormd gedoopt was verzocht om in de doopsgezinde gemeente gedoopt te worden. Na meerdere keren door Tjaart Michiels afgewezen te zijn stond hij haar verzoek uiteindelijk toe. Na schriftelijke toestemming van haar vader werd zij te Rasquert gedoopt. Daarop werd Tjaart met 80 daalders beboet. De zaak kwam voor de Hoge Justitiekamer, en uiteindelijk werd het ook behandeld door de Staten van Stad & Lande. Volgens Blaupot is de uitkomst van de zaak onbekend gebleven⁵².

De tweede helft van de geschiedenis

Aan de hand van de notulen van de Sociëteit der Groninger Oude Vlamingen loop ik de belangrijkste gebeurtenissen langs. De vergadering van 1719 hield zich bezig met de nood die in verschillende gemeenten ontstaan was door de watersnoodramp van 1717:

Elke gemeente zou, tot ondersteuning in desen grooten nood, door de overstroming der zoute wateren aangebragt, eene milde gifte gelieven toe te brengen⁵³.

De vergadering van 6 oktober 1726 te Groningen handelde over de volgende punten:

- Het verlenen van steun aan de noodlijdende gemeente te Pruisen.
- Het instellen van een collecte ten behoeve van de noodlijdende gemeenten in de Sociëteit.
- Van de oudsten ‘onse anmerkinge en bekommeringe over den geestelijken toestand onser gemeentens, soo in ’t algemeen, als het particulier, inslytende het verval, en gevolgelijk ook de noodige oprigtinge van dien, soo in Godtsvrugt, als in het gebruik der zeden, soo wel inwendig als uytwendig⁵⁴.

In dat jaar werd ook Tjaart Michiels, van Rasquert, oudste. Zijn collega-oudsten waren Jan Crijns, van Bierum; Alle Derks [Medendorp] en Pieter Folkerts, van Groningen; Hendrik Berends Hulshoff, van Borne; Harko Hendriks en tenslotte Tiete Popkes, van Humsterland. Echter reeds in 1743 waren er nog maar drie van de genoemde oudsten over. Om deze reden probeerden de drie nog in hetzelfde jaar hun getal aangevuld te krijgen. Het werk wilde niet vlotten. Het bleek dat er verschil van mening was ontstaan over welk gezag de oudste toegekend moest worden. Sommigen wilden het houden zoals ervoor, anderen echter wilden een verandering – lees vermindering – van het gezag van de oudste.

In 1743 probeerde de Sociëteit ook het aangaan van huwelijken met doopsgezinden van andere richtingen tegen te gaan. Uitgesproken werd dat

Dewijl de Vergaderinge verstaat, dat alle Houwelyken van onze leden an andere Doopsgesinden ook tot ongedoopte toe af te keuren, zijn derhalven de zulke de geestelyke gemeenschap behoorde ontsegt Te worden ter tyd van Nader

⁵² Blaupot, *Geschiedenis der Doopsgezinden in Groningen*, II. 54. Zie bijlagen.

⁵³ Blaupot, *Geschiedenis der Doopsgezinden in Groningen*, II. 141.

⁵⁴ Blaupot, *Geschiedenis der Doopsgezinden in Groningen*, I. 290-292.

goedvinden in dezen, zo nogtans met uitzonderinge indien zig in deze gevallen mogten hebben opgedaan of nog opdoende die tot verligting of verswaringe konden verstrekken, Zulks dan alsins in Gemoede na den Woorde Gods te behandelen⁵⁵.

De Sociëitsvergadering van 1748 had de vraag te beantwoorden of men weer op de oude voet oudsten in de proef zou stellen. Negen gemeenten waren ervoor, en van 4 ontbraken de vertegenwoordigers. Rasquert behoorde bij de tegenstemmers. Men gaf ondertussen wel vrijheid aan de gemeenten om leraren doop en avondmaal te laten bedienen. Hoewel er al stappen gezet waren, werd op de vergadering van 29 juni-5 juli 1749 formeel gestemd over de vraag of doop en avondmaal alleen door oudsten (zoals tot dan toe was gebeurd) of door iedere leraar bediend mocht worden. Voor het eerste stemden 11 gemeenten. Voor het tweede voorstel waren 16 gemeenten. Rasquert ontbreekt in de lijst van gemeenten.

In 1750 werden twaalf mannen op proef gesteld als algemene opzieners. Na vertraging bleken er in 1754 nog acht overgebleven te zijn. Deze leraars werden op proefreis langs alle gemeenten gestuurd. Van 12 juni-20 juli 1754 reisde kandidaat-oudste Lubbert Jans Kremer, van Neustadt-Gödens langs de gemeenten van de sociëit. Op 20 juni preekte hij te Baflo (Rasquert) voor een gehoor van 140 personen over Joh. 3: 19. Hij kwam van Uithuizen en vertrok naar Ulrum-Houwerzijl⁵⁶.

Vanaf 1755 waren Algemeen Opzieners van de sociëit Lubbert Egges van Uithuizen; Pieter Folkerts van Groningen; Wolter ten Cate, van Hengelo; Harmen Scholtes, van Groningen; Tiete Popkes, van Humsterland en Tonje Clasen, van Rasquert. Ze zullen ongetwijfeld alle (op proef als oudste) in Rasquert gepreikt hebben.

Tonje Clasen gaf in 1762 een verklaring van de geloofsbelijdenis uit 1755 uit. Albert van Wijk heeft dit werk in zijn proefschrift over de doperse geloofsopvoeding behandeld⁵⁷. Hij typeert het als een werkje dat tot doel had het verval van de kerk tegen te gaan en de gemeente in haar oude glorie te herstellen. Ondanks de goedkeuring van de Sociëit heeft het boekje geen grote invloed gehad. Het heeft slechts één druk beleefd. De verklaring was opgesteld in de vorm van vraag en antwoord. Hij behandelt in de Voorrede eerst de ontstaansgeschiedenis van de geloofsbelijdenis uit 1755. Vervolgens komen aan bod: de algemene genade; de rechtvaardiging; de heiliging. Verder traditioneel doopsgezinde onderwerpen zoals: de overheid, wederwraak en eed; het avondmaal, met een ‘Byvoegzel’ over de voetwassing; de broederlijke waarneming en het huwelijk. Bij het laatste onderwerp wordt overigens de buitentrouw niet behandeld. Na de ‘Narede’ volgen vier doopvragen. Deze hebben een striktere formulering dan dezelfde vragen in de geloofsbelijdenis. Uit de verklaring van Tonje volgen hieronder een paar citaten:

[dit] blyft en is [...] een zake, (na 't oordeel van veele onzer) van een gewigtige nootzaaklyk-heid, voor onderwyzinge voor de Jeugt, en die van meerdere Jaren. Want de ondervindinge heeft het ons meer als te veel geleert, dat in de Jeugt doorgaans een diepe onkunde (aangaande de dingen welke tot hun Zaligheid nodig is) gevonden wort [...] Om welke reden het ten hoogsten nootzaaklyk is, dat al vroeg het goede zaat van Gods Woort in hun herten gezaaid word, door hen in de zalmakende leere te onderwyzen [...] dewyl de kennis der waarheden in de H. Schrift vervat, de Jongelingen kan onder-wyzen, (wanneer zy hun neerstig in dezelve oeffenen)⁵⁸.

[...] door lezen en overwegen, een heblykheit, van den inhoud, te mogen bekomen. Dewyl dat zelf-onderzoek [...] geenzins het minste is om in kennis te vorderen⁵⁹.

Immers zyn onze Voorouders van ouds [...] des Heren Volk geweest [...] Och! Waar kooft het dan doch van daan, dat wy nog jammerlyk zyn verandert in verbasterde ranken eens vreemden wynstoks [...] Wat hebben de oprechte en welmenende onder ons, angaande de toestand die wy nu beleven, niet te klagen⁶⁰.

In 1766 waren Pieter Folkerts en Tonje Clasen overleden en werd de Sociëit in vier klassen verdeeld. Elk klasse viel onder het opzicht van één Algemeen Opziender⁶¹.

⁵⁵ GA, inventaris van het archief van de Sociëit der Groninger Oude Vlamingen, inv. nr. 1.

⁵⁶ A.M. Cramer, ‘Aanteekeningen van eene rondreize in alle de Gemeenten der Oude Vlamingen in de Nederlanden en Oost-Friesland, ten jare 1754; door den Eerw. Lubbert Jans Kremer, leeraar te Nieuwstad-Gödens’, in: *Doopsgezind Jaarboekje* (1838/39), 32-52.

⁵⁷ A.R. van Wijk, *Plicht tot leren & plichten leren. Een onderzoek naar de ontwikkeling van de doperse geloofsopvoeding in de Lage Landen (ca. 1540-1811) aan de hand van de in druk verschenen geloofspedagogische geschriften* (Kampen, 2007), I. 319-321.

⁵⁸ Teunis Claesen, *Verklaringe van de Geloofs-Belydenisse der Doopsgezinden, Bekent onder de Naam van oude Vlamingen. Hunne Sociëits Vergaderinge houdende te Groningen in de Oude Botteringe-straat, welke in 't jaar 1755. na voorgaande goedkeuringe en besluit der algemeene Sociëits Vergaderinge is uitgegeven: maar nu na dezelfs ordre in Vragen en Antwoorden opgesteld, en onder verhopinge van nut te mogen doen in 't ligt gebragt* (Groningen, Pieter Bandsma, 1762), *3vo-4ro.

⁵⁹ Teunis Claesen, *Verklaringe*, *6ro

⁶⁰ Teunis Claesen, *Verklaringe*, *3vo.

Over het aantal leden worden we geïnformeerd door een *Staat der Gemeenten van de Mennonyten, oude Vlamingen genaamd*, die was opgesteld door oudste Tiete Popkes en later aangevuld door oudste Lubbert Jans Cremer.

Aantallen leden van Rasquert:

Jaar	Broeders	Zusters	Leden	Gezinnen	Ongedoopt
1710	40 á 50	-	-	-	-
1733	47	50	-	-	-
1754	26	33	-	40	ca. 30
1809	-	-	22	-	-

Sinds 1762 behoorde Rasquert tot de zogenaamde Humsterlandse klasse van de sociëteit der Groninger Oude Vlamingen⁶². Tot deze klasse – een soort classis – behoorden de gemeenten Houwerzijl en Ulrum, Rasquert, Zijldijk, Leermens, Loppersum en Huizinge. Hoe vaak de klasse vergaderde is niet bekend, maar vermoedelijk één keer per jaar. Van zo’n vergadering is een ongedateerd kort verslag overgeleverd. De notulen werden door scriba Luitjen Ulferts Wijrsema gemaakt⁶³.

Vergadering Classij

Drie personen werden gekozen tot bestuur (?):

Jacob Tietes, leraar van Leermens

Remt Reuwkes, leraar van Zijldijk

Luitjen Ulferts, leraar van Rasquert

De notulen werden voorgelezen door Luitjen Ulferts Wijrsema als scriba.

Houwersijl en Ulrum

Domeneij Nauta en Jacob Jans als presente leden haren Broeder En Oude Leeraer Luit Luits anders was Gekommitteert Geweest maar Dat na door v[er]sterf van zijn zoon is hij niet konde komen.

Rasquert

Luitjen Ulferts Wijrsema en Sijrt Derks Huisinga, als gesonden Boden.

[Lammert] Ubels, niet als gekommiteert maar als een Broeder.

[Zijldijk]

Remt Riekkas als leraar en Luit Pieters als Dyaken.

Leermens

Jacob Tietes als leraar, niet so seer als Bode. Was door swakheijt de predikdienst vaak verhinderd geweest.

Gekommitteerde Boden waren Peter Jans en Jacob Tammes, beide absent.

Loppersum

Gekommitteerde boden waren Jacob Pieters en Jan Ebels. De gemeente was ontbloot van leraar.

Huizinge

Aanwezig waren Jan Clases, leraar en Tjeses [...]. Jan Clases kon niet prediken, omdat hij weinig kon zien. Hij moest de preek altijd schriftelijk voor hem hebben. De armengoederen waren rijkelijk. Jan vroeg de vergadering of dit voor het traktement van de leraar gebruikt mocht worden. De vergadering stemde in.

Op 29 september 1779 werd op de sociëteitsvergadering een brief van Rasquert, gedateerd 27 september, voorgelezen waarin de gemeente beloofde haar achterstallige gelden te voldoen. Dat het voor Rasquert moeilijk bleef om de bijdrage te voldoen, blijkt uit de notulen van 18-19 juni 1794. Rasquert beloofde haar vijf jaar achterstallige bijdrage alsnog te voldoen.

⁶¹ Blaupot, *Geschiedenis der doopsgezinden in Groningen*, 133-134.

⁶² Dit in onderscheid van de zogenaamde Humsterlandse sociëteit, waartoe tien Vlaamse gemeenten behoorden: Zuidhorn, Pieterzijl, Obergum, Den Hoorn, Humsterland, Usquert, Westeremden, Wildervank, Sappemeer en Nes en Ballum op Ameland.

⁶³ SAA, PA 1120, inv. nr. 1389.

Het einde van de gemeente

Dalende ledenaantallen en de veranderde tijden brachten het idee van samengaan met andere gemeenten dichterbij. In het kerkenboek van de hervormde kerk te Baflo vond ik een mooi overzichtje van de verschillende geloofsrichtingen per kerspel. Op 1 november 1805 gaf het Departementaal Bestuur van Stad en Lande opdracht tot een telling, hetgeen van 11-13 november 1805 werd uitgevoerd.

<i>Baflo</i>	<i>Rasquert</i>
427 zielen	319 zielen
12 mennoniten	28 mennoniten
17 roomsche	2 roomsche
2 joden	-
396 gereformeerde	289 gereformeerde

Voorzichtig werden de Vlaamse gemeenten te Den Hoorn en Obergum gepolst. In eerste instantie hield met name Obergum de vereniging af. Op 11 november 1816 viel het besluit om één gemeente te vormen. Er werd een bedrag van f. 11775 bijeengebracht door de leden. Een jaar later kwam de mogelijkheid om een toelage van het rijk voor een gestudeerde predikant te krijgen. Ter verkrijging werd een verzoek ingediend bij Koning Willem I. Deze beschikte op 23 september 1817 positief op het verzoek, maar verbond daaraan de voorwaarden:

- de drie gemeenten moesten een kerkgebouw met pastorie te Eenrum of Mensingeweer bouwen.
- dat een ‘gestudeerde’ predikant werd beroepen.

De gemeente ging hiermee aan de slag, en kocht zes weken later een huis met tuin aan de provinciale Trekweg te Mensingeweer. In de tuin werd een nieuwe kerk gebouwd, die een anderhalf jaar later, op 4 april 1819 in gebruik werd genomen. Het beroepen van een gestudeerde predikant duurde wat langer, maar in 1821 gelukte het de nieuwe gemeente Mensingeweer om proponent Sijtze Klaassens de Waard te beroepen.

Van de drie voormalige gemeenten waren bij het begin van zijn dienst in 1821 nog de volgende leden in leven:

Pieter Andries Huizinga	Obergum
Martje Tammes Huizinga, wed. van Jurjen Isebrands	Rasquert
Jantje Heines, wed. van Jan Rijkels	Rasquert
Elle Ipes Marrenga	Rasquert
Foske Luitjes Wiersum, zijn hv.	Rasquert
Elisabeth Andries Huizinga, wed. van Geert Luitjes	Obergum
Grietje Jacobs Oosterhuizen, hv. van Jan Smit	Rasquert
Hendrikje Jans, wed.	-
Tjaard Luitjes Wiersum	Rasquert
Jantje Pieters Huizinga, wed. van L.L. Wiersum	Rasquert
Bouke Geerts, wed. van Tamme Sijgers	Den Hoorn
Itje Heines, wed. van Tjaart Rijkels	Rasquert

In 1832 waren de eerste acht leden uit het lijstje reeds overleden⁶⁴. Sommige families uit de voormalige gemeente Rasquert traden ook toe tot de nieuwe gemeente Mensingeweer, hetgeen reden is om in onderstaand overzicht de dopelingen uit de eerste jaren na de vereniging te geven.

5 mei 1822	Lippe Sierts Huizinga Dieuwerke Luurts Doornbos, zijn vrouw Tite Jacobs Huizinga Geertruida Jans Jansen, wed. van Michiel Eises van Kampen Willemina Jannes Krijthe, vrouw van Sijtze Klaassens de Waard Elisabeth Sierts Siertsema	overleden in 1833 overleden op 12/10/1847 te Rasquert overleden in 1838 geboren in 1773, overleden op 12/7/1867 te Wehe
29 sept. 1822	Andries Pieters Huizinga Willem Jans Jansen Jan Jans Jansen Acob Wibbes van Douwen	met attestatie naar Akkrum overleden op 2/1/1827 overleden in 1827 overleden in 1837 overleden op 16/10/1847 te Leens overleden in augustus 1842

⁶⁴ GA, inventaris van het archief van de doopsgezinde gemeenten Den Hoorn, Obergum en Rasquert / Mensingeweer / Eenrum, inv. nr. 119.

27 april 1823	Tijs Andries Huizinga Siewert Jacobs Oosterhuizen Heije Nannings Nanninga Lizebeth Jeltjes Grandijk, wed. U.L. Wiersum Anje Jacobs Oosterhuizen Trientje Jacobs Oosterhuizen Geert Tammes van Slooten Luitje Elles Marrenga Siewert Tjaards Wiersum Luitje Geerts Huizinga Martje Jacobs van Weerden	overleden te Leens overleden overleden in oktober 1866 overleden overleden in 1834 overleden 23/9 met attestatie naar Zijldijk overleden op 6/3/1836 geboren in 1791, overleden op 24/10/1878 overleden 22/6/1823 met attestatie van Humsterland geboren in 1787, overleden op 27/11/1869 overleden op 21/6/1832 op de Houw bij Ulrum geboren in 1789, overleden in 1858 overleden op 26/3/1826 5/4/1834 met attestatie naar Groningen
11 april 1824	Sieger Tammes van Slooten Jacob Alberts Zantinga Enne Tammes Tammens Hypke Reintjes van Delden Gielje Tammes van Slooten Eipke Tammes van Slooten, vrouw van Geert Ennes Tammens Anje Michiels van Kampen, vrouw van Jan van der Tuuk	geboren in 1797, overleden in 1853 overleden in 1833

De Vlaams doopsgezinde gemeente te Eenrum

De situatie in het Halfambt is te vergelijken met die van Huizinge in Fivelingo. Vlakbij de Groninger Oud-Vlaamse gemeente van Huizinge (Middelstum) bevond zich de kleinere Vlaamse gemeente van Westeremden. Zo werd de Groninger Oud-Vlaamse gemeente van Rasquert omringt door meerdere Vlaamse gemeenten, namelijk: Den Hoorn, Obergum en Eenrum. De eerste twee gemeenten heb ik elders behandeld, hier gaat de aandacht uit naar Eenrum⁶⁵.

Te Eenrum bevond zich in de 17^e eeuw een kleine Vlaamse gemeente⁶⁶. Deze gemeente behoorde tot een verband van Vlaamse gemeenten, waartoe verder behoorden: Appingedam, Grijpskerk ('De Ruigewaert'), Groningen, Humsterland, Sappemeer, Westeremden, Winsum en Usquert en nog twee niet met name bekende gemeenten. . In de jaren dertig van de 17^e eeuw stonden deze Vlaamse gemeenten onder leiding van de oudsten Cornelis Jansen, Tonnijs Gerrits en Jan Tomas. Uit de ondertekening van een brief van 15 maart 1627 valt de volgende lijst van leraren van de Vlaamse gemeenten samen te stellen. Helaas weten we van geen enkele naam bij welke gemeente deze thuishoort: Cornellijs Jansen, Hindrick Jansen, Jan Thomas, Pieter Jansen, Tonnijs Gerrijts, Gerrijt Thoens, Hendrek Jans, Jelte Ywens, Gijssen Jansen, Albart Bockes en Hippije Allerts.

In de bovengenoemde brief aan Amsterdam wezen de dienaren het vredesluiten met Friezen te Harlingen en de Hoogduitsers te Schiedam af⁶⁷. In een brief van 21 augustus 1630 aan Amsterdam bleven de oudsten Cornelis Jansen en Tonnijs Gerrijts bij de bovengenoemde mening. Hen hadden brieven bereikt vanwege de verenigde Friezen en Hoogduitsers om tot vrede te komen. Amsterdam gaven ze te denken:

off de heere oock oorsake heeft ons mit geen vrede te segenen, als wij bedencken dese vrije tijden en ansien dat die luiden In rickdom en homoet toe nemen en v[er]meerderen daer In de menschen niet geerne willen gestraft wesen, daer toe contrari de wegen behoren v[er]betert te worden esai 57.58.

⁶⁵ W. Stuve, *De doopsgezinde gemeente van Obergum en Winsum* (Hellevoetsluis, 2006) en W. Stuve, *Marne Mennisten. Overzicht van de geschiedenis van de doopsgezinden in het Marne gebied* (Hellevoetsluis, 2005).

⁶⁶ Een artikel over Eenrum ontbreekt in de *ME*. Bij de naam staat slechts een verwijzing naar de latere gemeente Mensingeweer, die haar pastorie te Eenrum had.

⁶⁷ SAA, PA 565.A, inv. nr. 564.

Tenslotte gaven ze aan ‘souden liever tot Jan Lues volck keren dan tot de hoochduitschen’⁶⁸. Uit een brief van 26 mei 1631 van de twee eerstgenoemde oudsten blijkt dat de Vlaamse gemeenten op 20 april van dat jaar in de gemeente van Ruige Waert (Grijpskerk) hadden vergaderd. Gesproken werd over een ‘handeling’ te Amsterdam in oktober 1630 en over het kiezen van meerdere oudsten⁶⁹. Opnieuw werd het verenigen met de Friezen afgewezen. Hetzelfde geldt voor een schrijven van 5 mei 1639 aan Amsterdam⁷⁰.

In de Mennisten-leningen leende de gemeente ‘behorend onder Cornelis Jansen cum socijs’ in 1665 een bedrag van 2.000 gulden aan de provincie⁷¹.

Zoals we boven reeds hebben gezien wordt Eenrum ook genoemd in de lijst van gemeenten uit ca. 1647, die gepolst werden over vrede tussen Vlaamse gemeenten en de Groninger Oude Vlamingen⁷². Eenrum is tegen het eind van de 17^e eeuw waarschijnlijk vervloeid of opgegaan in de omringende gemeenten.

2) ANDERE WETENSWAARDIGHEDEN

De oude eenvoud

De vroege doopsgezinden kenmerkten zich in hun uiterlijk leven door eenvoud. De Groninger Oude Vlamingen trachten vast te houden aan deze houding. Door anderen werd dit wel als huichelachtig of schijnheilig getypeerd, maar de mennisten waren van mening dat de mens niet hoogmoedig moest zijn, maar nederig van hart. De doopsgezinden leidden een leven afgekeerd van de hen omringende ‘wereld’. Deze geloofshoudingen moest dus ook uiterlijk en in gedrag zichtbaar zijn. Doordat ze de aardse rijkdom ‘verzaakten’ zou hen een schat in de hemel te beurt vallen. Het was aan de geestelijke leiding, dat wil zeggen de oudsten en leraren om de grenzen van het toelaatbare aan te geven. Zij trachten zoveel mogelijk tot overeenstemming met elkaar te komen, en de leefregels vast te stellen.

Bij bovenstaand verhaal moet het verschil tussen stad en platteland in acht genomen. Zoals tegenwoordig nog steeds werden de nieuwe ‘trends’ in de stad ingezet. Daarna volgde de beïnvloeding van het platteland. De doopsgezinden in de stad stonden dus eerder bloot aan nieuwe gewoontes, dan zij die op het platteland woonden. Van de plattelanders trachten de doopsgezinden zich het langst afzijdig te houden. Aangezien de gemeenten van de Groninger Oude Vlamingen hoofdzakelijk in plattelandsgebieden gesitueerd waren gelukte het hen – naast de andere ‘Fyne Mennisten’, zoals de Danziger Oude Vlamingen en de Jan Jacobsgezinden – langer om het proces van aanpassing aan de omliggende samenleving tegen te gaan.

Een vroeg bewijs van bovengeschetste houding vinden we in een brief van ene Jan Dercks⁷³ uit de Ommelanden:

Copeije van 1 brief van Jan Dercksen an alle Cristem als volget

Alle mijn lieve broderen ende susteren In Cristo verstroeijt op alle platsem In grote droffheijt in dese bedroffde tijt wunsche Ick van harten een volle Cracht des gelooffs, dringenge des heijleigen geste ende reijn suver gehorsam harte dat In Cristus altijt vorslachen ende bedrofft Is, op dat het hijr nae mach vortrost worden vuijt de ewege blijtschap dar tho u l[ieden] die herre vorlene sijn genade door Cristum Jesum Amen.

⁶⁸ SAA, PA 565.A, inv. nr. 575.

⁶⁹ SAA, PA 565.A, inv. nr. 577.

⁷⁰ SAA, PA 565.A, inv. nr. 606.

⁷¹ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nrs. 1892, 1902, 1907, 1915 en 1928.

⁷² SAA, PA 565.A, inv. nr. 596.

⁷³ De brief ontbreekt in de doopsgezinde bibliografische werken van Hillerbrand en Springer & Klassen. Over de tijd waarin de brief geschreven is valt het volgende te zeggen. De brief van Jan Dercksen is gekopieerd vóór 31 augustus 1629, maar we weten niet wanneer het origineel is geschreven. De brief is gesteld in een oosters handschrift, getuige de consequente letter ‘m’ aan het eind van woorden. Daarnaast valt het woordgebruik op: ‘wunsche’, ‘gebrucht’, ‘besmittinge’ of werkwoorden als ‘vorlene’, ‘vorsonem’, ‘vorslagen’. Zoals we reeds schreven betreft het een leraar, maar van een duidelijke band met een enkele gemeente blijkt niets. Ook blijkt nergens uit waarom, en door wie de brief in dit boekje is gekopieerd. Waarschijnlijk is de brief opgenomen door Jacob Arents Blaupot. NB. In de transcriptie heb ik de ‘u’ vervangen door de letter ‘v’.

Vort dat ghij lijeve bruderen ende susterem oick mochten weten wat Ick van u l[ieden] begere, ende dat dat noch niet anders en Is alls het altijt gewest Is: dat ghij toch uwe wege well wijllden ondersockem ende bij des heren woert affmeten ende alle ongehorsumheijt, onreijnicheijt wijllden aff leggen ende den herre vorsonem, ende boete don ende mijt bijdden ende vastem wenem Ende Clagem ende Clachlijck tot den herre ropen mijt en vorslagen harte met rechte letvesen ende rouwe vor den herre te wandelen om sijn pris ende erre In alle sacken met levens lust tho socken ende te vormerdenen ende godt Demen dar Ick onwerdich u l[ieden] dickmalls nae slechticheijt hebbe Ick wijllen te vormanen, twelcke mij ock van hartem let is dat ick dat selve niet mer tot godts pris ende uwer beteringe gedan en hebbe. Dar om is nu mijn bijddem ende begerten ende vormanen wt dat binnenste mijnder seelen met droffheit, nae dat Ick vormode dat ick mijn husJe Corts af leggen sall, dat ghij doch altijt op uwen vorganger Jesum Christum wijllt sen, die wijlle dat en Cnecht gen mer mach sijn dan sijn heere ende u levent toch schicken nae het leuen Cristi ende u bekerem. In welcke sackem om broderlick ende Cristelijck nae den Aert der leffdem miet vresem ende beven nae den Aert Cristi Int hus des herrem bewandelen ende hout toch vast an die broderlicke an spracke offte vormaninge. Mijdet toch alle artsche lieffde, lusten, quade begertery, hoochmoet ende alle stoutheitt, eigem wijsheit ende eigjen vorbesinge. Nemt niet vor u alst woert des heeren. Schout dat grouwelicke driven, copen, Jagen, woelen, slomereije nae die vorganckelijcke Crone. Benijft u well tegen alle Conseintien der menschen vor godt. Hout u geeren In legen staet offt Cleijne neringe in en en sooberem levent met vreesen voor godt. Schout eenen groetem onstandigen handell tot naedell van u eedele seelle. Mijdet doch dat onmatijge lopen En driven niet u schuldenaren voer die overicheit gebrucht seet niet Alls In tijt van noet mijt paulus tot meer befreinge. Ghij borcht dick malls in guden vruntschap ende moetent daer nae meit laster weeder suckem. Doet leuer een Cleijne neringe ende gedenckt dat ghij pilgrims ende vremdelijngen op Aerden sijt daarom besijt u seelle toch niet. Bewijst u doch als niuwe heemelsche menschen die de godtlijcke naeture delachtich sijnt, heemells gesijnt sijn ende godts eer ende Jeruselems beste In alle manieren sockem. Ende laten toch Alle dingen in der lieffden gescheden ende bewijst u toch onbestrafflick in der waerheit ende wandelt doch Inder leffden. Vormant malcander, trost malcander ende hebbt toch godt lijeff boven all. Hout nerstich sijn geboden ende reijnicht u van Alle besmittinge des vleijsches ende des gestes. Reijnicht u toch van alle vordomelicke loeiij heijt, tracheit, onachtsomheijt. Weest toch eenijch, vreedich, nedeirich onder malcanderem. Schout Allen quaden schijn. Vorlaet u toch niet op die bloefte naem, mar op dat leven ende naevolgt Cristi om sijm Crues te dragen, dat ghij sijn genade mocht dellachtich wordem. Nemt doch nerstich u levent waer. Spreckt niet van Idele diengen met maelcanderen, maer vant werck der waerheijt vor mackt u daer mede. Ghedenckt u arme broederen ende susterem. Besorcht har west mede lij dich. Geeft gerne. Hout vijrich Chrisus bevele, woert ende gebodt. Vorgeet niet sijn ordenansije. Onder hout see in reijnecheijt ende gehorsamheijt. Reijnicht u naet woert des heerem van alle besmittijlick valen met vresem ende beven. In dese bedroeffden tijt voell doet een legelijck die dar doelt nae die schriffuture, soo voellt allst u mogelijk is. Ordelt niet lijchverdich. Doet toch die entwondiege ende slechten volk dat mijt Anspracke offte onderwijsenge ende vorsumt toch die eentvoudiege niet, soe volle het u mogelijk is. Die almachtige grote godt vorlenne u een godtsalijge wt Comste In Alle saeckem nae sijn wijlle ende geve u een schrifflicke wt Comst. Ende wijllt toch den heere in u doet te hulpe ropen mijt vasten ende blijdem ende lijstweesem. Wijllt hem toch in Alle sacken genacken in reijnicheit. Straffe ende leert ende betert u selvem. Vrest vor onsen salichmacker ende wat ghij doet, dat doet In reijnicheit in der lij effden met vresen. Dus mijn lieve broderem nempt diet int gude Ende wandellt vromlijck vor godt onder malcander In dese quade tijt. Sucht, ropt, Clacht tot godt in den hemmell die Cam u hellpem, die sellve ick u mijn leve broderem ende susterem in genadem bevelle tot een Addin. Ende hout vast in Alle sacken mit dat wort des heeren. Hijr mede hebde mijn leve broderen ende susteren, die mij oeijt ghesem offte ghehort hebbem, wat ick van dem beghenne ghehort ende nae mijn swackheijt belefft ende geleert hebbe wt der warheijt. Dar in vorwachte Ick een genadiege salichmacker dor sijn genade dodt ende blodt. Ende sijt hartelijckem gegrot met die vrede des heerem van mij on werdich uwen bedroveden svacke diener Jan Dercksz. B.N.S.

Dit schriff Comt Alle vromen toe Ende Is ock mijn begerem dat dit mijn Addin-en alle gemeijntem der waerheijt mach vorgelesem worden vrest godt Alltos, die warellt Is boos.

De auteur dient zich aan als Jan Dercksen, en uit het verband blijkt dat hij een leraar is geweest. Hij verwacht blijkbaar spoedig te sterven (‘Ick vormode dat ick mijn husJe Corts af leggen sall’). Over zijn verder persoon weten we niets. Abels behandelt in zijn *Doopsgezinde families in het Oldambt* een Jan Derks, die volgens hem ca. 1615 in het Oldambt publiceerde⁷⁴. Enkele jaren voor 28 maart 1618 trouwde hij te Noordbroek met Agata⁷⁵. Het is

⁷⁴ S. Abels, *Doopsgezinde families in het Oldambt 1520-1811* (Eexterzandvoort, 2002), 184. In 1615 klaagde de classis Oldambt ‘dat die Mennisten niet alleene opentlich lerenn [...] sonderen oick boeken drucken laeten, daerin sy seltzame,

niet zeker of onze auteur met hem te identificeren valt. Hij schreef niet aan één gemeente, maar ‘an alle Cristem’. Otto Knottnerus brengt hem ook in verband met een boekje dat in 1717 in Deventer gedrukt werd⁷⁶. Ondanks het feit dat er geen directe verbinding met Rasquert is, heb ik de brief opgenomen vanwege de sfeertekening. Een sfeer die overeenkomt met de leefwereld van de (latere) Groninger Oude Vlamingen: de afwijzing van het streven naar grote handel en rijkdom, de afwijzing van het brengen van schuldenaars voor de overheid, het afwijzen van borgstelling en het aanprijzen van de broederlijke aanspraak of vermaning.

Zoals ik hierboven reeds schreef werden de leefregels door de oudsten in overleg met de leraren vastgelegd. Op 10 april 1659 kwamen de Groningse gemeenten te Loppersum samen om tot ‘dinge verbeteringe’ te komen. Uit schriftelijke aantekeningen van Jacob Dercks Huysinga vernemen we het volgende:

Den 18en April 1659 zijn onze oudsten, oom Luit Luits en oom Berend Mertens met alle gemeenteboden uit de Groningerlandsche gemeenten te Loppersum vergaderd geweest en met elkander gesproken om eenige dingen te verbeteren, als volgt. In den eersten alle hoogheid te verminderen, als zilverwerk, karmozijnen kleeren, poselein, steenwerk en platten waar berdwark in is, hooggehakte schoenen of met twee riemen, het breedrijgen der rokken, de strijkijzers, het glanzen van het linnen, boven de vloeren van estrikken op te zetten, het beste gladde goed als heerensaaen en vijfschachten. Dit alles wordt verstaan, dat behoort nagelaten en niet gebruikt te worden, alsmede het tabak drinken, van boven wijde stevels en het baardafscheren, wat om hoogheid en versiersel van het lichaam en behuizing gedaan wordt, om de [...] stad niet gelijk te wezen, maar in alles zich naar het nederigste te schikken, als ons des Heeren woord leert en vermaant; want de Heer is in de hoogte en ziet op het nederige en kent de stouten van voren⁷⁷.

Volgens Piet Visser mogen we er vanuit gaan, dat het in 1659 om een aanscherping van een oudere verordening gaat⁷⁸. Het betrof zaken waarover de Groningse gemeenten onderling overeenstemming hadden bereikt. Omdat het alle Groninger gemeenten betrof zullen ook boden van Rasquert present zijn geweest. Ik laat hier de teksteditie van Visser volgen:

Den 10 april 1659

Dinge optekeninge, gedaan tot memorie van dinge verbeteringe der Gemt. Godts, en tot Loppersum versproken door gesonde boden van alle gemeenten die in Groningerlandt wonen en in einheyt besloten deze navolgende stukken.

- 1) Geen carmoes lakis of verwes te dragen, of ook van dat gladde Vijfschagt tot kledinge.
- 2) Dat de ouders hunne kinderen niet behoren toe te staan om te dragen dat de ouders niet betaamt.
- 3) Geen schoenen mogen dragen met hooge hakken, of met wit garen afgezet of genaait, nog ook geen 2 riemen op de schoenen, ook geen spiegaten.
- 4) Dat men ook geen klefinge na de nieuwe mode of werelds vindinge en nye wijze behoort te dragen, maar de nedrige gelijk, Rom. 12. Nog ook van eerste mantelties of rockis, op de ongewoonlijke plaatse te dragen, en dat 't een gewoonte is dat nederick klederen.
- 5) Dat ook de rokken boorden, zoo bried en zoo stief niet behoorden gereid te wezen, nog met koorden onder om bezet, nog gestijfde lijfstukken die met balijnen doogetogen zijn, of ook gladde schorties te dragen en mouwens met cromme ellebogen na de mode gemaakt; nog ook mans broekies voor met gaties, of ook met clappen daarop, of knoopjes na de Werelds vindinge gelijk.
- 6) Geen strijkijzers of gleysteen op de cragen of hemden te gebruiken.

schrackelicke erroren openbaren tot nadeel der warenn gemeene Christi’. Zij noemen met name Jan Dericks. Bij de drost zou men verzoeken ‘dat Jan Dericks wegen syns boecks to rede gestellet werde, unde sonderling van hem vorforsche, woe syne negest uthgegangen 2 boecken gedruckt syn’. Reitsma, *Acta VII*, 268.

⁷⁵ Abels, *Doopsgezinde families in het Oldambt*, 184.

⁷⁶ Jan Dercks, *Een Christelyke Proeve, of zijns selfs onderzoekinghe [...] Tractaatjen, van de Geestelyke Verryzenisse [van Menno Simons], benevens twe gemoeds opwekkende Liedjens* (Deventer, 1717).

Als mogelijke personen met wie onze schrijver geïdentificeerd kan worden noemt Knottnerus de volgende. In 1612 debatteerde ene Jan Dirks mogelijk in Friesland met de Waterlandse oudste Hans de Ries over diens ruime opvattingen over de herdoop van volwassen gedoopte hervormden. Hij noemt ook nog een Johan Dercks, die vanaf 1585 bode en stadsdienaar in het Oldambt en in 1593 schrijver in het Gorecht was. Email Otto Knottnerus van 12 oktober 2006.

⁷⁷ J.G. de Hoop Scheffer, ‘De oude eenvoud gehandhaafd’, in: *DB* (1879), 111-112. Volgens dit artikel woonde Jacob Derks Huysinga zelf de vergadering bij. Deze bewering levert problemen op. Gelet op het tijdsbestek kunnen mogelijke auteurs zijn Jacob Derks te Stitswert, kleinzoon van de leraar te Rasquert, en Jacob Derks Huysinga, zoon van Derk Sijerts op ‘Melkema’. De eerste overleed volgens het stamboek reeds op 15 februari 1658 te Eenrum. De tweede kandidaat werd pas op 9 januari 1659 geboren. Hij liet inderdaad historische aantekeningen na, maar kan onmogelijk zelf de vergadering hebben bijgewoond.

⁷⁸ P. Visser, ‘Een achttiende-eeuws afschrift van een verordening uit 1659 voor uiterlijk, kleding en huisinrichting bij de Groninger Oude Vlamingen’ in: *DB* 27 (2001), 229-238.

- 7) Geen haer met snoeren te winden, of met vlechten te versieren, wrongen of oorsijden onder de huiven te dragen.
- 8) Van 't kleinste linnen niet te gebruiken aan 't lichaam of huishoudinge, of ook eenige pronckussens de daar op de bedden en s' nags of de Tafels of kisten te leggen, nog eenige versieringe in de kussenteeks, of kostelijke spreten of decken op de bedden, dat tot versieringe dient.
- 9) Geen schilderinge of kostelijke verwen in of aan de Huizen te laten maken tot verzieringe.
- 10) Geen witte geschulpte of bonte schottels aan de want of op schappen te zetten.
- 11) Geen sulvere koppies, beeckers of lepels te gebruiken, of ook meshechten en vingerhoeden.
- 12) Geen dopjes goed, kostelijke weefs, toe tafelgoed of anders te gebruiken;
- 13) Geen blanke stange aan de Tomen, of stoppen aan de salen en sporen aan de voeten te gebruiken, om daarmede te rijden of de wereld gelijk, of slingertuygen aan de paarden te gebruiken.
- 14) Geen overdaat te gebruiken aan de lyslagen wagens of ledders, mede na 't hoogste gemaakt of met 2derley verwe gevarft of bont gemaakt.
- 15) Dat ook niemand behoort hooger te verteren als hij moed heeft te betalen, of hij behoort eerst gods raad te nemen, en een iegelijk hoort op zijn tijd te betalen na de belofte, of hij behoort dat tot vernoeginge weder te lossen.
- 16) Geen lanck haer te dragen op zijn hoofd, of de baert te laten snijden en scheren na Werelds wijze.
- 17) Dat men ook geen beelden of gelijckenissen behoort te hebben in de glazen, of in of aan de Huizen.
- 18) Dat ook de spiegelen an de Wanden soo niet ten toon behooren te hangen.
- 19) Geen heertijzeren te gebruiken met beelden voorgeset.
- 20) Geen bonte Floeren in de deelen te leggen, nog met witte of bonte estrik in de Schoorsteen of in de want te versetten tot lust van 't oog⁷⁹.

Verderop – in het verhaal ‘Vaders hoed en moeders das’ – zullen we dezelfde houding tegenkomen.

Van een vergadering op 15 mei 1683 te Groningen weten we dat zij handelde over de vraag of achterneef en nicht met elkaar mochten trouwen. Een vraag die uiteindelijk ‘met kommer’ positief beantwoord werd. Er waren afgevaardigden uit negenentwintig gemeenten, waaronder drie Oost-Friese gemeenten. Alleen de Zeeuwen ontbraken⁸⁰.

Op de vergadering van de sociëteit te Groningen van 18 oktober 1685 werd bepaald:

Om eenige dingen wat te verminderen, voornamelijk dat men geen schroeven en ringen aan de doodskisten behoort te maken, alsmede dat men zulke zware posten voor de kisten niet behoorde te nemen, dat niets dan grootschheid is, aangezien gemeene eiken kisten tegen het lichaam wel kunnen duren en meer andere dingen, zooals: het laat opdragen der dooden, overdadige maaltijden etc.⁸¹

We eindigen deze paragraaf over de doperse eenvoud met het prachtige verhaal van ‘Vaders hoed en moeders das’, dat zich binnen de gemeente van Rasquert afspeelt.

Alsoo het is voorgevallen in het jaer 1729, dat onse soon Luint Luints, sijnde een persoon van ruim 20 jaren out, hem soo bevonde, dat sijne jaren soo verre verlopen waren, dat hij mit de minderijverige niet meer doorkonde, heeft derhalven an mij als sijn vader beneffens mijn vrou als moeder kennis gegeven, als dat hem dochte, als wij het mede goet vonden, dat hij hem behoorde mit sijnen Schepper en de gemeijnte te verenigen volgens de reden Hebren. 11: Dat het sonder geloove onmogelijk is om Godt te behagen en Matijas 28: Wie wie daer gelooft sal hebben en gedoopt sal sijn, die sal salich sijn; door sulcke en diergelijke reden hem soo bewogen vonde en wij hem sulcks nijet mochten tegenstaen, soo heeft hij sulke an de dienaren der gemeijnte alhijr tot Raswart bekend gemaakt en is sijn versoek op Paesche-maendach voor de broderen gestelt.

Nu is het gebeurt een geruime tijt hijrna, dat de dienaren een omganck hebbe gedaen en sijn an ons huis gekomen Jacob Lippes en Tijaert Micheels om mit onse soon Luint te spreken, dewelcke doen int lant was te arbeijden; soo hebben wij hem wel willen laten te huis komen, maer de vrienden wilden niet liefst soo lauck wachten, maer hebben te samen afgesproken om hetselve op naeste Sondach na de vermaninge te doen, 't welcke doen is geschiet; in welck bespreck is voorgevallen, dat de dienaren hem verscheijden stucken hebben angewesen, welcke sij verstonden niet goet te wesen, sijnde de reden door Jacob Lippes alsoo gestelt: Du heste daer een hoet op, die mij niet an staet; dijn haer is te lanck; du gebruickste een das, die te dick is; dijn schoenen staen mij oock niet an; du heste daer op Pinckstermaendach tot Baffelt hart jacht mit de sees; du heste 3 dagen na Weestermarckt west, daer mochstu oock liever voor thuis bleven hebben; welcke reden Luint soo an mij heeft verthoont, de mij destijts al ongevallich voorquamen.

⁷⁹ Visser, ‘Een achttiende-eeuws afschrift’, 235-238.

⁸⁰ J.G. De Hoop Scheffer, ‘Trouwen in de familie’ in: *DB* (1879), 12-13.

⁸¹ De Hoop Scheffer, ‘De oude eenvoudigheid gehandhaafd’, 112.

Waarop is gevolgd, dat de dienaren Jacobs Lippes, Waelcke Eises en Tijaert Micheels sijn an ons huis gekoomen op den 2 Novemb[er] om weder mit Luirt te spreken en sijn mit hem in een kamer alleen gegaen en hebben haar ansprake weder gevondeert, als dat daer waerlijck een veranderinge moste wesen en sij geen veranderinge in die dingen sagen, soo konnen malkander soo niet helpen; waerop Luirt eenige reden gebrukende, dat hij niet konde sijen, dat sijn gedrach quader was als van andere broederen behoorlijk worde gesien; maer de gemelte vrienden hebben over de veranderingen vast gehouden en soo bestaen, dat het moste gescheden; waerop dat L[uirt] heeft gesecht, als hij dat al dede, niet konde sien, hij daerdoor gebetert was: waerop de vrinden verdrietich sijn gevallen, dat sij daarmede niet konden winnen, soodat L[uirt] heeft gesecht: als hij haer dat al beloofde, datt het sijn vader niet soude behagen; welcke reden van de dienaren heel qualijck sijn opgevat en sijn daerop gescheijden en hebben haer afscheijt genomen sonder mit mij of mijn vrou daer ieets van te spreken, hoe qualijck sij waren vernoegt en wat sij mit L[uirt] hadden verhandelt. Waerop gevolcht is op den 10 Novemb[er], dat voorgemelde 3 dienaren an onse huis sijn gekoomen om mit mij over de sake te spreken, soo hebben sij haer reden soo gestelt, als dat sij mit L[uirt] hadden gesproken over het gedrach van sijn hoet en ander dingen, waer sij qualijck waren vernoecht, en L[uirt] hadde gesezt: als hij het alsoo dede, dat het mij niet sou behagen.

Waerop ick an de vrienden hebbe gevraegt, of sij soo bestonden, dat L[uirt] haer moste beloven, dat in plaets die hoet een ander moste hebben beneffens de andere dingen; waerop Jacob Lippes Ja heeft gesezt en ander hebben geswogen. Waerop ick hebbe geantwoort: als L[uirt] dat hadde beloofd. mij niet zou hebben behaegt, want ick de hoet selff voor hem hadde gekoft en is maer een gemene hoet, daer ick geen hoochmoet of misbruick in konde sien; waerop de vrinden hebben gesezt, dat se in 3 hoeken ston of worde opgeset. Waerop ick mij hebbe verklaert, dat de meninge niet was, want wij dat niet sochten en wisten oock niet, dat in de kledinge van L[uirt] wat meer overdaet bestonde als in sijn broeder Tonnijs, de al mede bij de gemeente is, en andere sulcke persoonen meer en eevenwel de vrinden niet hebbe kennen genoegen; soo is ten lesten noch van Jacob Lippes gesezt, dat het geheel niet sou kennen of mogen geschieden een persoon mit sucken hoet tot de gemeente laten vorderen, omdat de Outsten haer dat hadden verboden niet toe te laten. Waerop sij sijn gescheijden en hebben des naesten Sondach daerna de sake van L[uirt] lasterlijck an gemeente mit groot ophef van reden, alsoff hij haer heel qualick was komen; en sijn de reden van Jacob Lippes op den 13den Novemb[er] aldus voor de broederen gestelt, als dat sij tot twemael toe een ommeganek bij de ankomelingen hadden gedaen en haer op een genoeglijcke wijze was voorgekomen, behalven een, de heel niet vruchtbaer, maer heel onvruchtbaer was voorgekomen, dat haer commerlijck en moeilijck was, daer haer vermaninge geen inganck bij hadde gehadt en om haer reden hat gelacht, hetwelcke door Luirt wort ontkent.

Dese reden sijn door mij in de broeder-bijkomst gehoort en vrij wat ter harte genomen; iemant op soodanijge wijze voor de vergaderinge stellen en reden, waerin de onvernoechtsaemheijt bestonde, te verswijgen, quam mij seer vreemt voor. En onse Tonnijs van haer groote ongenoegen van Waelcke Eijses had gehoort, alhoewel Waalcke had gesezt, dat hij niet wiste, dat daer wat tot sijnen laste was als alleen de spleticheijt, soo hebbe ick de naeste Sondag daerna van Jacob Lippes versocht, dat sij mit gelegenheijt broe[der]-bijkomst mochten anleggen, alsoo ick op eenige reden, soo door hem waren gestelt des Sondaegs te voren, genegen waer te antwoorden. Waerop de dienaren bijeenkomst hebben angelegt sonder mij kennis te geven (zoodat hij zich niet kon voorbereiden), dat het daerover was, op den 29 Nove[m]b[er] en heeft Jacob Lippes na eenige vermanende reden en hett gebet de reden, waerin haer grout ongenoegen bestonde, als te vooren weder gestelt over een persoon; waerop ick hebbe gevraegt, wat persoon dat was, soo heeft J[acob] L[ippes] gesezt, dat 't mijn soon L[uirt] was.

Soo hebbe ick daerop gevraecht, wat reden sij over L[uirt] hadden, waerover sij soo comerlijck waren andedaen, want als sulck een kint hadde, de hem soo hadde angestelt, mij verplicht vonde hem beter te onderrichten; waerop J[acob] L[ippes] heeft gezegt, dat haer vermaninge geen inganck had gehadt bij hem. Soo heb ik daer gevraegt, wat vermaning sij hadden gedaen. Waerop J[acob] L[ippes] doen seijde, dat sij hem eenige stucken hadden angewesen, als van sijn hoet en das en ander dingen, waerin wij bestonden verandering behoorde te wesen; waerop hij seeijde, als dat hij dat al dede, niet wiste, of hij daer beter om was, en ten leste, als hij het al doen of beloven wilde, het sijn vader niet sou hehagen; dat waren de reden. Waerop ik hebbe geantwoort dat sij dat selve bij mij alsoo hadden bevonden en oock noch soo bestonde, als hij haer dat hadde beloofd, gelijk sij haer selfs tegens mij verklaert gevoddert te hebben, dat de hoet, die ick hem had gekoft, niet goet was, mij niet genoegt sou hebben; maer dat de reden van L[uijrt] in waerheijt bestonden en daer sulcken misbruick niet in konde sijen, en dan een jongelinck sodanich als mit een swarte quast an te strijken acht wij heel onbehoorlijck te wesen, en op soo een lasterlijke wijze achter sijn rug voor een vergaderinge van volck, daer hij geen plaetse en hadde hem te verantwoorden en daer soo geheel onvruchtbaer voor te dragen, is mijns oordeels een geheel ongerijmde saeck.

Soo heb ick dan vorder versocht, dat de dienaren de angewesen stucken op soodane wijze uit Godts woort te bewijzen; waerop sij mit verscheijden reden hebben gesezt, dat men het nedrege behoorde te soecken; alwaer ik niet tegen hadde en soo bestonde, dat ick dat selve wel mede soeken wilde, maer eevenwel

bestaan wij, soo als men een ander iets wd anwijzen te doen of te moeten laten, dat moet mit regel en mate van Schriftuur worden angetoont, hetwelcke door mij en onse zoon Tonnijs is voorgesteld, als dat wij ons dat geern wilden onderwerpen; waerop van de vrinden als Tijart Micheels en andere meer is gesegt: als men alles mochte doen, wat niet en was verboden, dan veel te veer sou lopm en dat men dan wel een golden cant an de hoet mochte hebben, daer ons nochtans door de apostelen alle uitwendige versijringe wort afgeleert en onvruchtbare warcken; soo hebben wij daer angehouden, dat het woort Godts onse regelmate moste wesen en sulcke dingen, die men er sou anwijzen, pertinent uit Godts woort fondeert sijn, anders van geender weerden acht, want waer geen wet is, oock geen overtredinge is. Waerop Waelcke Eijses mij heeft geantwoort, dat ick wel beter wiste, als ick sprack, en heeft oock gesegt: soo een hoetje in 4 ruitjes geborselt en in 3 hoeken opgeset, als Luirt hadde, het welcke in onwaerheijt bestaet, en Taert Micheels hetselve van de hoet oock gesegt en daerbij van de schoenen mit staende kappen en riemen soo lanck, dat sij an de gront hangen, mit sulcke onwaerheden soeken de vrinden haer saeke te versijren en sijn hijr benefeffs noch al verscheijden hoogerresen woorden an weerkanten gepasseert en is hijrmede de vergaderinge gescheijden.

Soo hebben de vriende op den 14 xbr [december] wederom broederbijkom angelegt en hebben de sake wegens het verschil tusschen ons en haer weder angehaelt en hebben de belofte, soo sij tegens mij hebben bekent als voorgemelt van L[ui]rt gevoddert te hebben, weder ontkent daer sij nochtans voor vasthebben gestelt dat daer waerlijck een veranderinge moste wesen, off men konde malkander niet helpen en Jacob Lippes tegens mij vastelijck heeft gesegt, dat het niet sou kunnen off mogen geschieden een persoon mit soodanigen hoet bij de gemeente te vorderen, want de Outsten haer dat hadden verboden hetselve niet toe te laten. Waerop noch verscheijden verschillende reden sijn voorgevallen an weerkanten, soo hebben de dienaren voorgesteld, dat men de consenteringe der an komelingen soude bewarcken en L[ui]rt daer buiten te laten. Waerop ick hebbe gevraecht, wat reden sij daertoe hadden, soo hebben wij gesegt, dat sij dat te vooren al hadden getoont; hetwelcke mij niet conde genoegen, soo hebbe ick van de ommestant versocht, off daer iemant waer, die mit recht en waerheijt over Luirts leven of wandel wat hadde te seggen, dat de het selve mochte openbaren en de reden wegens het gedrach van cleding en anders voor mij te laten stan, want ick dat genegen was van stuck tot stuck of woort tot woort te beawoorden, want ick soo bestonde het onbehoorlijk te wesen, dat de dienaren mit sulke personen, de selfs ouders hebben, daer mede alleen 't spreken, dat de ouders niet mogen horen, en dan te ordoneren, wat vatsoen van kleren sij moeten dragen, want dat ouderswarck is. En is niemant bevonden, de over de seden des levens van L[ui]rt iets hade. Evenwel de dienaren haer daer an hebben gehouden hem daer buiten te sluiten en hebben de van hem niet mede ten proeve willen brengen, hetwelcke mij seer ongenoeglijk voorquam, een persoon, daer niet op viel te seggen, soo achter-banck te setten. En destlits soo weder gescheijden en hebben den 17 xbr. [december] weder bijeenkomst angelegt en hebben weder na eenige vermanende reden en het gebet der dienaren wederom de consenteringe der ankomelingen versogt en L[ui]rt daer buiten te laten, waerop ick hebbe gesegt, dat ick voor desen hadde versocht, soo daer iemant mochte wesen, de over L[ui]rt leven of wandel mit recht en waerheijt iets mochte hebben te seggen, dat die hetselve mochte openbaren. datselve versoget ick noch; maer de vrienden wilden daer geen reden van hooren en sijn mit de consenteringe van de andere voortgevaren.

Hoe dat sulckes te passe komt, willen wij een ijder in overweginge laten, een persoon, daer over de seden des levens niet valt te seggen, soo achter-banck te setten en sijn versoeck, t welk op een behoorlijke wijs is gescheet, niet ten proeve willen brengen en van de angewesen stucken geen reden te geven, waerin deselve gevondeert sijn, maer mit eenige vaste reden te seggen, dat men wel beter weet, als men spreekt en dat de hoet in 4 ruitjes wort geborselt en in 3 hoeken opgeset en de schoenen de riemen soo lanek, dat sij an de groont hangen, t welck in onwaerheden bestaet en de belofte, soo de vrienden opentlijck tegen mij hebbn bekent van Luirt gevordert te hebben wegens de veranderinge van sijn gedrach van cleren, dat de hoet, de sijn vader hem koft had, en de das, die sijn moeder hem ordineert had, niet goet waren, maer mosten verandert worden, t welcke Jacob Lippes openbaer mit Ja tegens mij heeft verklaert en de andere beswegen, maer nu weder ontkent en de sake soo lasterlijck an de gemeijnte te brengen, alsof hij hem grotelijcks had te buiten gegaen, omdat L. had gesegt, dat hij niet wiste, of hij daer beter om was, en dat het sijn vader niet sou behagen, welcke reden in waerheijt bestaen, soodan wij niet anders kennen verstaen, als dat op soodanige wijze een eerlijck moeders kint wort te schande gemaakt.

Nu is noch wederom door Lippe Tonnis na dato de sake warckstellig gemaakt om hetselve tot vrede en eenicheijt te behandelen, soo heeft onse soon Tonnijs bij de 3 dienaren in presensij van Lippe Tonnis op den 12 Jawarij 1730 in Pieter Jans huis tot Baflo gewest en daer eenige reden over de sake verhandelt, en ik selff op die dach hij Jacob Lippes en Waelcke Eijses bijgewest in Lippe Tonnijs huis en hebben ons soo gelaten stelt om de sake tusschen beijden neer te leggen, souder te seggen wie dat schult had; maar de vrienden hebben daer geen reden van willen verstaen⁸².

⁸² GA, inventaris van het archief van de doopsgezinde gemeente Groningen, inv. nr. 1327.

Het vermaanhuis

Ik begin dit gedeelte met de beschrijving van Rasquert door van der Aa in zijn *Aardrijkskundig Woordenboek*:

Vroeger hadden de Doopsgez. hier een vermaningshuis bij Houkema (zie dat woord) [...] ⁸³.

Houkema, of Houkum-Huis, voorm. Heerenhuis in Hunsingo, prov. Groningen, arr. en 3 u. W.N.W. van Appingedam, kant. en 1 ½ u. N.W. van Onderdendam, gem. en 10 min. N. van Baflo. Het is thans eene schoone boerderij, staande ten O. van den rijweg naar den Andel, bezeten en bewoond door de weduwe van Lippe Sierts Huizinga. Even ten N. dezer boerderij, op den tegenwoordigen buitenuin, stond in het begin dezer eeuw eene Doopsgezind vermaningshuis; later is deze gemeente in die van Mensingeweer versmolten ⁸⁴.

Waar de doopsgezinden te Rasquert aan het eind van de 16^e en het begin van de 17^e eeuw samenkwamen is niet bekend. Wellicht op de boerderij van Jacob Derks te Maarhuizen? Knottnerus brengt de gemeente al op een vroeg tijdstip in verband met ‘Houkumhuis’ in het kerspel Rasquert. De vrouw van de in 1575 voor deze plaats vermelde Mello Broersma wordt in 1568 namelijk als doopsgezinde genoemd ⁸⁵. Rond 1606 vergaderden de doopsgezinden in het huis van Cornelis Meertens te Thijum. Dit geschiedde om een huwelijk te voltrekken (zie bijlagen). Of het vaker gebruikt werd is niet zeker.

In 1708 werd ten noorden van de boerderij ‘Houkumhuis’ (‘Hoytinghehues’) een vermaanhuis gebouwd door de Groninger oud-Vlaamse gemeente. Het is gebouwd op de 46 jukken land, die in het bezit waren van de erven van Mello Broersma (Alje Rijkels en deelgenoten). Bij de mennisten gebeurde het vaker dat privébezit ten dienste van de gemeente werd gebruikt. Het gaf een extra garantie tegen inmenging van buitenaf. De boerderij en de andere helft van het land was eigendom van het stad Groningen. Op dat moment werd het bewoond door leraar Luy Cornelis. Zijn vader Cornelis Jans had er ook al gewoond, en zoals onder te zien valt vele doopsgezinden voor hem.

Bewoners van het Houkumhuis

De met een asterix aangegeven personen waren doopsgezind.

Periode	Bewoners
1575	Mello Broersma (zijn vrouw *)
1580	Mijnneel Peters
1595	Cornelys Jansen*
1614-1624	Luije Frerix en Jacobig*
1624-1654	Cornelis Jansen en Anna*
1660	Anna, wed. Cornelis Jansen*
1664-1712	Luy Cornelis en Huychtiën Luurts*
1712-?	Renger Rijkels en Anje Harms*
1743-1794	Siert Derks en Aagtje Jacobs*
1794-1853	Lippe Sierts Huizinga en Dieuwerke Luurts*

De boerderij en het vermaanhuis staan afgebeeld op een kaart van landmeter Hindrik Warner Folckers uit april 1727 ⁸⁶. Beide worden omzoomd door bomen, en worden daardoor buiten zicht van de weg gehouden. De boerderij en het vermaanhuis lagen tussen het Andelstermaar in het oosten en de Oude of Saaxumhuistertocht in het westen. In de atlas van Kuyper (zie afbeelding) valt duidelijk te zien dat Houkumhuis nog een eind van Rasquert vandaan lag ⁸⁷. Door perceel A – dat ook wel als het ‘Mennistenjuk’ bekend stond – liep het zogenaamde Mennistenpad naar de dorpswierde van Rasquert.

De vermaning werd tot 1795 gebruikt. Nog in 1794 schreef Brucherus er over. In het gedeelte over Rasquert lezen we:

⁸³ A.J. van der Aa, *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden* (Gorkum, 1839-1851; herdruk Zaltbommel, 1976), IX. 369.

⁸⁴ Van der Aa, *Aardrijkskundig Woordenboek*, V. 862.

⁸⁵ Otto Knottnerus, email 12 oktober 2006. Boerma, *Boerderijen*, 192.

⁸⁶ Schroor, *De Atlas der Stadslanden van Groningen*, 43 en kaart 39.

⁸⁷ Jacob Kuyper, *Gemeente Atlas* (1865).

De gemeente deser plaats is in die van Baflo ingelyvt, gelijk Doornwert in die van Middelstum. De Mennoniten hebben hier ene vergadering⁸⁸.

In 1815 verkeerde het vermaanhuis in een geruïneerde staat⁸⁹. Twee jaar later werd het verkocht om afgebroken te worden. Van de verkoop waren de inventaris en een paar losse zaken uitgesloten. Het vermaanhuis werd met fundamenten en al opgeruimd.

De boerderij ‘Houkumhuis’ bestaat nog steeds, zij het niet meer in originele staat. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg adviseerde op 23 maart 2004 aan de gemeente Winsum om de boerderij tot beschermd monument aan te wijzen. Dit advies werd overgenomen door het College van B&W en op 21 september aan de gemeenteraad voorgedragen. Omdat positief werd besloten kon het advies uitgebracht worden aan de staatssecretaris van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Wie graag eens een nacht doorbrengt in deze historische omgeving: dat kan! Tegenwoordig wordt het voormalige voorhuis namelijk gebruikt als vakantiehuis. Anno 2008 kan men er voor 470 euro per week terecht⁹⁰.

De armenzorg

Zoals gewoonlijk in die tijd onderhield elke kerk haar eigen armen. Deze situatie was geleidelijk na het doorbreken van de reformatie ontstaan. Ik zeg geleidelijk, want nog in de acta van de Provinciale Synode van 15 juni 1602 valt onder art. 33 het volgende te lezen:

Articulus 33, offt ock armengelden, bij testament gegeven, behören ahn handen der Mennisten tho kahmen, omme buten diaconatschop der Gereformerdenn kercken van den Mennisten te administreret ende uthgedeelet te worden, alse sie sich ahnmetigen. Vörklaret synodus, dat almissen bij testamente gegeven sollen van niemandt entfangten offte uthgedeleth werden alse dorch ordinarie predigers ende diaconen des ordts, etc.

Uiteindelijk werd de situatie zo dat de doopsgezinden van en met het bezit de armen der gemeente ondersteunden. Aangaande de daar toe ontplooidde activiteiten zijn slechts enkele snippers informatie bewaard gebleven.

In 1705 leenden de Mennoniten Armen te Rasquert – gedwongen – 1.000 gulden aan de provincie⁹¹. Het is niet geheel zeker of de vermelding van een lening in 1673 van 500 gulden door de ‘armen van Baflo en Rasquert’ ook de doopsgezinde gemeente betreft⁹².

Vlakbij het vermaanhuis lag een stuk land genaamd het ‘Mennistenjuk’. Vermoedelijk werden de armen van de gemeente van de opbrengst onderhouden.

In 1710 kocht Lippe Tonnis, koopman te Baflo, van de voormond en voogden over de nagelaten kinderen van ritmeester Jarges een heemstede te Rasquert. Deze heemstede was al verhuurd aan de diaconie van de ‘fyne mennisten’. Achterop de verkoopakte staat ‘overdracht door de koper aan onse gemeente voorstanderen om te voegen bij de diaconiegoederen’⁹³.

In 1749 lezen we in de notulen van de sociëteit over een geschil tussen de gemeenten Rasquert en Noordbroek over het onderhoud van de dochter van Pieter Jans en haar kinderen. Besloten werd dat beide gemeenten ieder een kwart en de sociëteitskas een kwart voor haar rekening zoude nemen. Voor het resterende deel ‘hoopte men daarze behoort te vinden’⁹⁴.

Op 24 januari 1802 kochten Ubel Lammerts van Clooster en Elle Ipes Marrenga als ‘mennonieten diaconen van Raskwerd’ de helft van een behuist heem te Eenrum van Eibe Harms van Bedum en Klaas Geerts van Klein Garnwerd. De kopers bezaten reeds de andere helft van het huis⁹⁵.

Egge Luitens Wiersum en diens vrouw Anje Sijgers te Eenrum leenden in 1803 een bedrag van 300 gulden van de diakenen van de gemeente te Rasquert⁹⁶. Verder stonden volgens de *Staatboek* van de gemeente als obligaties

⁸⁸ H. Brucherus, *Gedenboek van Stad en Lande* (Groningen, 1794), 157.

⁸⁹ ME IV. 253.

⁹⁰ <http://www.chalet-nu/vakantiehuisje-nederland/NL-923.html> Ook de historische boerenplaats ‘Melkema’ heeft tegenwoordig een horecabestemming.

⁹¹ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Land, inv. nr. 1928.

⁹² GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Land, inv. nr. 1915.

⁹³ GA, inventaris van het archief van de doopsgezinde gemeenten Den Hoorn, Obergum en Rasquert / Mensingeweer / Eenrum, inv. nr. 3.

⁹⁴ GA, inventaris van het archief van de Sociëteit der Groninger Oude Vlamingen, inv. nr. 1.

⁹⁵ GA, inventaris van het archief van de doopsgezinde gemeenten Den Hoorn, Obergum en Rasquert / Mensingeweer / Eenrum, inv. nr. 4.

tegen 4% rente open: 500 gulden ten laste van de wed. van Derk Sierts; 300 gulden ten laste van Hindrik Harms in Westernieland; 150 gulden ten laste van Tamme Sierts te Uithuizermeeden en tenslotte 100 gulden ten laste van Egge L. Wiersum te Eenrum. Aan bezit worden genoemd:

- ✓ 2 jukken land, gebruikt door Kornelis Derks.
- ✓ Een heemstede, gebruikt door Jacob Slinger te Eenrum.
- ✓ Een heemstede, gebruikt door ds. J. Aillikem⁹⁷.

De gemeente te Rasquert heeft ook schade geleden door de Martinivloed van 1686 en de Kerstvloed van 1717, zoals blijkt uit onderstaand overzicht. Zo maar twee vertellingen, om het natuurgeweld tastbaar te maken: op Kerstdag dreef een man uit Saaxumhuizen op een stuk van zijn huis, vergezeld door zijn reeds gestorven dochter, tot in Harkstede. Daar werd hij uiteindelijk gered. Harkstede lag helemaal aan de andere kant van de stad Groningen. Uit Tinallinge dreef een man met zijn vrouw en drie kinderen op een stuk dak naar Kolham, vlakbij Hoogezand. Zijn vrouw en kinderen waren inmiddels bezweken⁹⁸.

<i>Verlies van</i>	<i>Martinivloed 1686</i>	<i>Kerstvloed 1717</i>	<i>Baflo 1717</i>
broeders	-	2	21 personen
zusters	1	6	-
kinderen	6	8	-
huizen	-	-	5
koeien	89	225	77
paarden	12	39	12
schapen	27	368	73
varkens	27	25	15

Dat de doopsgezinden – meest landbouwers – in 1717 grote materiële schade leden blijkt uit de vergelijking met de geleden schade in het kersel Baflo. In 1723 diende leraar Harm Jacobs een rekest in bij de Burgemeesters en Raad van de stad Groningen over de geleden schade.

Korte lijst van oudsten, leraren en diakenen van Rasquert

Jacob Derks	leraar 1585
Jan Cornelis	oudste 1607
Ritse Hiddes	leraar in 1637
Jan Lamberts	leraar (ws.) in 1647
Melle Jacobs	leraar (ws.) in 1647
Cornelis Jansen	leraar (ws.) in 1647
Bruin Jacobs	leraar (ws.) in 1647
Elle Eisens	leraar (ws.) in 1647
Jan Michiels	leraar (ws.) in 1647
Aris Aris	leraar in 1681
Luy (Luurt) Cornelis	leraar in 1683; later was hij oudste
Tjaart Michiels	oudste in de jaren 1726-1740
Jacob Lippes	leraar voor 1733-1735
Waalke Eisses	leraar voor 1733-na 1754
Tonnis Klaassen (Saaxuma)	leraar in de jaren 1736-na 1754
Tamme Pieters Huizenga	leraar in de jaren 1741-1770
Luurt Luurts	leraar in de jaren ?-1743
Luitje Ulferts Wiersum	leraar in de jaren 1757-1784
Ds. Hendrik J. Bakker	leraar in de jaren 1792-1795

⁹⁶ GA, inventaris van het archief van de doopsgezinde gemeenten Den Hoorn, Obergum en Rasquert / Mensingeweer / Eenrum, inv. nr. 5.

⁹⁷ GA, inventaris van het archief van de doopsgezinde gemeenten Den Hoorn, Obergum en Rasquert / Mensingeweer / Eenrum, inv. nr. 6.

⁹⁸ D. Hartsema, *Van vroeger en later 1* (Bedum, 1989), 32 en 34. De bladzijden 29-35 handelen over de Kerstvloed van 1717.

Hindrick Peters	diaken in 1637
Rengel Rijkels	diaken (ws.) in 1712
Lippe Tonnis	diaken in de jaren 1729, 1733
Pieter Jans	diaken in 1733
Haye Derks	diaken in de jaren 1736-na 1754
Siert Derks	diaken in de jaren 1746-na 1754
Sijrt Meertens	diaken (ws.) in 1794
Ubel Lammerts van Clooster	diaken in de jaren 1799, 1802
Elle Ypes Marrenga	diaken de jaren 1799, 1802

Vertegenwoordigers van Rasquert op de Sociëteitsvergaderingen⁹⁹

<i>Genoemd in</i>	<i>Namen</i>
1681	Aris Aris
1683	Luy Cornelis
1738	Tjaard Michiels / Tonje Klaassen
1744	Tamme Pieters Huizenga / Haye Derks
1748	Tamme Pieters Huizenga / Waalke Eisses
1794	H.J. Bakker / Sijrt Meertens

Lijst van dienaren van de Vlaamse gemeente te Eenrum:

Peter Jacobs	1665-1705
Abel Gerrits	1665-1705

3) BIOGRAFISCHE AANTEKENINGEN

Biografische gegevens betreffende de lidmaten van de gemeenten te Eenrum en Rasquert

Claas Abels

In 1614 getrouwd met Trijne Jacobs, dochter van leraar Jacob Derks en Katrine Ritzes. Volgens het stamboek van het geslacht Huizinga landbouwer op ‘Lutke Saaxum’ te Baflo¹⁰⁰.

Renske Abels

Van Saaxum. Aldaar ondertrouwde zij op 27 februari 1752 voor de hervormde kerk met Hindrik Jacobs, van Zuidhorn. Zij was ‘uit Mennoniten geboren’. Op 12 juli 1722 werd ze in de hervormde kerk te Saaxum gedoopt.

Swaantje Abels

Van Saaxum. Getrouwd met: 1) Jakob Martens; 2) ondertrouwde op 5 juni 1763 voor de hervormde kerk te Saaxum met Harm Everts, van Oldehove. Zij werd op 18 februari 1759 in de hervormde kerk te Saaxum tot het

⁹⁹ Blaupot, *Geschiedenis der doopsgezinden in Groningen*, I. 293.

¹⁰⁰ Niet genoemd bij Boerma, *Boerderijen*, 160-163. Adres in 1992: Eenrumerweg 48 te Baflo.

avondmaal toegelaten ‘welke uit Mennoniten geboren, bevorens het Sacrament des Heiligen Doops op dien dag is bedient’.

Wieke Abrahams

Van Rasquert. Ondertrouwde op 13 februari 1729 voor de hervormde kerk te Baflo met haar geloofsgenoot Jacob Rempts, van Garsthuizen.

Aeltjen

Deze ‘bejaerde persoon’ werd op 16 februari 1652 in de hervormde kerk van Baflo na voorafgaande belijdenis gedoopt.

Gabriel Aijlkens (Eijlkens)

Getrouwd met Aaltje, wed. van Pieter Cornelis. Zij was reeds met haar eerste man van 1694-1699 provinciemeier geweest op de boerderij ‘Ploegersma’ te Pieterburen¹⁰¹. Vanaf 1699 zette ze dit voort met Gabriel. In het visitatieverslag van de classis Warffum op 8 augustus 1660 lezen we:

Punt 12 – Tot Saaxumhuizen een Uko Walliste schatbeurder, met naemen Jan Lamberts, hoc ao en[de] Gabriel Aijlkens tot Westernyelant oock Ucko Wallist.

Arijs Alberts

Overleden op 5 februari 1763. Zoon van Albert Jurjens en Martjen Jacobs, landbouwers op de boerderij ‘De Groote Marne’ in het kerspel Rasquert. In 1747 getrouwd met Luidje (Ludwe) Elles. Zij was een zus van Ype Elles. Als jongste zoon opvolger op de ouderlijke boerderij. Bij de scheiding van de boedel op 15 maart 1765 behield Luidje de boerderij met de beklemming van 76 ½ jukken land. De boerderij werd op 30 januari 1767 onder de kinderen Aafke, Grietje en de minderjarige kinderen verdeeld¹⁰². Luidje Elles hertrouwde in 1765 met Jan Derks ‘huisman’ te Rasquert. Zij ging op 25 december 1771 ‘van Menisten afkomstig’ over naar de hervormde kerk te Baflo. Haar man was ouderling van deze gemeente. Op 15 december 1793 vroeg en kreeg hij zijn ontslag als ouderling.

Kinderen:

1) Martje Arijs

Geboren op 8 december 1747 te Rasquert.

2) Aafke Arijs

Geboren op 23 maart 1750 te Rasquert. Getrouwd met Hindrik Pieters Doornbos.

3) Geertruid Arijs

Geboren op 10 februari 1753 te Rasquert. Trouwde op 30 april 1794 met Jan Hommes.

4) Grietje Arijs

Geboren op 11 maart 1755 te Rasquert.

5) Albert Arijs

Geboren op 16 november 1757 te Rasquert.

6) Martjen Arijs

Geboren op 19 maart 1762 te Rasquert.

26 januari 1747

Huwelijkscontract van Arijs Alberts en Luidje Elles. Van de kant van de bruidegom waren aanwezig Krijne Derks en Meerten Derks, zwagers. Van de bruids zijde verschenen Waalke Eyses, voormonden volle oom en Focke Jans, aangetrouwde oom en vreemde voogd.

10 maart 1765

Huwelijkscontract van Jan Derks en Luidje Elles, wed. van Arijs Alberts. Van de kant van de bruidegom waren aanwezig zijn moeder Bouwke Alberts en stiefvader Cornelis Breuls; zijn volle broer Hidde Derks; zijn halfbroer

¹⁰¹ Boerma, *Boerderijen*, 377-378. De huidige boerderij aan de Wierhuisterweg 49 te Pieterburen is een samenvoeging van vier verdwenen boerderijen.

¹⁰² Boerma, *Boerderijen*, 206-208. Adres in 1992: Warffumerweg 10 te Rasquert.

Steven Breuls; de volle oom Pieter Jans en aangetrouwde oom Jan Hindrix. Van de kant van de bruid verschenen haar volle broer en sibbevoogd Ype Elles met diens vrouw Anje Fokkes; verder haar zwager Krijn Derks als voormond met diens vrouw Aafke Alberts ‘snaarsche’; Edso Breuls, haar zwager en vreemde voogd en diens vrouw Grietje Alberts ‘snaarsche’¹⁰³.

Geert Alberts

Getrouwd met Sijtjen Luits. Omstreeks 1731 gebruikte hij een boerderij in het kerspel Tinallinge¹⁰⁴.

Grietje Alberts

Zie: Peter Heeres.

Cornelis Alberts

Van Baflo. Overleden in 1805. Zoon van Albert Cornelis en Martje Cornelis, landbouwers op een thans verdwenen boerderij in het kerspel Baflo. Getrouwd met: 1) ondertrouwde op 18 mei 1749 voor de hervormde kerk te Baflo met zijn geloofsgenote Anje Bruins, van Grijpskerk; 2) met Menje Driewes. In 1750 verzochten zijn ouders aan de provincie om Cornelis en zijn vrouw als meiers te mogen overboeken. Op 18 oktober 1773 kocht het echtpaar de boerderij voor een bedrag van 5.425 gulden van de provincie. Zijn tweede vrouw verkocht de boerderij in 1813 voor een koopsom van 2.500 gulden¹⁰⁵.

Peter Alberts

Ondertrouwde op 21 oktober 1683 in de hervormde kerk te Mensingeweer met Greetjen Jans, wed. van Peter Roelefs. Deze volwassen man werd op 18 april 1684 in de hervormde kerk te Mensingeweer gedoopt. Op 20 april nam hij voor het eerst deel aan het avondmaal.

Aaltje Aljes

Zie: Crijn Ipes.

Eltjen Aljes

Van Rasquert. Ondertrouwde op 30 oktober 1735 voor de hervormde kerk van Baflo met de hervormde Klaas Luitjens, van Westerlee. Hij is een zoon van het hervormde echtpaar Luitjen Jarfkes en Anneke Geerts¹⁰⁶.

Jan Aljes

Van Rasquert. Zoon van Alje N. en Focke Willems. Getrouwd met: 1) Fenje Reintjens; 2) ondertrouwde op 20 juli 1738 voor de hervormde kerk van Baflo met Eltjen Clasen, wed. van Peter Clasen, van Westernieland. Staat in het schatregister van 1721 te boek als gebruiker van 1 ½ juk land, waarvan kapitein Jarges de eigenaar was. Uit een verkoping van 28 mei 1722 blijkt dat Jan samen met zijn moeder Focke Willems meiers van de boerderij met pelmolen in het kerspel Rasquert waren. Het geheel werd toen door diaken Lippe Tonnis gekocht¹⁰⁷.

Kinderen:

1) Grietje Jans

¹⁰³ Ritzema van Ikema, *Ommelander geslachten*, I. 34.

¹⁰⁴ Boerma, *Boerderijen*, 264-265.

¹⁰⁵ Boerma, *Boerderijen*, 127. Adres in 1992: hoek Winsumerweg-Gebr. Gootjesstraat te Baflo.

¹⁰⁶ Zie Parenteel van Jarfke Luitiens (Kiewiet):

[http://porntiedom.com/kiewietadel/Parenteel%20Jarfke%20Luitiens%20\(Kiewiet\).htm](http://porntiedom.com/kiewietadel/Parenteel%20Jarfke%20Luitiens%20(Kiewiet).htm)

¹⁰⁷ Boerma, *Boerderijen*, 196.

Getrouwd met: 1) haar neef Rentien (Reintje) Jans; 2) op 20 maart 1750 afgekondigd te Usquert en getrouwd in de vermaning te Rasquert met Heine Ubels.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1) Fenje Rentiens

Getrouwd met: 1) in 1773 met Tiewes Heipkes – hij was een neef van haar moeder; 2) in 1791 met Ubel Lammerts van Clooster¹⁰⁸

2 maart 1722

Schuldbekentenis, groot 500 gulden ten laste van Sijpke Jans, wed. van Foeke Willems; Jan Aljes en Fenje Reijndtjes, echtelieden, ten bate van Lippe Tonnis te Baflo¹⁰⁹.

11 mei 1743

Jan Aljes en Eltjen Clasen verkopen voor 2400 gulden aan Jacob Jans hunne plaats te Westernieland, met de vaste beklemming van ca. 45 jukken binnenlant, uiterdijk en queller, huur 135 gulden aan de Heer Gesworen Rijpma en cons[orten]¹¹⁰.

22 juni 1751

Verkoop door Eltjen Clasen, wed. van Jan Aljes aan haar ‘zwager’ en dochter Rentien Jans en Grietie Jans, echtelieden, van de met de kopers mandelige plaats Allemaheert in ’t Meeland te Rasquert met de inboedel en de beklemming van 84 jukken land. Aan pacht prijs moest 252 gulden betaald worden¹¹¹.

Meint Aljes

Getrouwd met Alijt Jacobs, dochter van leraar Jacob Derks en Katrina Ritzes. Zwager van Claas Abels (zie boven). Van ca. 1620-1633 meiers van de boerderij ‘De Grote Meeren’ te Maarhuizen¹¹².

Kinderen:

1) Trijntje Meints

Getrouwd met Melle Jans, van Middelstum. Zij overleed op 21 januari 1655¹¹³.

2) Jacob Meints (zie onder)¹¹⁴.

3) Alje Meints (zie onder)

Rijkel Aljes

Van Rasquert. Ondertrouwde op 20 juli 1727 voor de hervormde kerk van Baflo met Afke Reintjens, van Eenrum. Zij was een dochter van Reijntje Cornelis, landbouwer op de boerderij ‘Bewsemaheerd’ in het kerspel Eenrum. Afke verkocht haar aandeel in de ouderlijke boerderij in 1729 aan haar broers Cornelis en Heepke¹¹⁵.

Trijntje Allerts

Zie: Michiel Cornelis.

Frerik Arents

Zoon van Frerik Arents en Martje Tjaarts, landbouwers op ‘Praebendeheerd’ in het kerspel Uithuizen. Getrouwd met Bouke Leulfs. Van 1718-1729 meier op de boerderij ‘Westerholm’, groot 68 2/3 jukken, in het kerspel Saaxumhuizen¹¹⁶.

¹⁰⁸ Ritsema van Ikema, *Ommelander geslachten*, I. 137.

¹⁰⁹ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 58.

¹¹⁰ GA, rechterlijk archief, XLVI-a**.

¹¹¹ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 59.

¹¹² Boerma, *Boerderijen*, 514.

¹¹³ Huizinga, *Stamboek*, III. 3.1.

¹¹⁴ De namen van de twee zonen ontbreken in het stamboek van het geslacht Huizinga, maar werden door de doopsgezinde ds. Vos gevonden. K. Vos, ‘Verbetering van het stamboek van Derk Pieters en Katrine Tomas’, in: *Groningen* 3 (1920-1921), 183-184.

¹¹⁵ Boerma, *Boerderijen*, 446-448.

¹¹⁶ Boerma, *Boerderijen*, 282-284.

Jacob Ariens

Van Eenrum. Genoemd in het rechterlijk archief van Eenrum.

Regtdag gehouden in Judicio tot Eenrum den 16 Junii 1772

Alsoo op heden ten versoeke van Jacob Sijwerts over zijn dogtertje bij wijlen Bouwke Jans geprocreeert in plaatse van de vreemde voogt Heepke Eppes welke overleden is als vreemde voogt heeft **aangelooft** Jacob Ariens onder dese jurisdictie woonagtig. Is sulks in actis getekent.

Regtdag gehouden in Judicio tot Eenrum den 19 Martii 1776

Alsoo op heden in Judicio ten versoeke van Grietje Beerents, over haare drie pupillen bij wijlen Jan Jacobs in echte verwekt, zijn aangesworen Willem Jacobs onder Eenrum als voormond, Beerent Beerents van Warffum als sibbe-voogt, en **aangelooft** Jacob Ariens mede van Eenrum als vreemde voogt, en de sibbe voogt ten desen opsigte het huis van de voormond tot domicilium citandi heeft gestelt, die dit geaccepteert heeft. Is sulks in actis getekent¹¹⁷.

Reintje Ariens

Zie: Reintje Ariens [Doornbos]

Aris Aris

Getrouwd met N.N. Verder niets gevonden. Waarschijnlijk een leraar. Vertegenwoordigde in 1681 Rasquert op de sociëteitsvergadering te Groningen. In 1683 vertegenwoordigde hij de gemeente Leens op dezelfde vergadering¹¹⁸.

Grietje Aris

Van Baflo. Ondertrouwde op 20 september 1744 voor de hervormde kerk van Baflo met Geert Peters, van Wetsinge.

Luidwe Aris

Van Baflo. Zij ondertrouwde op 29 april 1747 voor de hervormde kerk van Baflo met haar geloofsgenoot Simon Luies, van Winsum.

Luiduwe Aris

Zie: Heerke Cornelis.

Hendrik Bakker

Geboren in 1756. Overleden op 15 december 1847 te Hoorn. Zoon van Jacob Tjeers en Hester Hendriks Bolte. Hij trouwde op 5 juni 1798 te Veendam met Meinje Jurjens. Zij was geboren op 6 mei 1771 als dochter van Jurjen Jacobs en Hilligje Hendriks Medendorp. Leraar van Rasquert van 1792-1794. Daarna van 1794-1804 van Veendam. Vervolgens van december 1804-juni 1809 van Bovenknijpe. Zijn laatste gemeente was Middelie, waar hij van 1809-1838 predikant was. In laatstgenoemd jaar ging hij met emeritaat.

Hidde Berents

¹¹⁷ Alle vermeldingen GA, rechterlijke archieven (Eenrum) XLVI-g1.

¹¹⁸ J.G. de Hoop Scheffer, ‘Naamlijst van eenige oudsten en leeraren bij de Groninger Oude Vlamingen, 1650-1750’, in: *DB* (1879), 4-5.

Van Baflo. Getrouwd met Aaltje Jans. Werd met zijn vrouw tijdens de proefpredikatie voor Pasen 15 april 1759 als ‘Personen van de Mennisten Kerke’ na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk van Baflo. Bij de doop noteerde de predikant de triomfantelijk kreet: ‘Heer vermeerde de Gereformeerde!’. Zijn vrouw hertrouwde in 1766 met Geert Pieters. Voor 1755 was Hidde landbouwer op een naamloze boerderij in het kerspel Baflo. In 1766 vond uit- en afkoop tussen Aaltje en haar twee kinderen plaats, waarbij zij de boerenplaats met de beklemming van 40 ½ jukken land, een half juk vrij land en de veestapel mocht houden¹¹⁹. Op 30 mei 1766 werd de boedel geïnventariseerd¹²⁰.

Kinderen:

1) Berent Hiddes

Geboren in 1756 te Baflo. Hij werd op 19 april 1756 in de hervormde kerk te Baflo gedoopt. Bij de vermelding staat dat de ouders Mennisten waren ‘welke beloofden om zich ten eersten aan ons Kerke te geven’. Ondertrouwde op 25 februari 1787 met Grietje Fokkes, wed. van Paul Jurrijns.

2) Anje Hiddes

Geboren in 1765 te Baflo.

Jan Borckers

Van Baflo. Ondertrouwde op 9 juni 1726 voor de hervormde kerk te Baflo met zijn geloofsgenote Anje Cornelis, van Baflo.

Pieter Egges Boukema

Geboren 25 december 1771 te Usquert. Overleden in juli 1820. Ondertrouwde op 17 mei 1795 te Eenrum (attestatie naar Usquert) met Eltje Luitjes Wiersum. Zij werd geboren op 4 maart 1771. Overleden in 1833. Zij waren landbouwer te Eenrum¹²¹.

Kinderen:

1) Martje Pieters Boukema

Geboren in mei 1796. Ontbreekt in het doopsgezinde geboorteregister.

2) Egge Pieters Boukema

Geboren op 10 augustus 1799. Overleden in maart 1800. Ontbreekt in het doopsgezinde geboorteregister.

2) Egge Pieters Boukema

Geboren op 8 juli 1802 te Eenrum. Overleden in 1839. Bakker te Ten Boer.

2) Luitjen Pieters Boukema

Geboren op 9 oktober 1806 te Eenrum.

Anje Bruins

Zie: Kornelis Alberts.

Derk Derks

Van Rasquert. Ondertrouwde op 20 juni 1728 voor de hervormde kerk te Baflo met zijn geloofsgenote Grietje Fokkes, van Rasquert.

Haye (Hajo) Dercks

Geboren in 1698 te Vliedorp. Getrouwd met: 1) op 12 januari 1727 ondertrouwde hij in de hervormde kerk van Baflo met Aefke Lippes – zij was een dochter van diaken Lippe Tonnis; 2) op 27 november 1735 werd zijn voorgenomen huwelijk met Aafke Michiels, van Saaxumhuizen te Baflo afgekondigd. Zij was een zus van oudste Tjaart Michiels. Sinds 1750 landbouwer op ‘Nienhuis’ te Saaxumhuizen¹²². Tot diaken gekozen in 1736. Nog steeds diaken in 1754. Afgevaardigde naar de sociëteitsvergadering in 1744.

Kinderen:

¹¹⁹ Boerma, *Boerderijen*, 155-157. Adres anno 1992: Maarhuizerweg 5 te Baflo.

¹²⁰ GA, gerechten van Hunsingo (toegang 734), inv nr. 48.

¹²¹ Huizinga, *Stamboek*, VII. 22.8 en VIII. 69. Ontbreekt in het boerderijenboek.

¹²² Boerma, *Boerderijen*, 284-285.

- 1) Derk Hayes
- 2) Pieter Hayes
- 3) Eltjen Hayes
- 4) Michiel Hayes

Getrouwd met Frouke Lues. In maart 1759 kochten Michiel en zijn zwager Derk Reinders de beklemming van de provincieplaats ‘Sasmaheerd’ op de Dingen te Baflo. Vervolgens kochten Michiel en Frouke op 18 oktober 1773 voor 7.900 gulden de tachtig jukken behuisde landen van de Staten van Stad en Lande¹²³. Michiel kocht op 10 april 1778 de ouderlijke boerderij van zijn broers en zus. De heerd wordt beschreven als ‘een fraaye rojale behuisinge en groote Vriesche schuire met een dwarshutte’, met een beklemming van tachtig jukken land.

- 5) Jantien Hayes

Geboren ca. 1727. Overleden op 27 november 1730. Zij werd begraven op het kerkhof van de hervormde kerk te Baflo. Het graf ligt thans onder het gras¹²⁴.

ANNO 1733, DEN 29 JANUARI, IS ASKE LIPPES, DE DEUGHTSAME HUISVROUW VAN HAYE DERCKS, KOOPMAN TOT BAFLO, GERUST, OUT INT 30STE JAAR, EN LEIT ALHIER BEGRAVEN, VERWAGHTENDE EEN SALIGE OPSTANDINGE DOOR JESUM CHRISTUM.

Het graf is voorzien van het volgende grafschrift:

*IN BEST VAN 'T LEVEN BEN ICK RUST
HAASTIGH EN BLOEYENT UITGEBLUST
O GROOTE GODT, MYN SCHEPPER REIN
MYN HOOP EN TROOST SYT GY ALLEEN*

Jacob Derks

Geboren 1557. Overleden op 13 juli 1620. Zoon van Derk Pieters, landbouwer op ‘Melkema’ bij Huizinge, en Katrina Tomas. Getrouwd met Katrine Ritzes. Provinciemeier op ‘De Grote Meeren’ te Maarhuizen¹²⁵. Leraar in 1585. Blaupot ten Cate uitte overigens het vermoeden dat Jacob leraar van Obergum/Winsum was¹²⁶.

Kinderen:

- 1) Geertruid Jacobs

Geboren op 19 januari 1584. Overleden op 13 november 1652. Op 10 februari 1606 getrouwd met Siert Lippes, landbouwer op ‘Melkema’. Siert was leraar van de Groninger Oud-Vlaamse gemeente te Huizinge. Hij was in 1628 aanwezig bij het dispuut te Middelstum tussen de aanhangers van Jan Luyes en de Vlaamse leraren Claes Claesz. (Blokzijl), Pieter Jansz. Moyer (Amsterdam) en Joost Hendriksz. van Harlingen.

- 2) Derk Jacobs

Geboren op 1 november 1585. Overleden op Palmzondag 1630. Te Stitswert. In 1608 getrouwd met Etjen (Itjen). Eveneens aanwezig bij het genoemde dispuut.

- 3) Sytjen Jacobs

Geboren in 1587. Overleden in 1661. Op 13 april 1607 getrouwd met Klaas Luitjens.

- 4) Anne Jacobs

Geboren in maart 1590. Overleden op 30 augustus 1605.

- 5) Trijne Jacobs

Geboren in februari 1592. Overleden op 11 mei 1651. In 1614 getrouwd met Klaas Abels (zie aldaar).

- 6) Martjen Jacobs

Geboren in februari 1594. Overleden op 12 januari 1630. Getrouwd met Sieuwert Thomas, landbouwer te Rottum.

- 7) Alijt Jacobs

Geboren op 6 januari 1597. Overleden op 14 september 1633. Getrouwd met Meint Aljes (zie aldaar).

- 8) Bauke Jacobs

- 9) Dochter N. Jacobs

- 10) Dochter N. Jacobs¹²⁷

¹²³ Boerma, *Boerderijen*, 138-140.

¹²⁴ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 180. Het bevat de tekst: ‘ANNO 1730, DEN 27 NOVEMBER, IS JANTIEN HAYES, DE DOGHTER VAN HAYE DERCKS, KOOPMAN, GERUST, OUT INT DERDE JAAR, EN LEIT ALHIER BEGRAVEN’.

¹²⁵ Boerma, *Boerderijen*, 514-515. Adres in 1996: Maarhuizen 6 te Winsum.

¹²⁶ Blaupot, *Geschiedenis der doopsgezinden in Groningen*, I, 88.

¹²⁷ De kinderen staan vermeld in: Huizinga, *Stamboek*, II.1-10.

Jacob Derks

Overleden op 15 februari 1658 te Eenrum. Zoon van Derk Jacobs en Etjen (Itjen) te Stitswerd. Hij was getrouwd met Itje. Zij overleed op 26 augustus 1663. Hij was een neef van oudste Luirt Luirts te Westeremden¹²⁸.

Jan Dercks

Menniste schatbeurder te Den Andel. Genoemd in de notulen van de hervormde classis Eenrum in 1647, 1651 en 1659 1664 en 1669. Verder niet gevonden.

P(i)eter Derks

Overleden op 11 augustus 1712 te Eenrum. Hij ligt daar ook begraven. In 1669 getrouwd met Auktjen Ulpherts. Huurde op 12 maart 1669 de stadsplaats ‘Oldenhuis’ in het kerspel Eenrum voor zes jaar van de stad Groningen. Zij gaven een jaar huur tot geschenk, verspreid betaald over zes jaren. Later kocht het echtpaar de behuizing met beklemming van zestig jukken land voor 2450 gulden van de stad Groningen¹²⁹.

Kinderen:

1) Ulphert Peters

Opvolger op de ouderlijke boerderij.

ANNO 1712, DEN 11 AUGUSTUS, IS DIE EERSAEME PIETER DERCKS WYRSUM VAN OLDENHUIS IN DEN HEERE GERUST ENDE LEYDT ALHIER BEGRAVEN, VERWACHTENDE EEN SALYGE OPSTANDINGE DOOR JESUM CHRISTUM ¹³⁰ .

Geertruid Doewes

Zie: Reintje Ariens .

Hilje Douwes

Zie: Luurt Klasens Doornbos.

DEN 20STEN FEBRUARY IN DEN JAAR 1806 IS HILJE DOEWES OVERLEDEN IN DEN OUDERDOM VAN 67 JAAREN, EN HAAR LEVEN EGTGENOOT VAN LUURT KLASSEN EN BY HAAR TWEEDE VERBINDING MET KLAAS BERENTS, LEGT HIER MET VYF HARER KENDEREN EN EEN KLEINKIND BEGRAVEN.

De zerk bevat een wapen: rechts: Gedeeld: I een halve adelaar; II drie klaverbladen. Links: Gedeeld: I op een terras een omziende gans met een klaverblad in de bek; II op een gewelfd terras drie gebladerde korenhalmen. Verder het grafschrift:

*HIER RUST IK MET MANS EN KINDREN NEER /
ZE HEBBEN ONS ALLE GEZET HIER NEER /
TOTDAT ONS GOD OPWAKEN ZAL /
DOOR ZYN ENGELEN BAZUINGESCHAL.*

Martje Douwes

Zie: Jacob Klaassens.

¹²⁸ Huizinga, *Stamboek*, III. 2.1.

¹²⁹ Boerma, *Boerderijen*, 421-426.

¹³⁰ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 234.

Douwe Reintjes (Doornbos)

Geboren op 10 december 1770 te Saaxumhuizen. Zoon van Reintje Ariens Doornbos en Geertruid Doewes. Proclamatie van zijn huwelijk met Jantje Pieters (Huizinga), van Obergum, maar woonachtig onder Baflo op 11 november 1792 in de hervormde kerk te Baflo. Op 29 november kregen zij attestatie mee om ‘in der mennoniten bijeenkomst te Rasquert gecopuleert te kunnen worden’.

Kinderen:

- 1) Hijk Douwes Doornbos
Geboren op 15 september 1793 te Baflo.

Hijke Reintjes Doornbos

Getrouwd met: 1) Douwe Luurts Doornbos; 2) Kornelis Jakobs Reitsema.

Douwe Luurts Doornbos

Getrouwd met Hijke Reintjes Doornbos. Landbouwer op de boerderij ‘Grashuis’ in het kerspel Rasquert.

Kinderen:

- 1) Luurt Douwes Doornbos
Geboren op 12 december 1796 te Saaxumhuizen.
- 2) Geertje Douwes Doornbos
Geboren op 6 oktober 1798 te Saaxumhuizen.
- 3) Hilje Douwes Doornbos
Geboren op 19 oktober 1803 te Saaxumhuizen. Overleden op 23 maart 1832 te Saaxumhuizen. Getrouwd met: 1) in 1824 getrouwd met Klaas Garbrands Stelma; 2) in 1829 met Luurt Lippes Huizinga. Landbouwers op de boerderij ‘Grashuis’ in het kerspel Rasquert¹³¹.

Jacob Klaassens Doornbos

Zoon van Claas Sjoerds en Aegtje Luurts, landbouwers op een boerderij in het kerspel Saaxumhuizen. Geboren ca. 1736. Overleden op 20 februari 1822, oud 86 jaren. In 1776 getrouwd met Jantje Harms Schut – huwelijkscontract d.d. 20 oktober 1776. Voor haar zie: Harm Pieters Schut. In 1779 opvolger van zijn moeder op de ouderlijke boerderij¹³².

Kinderen:

- 1) Grietje Jacobs Doornbos
Geboren op 7 maart 1780 te Saaxumhuizen.
- 2) Klaas Jacobs Doornbos
Geboren op 24 juni 1784 te Saaxumhuizen.
- 3) Geertruid Jacobs Doornbos
Geboren op 1 augustus 1792 te Saaxumhuizen. Getrouwd met Elze Kars Elzes. In 1814 opvolgers op de ouderlijke boerderij.

20 oktober 1776, huwelijkscontract tussen Jacob Clasen en Jantje Harms. Getuigen aan bruidszijde: Harm Pieters en Grietje Lues als vader en moeder; Pieter, Luije en Jan Harms als volle broers; Barbara Harms en Trijntje Harms als volle zusters en Symen Lues als volle oom.

Luurt Klaasens Doornbos

Zoon van Claas Sjoerds en Aegtje Luurts, landbouwers op een boerderij in het kerspel Saaxumhuizen. Getrouwd met Hilje Doewes (Heltje Douwes). Zij was geboren in april 1738 als dochter van Doewe Sieuwerts en Eltje Derks Huisinga te Kantens. Hilje overleed op 20 februari 1809. Zij ligt begraven in de hervormde kerk te Saaxumhuizen¹³³. Verkocht op 26 mei 1778 zijn aandeel in de ouderlijke boerderij aan broer Jakob. Sinds 1763 landbouwers op de boerderij ‘Westerholm’ in het kerspel Saaxumhuizen. Na het overlijden van Luurt hertrouwde Hilje in 1784 met Claas Berents. Met hem woonde ze op ‘Westerholm’¹³⁴. Ze kochten later nog twee boerderijen: in 1791 ‘Nienhuis’ te Saaxumhuizen en een boerderij op Den Horn onder Eenrum.

¹³¹ Boerma, *Boerderijen*, 219-221.

¹³² Boerma, *Boerderijen*, 280-281. Adres anno 1992: Dikemaweg 6 te Saaxumhuizen.

¹³³ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 594.

¹³⁴ Boerma, *Boerderijen*, 282-284. Het *Stamboek Huizinga* heeft Den Andel als hun woonplaats.

Kinderen:

- 1) Klaas Luurts Doornbos
Geboren op 3 januari 1763 te Saaxumhuizen.
- 2) Doewe Luurts Doornbos
Geboren op 22 oktober 1765 te Saaxumhuizen. Trouwde met Hike Reintjes Doornbos. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren. Zij hertrouwde met Kornelis Jacobs Reitsema te Saaxumhuizen. Op 11 november 1841 vond boedelscheiding plaats tussen Hike en haar schoonzoon Luurt Lippes Huizinga, getrouwd met dochter Hilje. Hij was landbouwer op ‘Grashuis’ of ‘Diedingeweert’ in het kerspel Rasquert¹³⁵.
- 3) Aagtje Luurts
Geboren op 27 augustus 1769 te Saaxumhuizen.
- 4) Eltje Luurts Doornbos
Geboren op 7 maart 1772 te Saaxumhuizen. Overleden in juni 1842. Trouwde met Berend Mennes Glas, landbouwer te Saaxumhuizen¹³⁶. Hij overleed in 1848. Uit dit huwelijk werden 7 kinderen geboren. Bij de boedelscheiding in 1848 kreeg dochter Grietje een boerderij in de Noordpolder bij Den Andel met 23.68.90 hectare¹³⁷.

Reintje Ariens [Doornbos]

Op 30 augustus 1732 geboren te Saaxumhuizen. Overleden aldaar op 31 december 1804. Begraven in de hervormde kerk van Baflo¹³⁸. Zoon van Ariaen Reintjes en Hyke Luurts, van 1720-1767 landbouwers op de boerderij ‘Doornbosheerd’ in het kerspel Saaxumhuizen. Trouwde op 24 maart 1765 met Geertruid Doewes. Zij werd ca. 1736 als dochter van Doewe Sieuwerts en Eltje Derks Huizinga te Kantens. Overleden op 3 december 1809, en begraven in de hervormde kerk te Baflo¹³⁹. In juni 1767 nam hij voor vierduizend gulden de ouderlijke boerderij, met een beklemming van 61 ¼ land over.

Kinderen:

- 1) Arien Reintjes Doornbos
Geboren op 31 december 1767 te Saaxumhuizen. Overleden op 8 februari 1837. Getrouwd met Heilina Harmannus Wibbens. Vanaf juli 1803 bewoonden zij de boerderij.
- 2) Doewe Reintjes Doornbos
Geboren op 19 december 1770 te Saaxumhuizen. Overleden op 26 april 1795. Op 2 mei 1792 getrouwd met Jantje Pieters Huizinga.
- 3) Geertruid Reintjes Doornbos
Geboren op 19 december 1770 te Saaxumhuizen.
- 4) Hike Reintjes Doornbos
Geboren te Saaxumhuizen. Getrouwd met: 1) Doewe Luurts Doornbos; 2) N.N. Haar eerste man overleed op 22 oktober 1765. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren.
- 5) Eltje Reintjes Doornbos
Geboren op 10 september 1773 te Saaxumhuizen. Getrouwd met Sieuwert Luitjes Wiersum. Hij was geboren op 25 september 1765. Overleden in 1839. Landbouwer. Uit dit huwelijk werden acht kinderen geboren.

1804, DEN 31 DECEMBER, OVERLEED DE EERZAAME REINTJEN ARIES, HUISMAN TE SAAXUMHUIZEN, IN DEN OUDERDOM VAN 74 JAAREN, EN LEGD ALHIER BEGRAAVEN.

1809, DEN 3 DECEMBER, IS OVERLEDEN GEERTRUID DOUWES, WEDU. VAN REINTJEN ARIENS, IN LEVEN WOONAGTIG TE BAFLO, IN DEN OUDERDOM VAN 73 JAREN EN 11 MAANDEN, EN LEGT ALHIER BEGRAVEN.

Jacob Drewes

¹³⁵ Boerma, *Boerderijen*, 219-221.

¹³⁶ *Stamboek Huizinga*, VIII. 7. 3.

¹³⁷ Boerma, *Boerderijen*, 322-323.

¹³⁸ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 188. Het graf is niet meer aanwezig.

¹³⁹ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 188. Het graf is niet meer aanwezig. Het heeft het volgende grafschrift: ‘HIER RUST EEN EDELE HART, MENSCHLIEVEND EN REGTVAARDIG / VERZUSTERD AAN DE DEUGD WAS ST ELKS EERBIED WAARDIG / ZY LEID NU IN DIT GRAF, DENK STERFLING OP UW LOT / BEPYNST UW EEUWIG HEIL EN LEEFD VOOR UWEN GOD’.

Van Warffum. Leende in 1664 als mennoniet 1300 gulden aan de provincie¹⁴⁰. In 1705 was de lening overgenomen door Tonnijs Harms en Grietien Cnols, wed. van Euwe Jacobs¹⁴¹. Niet gevonden in het boerderijenboek.

Sijmon Egberts

Van Warffum. In 1662 getrouwd met Grietje, wed. van Thomas Jansen. In 1673 hertrouwde Grietje met Eltje Roelfs. Landbouwers op de boerderij ‘Bijlven’ in het kerspel Warffum¹⁴². Leende in 1664 als mennoniet 1200 gulden aan de provincie¹⁴³.

Heipke Eppes

Van Eenrum.

Gerecht van Eenrum, 5 maart 1754

Also Jan Tomas als voormont, Heipke Reintjes als sibbe-, en Heipke Eppes als vreemde voogt alle drie van Eendrum hebben angesworen en angeloofd over de 4 kinderen (Tomas out 12, Anje int 10de, Julle int 7de, en Cornelis twe Jaer out) van Jan Julles bij wijlen Bijwke Tomas in egte verwekt. Is sulks in actis getekent.

Elle Eise(n)s

Getrouwd met Aaltien. Vanaf 1630 stadsmeier op een naamloze boerderij in het kerspel Saaxumhuizen, als opvolgers van het echtpaar Frerik Gerrits en Martje. Tevens provinciemeier van negentien jukken te Saaxumhuizen. Volgens het schatregister van 1630 gebruikte hij in totaal 54 jukken land¹⁴⁴. Dienaar (leraar) in 1647.

Kinderen:

1) Grietien Elles

Getrouwd met Alje (Allie) Meints. Pachtten vanaf 1649 het procincieland en de boerderij.

Kinderen:

1) Aaltje Aljes

Getrouwd met: 1) Crijn Ipes; 2) in 1695 met Jan Haykens.

Elle Eisses

Broer van leraar Waalke Eisses. Getrouwd met een dochter van Ype Crijns en Luijtje, landbouwers op ‘Hiddingezijl’. Reeds in 1721 volgens het schatregister gebruiker van 48 jukken land. Landbouwer op ‘Lutje Marne’ (‘Kleine Marne’) in het kerspel Rasquert.

Kinderen:

1) Luitje Elles

Geboren te Rasquert. Getrouwd met: 1) ondertrouwde op 10 februari 1743 voor de hervormde kerk van Baflo met Alje Jans, van Rasquert – het kwam niet tot een huwelijk, omdat Alje voor het trouwen overleed; 2) op 12 februari 1747 ondertrouwde ze voor de hervormde kerk van Baflo met Arijns Alberts, van Rasquert – zoon van Albert Jurjens en Martje Jacobs, landbouwers op ‘De Groote Marne’ in het kerspel Rasquert¹⁴⁵; 3) in 1765 met Jan Derks. Op 15 maart 1765 werd te Rasquert scheiding gemaakt tussen Luitje en haar kinderen.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1) Martjen Aljes

2) Aafke Aljes

3) Geertruid Aljes

4) Grietje Aljes

5) Albert Aljes

6) Martjen Aljes

2) Ype Elles

¹⁴⁰ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1892, 1902 en 1907.

¹⁴¹ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1928.

¹⁴² T.B. Bierema, J. de Boer en R. van der Tuuk, *Boerderijen op het Hogeland* (Bedum, 2002), 120.

¹⁴³ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1892, 1902 en 1907.

¹⁴⁴ Boerma, *Boerderijen*, 280-281. GA, inventaris van het archief van Stad en Lande, inv. nr. 2568, 137vo.

¹⁴⁵ Boerma, *Boerderijen*, 206-208. Adres anno 1992: Warffumerweg 10 te Rasquert.

Opvolger op de ouderlijke boerderij.

Trijnje Eisses

Van Rasquert. Getrouwd met: 1) Jacob Crijns; 2) ondertrouwde op 11 april 1725 voor de hervormde kerk te Baflo met haar geloofsgenoot Fokko Jans, van Uithuizen. De weduwe van Jacob Crijns was volgens het schatregister van 1721 gebruikster van 44 jukken land. Dit land behoorde toe aan: 32 jukken aan de hervormde kerk te Baflo; 2 ½ juk aan de wed. van Claas Eckes; 2 ½ juk aan de raadsheer Barkema en 2 jukken aan de wed. van Jacob Carssis. Zelf bezat de weduwe 5 jukken land¹⁴⁶.

Waalke Eisses

Getrouwd met: 1) Geertruid Jacobs, dochter van Jacob Jansen en Dietien; 2) ondertrouwde op 22 februari 1722 voor de hervormde kerk van Baflo met Hilje Siwerts, geboren te Kantens; 3) ondertrouwde op 27 oktober 1730 voor de hervormde kerk van Baflo met Aechtje Jans, van Maarhuizen. Zij was een dochter van Jan Lippes en Martje Klaassen te Garsthuizen. Waalke nam in 1708 de boerderij van zijn schoonouders in het kerspel Baflo over. Op 21 juli 1743 kocht Waalke met zijn derde vrouw voor 490 gulden van Melle Pieters en de kinderen van Arent Pieters nog een boerderij erbij staande, met een beklemming van twintig jukken en 3 ½ jukken vrij land. De boerderij werd bewoond en gebruikt door Arent Pieters. De eerste boerderij was in 1755 in andere handen¹⁴⁷. In de verponding van 1730-1731 werd hij voor vijf gulden aangeslagen. Leraar in 1733. Afgevaardigde op de sociëitsvergadering in 1748. Genoemd in het verhaal *Vaders hoed en moeders das*¹⁴⁸. Zijn broer was Elle Eisses en N. Ipes, landbouwers op ‘Kleine Marne’ te Rasquert¹⁴⁹. Zij worden in de onderstaande ledenlijst behandeld.

Kinderen:

1) Jan Waalkes

Getrouwd met N.N. Kreeg drie kinderen¹⁵⁰.

2) Alje Waalkes

3) Martje Waalkes

4) Eisse Waalkes

Trouwde op 15 december 1739 in de vermaning der Mennonieten te Houwerzijl met Martjen Jans, van Vliedorp. Zij was een dochter van Jan Eckes en Barber Heerkes, landbouwers op ‘Hollemaheerd’ in het kerspel Vliedorp. Eisse en zijn vrouw waren sinds 1754 landbouwers op een boerderij in het kerspel Tinallinge¹⁵¹.

Kinderen:

1) Barbara Eisses

Trouwde op 15 juli 1764 met Jacob Sybolts. Hij was een zoon van Sybolt Meertens en Anje Garmts, landbouwers te Tinallinge¹⁵². Het huwelijkscontract dateert van 22 juni 1764. Barbara, ‘van mennoniete afkomst’, werd op 4 april 1783 op belijdenis van haar geloof gedoopt in de hervormde kerk te Tinallinge. Uit het huwelijk werden tien kinderen geboren. Jacob was collector te Tinallinge¹⁵³. Hij was landbouwer op de boerderij van zijn schoonouders in het kerspel Tinallinge.

Ype Elles

Geboren ca. 1726. Overleden op 21 november 1801 te Baflo en aldaar in de hervormde kerk begraven¹⁵⁴. Zoon van Elle Eisses, landbouwer op ‘Lutje Marne’ in het kerspel Rasquert. Op 6 maart 1750 voor de hervormde kerk te Baflo getrouwd met Anje Fokkes. Anje werd geboren ca. 1725. Zij overleed op 1 januari 1790 te Rasquert, en werd in de hervormde kerk van Baflo begraven¹⁵⁵. Landbouwer op de ouderlijke boerderij. Van zijn zus Luidje en haar

¹⁴⁶ Boerma, *Boerderijen*, 216.

¹⁴⁷ Boerma, *Boerderijen*, 154-155. Adres anno 1992: Maarhuizerweg 3 te Baflo.

¹⁴⁸ Vos, ‘Vaders hoed en moeders das’.

¹⁴⁹ Boerma, *Boerderijen*, 202-204.

¹⁵⁰ Huizinga, *Stamboek*, V. 3. 4. Eisse ontbreekt bij Huizinga.

¹⁵¹ Boerma, *Boerderijen*, 258-259. Adres anno 1992: de Vennenweg 1 te Tinallinge.

¹⁵² Boerma, *Boerderijen*, 244-245. Adres anno 1992: Tjarda van Starkenborghweg 17 te Tinallinge.

¹⁵³ K.J. Ritzema van Ikema, *Ommelander geslachten. Het nageslacht van Jacob Sijbolts (landbouwer) te Warffum en Geertruid Cornelis* (Groningen, 1957 en 1961; 3 dl.), I, 71-72.

¹⁵⁴ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 187.

¹⁵⁵ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 186.

kinderen kocht Ype op 4 juli 1763 voor 1.050 gulden 23 ½ jukken provinciaal land. Ype verkocht de boerderij in 1791 aan zijn zoon Elle¹⁵⁶.

Kinderen:

- 1) Elle Ypes Marrenga
Volgde zijn vader op de ouderlijke boerderij op.

ANNO 1801, DEN 21 NOVEMBER, IS DE E. IPE ELLES GERUST IN HET 75STE JAAR ZYNES OUDERDOMS, IN LEVEN WOONAGTIG OP DE LUTJE MARN TE RASQUERT, DOCH DE LAATSTE 10 JAAREN IN BAFLO EN LEGT ALHIER BEGRAVEN, WENSCHENDE EEN ZALIGE OPSTANDINGE TE GENIETEN DOOR ONSEN HEERE JESUM CHRISTUM.

ANNO 1790, DEN 1 JANUARIUS, IS DE EERBAARE ANJE FOKKES, IN LEEVEN HUISVROUW VAN D. E. IEPE ELLES TE RASQUERT OP LUTTJE MARNE, IN HET 65STE JAAR HAARS OUDERDOMS GERUST EN ALHIER BEGRAVEN, WENSCHENDE EEN ZALIGE OPSTANDINGE TE GENIETEN DOOR ONZEN HEERE JEZUS CHRISTUS.

Het graf heeft het volgende grafschrift:

*HIER LIG IK NEDER IN EEN HUIS
ONTSLAGEN VAN VEEL MOEIT EN KRUIS
TOTDAT MY GOD OPWEKKEN ZAL
DOOR ZYN ENGELS BAZUINGESCHAL.*

Luitje (Ludje) Elles

Getrouwd met: 1) in 1747 met Arijs Alberts, zoon van Albert Jurjens en Martje Jacobs, landbouwers op de boerderij ‘De Groote Marne’ in het kerspel Rasquert¹⁵⁷; 2) in 1765 met Jan Derks. Uit het eerste huwelijk werden zes kinderen geboren. Ludje werd op 22 december 1771 na voorafgaande blijdenis en ‘verwerping van de Mennisten stellingen’ gedoopt in de hervormde kerk van Baflo.

Lippe Engelberts

Van Baflo. Op 7 april 1704 werd zijn huwelijk met Peterke Peters, van Siddeburen in de ondertrouwboeken van Groningen aangetekend. Als getuige voor de bruid trad haar goede bekende Jan Alberts Toringa op. Het huwelijk werd op 6 mei 1703 door de Groninger Oud-Vlaamse leraar Derck Alles bevestigd. Lippe werd op 18 september 1703 burger van Appingedam¹⁵⁸.

Heepke Eppes

Getrouwd met N.N. Als meier kocht hij op 18 december 1689 voor een bedrag van 2.650 gulden veertig jukken land, onder zijn behuizing beklemd, in het kerspel Eenrum. Het gaat daarbij om de boerderij ‘Frollemaheerd’ te Eenrum¹⁵⁹. Van 1676-1681 pachtte Heepke 12 jukken land van de hervormde kerk te Eenrum. Hij betaalde er een pachtsom van 40 gulden voor¹⁶⁰. Van 1686-1690 pachtte Heepke ook nog 2 ½ jukken kerkenland. Het Huis ten Dijke kocht van Heepke de rechten die behoorden bij de boerderij ‘Griesterheerd’. Rechten die Heepke, als doopsgezinde uitgesloten van bestuurlijke zaken, toch niet uit kon voeren¹⁶¹.

¹⁵⁶ Boerma, *Boerderijen*, 202-204.

¹⁵⁷ Boerma, *Boerderijen*, 206-208.

¹⁵⁸ W.G. Doornbos en D.F. Kuiken, *Burgerboek van de stad Appingedam 1619-1808* (Groningen, 1995), 38.

¹⁵⁹ Ritzema van Ikema, *Ommelander geslachten*, I. 172.

¹⁶⁰ F. Reeders, *Kerkelanden Eenrum 1664-1692* (2005). De twaalf jukken werden overgenomen door Peter Folckerts.

¹⁶¹ W. Bastiaanse, ‘Gewoonten, recht en het landschap’. Lezing St. Marnelandschap op 23 november 2005, 5.

Kinderen:

- 1) Sywert Heepkes
Zie aldaar.
- 2) Eppe Heepkes
Getrouwd met Grietje Pieters. Zie aldaar.
- 3) Grietje Heepkes
Getrouwd met Reijntje Cornelis (zie aldaar).

18 Dec[ember] 1869 werd te Groningen in het Heeren Wijnhuys Publiek verkocht bij brandender Keersen uitganck, namens de creditoren van wijlen den solloiciteur Eppo Harckens plaatse groot 40 jucken, gelegen tot Eenrum, onder de behuisinge van Heepke Eppes beklemt, alwaar gesworen Muntinck, Gerrit Pieters en de E[dele] J[onke]r Horenken van Dycxterhuys, de kercke van Eenrum, de provincie en de kinderen van Pieter Heres ten Noorden, de Erfgenamen van Pieter Heres ten Oosten, de kinderen van Arent Jacobs ten Zuiden, ende de Kercke van Eenrum en de jeets van Calendie Lant ten Westen naast zijn geswettet. Kooper de beklemd meyer Heepke Eppes voor 2.650 car[oli] g[u]l[dens].

Heepke Eppes

Van Eenrum. Overleden op 16 augustus 1767 te Eenrum ‘nalatende zijn Huisvrouw en Een Dogter’. Zoon van Eppe Heepkes en Grietje Pieters. Trouwde in 1745 (proclamatie 7 februari) te Baflo met Anje Waalkes, van Baflo. Landbouwers op de boerderij ‘Gristerheerd’ in het kerspel Eenrum¹⁶². Zij hertrouwde in 1768 met Sijrt Derks, zoon van Derk Tammes, landbouwer op ‘Melkema’ te Huizinge. In genoemd jaar vindt ook de scheiding tussen de weduwe en haar kinderen plaats, waarbij de twee zonen de boerderij krijgen.

Kinderen:

- 1) Jan Heepkes
- 2) Tiewes Heepkes
In juni 1773 getrouwd met Fenje Reintjes. Op 17 juni 1773 werd hun huwelijkscontract opgemaakt. Voor de bruidegom waren aanwezig Rentjen Hiepkas en Autjen Tjaarts, als broer en schoonzus; Jan Heepkes, als broer; Grietje Hiepkas en haar man Louwe Jans, als zus en zwager. Voor de bruid verschenen Grietje Jans, als moeder; Rentje Ariens, als neef; Luit Ariens, als neef en sibbevoogd en Siert Derks, als vreemde voogd. In 1774 kreeg Tiewe bij een nadere scheiding de ouderlijke boerderij met de beklemming en het vee.
- 3) Grietje Heepkes
Getrouwd met Lewe (Louwe) Jans.

8 december 1756

Also Ecke Jans, van Eppenhuizen, als Voormont; Eise Sijwerts, van Uithuisen, als sibbe en Heepke Eppes als vreemde voogt hebben **angeloofd** over de dogter genaamt Greitje, out int 4de Jaer van Jacob Sijwerts bij wijlen Bouke Jans in Egte verwekt, stellende de voormont en sibbe Voogt tot dom. cit. het Regthuis tot Eendrum. Is sulks in actis getekent.

5 juli 1763

Also Jan Thomas, als voormont; Jannis Julles, sibbe en Hiepkas Eppes, vreemde voogden geregteijk gestelt over de minderjarige kinderen van Jannis Julles bij wijlen Bijwke Thomas in Echte verwekt op heden in Judicio rekeninge en overleveringe aan de oudste soon Thomas Jannis ten overstaan van het E.E. Gerigte hebben gedaan, na dat deselve veniam aetatis hadde geobtaineert is dese staat bevonden als volgt [...] Het saldo bedroeg f. 247-13-4 car. [...] Sijnde geen schadelijke staat. Met welk reden Thomas Jannis verklaarde vredeijk te sijn. Is sulks in actis getekent¹⁶³.

Trijnje Eppes

Zie: Alje Fokkes.

Fenne

Deze ‘bejaerde persoon van mennisten ouders gebooren’ werd in april 1675 na voorafgaande belijdenis ‘opentlijk’ in de hervormde kerk te Mensingeweer gedoopt. Hij was knecht bij Jarg Dercks.

¹⁶² Boerma, *Boerderijen*, 193. Een beschrijving van de boerderij ontbreekt in het boek.

¹⁶³ Alle vermeldingen GA, rechterlijk archief, XLVI-g1.

Alje Fokkes

Van Rasquert. Ondertrouwde op 9 juli 1730 voor de hervormde kerk te Baflo met geloofsgenote Trijnje Eppes, van Eenrum.

Anje Fokkes

Van Rasquert. Zie: Ype Elles.

Grietje Fokkes

Zie: Derk Derks.

Luije Frerix

Getrouwd met Jacobig. Zij waren rond 1614 stadsmeiers van de boerderij ‘Houkumhuis’ (‘Hoytinghehues’) in het kerspel Rasquert.

Kinderen:

1) Frerick Luens (Luijfs, Luijs)

Ca. 1626 getrouwd met Trijne. Provinciemeier bij den Holm te Den Andel. Hij pachte 59 jukken binnendijs, 12 jukken in Saaxumhuister en 12 jukken in Andelsterhamrik, alsmede 12 jukken kwelder¹⁶⁴.

Was vanwege ‘een weijnech beschunckenheit’ gebannen door de gemeente. Zijn vrouw was het eens met het vonnis. Omdat hij door alle leden gemeden moest worden, werd hij ook door zijn vrouw gemeden. In 1647 bracht Frerick deze zaak voor de Hoge Justitie Kamer (zie bijlages).

Kinderen:

1) Jacob Frerix

Getrouwd met Grietie. Nam in 1653 de boerderij over van zijn vader. Grietie hertrouwde in 1662 met Siabbe Abels.

2) Harmen Luens

Zie onder.

Jan Garbrants

Getrouwd met Wiske. Van 1673-1693 provinciemeiers op de boerderij ‘Hiddingezijl’ in het kerspel Saaxumhuizen¹⁶⁵. Op verzoek van Jan Garbrants, te Saaxumhuizen, heeft Derck Claassen, mennoniet, gedurende de scheiding en delinge en Tjaart Michiels als sibbe en Meerten Roelofs als vreemde voogd, te samen mennonieten, op 18 mei 1686 voor het gerecht van Obergum op mannenhandslag beloofd over de twee minderjarige kinderen door hun geloofsgenoot Roeke Claassen bij Wijke Luitiens in echt verwekt¹⁶⁶.

Abel Gerrits

Hij wordt als dienaar van de Vlaamse gemeente te Eenrum genoemd in de periode 1665-1705 in verband met de Mennistenleningen aan de Staten van Stad & Lande.

Gelte Gerrits

Getrouwd met: 1) N.N.; op 22 mei 1773 ondertrouwd te Eenrum met Matje (Martjen) Waalkes, j.d. van Baflo. Woonachtig te Eenrum. Op 23 mei werd de ondertrouw genoteerd in het trouwboek van Baflo. Martje hertrouwde met Jacob Conraads.

Kind uit het tweede huwelijk:

¹⁶⁴ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 2658, 386vo. De boerderij wordt niet genoemd in het boerderijenboek.

¹⁶⁵ Boerma, *Boerderijen*, 288-289.

¹⁶⁶ GA, rechterlijk archief Obergum, XXXI a3.

1) Waalke Geltes

‘uit menniste ouders’ werd hij op 5 september 1779 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Baflo. De doop geschiedde op verzoek van J. Conraads.

Kind uit het tweede huwelijk van Martje:

2) Conraad Jacobs

Werd op 5 september 1779 in de hervormde kerk te Baflo gedoopt.

Hendrik Gerrits

Getrouwd met Heike (Hyke) Jacobs. Zij was een dochter van Jacob Meints en Annetje. Heike overleed als 84-jarige op 28 december 1757 te Maarhuizen. Sinds 1691 landbouwers op de boerderij ‘t Wildeveld’ in het kerspel Maarhuizen, als opvolgers van haar ouders¹⁶⁷. In 1725 verzocht Hindrik zijn zoon Jacob in te boeken als meier.

Kinderen:

1) Gerrit Hendriks

Trouwde op 27 september 1750 te Baflo met Grietje Jans Knol.

2) Jacob Hendriks

Getrouwd met: 1) Jantien Hendriks; 2) Gepke Derks.

Kinderen:

1) Meint Jacobs Wildevelt

Op 12 juni 1786 kocht hij van zijn broers en zussen voor 10500 gulden de ouderlijke boerderij. Bij de boerderij hoorden 131 jukken land (zie onder).

2) Gerrit Jacobs Wildevelt

Bewoonde rond 1798 de ouderlijke boerderij.

Grietje

Getrouwd met Harmen Tonnis. Deze bejaarde werd op 15 oktober 1676 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Baflo.

Jantje Hajes

Van Baflo. Trouwde op 31 januari 1755 te Rasquert met Derk Reinders van Sappemeer.

Jan Haykens

In 1695 getrouwd met Aaltje Aljes, wed. van Crijn Ipes. Van dat jaar tot 1700 stadsmeiers van een boerderij in het kerspel Saaxumhuizen¹⁶⁸.

Jan Hansen

Van Tinallinge. Hij ondertrouwde op 15 maart 1744 voor de hervormde kerk te Baflo met zijn geloofsgenote Martjen Hansen, van Vliedorp. In 1743 waren ze provinciemeiers op boerderij nr. 61 in het kerspel Tinallinge. De boerderij, een binnenhuis met Friese schuur, met de beklemming van 50 jukken provinciaal land werd in maart 1767 door hen voor 2.050 gulden verkocht aan Jan Everts en Trijntje Tonnis¹⁶⁹.

N. Harms

Deze ‘mennonijt’ van Ranum werd in maart 1784 na voorafgaande belijdenis in de hervormde kerk van Mensingeweer gedoopt. Hij was de knecht van J.D. van der Tuuk, zoon van de predikant aldaar. Op 29 december 1787 vertrok hij met attestatie naar Ranum.

¹⁶⁷ Boerma, *Boerderijen*, 502-503. Adres anno 1992: Wildeveldseweg 3 te Winsum. Vergelijk Ritzema van Ikema, *Ommelander Geslachten*, I. 96.

¹⁶⁸ Boerma, *Boerderijen*, 280-281.

¹⁶⁹ Boerma, *Boerderijen*, 260-262. Adres anno 1992: de Venneweg 3 te Tinallinge.

Anje Harms
Zie: Rengel Rijkels.

Hindrik Harms

Geboren op 3 september 1761 te Niehove. Overleden op 10 maart 1826 in Westernieland. Hij trouwde op 12 mei 1786 voor de hervormde kerk van Niehove met Louwke Jacobs, van Zuidhorn. Louwke Jacobs Juursma was in 1763 te Ennumatil geboren. Zij overleed op 24 mei 1829 te Westernieland. Van 1800-1829 waren zij landbouwers op de boerderij ‘Addingaheerd’ in het kerspel Westernieland¹⁷⁰. Na de invoering van de burgerlijke stand voerde Hindrik de achternaam ‘Addinga’. Volgens Botke was Hindrik ‘een alom geachte doopsgezinde boer’ en had hij een Patriots verleden. Hij was één van de initiatiefnemers tot het indienen van een Rekwest in 1823, waarin door meer dan 1900 landbouwers om protectie van landbouwprijzen werd verzocht¹⁷¹.

Kinderen:

1) Jantje Hendriks Addinga

Geboren op 25 mei 1788 te Westernieland. Overleden op 7 mei 1842. Zij trouwde met Willem Jans Wierda, negotiant te Obergum. Bij de boedelscheiding in 1830 viel hen haar ouderlijke boerderij toe.

2) Anje Hendriks Addinga

Geboren 7 juni 1789 te Westernieland. Getrouwd met Eisse Derks Broekema, landbouwer te Wierhuizen¹⁷².

3) Louke Hendriks Addinga

Geboren op 20 maart 1793 te Westernieland. Getrouwd met de houtkoper Elle Marrenga. Zij woonden te Eenrum.

4) Harm Hendriks Addinga

Geboren op 27 november 1794 te Westernieland. Getrouwd met Frouwke Thema. Landbouwers op een boerderij in de Noordpolder te Usquert.

5) Aaltje Hendriks Addinga

Geboren op 15 april 1796 te Westernieland. Getrouwd met: 1) Jacob Rengers ten Bos, landbouwer te op ‘Oldenholm’ in het kerspel Saaxumhuizen¹⁷³; 2) in 1830 met Jan Warners Koiter, landbouwer te Westernieland.

6) Trientje Hendriks Addinga

Geboren op 18 september 1798 te Westernieland.

7) Jacob Hendriks Addinga

Geboren op 6 november 1804 te Westernieland. Overleden in 1846. Hij was getrouwd met Martje Dijkema. Zij was een dochter van Reinder Jans Dijkema en Grietje Hendriks ten Bos, landbouwers op ‘Dijkemaheert’ in het kerspel Den Anel. Van 1830-1861 waren zij landbouwers op de boerderij ‘Oldeholm’ in het kerspel Saaxumhuizen. Jacob kocht de boerderij van zijn zus Aaltje¹⁷⁴.

8) Freerk Hendriks Addinga

Geboren op 5 april 1806 te Westernieland. Getrouwd met Martje Elles Marrenga. Zij was een dochter van Elle Ipes Marrenga en Foske Luitjes Wierum. Van 1840-1873 landbouwer op de boerderij ‘De Kleine Marne’ in het kerspel Rasquert¹⁷⁵.

Jacob Harms

Geboren te Baflo. Woonde ten tijde van zijn huwelijksluiting te Noordbroek. Op 9 maart 1738 ondertrouwde hij voor de hervormde kerk te Baflo met zijn geloofsgenote Sapke Clasen, van Sappemeer.

Cornelis Harms

Getrouwd met Louke Jans.

Kinderen:

1) Grietje Cornelis

¹⁷⁰ Boerma, *Boerderijen*, 341-343, zie ook nog 323. Adres anno 1992: Kaakhornsterpad 13-13a te Westernieland. Kort na de Kerstvloed 1717 was de boerderij door de hervormde gemeente gebruikt om in te kerken. Z.n., *Westernieland, Geschiedenis van Kerk & Dorp* (Westernieland, 2003; gebruikt de internetversie).

¹⁷¹ Y. Botke, *Boer en heer. ‘De Groninger boer’ 1760-1960* (Assen, 2002), 269-271.

¹⁷² Boerma, *Boerderijen*, 341 en 420.

¹⁷³ Boerma, *Boerderijen*, 281-282. Adres anno 1992: Hiddingezijlsterweg 1 te Saaxumhuizen.

¹⁷⁴ Boerma, *Boerderijen*, 281-282.

¹⁷⁵ Boerma, *Boerderijen*, 202-204. Adres anno 1992: Warffumerweg 8 te Rasquert.

Zij werd begraven te Westernieland. Grietje trouwde op 15 november 1759 met Jacob Abels. Hij was een zoon van Abel Berents en Aagje Jans. Jacob en zijn vrouw waren landbouwers te Enumatil en Westernieland. Jacob werd begraven te Westernieland.

Eppe Heepkes

Getrouwd met Grietje Pieters. Zij waren landbouwers op de boerderij ‘Gristerheerd’ te Eenrum. Hun namen komen voor op een nog aanwezige kanmolen op Gristerheerd: ‘E. H. G. P. 1723’. Grietje hertrouwde later met Claas Tonnis. Hij trad op als een van de voogden van de minderjarige kinderen van Grietje en Eppe¹⁷⁶.

Kinderen:

1) Heepke Eppes

Zie elders.

2) Anje Eppes

Overleden op 14 april 1779 te Usquert. Zij trouwde op 11 februari 1739 voor de hervormde kerk te Usquert met Harm Klaassen. Hij was een zoon van het doopsgezinde echtpaar Klaas Jans en Lijsabeth Harms, landbouwers op de boerderij ‘Baukuma’ te Zeerijp. Vanaf 1750 was Harm landbouwer op de boerderij ‘Bouwemaheerd’ in het kerspel Usquert. Hij overleed op 22 september 1770 te Usquert¹⁷⁷.

Aefke Heeres

Dochter van Heercke Cornellys en Luiduwe Aris. Zie: Geert Jacobs.

Jacob Heres

Getrouwd met Grietje Ariens.

Jacob en zijn vrouw kochten op 25 mei 1787 de boerderij ‘Maere Heerd’ in het kerspel Saaxumhuizen met het erf en de beklemming van twee jukken land. De boerderij behoorde aan de hervormde diakonie van Saxumhuizen toe, terwijl de twee jukken gekocht werden van Gielje Pieters, wed. van Claes Sygers¹⁷⁸.

Kinderen:

1) Hyke Jacobs

Geboren op 2 april 1753 op ‘Hiddingezijl’ te Saaxumhuizen.

2) Jantje Jacobs

Geboren op 25 oktober 1755 op ‘Hiddingezijl’ te Saaxumhuizen.

3) Anje Jacobs

Geboren op 6 januari 1758 op ‘Hiddingezijl’ te Saaxumhuizen.

4) Here Jacobs

Geboren op 28 augustus 1760 op ‘Hiddingezijl’ te Saaxumhuizen. Later Here Jacobs Heeres. Getrouwd met Nieske Adams Veldman. Nam de boerderij in 1811 over na het overlijden van Tjebbe Berends. Landbouwer aldaar tot 1842.

5) Adriaantje Jacobs

Geboren op 28 oktober 1766 op ‘Hiddingezijl’ te Saaxumhuizen.

6) Geertruid Jacobs

Getrouwd met Tjebbe Berends. Overleden in 1811. Kocht in 1810 van de andere kinderen de boerenplaats met de beklemming van 45 ½ jukken groen- en bouwland, de heemstede, 2 jukken los land en 2 ½ jukken eigen land.

Aafke Heeres

Dochter van Heerke Cornellys en Luiduwe Aris. Getrouwd met: 1) Geeve (Geuwe) Jacobs; 2) ondertrouwde op 11 juni 1734 voor de hervormde kerk te Baflo met haar geloofsgenoot Jan Willems, van Houwerzijl.

Pieter Heeres

Van Saaxumhuizen, maar bij zijn tweede huwelijk staat dat hij uit Ranum kwam. Zoon van Heere Pieters en Geertje Jacobs, landbouwers op de boerderij ‘Sandtfoort’ in het kerspel Saaxumhuizen. Pieter was getrouwd met: 1) ondertrouwde op 14 november 1739 voor de hervormde kerk te Baflo met Grietje Alberts, van Baflo; 2)

¹⁷⁶ Ritzema van Ikema, *Ommelander geslachten*, I. 172.

¹⁷⁷ Bierema, *Boerderijen*, 266-267.

¹⁷⁸ Boerma, *Boerderijen*, 287-288. Adres anno 1992: Hiddingezijlsterweg 3 te Saaxumhuizen.

ondertrouwde op 7 februari 1745 voor de hervormde kerk te Baflo met Anje Jans, wed. van Jacob Jans, van Rasquert; 3) in 1760 met Hijktjen Cornelis. Tot 24 maart 1747 was hij landbouwer op de boerderij ‘Clunderborg’, met de beklemming van tien jukken en nog vijf jukken, in het kerspel Rasquert. Hij verkocht op genoemde datum de heerd aan het echtpaar Heijne Clasen en Tonje Jacobs te Uithuizermeeden¹⁷⁹. Hij volgde daarna zijn ouders op de boerderij op¹⁸⁰. In 1768 kochten ze boerderij nr. 175 met de beklemming van 42 $\frac{3}{4}$ jukken land in het kerspel Eenrum.

Reintje Hiepkas

In 1760 getrouwd met Anje (Aucktje, Autje) Tjaarts, dochter van de oudste van Rasquert. Hun huwelijkscontract sloten zij op 1 oktober van dat jaar. Aan de kant van de bruidegom verschenen Hiepkas Reintjens, als vader en Cnellys Reintjens, als oom. Voor de bruid waren aanwezig: Rijkkel Rengers en Eltje Tjaarts, als zwager en zuster; Haje Derks en Aafke Mieghiels, als aangetrouwde oom en volle moeijs; Derck Arends en Bouke Everts, als volle oom en aangetrouwde moeijs¹⁸¹. Op 9 juli 1761 kochten Reintje en Autje voor 1920 gulden de boerderij ‘De Marne’, met binnenhuis en Friese schuur, in het kerspel Rasquert¹⁸². Kocht op 19 januari 1767 de boerderij ‘Het Olhof onder de klokslag van Baflo’, met de beklemming van vijf jukken land met een groene laan in het kerspel Rasquert van Roelf Rengnier en Geetruid Jacobs¹⁸³. Op 26 maart 1787 vond scheiding plaats tussen Autjen en de voogden van de drie minderjarige kinderen Michiel, Jan en Rentje. Autjen behield de door haar bewoonde boerderij ‘De Marne’ met 46 jukken land en het vee: 3 paarden, 14 koeien, 8 schapen en 2 varkens.

Kinderen:

- 1) Hiepkas Rentjes
Geboren op 12 december 1761 te Rasquert.
- 2) Tjaard Rentjes
Geboren op 7 september 1765 te Rasquert.
- 3) Anje Rentjes
Geboren op 1 mei 1770 te Rasquert.
- 4) Jan Rentjes
Geboren op 14 december 1772 te Rasquert.
- 5) Michiel Rentjes
Geboren in 1777 te Rasquert.
- 6) Eltje Rentjes
Geboren op 25 mei 1782 te Rasquert.

Sywert Heepkes

Zoon van Heepke Eppes, landbouwer op ‘Frollema’ of ‘Fraylemaheerd’ in het kerspel Eenrum. Opvolger op de ouderlijke boerderij. Omdat hij volgens het besluit van de Staten van 27 februari 1679 als doopsgezinde zijn collatierecht niet mocht uitvoeren verkocht hij het recht op 20 december 1706 aan Willem Alberda, Heer van Dijksterhuis te Pieterburen¹⁸⁴.

Kinderen:

- 1) Heepke Sywerts
Opvolger op de ouderlijke boerderij.

Tiewes Heipkes (Heepkes) [Heemstra]

Van Rasquert. Zoon van Heepke Reijntjes en Anje Jans, landbouwers op ‘Bewsemaheerd’ in het kerspel Eenrum. In 1773 getrouwd met Fenje Reintjes. Zij hertrouwde in 1791 met Ubel Lammerts. In 1768 vond scheiding van het ouderlijk bezit plaats. De boerderij ‘Bewsemaheerd’ werd toegewezen aan Tiewes en zijn broer Jan. In 1774 vond een tweede scheiding plaats, waarbij Tiewes de boerderij met de beklemming van de landerijen en het vee behield. In 1780 verkochten ze de boerderij aan Tjaart Rijkels en Hijktien Heines¹⁸⁵. Als gevolg van de scheiding van de boedel van Grietje Jans, weduwe van Reintje Jans en Heine Ubels, kreeg Fenje met haar broer Jan op 9 februari

¹⁷⁹ Boerma, *Boerderijen*, 212-214. Adres anno 1992: Hammelandsterweg 3 te Rasquert.

¹⁸⁰ Boerma, *Boerderijen*, 271-272. De boerderij werd in 1962 afgebroken.

¹⁸¹ GA, rechterlijk archief, XLVI-a**.

¹⁸² Boerma, *Boerderijen*, 201-202. Anno 1992 verdwenen.

¹⁸³ Boerma, *Boerderijen*, 175-177. Adres anno 1992: Brandenburgerpad 4 te Rasquert.

¹⁸⁴ Ritzema van Ikema, *Ommelander geslachten*, I. 172-173.

¹⁸⁵ Boerma, *Boerderijen*, 446-448.

1778 de boerderij ‘Almaheert’ met de beklemming van 84 jukken in het kerspel Rasquert toebedeeld. Op 8 augustus 1778 verkocht zij haar aandeel in de boerderij aan haar broer Jan. Deze overleed (29 jaar) reeds in 1779. De boerderij ging over naar Fenje. Op 30 juli 1784 kochten Tiewes en Fenje de beklemming van 14 jukken. Op 9 juni 1788 kochten ze nog een de beklemming en eigendom van 6 jukken in de ‘Almaheert’. Op 4 januari 1791 vond scheiding tussen Fenje en haar vier kinderen plaats. Fenje behield de boerderij, met de beklemming van 104 jukken en het vee: twee oude zwijnen met negen biggen, elf paarden, negenentwintig schapen, vier ossen, dertien koeien, tien enter beesten, negen hokkelingen met één kalf¹⁸⁶.

Kinderen:

- 1) Anje Teeuwes Heemstra
Op 24 april 1774 geboren te Eenrum.
- 2) Reintjen Teeuwes Heemstra
Op 20 december 1776 geboren te Eenrum.
- 3) Grietje Teeuwes Heemstra
Op 27 mei 1783 geboren te Rasquert.
- 4) Hiepke Teeuwes Heemstra¹⁸⁷
Op 12 mei 1786 geboren te Rasquert.

15 juni 1773

Huwelijkscontract tussen Tiewes Hiepkes en Fenje Reintjes¹⁸⁸.

15 februari 1774

Scheiding tussen Jan Heepkes ter eenre en Theewes Heepkes en Fenje Reintjes, echtelieden, met betrekking tot de door hen mandelig bezeten goederen¹⁸⁹.

30 juli 1784

Schuldbekentenis, groot 300 gulden, ten laste van Tiewes Hiepkes en Fenje Reintjes, echtgenoten, ten bate van de voogden van Anna Boelens¹⁹⁰.

Hyktien Heines

Dochter van Heyne Ennes en Hille. Zie: Ubel Lammerts.

Loeke Heines

Van Rasquert. Trouwde op 23 april 1785 te Rasquert met Hindrick Jacobsz. ten Bos, van Den Andel. Hij was een zoon van Jacob Heeres en Aaltje Rengers, landbouwers op 't Bosch ten Den Andel¹⁹¹. Landbouwers op ‘Klaverstede’ ten Den Andel. Zij kochten de boerderij op 20 februari 1799 van Cornelis Wiersema en Aaltje Bernardus. De boerderij met beklemming van 74 jukken land werd 3 juli 1817 weer verkocht aan het echtpaar Arend Pieters de Boer en Boukje Jans Osseboer, landbouwers te Grijskerk¹⁹².

Jacob Hendriks

Zoon van Hendrik Gerrits en Heike Jacobs, landbouwers op de boerderij ‘t Wildeveld’ in het kerspel Maarhuizen. Getrouwd met: 1) Jantien Derks Huizinga; 2) Gepke Derks. Sinds 1725 opvolger van zijn vader op de boerderij, toen groot 95 jukken¹⁹³. In 1786 opgevolgd door Meint

Kinderen:

- 1) Hendrik Jacobs
Geboren op 3 januari 1741. Overleden op 7 mei 1762.
- 2) Trijntje Jacobs
Zie: Klaas Teunis.
- 3) Heike Jacobs
Geboren en overleden in 1744.

¹⁸⁶ Boerma, *Boerderijen*, 199-201.

¹⁸⁷ Huizinga, *Stamboek*, VII. 19.1 en VIII. 60.

¹⁸⁸ GA, archief van de familie Wierda (toegang 595), inv. nr. 55.

¹⁸⁹ GA, archief van de familie Wierda, inv. nr. 56.

¹⁹⁰ GA, archief van de familie Wierda, inv. nr. 57.

¹⁹¹ Boerma, *Boerderijen*, 312-313. Adres in 1992: Oude Dijk 2 te Den Andel.

¹⁹² Boerma, *Boerderijen*, 300-302 Adres in 1992: Oosterweg 15 te Den Andel.

¹⁹³ Boerma, *Boerderijen*, 502-503.

4) Heike Jacobs Wildeveld

Geboren op 1 december 1745. Op 1 februari 1767 getrouwd met Pieter Pieters Huizinga, van Obergum.

5) Geertruid Jacobs

Geboren op 14 februari 1746¹⁹⁴.

6) Meint Jacobs Wildeveld

Geboren op 18 juli 1757 op ‘Wildeveld’ te Maarhuizen. Genoemd naar zijn overgrootvader maternel. Volgde zijn vader op de boerderij op (zie onder).

Clara Hindriks

Deze vrouw van ‘Mennoniten afkomst’ werd op 20 juni 1760 gedoopt in de hervormde kerk te Saaxum.

Luitjen Hindriks

Overleden op tachtigjarige leeftijd in november 1757 te Maarslag. Deze ‘bejaarde persoon van mennistische ouders’ werd op 5 juni 1698 na voorafgaande belijdenis in de hervormde kerk van Mensingeweer gedoopt. Hij woonde op ‘t Wilde-velt’. Luitjen ondertrouwde op Paasmandag 13 april 1705 in de hervormde kerk van Mensingeweer met Jantien Tiipkes, die gewoond had te Vierhuizen.

Berent Hiddes

Van Maarhuizen. Getrouwd met Anje Cornelis. Anje was in 1746 weduwe. Van 1718-1721 meiers van een boerderij te Baflo op provinciegrond¹⁹⁵. Vanaf 1721 waren ze provinciemeiers op de ‘Wierdaheerd’ te Winsum¹⁹⁶.

Kinderen:

1) Geeske Berends

Getrouwd met Tjaard Clasens. Volgden haar ouders in 1746 op als meiers op ‘Wierdaheerd’. Anje kocht in 1771 van de provincie de eigendom van 88 ½ juk.

Ritse Hidde(n)s

Getrouwd met Grieten. In 1616 pachtte hij voor zes jaar 33 jukken land in het kerspel Rasquert. In 1632 gebruikten hij en zijn vrouw als provinciemeier 33 jukken ‘op de Westermieden’ voor 82 gulden en 10 stuivers¹⁹⁷. Aanwezig op de vergadering te Groningen waarop Jurjen Thomas gebannen werd. Leraar in 1637. Hij tekende mede de acta van de vergadering, het welk alleen door de leraren ondertekend werd¹⁹⁸. Verder niet gevonden.

Kinderen:

1) Hidde Ritses

Trouwde in 1651 met Marretie. In 1644 was hij gebruiker van het bovengenoemde land.

Elisabeth Andries Huizinga

Zie: Geert Luitjens Huizinga.

Derk Sierts Huizinga

Geboren op 13 februari 1742. Zoon van Siert Derks Huizinga en Aagtje Jacobs, te Rasquert. In 1776 getrouwd met Grietje Jacobs Oosterhuis. Zij hertrouwde in 1805 met Albert Geerts, wedr. van Martje Arijs, te Eenrum. Sinds 1778 landbouwers op de boerderij ‘Sandtfoort’ in het kerspel Saaxumhuizen¹⁹⁹.

Kinderen:

1) Aagtje Derks Huizenga

¹⁹⁴ Huizinga, *Stamboek*, VII. 6.1-5.

¹⁹⁵ Boerma, *Boerderijen*, 127. Adres in 1992: hoek Winsumerweg-Gebr. Gootjesstraat te Baflo.

¹⁹⁶ Boerma, *Boerderijen*, 519-520.

¹⁹⁷ Boerma, *Boerderijen*, 189-191. Boerderij ‘Westermee’, met in 1992 als adres: Warffumerweg 2 te Rasquert.

¹⁹⁸ Abels, *Doopsgezinde families in het Oldambt*, 1684-1689.

¹⁹⁹ Boerma, *Boerderijen*, 271-272. De boerderij werd in 1962 afgebroken.

Geboren op 21 april 1776 te Saaxumhuizen. Genoemd in het doopsgezinde geboorteregister. Getrouwd met: 1) Arien Jacobs Doornbos; 2) Abram Jacobs Klooster.

2) Siert Derks Huizenga

Geboren op 14 maart 1782 te Saaxumhuizen. Genoemd in het doopsgezinde geboorteregister. Overleden in 1822. Op 2 november 1806 getrouwd met Henrika Alberts Frieling.

3) N. Derks Huizinga

4) N. Derks Huizinga

5) N. Derks Huizinga

3-5 volgens het stamboek Huizinga jong gestorven.

Alsoo op heden den 21 Augusti 1780 op petitie van Ildje Sierts wedw. wijlen Rinne Tjipkes over de drie pupillen soo bij opgelmelte hare Eheman in echte hadde verwekt bij het EE Gerigte van Eenrum is Melis Jeremias Pilon van Saaxumhuizen als voormond en **aangelooft** Derk Sijts mede van Saaxumhuizen als sibbe voogd voorts aangesworen Frerik Alberts van de Olde Dijk onder Eenrum als vreemde voogd, en de voormond en sibbe voogd de behuisinge van de vreemde voogdt onder acceptatie van deselve tot domicilium citandi in desen hebben gestelt, Is sulx in actis getekent²⁰⁰.

Geert Luitjens Huizenga

Overleden op 1 juni 18.. Op 15 september 1772 getrouwd met Elisabeth Andries Huizenga. Geboren op 11 augustus 1744. Overleden op 13 oktober 1825 te Eenrum. Zij was een dochter van Andries Pieters Huisinga en Lijsbeth Abels. Haar vader was leraar van de Vlaamse gemeente te Obergum/Winsum. Geert was volgens het *Stamboek* van het geslacht Huisinga stelmaker te Eenrum²⁰¹.

Kinderen:

1) Luitjen Geerts Huizenga

Geboren op 10 september 1773 te Eenrum.

2) Trientje Geerts Huizenga

Geboren op 24 mei 1782 te Eenrum.

3) Geertruid Geerts Huizenga

Geboren op 26 augustus 1785 te Eenrum.

Alsoo op heeden den 21 October 1788 op petitie van Klaas Pieters een Arbeyder te Eenrum over deszelvs onmondige Zoon bij wijlen Trijntje Hindriks in huwelijk verwekt, bij het EE Gerigte van Eenrum zijn aangesworen Jan Geerts van Ranum als voormond, en Garmt Pieters van Mensingeweer als sibbe Voogt en heeft **aangelooft** Geert Luitjens van Eenrum als vreemde voogt, en de voormond en sibbe voogd in deesen 't huis van de Vreemde voogt onder aanneming van deselve tot domicilium citandi hebben gestelt. Is zulks in actis getekend²⁰².

Lippe Sierts Huizenga

Geboren op 18 oktober 1760. Overleden op 9 november 1833. Zoon van Siert Derks en Aagtje Jacobs, te Rasquert. Afkondiging van het huwelijk op 13 april 1793 te Baflo. Op 12 mei 1793 getrouwd met Diewertje Luurts Doornbos, van 't Zandt. Op 11 mei kregen zij een attestatie mee 'om te Rasquert in der Mennoniten bijeenkomste gecopuleert te kunnen worden'. Diewertje overleed op 12 oktober 1847 te Rasquert. Lippe en zijn vrouw werden op 5 mei 1822 door ds. Sitze Klaasens de Waard in de doopsgezinde gemeente Mensingeweer gedoopt. Lippe kocht de ouderlijke boerderij op 8 oktober 1794 voor 12.500 gulden van zijn ouders. Op 27 februari 1822 verkocht de stad Groningen voor 4.000 gulden de eigendom van 46 jukken land aan Lippe en zijn vrouw. Op 25 april 1853 vond scheiding en verdeling van hun nalatenschap plaats tussen de kinderen Siert, Luurt, Jacob en Derk Lippes Huizinga²⁰³.

Kinderen:

1) Siert Lippes Huizenga

Geboren op 21 februari 1794 te Rasquert. Kreeg in 1853 samen met zijn broer Derk de vaste goederen van de oudrijke boerderij toebedeeld. Overleden in 1856.

2) Trijntje Lippes Huizenga

Geboren op 25 april 1795 te Rasquert.

3) Siert Lippes Huizenga

Geboren op 26 november 1796 te Rasquert.

²⁰⁰ GA, rechterlijke archieven (Eenrum) XLVI-g1.

²⁰¹ Huizinga, *Stamboek*, VII. 9.1.

²⁰² GA, rechterlijke archieven (Eenrum) XLVI-g1.

²⁰³ Boerma, *Boerderijen*, 194.

4) Luurt Lippes Huizenga

Geboren op 13 december 1798 te Rasquert. Landbouwer op ‘Grashuis’ te Rasquert²⁰⁴. Verkocht in 1856 met broer Jakob hun 2/3 aandeel in de helft van de boerderij en landerijen aan Derk.

5) Trientje Lippes Huizenga

Geboren op 26 juli 1801 te Rasquert.

6) Jacob Lippes Huizenga

Geboren op 6 september 1803 te Rasquert. Landbouwer te Rasquert.

7) Derk Lippes Huizenga

Geboren op 22 januari 1806 te Rasquert. Op 7 mei 1861 getrouwd met Anje Jacobs Verdenius. Landbouwer op de ouderlijke boerderij.

8) Tonnes Lippes Huizenga

Geboren op 4 februari 1809 te Rasquert.

Siert Derks Huizenga

Geboren op 28 oktober 1719. Overleden op 24 februari 1800. Zoon van Derk Tammes en Trijntje Lues, landbouwers op ‘Melkema’ te Huizinge. Getrouwd met: 1) op 27 februari 1741 met Aagtje Jacobs, van Maarhuizen; 2) op 18 december 1768 met Anje Waalkes, wed. van Heepke Eppes, van Eenrum. Zijn eerste vrouw was een dochter van leraar Jacob Lippes en Idje Lippes. Aagtje overleed op 21 november 1765 te Rasquert. Anje overleed op 30 september 1799 te Baflo, en werd aldaar in de hervormde kerk begraven²⁰⁵.

Sinds 1743 landbouwers op de boerderij ‘Houkumhuis’ in het kerspel Rasquert. De boerderij werd op 29 april 1743 voor 3.800 gulden gekocht van geloofsgenoot Rengel Rijkels. De plaats – hier ‘Heukemaheert’ genaamd – bestond uit een behuizing en een Groninger schuur met de beklemming van 92 jukken land. Na het overlijden van zijn eerste vrouw en de verdeling behield Siert zijn boerderij. Onverdeeld bleven acht jukken eigen land, onder deze plaats in gebruik door Derk Sierts, Idje Sierts en de vier onmondige kinderen uit zijn eerste huwelijk. Op 8 oktober 1794 verkochten Siert en Anje de boerderij met haar land voor 12.500 gulden aan hun zoon Lippe²⁰⁶. Siert werd tot diaken gekozen in 1741. In 1754 was hij nog steeds diaken.

Kinderen:

1) Derk Sierts Huizenga

Geboren op 13 februari 1743 te Rasquert. Getrouwd met Grietje Jacobs Oosterhuis. Uit dit huwelijk vijf kinderen. Sinds mei 1778 landbouwers op de boerderij ‘Sandtfoort’ in het kerspel Saaxumhuizen²⁰⁷.

2) Idje Sierts Huizenga

Geboren op 3 juli 1744 te Rasquert. Overleden op 11 januari 1823. Getrouwd met: 1) in juni 1769 met Rinne Tjipkes, van Eenrum. Landbouwers te Eenrum; 2) op 17 september 1780 met Ulfert Jacobs Wiersum. Uit dit huwelijk twee kinderen.

3) Jacob Sierts Huizenga

Geboren op 12 juni 1747 te Rasquert. Overleden aldaar op 16 september 1753.

4) Trijntje Sierts Huizenga

Geboren op 30 april 1750 te Rasquert. Overleden op 17 november 1814. Trouwde op 25 juli 1773 met Tamme Pieters Huisinga, koopman te Uithuizen. Uit dit huwelijk zes kinderen.

5) Tamme Sierts Huizenga

Geboren op 30 april 1753 te Rasquert. Staat in geboorteboek van de gemeente te Rasquert. Overleden op 27 december 1812. Getrouwd met Sijbge Luurts Doornbos. Uit dit huwelijk zes kinderen. Landbouwers te Uithuizermeeden.

6) Jacob Sierts Huizenga

Geboren op 29 januari 1756 te Rasquert. Staat in geboorteboek van de gemeente te Rasquert. Overleden op 6 februari 1780.

7) Lippe Sierts Huizenga

Geboren op 18 oktober 1760 te Rasquert. Staat in geboorteboek van de gemeente te Rasquert. Overleden op 9 november 1833. Op 12 mei 1793 getrouwd met Dieuwerte Luurts Doornbos. Uit dit huwelijk tien kinderen. Nam in 1794 de ouderlijke boerderij over. Hun kinderen volgden hen in 1853 weer op.

8) Aske Sierts Huizenga

Vroeg overleden.

ANNO 1799, DEN 30 SEPTEMBER, IS DE EERBARE ANJE WAALKES OVERLEEDEN IN HET 79STE JAAR HAARES OUDERDOMS, IN LEEVEN HUISVROUW VAN D. E. SYRT

²⁰⁴ Boerma, *Boerderijen*, 219-221. Adres anno 1992: Kievesterweg 3 te Rasquert.

²⁰⁵ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 187.

²⁰⁶ Boerma, *Boerderijen*, 192-194.

²⁰⁷ Boerma, *Boerderijen*, 271-272. Adres anno 1992: Saaxumhuizerweg te Saaxumhuizen. De boerderij werd in 1962 afgebroken.

DERKS HUISINGA, WOONACHTIG TE RASQUERT EN LAATST TE BAFLO, EN IS ALHIER BEGRAVEN.

Siert Derks Huizenga

Op 2 november 1806 getrouwd met Hinrika Abels (= Henrica Alberts-Frieling). Landbouwer op de ouderlijke boerderij ‘Sandtfoort’ in het kerspel Saaxumhuizen. In 1820 verkocht zijn weduwe, als voogd over haar vijf kinderen, de veertig jukken grote boerderij²⁰⁸.

Kinderen:

1) Derk Sierts Huizenga

Geboren op 17 juli 1807 te Saaxumhuizen. Genoemd in het doopsgezinde geboorteregister.

2) Aries Sierts Huizenga

Geboren op 21 juli 1809 te Saaxumhuizen. Genoemd in het doopsgezinde geboorteregister. Getrouwd met Elizabeth Folkerts. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren.

3) Matje Sierts Huizinga

Getrouwd met Luitje Gerbens Baarveld. Uit dit huwelijk werden twee kinderen geboren.

4) Grietje Sierts Huizinga

Geboren in 1815.

5) Geertruid Sierts Huizinga

Geboren in 1816. In 1839 getrouwd met Freerk Heeres Huisman.

6) Douwina Sierts Huizinga

Geboren in 1821.

Tamme Pieters Huizinga

Geboren op 3 april 1711. Overleden op 9 november 1770. Begraven in de kerk van Baflo²⁰⁹. Zoon van Pieter Tammes en Tielke Klemmius²¹⁰. In 1737 getrouwd met Idje Lippes, wed. van leraar Jacob Lippes. Zij werd geboren ca. 1696. Overleden 29 maart 1774. Gelijk haar man begraven in de kerk van Baflo. Van 1737-1748 bekleemde meiers op de boerderij ‘De Grote Meeren’ in het kerspel Maarhuizen, met een beklemming van 74 jukken land. Op 13 mei 1748 verkochten ze de beklemming van de provincieplaats aan het echtpaar Gerrit ten Cate en Eltje Jacobs Saaxum²¹¹. Tot leraar gekozen in 1741. Nog steeds leraar in 1754. Afgevaardigde op de sociëteitsvergadering in 1744 en 1748. Zijn broer Andries was tot 1751 leraar van de Vlaamse gemeente te Obergum en Winsum.

ANNO 1770, DEN 9 NOVEMBER IS DE E. TAMME PIETERS HUISINGA IN HET 60STE JAAR SYNES OUDERDOMS OVERLEDEN, NADAT HY OMTRENT 29 JAAREN ALS DOOPSGEZINDE LEERAAR HET PREDIKAMPT HEEFT BEDIENT EN LEIT ALHIER BEGRAVEN.

Het graf is voorzien van het huismerk
grafschrift:

vergezeld van de letters T.P.H. en het

*GY HEBT ONS MENIGMAAL, GETROUWE VRINT, VOOR DESEN
UIT GODES HEILIG WOORT MET VASTEN GRONT BEWESEN
DAT ONS ELLENDIG VLEES, ONS WANKELBAREN STAAT
GELYK EEN SCHRALEN WINT, GELYK EEN DAMP VERGAAT
DE MONT, DIE TOT HET VOLK SOO DEFTIG HEEFT GESPROKEN
LEIT IN HET DUISTER GRAF MET AARDE TOEGELOKEN
DE STEM IS, ALS EEN ROOK VERDWENEN IN DE LUGT
DIES BLIJFT ONS NIET, EYLAAS, ALS MAAR EEN DROEF GESUGT*

ANNO 1774, DEN 29 MARTIUS, IS DE EERBARE IETJE LIPPES, DE WEDUWE VAN TAMME PIETERS, IN HET 78STE JAAR HARES OUDERDOMS OVERLEDEN EN LEIT ALHIER BEGRAVEN.

²⁰⁸ Boerma, *Boerderijen*, 271-272.

²⁰⁹ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 184 (ook voor het graf van zijn vrouw).

²¹⁰ Huizinga, *Stamboek*, VI.2.

²¹¹ Boerma, *Boerderijen*, 514-515.

Het graf is voorzien van een gedeeld wapen: I een halve adelaar; II drie klaverbladen onder elkaar. Het grafschrift gaat als volgt:

*WAT MOET EEN ZIEL AL DOOR DE WEERELT SWERVEN
EER DAT DE DRAAT SYNS LEVENS IS AN 'T ENT
WAT MOET HY NIET AL LYDEN, JA SELFS STERVEN
EER DAT HY GOD IN ZYN VOLMAAKTHEIT KENT
GY ZYT DE BRON, DEWELK MYN ZIEL KAN LAVEN
EN VOOR MYN ZIELENRUST DIE REGT GEWENSCHTE HAVEN
O EEUWIG EENIG GOED GELUKKIG IS DIEN MENSCH
DIE U, O GOD, ALLEEN HEEFT TOT ZYN ZIELENWENSCH*

Tiete Jacobs Huizenga

Geboren op 29 juni 1766. Overleden op 25 augustus 1838 te Eenrum. Zoon van Jacob Tietes Huizenga en Trijntje Tammes Huizinga te 't Zandt. Zijn vader was leraar van de Groninger Oud-Vlaamse gemeente te Leermens/Loppersum. In 1794 getrouwd met Mijntje (Mentje) Jurjens Coolman. De proclamatie werd op 22 februari te Baflo gedaan, waarna zij op 6 april een attestatie kregen om 'op 't Zandt in der mennoniten bijeenkomst gecopuleert te kunnen worden'. Zij was een dochter van Jurjen Fiepkes Coolman en Abeltje Luirts Meinderts te Zeerijp. Tiete overleed in 1838. Mijntje overleed in 1847. Tiete werd op 5 mei 1822 door ds. Sytze Klaasens de Waard in de doopsgezinde gemeente Mensingeweer gedoopt.

Pelmolenaar en landbouwer te Eenrum. In 1795 kocht Tiete het huis bij de molen in Eenrum. In 1832 bezat Tiete er 9.74.30 hectare land dat behoorde bij de molen²¹². Zijn broer Dirk Jacobs Huizinga was doopsgezind leraar te Midwolda (1793-1802), Norden (1802-1809) en Westzaan (1809-1843). Hij was getrouwd met Trijntje Jurjens Coolman, een zus van de vrouw van Tiete²¹³.

Kinderen:

1) Trijntje Tietes Huizenga

Geboren op 24 januari 1795 te Eenrum. Getrouwd met Jan Davids Krips, landbouwer te Borger.

2) Jurjen Tietes Huizenga

Geboren op 6 februari 1797 te Eenrum.

3) Jacob Tietes Huizenga

Geboren op 6 maart 1799 te Eenrum. Overleden op 18 augustus 1864. Getrouwd met Jantje Jacobs Hekma. Molenaar te Eenrum.

4) Abeltje Tietes Huizenga

Geboren op 20 maart 1801 te Eenrum. Getrouwd met Klaas Derks Eendhuizen, landbouwer te Startenhuizen.

5) Tamme Tietes Huizenga

Geboren op 8 mei 1803 te Eenrum. Overleden in mei 1869. Getrouwd met Anje Jans Siertsema (overleden 7 april 1845). Molenaar te Eenrum op de molen aan de westzijde van de Molenstraat. Vanaf 1829 was hij de eigenaar²¹⁴.

6) Fiepke Tietes Huizenga

Geboren op 5 november 1805 te Eenrum. Overleden op 12 oktober 1839.

7) Derk Tietes Huizenga

Geboren op 2 juli 1811 te Eenrum.

8) Eije Tietes Huizenga

Ontbreekt in het geboorteboek van de gemeente te Rasquert. Overleden op 6 oktober 1839.

Hicke N.

Zie: Jacob Lippes.

Jan Yppes

Van Saaxumhuizen. Zoon van Ipe Crijs en Luitje, sinds 1721 landbouwers op 'Hiddingezijl' in het kerspel Saaxumhuizen²¹⁵. Het voorgenoemen huwelijk van Jan met Grietijn Stevens Cremer, wed. van Berent Luijts

²¹² Boerma, *Boerderijen*, 436.

²¹³ Huizinga, *Stamboek*, VIII. 2.

²¹⁴ Boerma, *Boerderijen*, 436-437.

²¹⁵ Boerma, *Boerderijen*, 288-289.

Dorenbusch, van Deventer, werd op 3 september 1729 te Groningen afgekondigd. Als getuige van de bruid trad haar broer Abraham Stevens Cremer op. Ze kregen attestatie naar Saaxumhuizen. Op 20 september 1729 werd het paar te Groningen ‘gecopuleert door Hans Anken, Leeraar der Switserse doopsgeinden alhier²¹⁶’. Het echtpaar zal waarschijnlijk tot deze gemeente behoord hebben. Jan volgde zijn vader op de boerderij op.

Crijn Ipes

Getrouwd met Aaltje Aljes. Zij was een dochter van Alje Meints en Grietje Elles. Opvolgers op de ouderlijke boerderij in het kerspel Saaxumhuizen²¹⁷.

Alijt Jacobs

Zie: Meint Aljes.

Aske Jakobs

Van Maarhuizen. Trouwde op 21 juni 1761 voor de hervormde kerk te Baflo met haar geloofsgenoot Pieter Visser, van Hoorn in Noord-Holland.

Bruin Jacobs

Dienaar (leraar?) in 1647. Niet gevonden.

Freerck Jacobs

Van Rasquert. Getrouwd met N.N.

Kinderen:

1) Hindrick Freercks

2) Sikko Freercks

Zij werden als volwassenen op 16 februari 1721 na voorafgaande belijdenis in de hervormde kerk van Baflo gedoopt.

Geuwe Jacobs

Van Baflo. Getrouwd met Aefke Heeres. In 1729 waren zij woonachtig te Den Anel. Op 1 maart 1729 kocht het echtpaar de plaats ‘Kievest’ in het kerspel Rasquert met behuizing, schuur met een beklemming van 73 jukken land en twee jukken vrij land van haar ouders voor 4235 gulden. In 1760 huurde zij het land opnieuw in. In 1770 werd de heerd ingehuurd door Frerik Jans en diens vrouw Jantje Ysbrands²¹⁸.

Harm Jacobs

Door Meindert Schroor wordt hij in de *Atlas der Stadslanden* aangemerkt als leraar van de gemeente van Renger Rijckels²¹⁹. Nadere lezing van dit rekest in de bijlagen van de Stadsrekening levert echter een ander beeld op.

Extract uijt het requestboek der stadt Groningen

Veneris den 28 Maij 1723.

Op de Requeste van Harm Jacobs in huire hebbende plus minus 29 Jucken Landt in de Nandel benevens eenige Kaaps Grasen van welke Landerien tot zijn groot Leedtwesen in het sesde jaar huire ten aghteren is, en niet tegenstaande met redelijck tijdelijck v[er]mogen v[er]sien op de plaatse gekomen is, ook sigh allesints heeft traghten te bevljtigen om zijn aghterwesen an te betalen eghter is Remonstr[ant] door veelvoudige rampen van soute wateren, Sterfte van Vee,

²¹⁶ Hans Anken was vanaf 1712 bij de Zwitserse doopsgezinde gemeente te Groningen. Later was hij de leider van de Nieuw Zwitsers.

²¹⁷ Boerma, *Boerderijen*, 280-281.

²¹⁸ Boerma, *Boerderijen*, 222-224. Adres anno 1992: Kievesterweg 4 te Rasquert.

²¹⁹ Schroor, *De Atlas der Stadslanden van Groningen*, 52.

oversware belastingen van repareren en maaken der Dijken, als mede sleghte opkomsten en geldinge der vruchten sodanigh in een desolaten en sleghten staat geraakt, dat de huire soo ten aghteren is an de Stadt niet kan voldoen ook niet in staat is om de Landerien voortaan te beslagen, dogh om sigh sooveel doenlijck van sijn schulde te acquiteeren, wel gesindt om een klein huijsje soo Remonstr[ant] nevens haar Ed[el] Mog[ende] Landerien heeft staande, an eener Renger Rijckels over te doen, dewelcke wel van de Landerien een nieuwe inhuirige ten overstaan van Heeren Gecomm[itteer]den soude willen maaken v[er]soghte dieswegen dat hem ter dien einde alsmede ten fine van remis Heeren Gecommitteerden mochten werden v[er]leent.

Gehoort het rapport der Heeren Gecommitt[eer]den hebben de H[oge] Heeren Borgemeesteren ende Raadt de Rentem[ee]ste[r] Wildervanck geauthoriseert van Renger Rijckers twee hondert g[u]ld[en] te ontfangen wegend die Remonstr[ant]en aghterwesende Landt huire, wordende de Remonstr[ant] hondert en taghtentigh g[u]ld[en] geremitteert, voorts de gemaekte nieuwe verhuiringe met gem[elde] Renger Riekers voor de tijdt van ses jaaren op de oude huire a 65 g[u]ld[en] geapproveert²²⁰.

Hilie Jacobs

Van Eenrum. Haar huwelijk met Lucas Jurriens, van Groningen werd op 7 april 1714 in de ondertrouwboeken van Groningen aangetekend. Als getuige voor de bruid trad haar neef Geert Pieters op. Ze kregen een attestatie naar Warfhuizen. Het huwelijk werd op 26 april 1714 door Pieter Derks Botterman, leraar van de Verenigde Vlaams & Waterlandse gemeente te Groningen bevesigd.

Hindrick Jacobs

Broer van Freerk Jacobs te Rasquert. Deze bejaarde werd op 16 februari 1721 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Baflo.

Jan Jacobs

Deze Groninger Oude-Vlaming uit Eenrum leende in 1666 een bedrag van 1.000 gulden aan de provincie²²¹.

Krijne Jacobs

Van Rasquert. Ondertrouwde op 2 april 1757 te Rasquert met Grietie Bonnes, van Usquert. Ze trouwden op 24 april 1757 in de Mennistenkerk te Uithuizen.

Luit Jacobs

Getrouwd met: 1) Trijntje; 2) in 1719 met Trijnie. Vanaf 1692 was Luit provinciemeier op de ‘Sasmaheerd’ op de Dingen in het kerspel Baflo. Hun dochter en schoonzoon namen in 1739 de boerderij over²²².

Kinderen:

1) Diewerke Luits

Getrouwd met Izebrand Jurriens. Zie hieronder.

Melle Jacobs

Getrouwd met: 1) N.N.; 2) in 1644 met Trijne, wed. van Onne Thomes, landbouwer op een boerderij met 22 ¾ jukken land ‘bij Hiddingezijl’ in het kerspel Saaxumhuizen. Melle nam de boerderij toen over. In 1673 werd de boerderij overgenomen door Jan Garbrants en diens vrouw Wiske²²³. Melle was dienaar (leraar?) van Rasquert in 1647, toen hij betrokken raakte bij een echtmijdingszaak²²⁴.

²²⁰ GA, Stadsarchief van Groningen (toegang 1605), inv. nr. 332b (jaar 1723). fol. 87.

²²¹ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1892.

²²² Boerma, *Boerderijen*, 138-140. Adres anno 1992: Sasmaweg 6 te Baflo.

²²³ Boerma, *Boerderijen*, 288-289. Adres in 1992: Hiddingezijlsterweg 2 te Saaxumhuizen.

²²⁴ GA, inventaris van het archief van de Hoge Justitie Kamer, inv. nr. 1958.

Peter Jacobs

Hij wordt genoemd in de periode 1665-1705 als dienaar van de Vlaamse gemeente te Eenrum in verband met de Mennistenleningen aan de Staten van Stad en Land.

Renger Jacobs

Van Den Andel. Ondertrouwde in april 1775 te Den Andel met Geertruid Ariens, wed. van Pieter Jans, van Saaxumhuizen. Ze trouwden in de vermaning te Rasquert.

Renske Jacobs

Geboren uit Menniste ouders. Getrouwd met Peter Peters te Tinallinge. Zij werd op te Tinallinge gedoopt. Op 1 juni 1742 werd zij te Baflo aan het avondmaal toegelaten.

Trijnje Jacobs

Zie: Eijso Siwerts.

Sicco Jacobs

Broer van Freek Jacobs te Rasquert. Deze bejaarde werd op 16 februari 1721 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Baflo.

Swaantje Jacobs

Geboren in Appingedam uit Menniste ouders. Op 2 oktober 1722 werd zij in de hervormde kerk te Baflo gedoopt.

Trijnje Jacobs

Van Baflo. Getrouwd met collector Klaas Hindriks. Werd tijdens de proefpredikatie vóór Pasen 15 april 1759 als ‘Persoon van de Mennisten Kerke’ na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk van Baflo. Bij de doop staat de triomfantelijk kreet: ‘Heer vermeerdere de Gereformeerde!’.

Trijnje Jacobs

Deze j.d. ‘van Mennoniten afkomst’ werd op 26 juni 1761 in de hervormde kerk te Saaxum gedoopt. De dag ervoor was ze toegelaten als lidmaat.

Aeltje (Aagtje) Jans

Zie: Waalke Eisses.

Anje Jans

Zie: Jacob Jans en Peter Heeres.

Beertje Jans

Van Baflo. Deze vrouw ondertrouwde op 24 september 1785 te Garsthuizen met Berent Claasen [Eendhuizen], van Garsthuizen, waarna het huwelijk ‘op afgegevene Attestatie in de vermaninge te Zijldijk [werd] voltrokken’.

Bonne Jans

Deze man was ‘van de Mennoniten afgegaan’ en op 22 september 1768 (of 1769) toegelaten als lidmaat van de hervormde kerk te Saaxum.

Dietjen Jans

Van Ranum. Ondertrouwde op 9 mei 1728 voor de hervormde kerk te Baflo met haar geloofsgenoot Aries Freerks, van den Hoorn.

Eefke Jans

Van Baflo. Haar huwelijk met Jacob Tonnis ten Kaete, van Borne werd op 19 april 1704 in de ondertrouwboeken van Groningen aangetekend. Als getuige van de bruid trad haar neef Jacob Peters ‘met Kennis Vande Voormont Frerick Harmens tot Loosdorp’ op. Het huwelijk van het paar werd op 12 mei 1704 door de Groninger Oud-Vlaamse oudste Alle Derks bevestigd.

Grietje Jans

Zie: Reintjen Jans en Heine Ubels.

Grietje Jans

Van Baflo. Haar huwelijk met Jacob Willems Hesselink, van Groningen werd op 13 mei 1705 in de ondertrouwboeken van Groningen aangetekend. Als getuige voor de bruid trad haar zwager Jacob ten Cathe op. Het huwelijk werd op 5 juni 1713 door de Groninger Oud-Vlaamse oudste Alle Derks bevestigd.

Jacob Jans

Getrouwd met Anje Jans. Zij hertrouwde in 1745 met Pieter Heeres, van Ranum.

Jacob Jansen

Zoon van Jan Bruins. Hij werd als ‘bejaarde’, na voorafgaande doop, op 15 oktober 1676 toegelaten als lid van de hervormde kerk te Baflo.

Jacob Jansen

Getrouwd met: 1) Trijntie; 2) Dietien. Jacob was vanaf 1667 provinciemeier op boerderij nr.18 in het kerspel Baflo. In 1694 wordt hij met zijn tweede vrouw als pachters genoemd²²⁵.

Kinderen:

1) Geertruid Jacobs

Getrouwd met Waake Eisses. Zij namen in 1708 de boerderij van haar ouders in het kerspel Baflo over.

²²⁵ Boerma, *Boerderijen*, 154-155. Adres anno 1992: Maarhuizerweg 3 te Baflo.

Jan Jansen

Getrouwd met Martjen. Deze ‘fine Mennisten’ gingen op 1 november 1648 over naar de hervormde kerk te Baflo.

Jannetje Jans

Werd als volwassen op 22 april 1698 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk van Baflo.

Cornelis Jansen

Is hij een zoon van Jan Cornelis, menniste bisschop te Mensingeweer? Getrouwd met Anna. Cornelis. Hij overleed tussen 1654 en 1660. Van 1624-1654 was het echtpaar stadsmeiers op ‘Houkumhuis’ (‘Hoytinghehues’) in het kerspel Rasquert, als opvolgers van Luije Frerix en Jacobig²²⁶. Waarschijnlijk leraar in 1647. Hij bevestigde te Thijum het huwelijk van de dochter van Cornelis Meertens met Pieter Abels.

Kinderen:

1) Leu (Luy) Cornelis

Getrouwd met Hychtien Luurts. Opvolger op de boerderij.

2) Lisabeth Cornelis

3) Jan Cornelis

Getrouwd met Trijntje Reeuckes, dochter van Reeucke Peters en Ettjen Eppens (zie onder).

Knellis Jans

Werd als ‘oud man’ op 24 maart 1780 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Baflo.

Lippe Jans

Geboren op 9 maart 1700. Overleden op 20 juni 1776. Zoon van Jan Lippes en Martje Klaassen, landbouwers op ‘Wilkemaheerd’ (of ‘Eendennest’) te Garsthuizen²²⁷. Getrouwd met Wipke Jans. Zij werd in 1703 geboren en overleed op 20 juli 1743. Zij werd op het kerkhof van de hervormde kerk te Tjamsweer begraven²²⁸. Vanaf 1729 bewoonden zij een boerderij op provinciegrond, groot 32 jukken in het kerspel Tinallinge. In 1740 namen zij de beklemming over van de Groninger burgemeester S.L. Gockinga²²⁹. In de verponding over de jaren 1730-1731 werd Lippe Jans voor 5 gulden aangeslagen.

Kinderen:

1) Jan Lippes (Siersema)

Geboren op 22 augustus 1731 te Tinallinge. Overleden op 4 maart 1802. Jan werd op volwassen leeftijd op 14 april 1768 in de hervormde kerk te Tinallinge gedoopt. Getrouwd met: 1) in 1768 met Marrechijs (Martje) Gerrits, wed. van ds. Johannes Pesman, van Tinallinge – huwelijkscontract 28 april 1768²³⁰; 2) op 9 juli 1786 te Tinallinge met Anje Sybolts. Zij was een dochter van Sybolt Meertens en Anje Garmts²³¹.

2) Hendrik Lippes

Geboren in 1733. Overleden op 18 april 1811 te Tinalinge. Hendrik en zijn eerste vrouw liggen begraven op het kerkhof van de hervormde kerk te Tjamsweer²³². Getrouwd met: 1) in 1771 met Geertruid Andries Huisinga - zij overleed op 4 april 1746; 2) in 1798 met Grietje Tijmens. Grietje hertrouwde in 1813 na het overlijden van Hendrik met Eisse J. Sijbolts²³³. Hendrik volgde in 1776 zijn ouders op de boerderij op. In 1797 kocht hij het erfdeel van zijn vrouw af, waarna hij op de boerderij kon blijven wonen. De boerderij had toen een vaste beklemming van 82 jukken land met nog negen jukken eigenland onder Ranum. In 1812 werd de boerderij verkocht.

²²⁶ Boerma, *Boerderijen*, 192-195.

²²⁷ J. Jensema-Vos (red.), *Boerderijenboek gemeente Stedum* (Bedum, 2002), 202-203.

²²⁸ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 659.

²²⁹ Boerma, *Boerderijen*, 234-235.

²³⁰ Ritzema van Ikema, *Ommelander geslachten*, I. 94.

²³¹ Ritzema van Ikema, *Ommelander geslachten*, I. 71.

²³² Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 660.

²³³ Landbouwer op boerderij 59 te Tinallinge. Boerma, *Boerderijen*, 258.

ANNO 1743, DEN 20 JULIUS, IS DE DEUGHTSAME WYPKE JANS, DE HUISVROUW VAN LIPPE JANS TOT TYNALLINGA, IN ‘T 40STE JAAR HAARS OUDERDOOMS IN DEN HEERE GERUST.

Pieter Jans

Koopman te Baflo. Vermoedelijk in 1741 getrouwd met Foske Luitjens, wed. van Ulphert Peters. Diaken in 1733. Genoemd in het verhaal *Vaders hoed en moeders das*²³⁴.

Pieter Jans

Getrouwd met Geertruid Ariens. Zij hertrouwde in 1775 met Renger Jacobs, van Den Andel in de vermaning te Rasquert. Mennist te Saaxumhuizen, hetgeen blijkt uit een akte uit 1767 waarin hij ‘aanlooft’.

Alsoo op heden den 24 Septembr 1767 over de drie minderjarige kinderen van wijlen Hiepke Rientjes en wijlen Anje Jans hebben **aangelooft** Pieter Jans woonagtig te Saaxumhuizen als voormond en Heijne Ubels woonagtig onder Rasquert als sibbe voogt welke beijde ten desen opsigte het Regthuis van Eenrum tot domicilium citandi hebben gestelt, en Riewert Folkers woonagtig onder Eenrum als vreemde voogt over deselve heeft aangesworen. Is sulks in actis getekent.

Remonsteerden het E.E. Gerigte op heden den 25 Novembr 1767 Jan Heepkes, Grietje Heepkes en Tiewes Heepkes hoe sij gisteren de scheijdinge ofte uitkoop haarer ouderlijke goederen hadden geëffectueert, waar bij haare drie voorstanderen Pieter Jans, Heijne Ubels en Riewert Folkers haar hadden geadsisteert soo versochten sij Remonstranten dat in actis mogte werden getekent dat sij nu haare drie voorstanderen voornoemt deden bedanken voor der selver goede en getrouwe voorsorge en administratie, en verklaarden dat sij desen aangaande geene de minste praetensie op deselve reserveerden en uit dien hoofde versochten, dat haare gemelte voorstanderen van hunne eeden ten haaren opsigte als voorstanderen gepraesteert mogten werden ontslagen. Heeft het E.E. Gerigte ten versoeke der Remonstr[ant]en der selver drie voorstanderen voornoemt van hunne eeden ten haaren opsigte als voorstanderen gepraesteert ontslagen²³⁵.

Reintjen Jans

Van Usquert. Ondertrouwde op 20 december 1744 voor de hervormde kerk van Baflo met Grietje Jans, van Rasquert. Zij hertrouwde in 1750 met Heine Ubels.

Sijtke Jans

Getrouwd met Geertijn Lulofs. Op 25 maart 1746 werd zij in de hervormde kerk te Saaxum toegelaten als lid ‘sijnde dese vrouw van de Mennisten tot ons o[ver]gekomen, dog was gedoopt’.

Thomas Jansen

Getrouwd met: 1) ondertrouwde op 16 maart 1655 voor de hervormde kerk van Warffum met Aegte Rolefs, van Warffum; 2) Grietje. Zij hertrouwde in 1662 met Sijmen Egberts. Vanaf 1649 landbouwers op de boerderij ‘Bijlven’ in het kerspel Warffum²³⁶.

Ubel Jans

Overleden in 1781. Getrouwd met: 1) Sieke Sijmens; 2) Aafke Sijwerts. Kocht in 1729 voor 4750 gulden de boerderij ‘Zijlemaheerd’ te Warffum, een boerenplaats met een Friese schuur met een poort op de toegangsdam, met 80 ½ jukken land, van de vorige meierse Annigje Pieters, wed. van Claas Geerts. In 1772 kocht Ubel van de

²³⁴ Vos, ‘Vaders hoed en moeders das’.

²³⁵ Alle vermeldingen GA, rechterlijke archieven (Eenrum) XLVI-g1.

²³⁶ Bierema, *Boerderijen*, 120.

provincie het land²³⁷. Met geloofsgenoot Heine Ubels was Ubel Jans in 1764 voogd over Symen Tomas (Tooms), zoon van Thomas Symens en Loeke Ubels, landbouwers op de heerd ‘Biwema’ te Usquert²³⁸.

Kinderen:

1) Ubel Ubels

Geboren in 1752. Overleden in 1812. Getrouwd met Aaltje Jacobs. Na 1811 voerde de familie de achternaam Zijlema. Opvolger op de ouderlijke boerderij. In 1815 werd de boerderij door zijn erfgenamen verkocht.

Albert Jurjens

Op 12 april 1706 voor de hervormde kerk te Eenrum getrouwd met Marretien (Martjen) Jacobs, van Warfhuizen. Beide overleden jong. In 1724 werden voogden over de kinderen aangesteld. In 1721 eigenaar en gebruiker van de boerderij ‘De Groote Marne’, groot 78 ½ jukken, in het kerspel Rasquert.

Kinderen:

1) Jurjen Alberts

Jong – ná 1724 – overleden.

2) Aafke Alberts

Geboren in 1713. Trouwde in 1735 met Krijn Derks.

3) Grietje Alberts

Geboren in 1718. Getrouwd met: 1) op 28 februari 1740 te Baflo met Meerten Derx, van Warffum; 2) Edze Breuls.

4) Jacob Alberts

Geboren in 1708. Overleden in 1738. Op 5 april 1734 getrouwd met Jebbina Meekhoff. Landbouwer op de boerderij ‘Meijma’ in het kerspel Rasquert²³⁹. Hij was zijlrechter van de schepperij te Baflo.

5) Arijs Alberts (zie boven).

Ysbrand (Isebrant, Izebrand) Jurjens

Van Tinallinge. Trouwde op 4 december 1735 te Baflo met Dieverke Luurts, van Baflo. Zij was een dochter van Luurt Luurts en Lijsbeth Tonnis op ‘Lutke Saaxum’. Van 1739-1759 was het echtpaar provinciemeiers op de boerderij ‘Sasmaheerd’ op de Dingen in het kerspel Baflo²⁴⁰. Het stamboek van het geslacht Huizinga heeft foutief ‘Lutke Saaxum’ te Baflo.

Kinderen:

1) Lijsbeth Ysbrands

2) Jurjen Ysbrands

3) Idje Ysbrands

4) Luurt Ysbrands

5) Aaltje Ysbrands²⁴¹

Derck Clasen

Getrouwd met N.N. Woonde reeds in 1694 op de boerderij ‘Oldenholm’ in het kerspel Saaxumhuizen. In 1717 werd de boerderij door een overstroming verwoest. Oorspronkelijk stond deze ca. vierhonderd meter westelijker op een verhoging²⁴².

Kinderen:

1) Claas Derks

Getrouwd met Bouke Jansen. Hij volgde zijn vader op ‘Oldenholm’ op. Nadat het huis en schuur herbouwd werden, verkocht Bouke de boerderij in 1725 aan Tjaart Michiels en Eltjen Arents.

Op verzoek van Jan Garbrants, te Saaxumhuizen, heeft Derck Claassen, mennoniet, gedurende de scheiding en delinge en Tjaart Michiels als sibbe en Meerten Roelofs als vreemde voogd, te samen mennonieten, op 18 mei 1686 voor het gerecht van Obergum op **mannenhandslag** beloofd over de twee minderjarige kinderen door hun geloofsgenoot Roeke Claassen bij Wijke Luitiens in echt verwekt²⁴³.

²³⁷ Bierema, *Boerderijen*, 150-151. Een kaart van de heerd staat afgebeeld in de *Atlas der Provinciëlanden van Groningen*.

²³⁸ Bierema, *Boerderijen*, 216-217. Adres anno 2002: Streeksterweg 2 te Usquert. GA, rechterlijk archief Usquert, L1 b2, d.d. 26 mei 1764.

²³⁹ Boerma, *Boerderijen*, 171-175. Adres in 1992: Meijmaweg 4 te Rasquert.

²⁴⁰ Boerma, *Boerderijen*, 138-140. Adres anno 1992: Sasmaweg 6 te Baflo.

²⁴¹ Huizinga, *Stamboek*, VI. 12. 5.

²⁴² Boerma, *Boerderijen*, 281-282.

²⁴³ GA, rechterlijk archief Obergum, XXXI a3.

Ydje Claessen

Trouwde op 18 oktober 1696 voor de hervormde kerk te Eenrum met Jan Menkes. Deze ‘bejaarde persoon van mennistige ouders geboren’ werd op 5 juni 1698 na voorafgaande belijdenis in de hervormde kerk te Mensingeweer gedoopt. Op 12 juni nam zij voor het eerst deel aan het avondmaal. Ze woonde toen met haar man te Maarslag. Jan Menkes hertrouwde op 24 augustus 1704 met Dieuwerke Peters, van Leens.

Jacob Klaassens

Van Baflo. Trouwde op 26 november 1809 voor de hervormde kerk van Baflo met Marthje Douwes, van De Brede.

Kinderen:

1) Klaas Jacobs

Geboren op 25 juli 1811 te Rasquert.

Willem Klasen

Afkomstig van Bierum. Dienstknecht van ds. van der Tuuk. Hij werd als ‘mennonist’ op 2 april 1801 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Mensingeweer.

Mijntje Jurjens Coolman

Zie: Tiete Jacobs Huisinga.

Albert Cornelis

Getrouwd met Martje (Martien) Cornelis. Sinds 1721 landbouwers en provinciemeiers op een thans verdwenen boerderij, groot 43 jukken land, in het kerspel Baflo. Het paar pachtte ook nog 10 jukken land ‘onder de klockenslag van Tijnallinge’. In 1750 vroegen ze de provincie om de boerderij over te mogen boeken op naam van hun zoon en diens vrouw²⁴⁴.

Kinderen:

1) Cornelis Alberts

Zie aldaar.

Anje Cornelis

Zie: Berent Hiddes en Arys Onnes.

Freerk Cornelis

Geboren te Eenrum uit Menniste ouders. Hij werd op 2 april 1730 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Baflo. Nog dezelfde dag nam hij deel aan het avondmaal.

Heerke Cornelis

Getrouwd met: 1) Luiduwe Aris; 2) ondertrouwde op 7 april 1749 voor de hervormde kerk te Baflo met de hervormde Aechtje Boelens, wed. van Claes Jacobs Borchman. In 1710 pachtten ze de prebende boerderij ‘Kievest’ in Rasquert voor zes jaar. De plaats, groot 73 jukken, was daarvoor gebruikt door Tonnis Melles en Lijsabeth. Op 1 maart 1729 verkochten ze de plaatze, behuizinge en schuur met beklemming van 73 jukken land waar de behuizinge op stond, met nog 17 jukken beklemd land en 2 jukken vrij land voor 4235 gulden aan hun

²⁴⁴ Boerma, *Boerderijen*, 127.

dochter en haar man²⁴⁵. In 1748 kocht Heerke een huis in Wehe van het echtpaar Albert Rijckels en Trijntje Fransens uit dat dorp²⁴⁶.

Kinderen:

- 1) Aefke Heeres
Getrouwd met Geuwe Jacobs. Zie aldaar.

ANNO 1748, DEN 8 FEBRUARIUS, IS LUDEWE ARIS, DE DEUGTSAME HUISVROUW VAN HEERKE CORNELIS, IN HET 75STE JAAR HAARS OUDERDOMS IN DEN HEERE GERUST²⁴⁷.

Jan Cornelis

Getrouwd met N.N. Oudste (hij wordt ‘bisschop’ genoemd) te Mensingeweer in 1607. Werd rond deze tijd door redger Reint Alberda beboet ‘ter oirsaecke dat hy als bisschop en leraer der Wedderdoperen in private behuisinghe een copulatie van echtschap gecelebreert solde hebben ende de Warf-heeren de verclaringhe van dien uitgesteld hebben tot naerder dispositie’. De zaak kwam op de Landdag van 7 april 1607 ter sprake. Naar aanleiding van deze zaak én het verzoek van de hervormde predikanten te Groningen, Oterdum, Hoog- en Leegkerk aan de Staten van Stad en Lande om de vergaderingen van de menisten te verbieden en scherper toe te zien op hun huwelijksluiting en toepassing van de ban, wenden de menisten zich in 1607 tot de Staten-Generaal²⁴⁸.

Misschien dat onderstaand citaat uit een boek van Osewalt Hendricksz., uit Groningen over genoemde Jan Cornelis handelt. Osewalt was een tegenstander van de Vlaamse oudste Jacques Outerman, oudste van de Haarlemse gemeente de Block. Outerman had het oude conflict tussen Vlamingen en Friezen aangeroerd, en zijn uitlatingen riepen vooral van Vlaamse zijde verzet op. Eén van hen was Osewalt.

Ende die ons dit soude willen teghen spreken / die soude dan Eylert Eylertsz., Claes Jansz. ende Jan Cor[nelis] elck met haer Ghemeynte (nae luyt haer schryven) dienen toe onderwysen / als sy de Gemeynte van den Dam [= Appingedam] / inde handlinghe met Jan Cor[nelis] toe gheschreven hebben / dat het haer niet toe staet / inde Ghemeyne sake yets toe verhandelen / maer ‘t selve moeste met Raet / (merckt) van alle Ghemeynten / ende Outsten verhandelt worden / ofte op dien sin / waer door sy der Vla[mingen] Christelijcke ghelathenheydt teghens de Vr[iesen] volcomen bevestighen / ende de Vr[iesen] in haer onchristelijcke weygerighe rondelijck wederlegghen²⁴⁹.

In 1598 schreef de Vlaamse gemeente te Groningen over een in aldaar gehouden vergadering in 1596 een brief naar de gemeenten in Pruisen. Deze vergadering had gehandeld over het conflict tussen Vlamingen en Friezen. Daarna waren ene Jan Cornelis en Symon Vytsz.²⁵⁰ naar Dantzig gereist. In Pruisen hadden zij een persoon, die met de Friezen was verenigd en naderhand tot de Vlamingen was overgekomen gedoopt (d.i. opnieuw gedoopt)²⁵¹. Aangezien dopen alleen voorbehouden was aan oudsten, én het hier om een Vlaming gaat is het zeer wel mogelijk dat het om de oudste uit Mensingeweer gaat.

Luy (Lue, Luurt) Cornelis

Zoon van leraar Cornelis Jansen en Anna, stadsmeiers op ‘Houkumhuis’ (‘Hoytinghehues’) te Rasquert. Ca. 1674 getrouwd met Hychtien Luurts²⁵². Luy overleed ca. 1712. Van ca. 1664-1712 waren zij stadsmeiers op ‘Houkumhuis’ te Rasquert. Het vermaanhuis werd dus gebouwd terwijl hij er woonde. Als leraar en

²⁴⁵ Boerma, *Boerderijen*, 222-224. Adres anno 1992: Kievesterweg 4 te Rasquert.

²⁴⁶ GA, inventaris van het familiearchief Geertsema (toegang 512), inv. nr. 291.

²⁴⁷ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 181.

Op de grafzerk een medaillon: een met twee pijlen van boven naar beneden schuinkruislings doorstoken mensenhart, vergezeld van drie klaverbladen, 1 en 2, en van de letters L.A.

²⁴⁸ Blaupot, *Geschiedenis der doopsgezinden in Groningen*, II, 36.

²⁴⁹ O[sewalt] H[endricksz.], *Nootwendige vertooninghe Ofte Verclaringe uyt de Heylighe Schrifuyre dat het boeck soo Jaq. Out. met syne mede-hulpers / van weghen de oude sake van Vr. ende Vla. Anno 1609 door den Druck aenden dach hebben ghegheven / in des Heeren H. Woort ongefondeert is / ende dat sy / in haer eyghen vertooninghe / der oude lange gheledene sake / tot verscheyden malen gants strydich bevonden worden. Met een Voor-Reden / seer dienstich om te lesen / alles uyt liefde der waerheydt ende tot dienste vande eenvoudige Godtvresende herten / uyt dringhende noot ghedaen. Door O.H. Met behulp van andere.* (z.pl., 1613), 216.

²⁵⁰ Oudste Symon Vyts (Sijmen Fijtensen) was afkomstig van Texel. Hij bevestigde in 1606 samen met Jacques Outerman in Utrecht Jan van der Voort tot oudste.

²⁵¹ O[sewalt] H[endricksz.], *Nootwendige vertooninghe*, 235.

²⁵² Boerma, *Boerderijen*, 192-195. Adres in 1992: Andelsterweg 1 te Rasquert.

vertegenwoordiger van de gemeente op de sociëteitsvergadering genoemd in 1683. Staat in 1681 als vertegenwoordiger voor de gemeente Uithuizen vermeld (bediende hij deze gemeente ook?)²⁵³. Leende in 1665 als mennist een bedrag van 1.500 gulden aan de provincie²⁵⁴.

Kinderen:

1) Eltie Leues

Getrouwd met Alje Rijkels. Zie aldaar.

2) Trijnje Leues

Geboren ca. 1678. Overleden op 25 april 1721. In 1702 getrouwd met Derk Tammes, landbouwer op ‘Melkema’ te Huizinge. Hij was leraar van de gemeente aldaar. Derk overleed op 25 december 1728.

Maria Korn[elijs

Werd als bejaarde j.d. na voorafgaande belijdenis op 28 maart 1673 in de hervormde kerk te Westerwijtwerd gedoopt ‘van Baffelt, daer haer Ouders Zijn geweest Wederdoopers’.

Martje Cornelis

Zie: Albert Cornelis.

Menstje (Meinsje) Cornelis

Dochter van Cornelis Pieters en Anje Jans, wed. van Willem Bartels, landbouwers op een boerderij in het kerspel Mensingeweer²⁵⁵. Zie: Meint Jacobs Wildevelt.

Michiel Cornelis (Knellis)

Van Rasquert. Ondertrouwde op 17 juni 1736 voor de hervormde kerk van Baflo met zijn geloofsgenote Trijntje Allerts, van Rasquert.

Kinderen:

1) Aldert Michiels

Geboren ca. 1740. Werd op 7 maart 1773 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Baflo ‘van de Mennoniten tot ons overgekomen’.

Peter Cornelis

Deze ‘bejaarde’ werd op 24 december 1699 als lid toegelaten van de hervormde kerk te Baflo.

Reijntje Cornelis

Zoon van Cornelis Reijntjes en Ettien. Getrouwd met Grietje Heepkes. Zij was een dochter van Heepke Eppes, landbouwer op ‘Frollema’ te Eenrum. Rond 1674 werd Reijntje stadsmeier op ‘Bewsemaheerd’ in het kerspel Eenrum. De heerd lag ongeveer halverwege tussen Eenrum en Saaxumhuizen. Zijn kinderen zouden hem in 1724 opvolgen²⁵⁶.

Kinderen:

1) Cornelis Reijntjes

In 1759 kreeg hij een boerderij ‘op de Streek’ tussen ‘Den Oever’ in het kerspel Eenrum, groot 76 jukken land bij de verdeling met zijn broer Heepke toebedeeld. Hij verkocht de boerderij weer in 1762²⁵⁷.

2) Tewes Reijntjes

3) Heepke Reijntjes (zie onder)

4) Aafke Reijntjes

²⁵³ De Hoop Scheffer, ‘Naamlijst van eenige oudsten’, 5-6.

²⁵⁴ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1892, 1902, 1915 en 1928.

²⁵⁵ Boerma, *Boerderijen*, 467

²⁵⁶ Boerma, *Boerderijen*, 446-448.

²⁵⁷ Boerma, *Boerderijen*, 427-428. De boerderij was anno 1992 verdwenen. Zij lag op ‘Lutjewier’.

Zij trouwde als Aske Reyntjes op 20 juli 1727 in de vermaning te Rasquert met Rijkel Aljes, van Rasquert. In 1729 verkocht zij haar aandeel in de ouderlijke boerderij aan haar broers. In 1729 verkocht zij haar deel in de mandelige boerderij aan haar broers Cornelis en Heepke.

5) Grietje Reijntjes

29 maart 1679

Reyntien Cornelis heeft gehuyrt 7 vennen landts onder de Clockeslagh van Eendrum gelegen soo als deselve de Stadt in scheydinge met Jhr. B. de Stijgers te deel zijn gevallen, groot 18 $\frac{3}{4}$ j[ukken] en 6 roe, verhuurt voor 6 jaeren landt, ingaende gregori 1678 voor een totaal huire van 75 c[aroli] g[ulden]. (verzegelde scheidbrief).

Jan Crijns

Van Saaxumhuizen. Zijn voorgenomen huwelijk met Anje Roelefs, van Appingedam werd op 1 maart 1732 te Groningen afgekondigd. De bruid had haar broer Hindrik Roelefs als getuige. Het paar werd te Groningen ‘gecopuleert door Hans Anken, Leeraar der Switserse doopsgesinden alhier’. Aangenomen mag worden dat ze tot deze gemeente behoord hebben.

Reyntje Crijns

Getrouwd met Asse. Zij waren van 1614-ná 1634 provinciemeiers op de boerderij ‘Bewsemaheem’ in het kerspel Eenrum²⁵⁸. Zij zijn de oudste voorouders van de geslachten Heemstra en Doornbos²⁵⁹.

Kinderen:

1) Cornelis Reijntjes

Getrouwd met Ettien. Opvolgers op de ouderlijke boerderij.

Jan Lamberts (Lammerts)

Getrouwd met: 1) Anna; 2) in 1654 met Hiltje. Volgens het schatregister 1630 was Jan landbouwer en provinciemeier op de boerderij ‘Hiddingezijl’, groot 33 $\frac{1}{2}$ grazen, in het kerspel Saaxumhuizen. Deze boerderij had vroeger toebehoord aan het klooster Selwerd. De helft van 33 $\frac{1}{2}$ grazen land lag buitendijks. In 1683 werd hij opgevolgd door het echtpaar Crijn Ipens en Trijntjen²⁶⁰. Jan was dienaar (leraar?) van Rasquert in 1647, toen hij betrokken raakte bij een echtmijdingszaak²⁶¹. In 1660 en 1664 wordt Jan in de visitatieverslagen van de classis genoemd als schatbeurder. Leende in 1664 als mennist een bedrag van 1.200 gulden uit aan de provincie²⁶².

Ubel Lammerts

Getrouwd met Hijktien Heines. Zij was een dochter van Heyne Ennes en Hille, landbouwers op ‘Kloosterwijtwerd’ te Usquert. Dit voormalig kloostergoed werd in 1659 verdeeld, waarna er twee boerderijen ontstonden. Landbouwers op ‘Kloosterwijtwerd’ met een beklemming van 45 $\frac{1}{2}$ jukken te Usquert. Ze kochten de boerderij in 1723 van de weduwe van ds. Esaias Hillenius van Usquert.

Kinderen:

1) Heine Ubels (zie onder).

Op 20 maart 1750 werd zijn voorgenomen huwelijk met Grietje Jans, wed. van Reintje Jans, van Rasquert te Usquert afgekondigd. Zij trouwden in de vermaning te Rasquert.

2) Geertruid Ubels

Overleden in 1793. Werd op 11 september 1759 ‘zijnde van Mennisten ouders geteelt’ na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Middelstum. Trouwde op 4 augustus 1754 te Usquert met Meerten Cornelis. Hij was een zoon van Cornelis Meertens en diens eerste vrouw Jantje Fockes, landbouwers op ‘Helwerd’ te Usquert en later op ‘Wabkumaheerd’ te Breede.

3) Lammert Ubels

Getrouwd met Aaltje Lubberts. Vanaf 1755 meier op de ouderlijke boerderij (zie onder).

²⁵⁸ Boerma, *Boerderijen*, 446-448. Adres anno 1992: Oosterweg 1 te Eenrum.

²⁵⁹ Ritsema van Ikema, *Ommelander geslachten*, I. 142.

²⁶⁰ Boerma, *Boerderijen*, 288-289. Adres in 1992: Hiddingezijlsterweg 2 te Saaxumhuizen.

²⁶¹ GA, inventaris van het archief van de Hoge Justitie Kamer, inv. nr. 1958.

²⁶² GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1892.

Ubel Lammerts

Zoon van Lammert Ubels en Aaltje Lubberts, landbouwers op ‘t Kloosterwiltwerd’ te Usquert. Kleinzoen van Ubel Lammerts en Hijktien Heines. Zijn voorgenomen huwelijk met Fenje Reintjes, wed. van Tiewes Heipkes, van Rasquert werd op 7 januari 1791 te Usquert afgekondigd. Ze kregen als mennonieten op 29 januari een attestatie mee ‘om te worden getrouwd te Rasquert in de mennoniten kerke’²⁶³.

Landbouwer op ‘Almaheerd’ in het kerspel Rasquert. Op 22 mei 1797 kocht hij de beklemming van drie jukken binnenland onder Den Andel van de kerkvoogdij van Den Andel. In 1806 was Ubel nog bekleemde meier van 84 jukken behuist land, 14 jukken land genaamd ‘olde Borgsterland’, en zes jukken land bezeten door de kinderen van Steven Breuils te Warffum²⁶⁴. In 1802 kochten Ubel en Elle Ipes Marrenga als ‘mennonieten diaconen van Raskwerd’ de helft van een behuist heem te Eenrum van Eibe Harms van Bedum en Klaas Geerts van Klein Garnwerd. De kopers bezaten reeds de andere helft van het huis²⁶⁵. Vanaf 1811 voerde Ubel de achternaam ‘van Clooster’.

Kinderen:

1) Lammert Ubels van Clooster

Geboren op 8 maart 1793 te Rasquert. Getrouwd met Menstje Jans Smit. Uit dit huwelijk werden zeven kinderen geboren, waarvan ik er slechts één noem²⁶⁶.

Kinderen:

1) Fenje Lammerts van Clooster

Trouwde op 21 december 1836 met Hendrik Willems Wierda. Uit dit huwelijk werden tien kinderen geboren. In 1886 kochten ze de boerderij ‘Wierdaheerd’ (naam sinds 1983). Van haar ouders erfden zij de boerderij ‘Almaheerd’ te Rasquert. Van zijn ouders erfden ze de houtzaagmolen de ‘Zaandam’, twee oliemolens en een kalkbranderij. Hendrik was raadslid van Winsum en burgemeester van Winsum van december 1873-januari 1875.

Kinderen:

1) Enno Wierda

Geboren in 1849. Overleden op 6 september 1921. Hij was burgemeester van Winsum van 1878-1918²⁶⁷.

6 januari 1791

Huwelijkscontract tussen Ubel Lamberts en Fenje Reintjes, wed. van Tiewes Hiepkas in ‘t Mieland onder Rasquert’²⁶⁸.

20 januari 1798

Gerechtigde opzage door de raden van den hove provinciaal aan Fenje Rentjes, vrouw van Ubel Lammerts, van de ten haren laste staande schuldbekentenissen, groot 200 en 400 gulden, ten bate van de erfgenamen van de predikant M. Vinkers c.u.²⁶⁹.

19 mei 1803

Overdracht door Heere Jans en Klaaske Freerks, echtelieden aan Ubel Lammerts van het huis nr. 20 en de beklemming van het heem aan de heerenweg oostzijde te Rasquert. De grondpacht bedroeg 2 gulden en 10 stuivers²⁷⁰.

24 oktober 1807

Scheiding tussen Ubel Lammerts te Rasquert, mede voor zijn minderjarige zoon uit zijn huwelijk met wijlen Fenje Rentjes en Antje, Rentjen, Grietje en Hiepke Tewes, kinderen van wijlen Fenje Rentjes uit haar huwelijk met Tewes Hiepkas, met betrekking tot de nalatenschap van Fenje Rentjes²⁷¹.

Hendrik Lippes

²⁶³ Ritzema van Ikema, *Ommelander Geslachten*, I, 137-138.

²⁶⁴ Boerma, *Boerderijen*, 199-201. Adres anno 1992: Warffumerweg 6 te Rasquert.

²⁶⁵ GA, inventaris van het archief van de doopsgezinde gemeenten Den Hoorn, Obergum en Rasquert / Mensingeweer / Eenrum, inv. nr. 4.

²⁶⁶ Stamboek van het geslacht Huizinga, IX, 134.

²⁶⁷ J. Venhuizen, ‘Enno Wierda (1849-1921). Een burgemeester en zijn nalatenschap’, in: *Winshem* 2/3 (1997), 10-11.

²⁶⁸ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 68.

²⁶⁹ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 69.

²⁷⁰ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 71.

²⁷¹ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 70.

Geboren in 1733. Overleden op 18 april 1810. Zoon van Lippe Jans en Wipke Jans, landbouwers op een boerderij in het kerspel Tinallinge. Hendrik en zijn eerste vrouw liggen begraven op het kerkhof van de hervormde kerk te Tjamsweer²⁷². Getrouwd met: 1) in 1771 met Geertruid Andries Huisinga - zij overleed op 4 april 1746; 2) in 1798 met Grietje Tijmens. Zijn eerste vrouw was een dochter van Andries Pieters Huisinga, leraar van de Vlaamse gemeente te Obergum/Winsum. Grietje hertrouwde in 1813 na het overlijden van Hendrik met Eisse J. Sijbolts²⁷³. Hendrik volgde in 1776 zijn ouders op de boerderij op. In 1797 kocht hij het erfdeel van zijn vrouw af, waarna hij op de boerderij kon blijven wonen. De boerderij had toen een vaste beklemming van 82 jukken land met nog negen jukken eigenland onder Ranum. In 1812 werd de boerderij verkocht.

Aafke Lippes

Van Baflo. Ondertrouwde op 12 januari 1727 voor de hervormde kerk van Baflo met Hajo Derks, van Vliedorp.

Jacob Lippes

Geboren ca. 1660. Overleden op 29 december 1735. Zoon van Lippe Syerts, landbouwer op ‘Wilkemaheerd’ bij Garshuizen en Trijntje Jans. Getrouwd met: 1) in 1693 met Hicke; 2) in 1719 met Idje Lippes, dochter van diaken Lippe Tonis. Zelf van 1693-1795 meier op ‘De Grote Meeren’ te Maarhuizen²⁷⁴. Jacob Lippes was reeds leraar in 1733. Genoemd in het verhaal *Vaders hoed en moeders das*²⁷⁵. Hij hield zich aan de oude leefregels.

Kinderen:

1) Hicke Jacobs

Van 1719-1728 meier op ‘De Groote Meeren’ te Maarhuizen²⁷⁶.

2) Aagtje Jacobs

Geboren ca. 1720. Overleden op 21 november 1765. Trouwde op 5 maart 1741 met Siert Derks Huizenga (zie onder).

3) Aske Jacobs

Geboren op 6 november 1723. Trouwde op 12 juli 1761 met Pieter Visser, leraar van de doopsgezinde gemeente te Hoorn. Uit dit huwelijk werden geen kinderen geboren.

Jan Lippes

Geboren op 22 augustus 1731 te Tinallinge. Zoon van Lippe Jans en Wipke Jans, landbouwers op een boerderij in het kerspel Tinallinge. In 1768 getrouwd met Martje Gerrits.

Idje Lippes

Dochter van diaken Lippe Tonis. Zie: Jacob Lippes.

Jan Lubberts

Te Rasquert. Was ‘Ukowallist’ (=Groninger Oude Vlaming). Misschien betreft het Jan Lubberts, van Baflo die aldaar in 1663 trouwde met Eelje Peters, van Baflo. Omtrent 1656 werd Jan door de redger beboet. Hij had daarop gezegd, dat de redger tegen hen mocht doen wat hij wilde, maar dat hij wel door de Hoge Justitiekamer geholpen zou worden.

Eltie Lues

Dochter van leraar Luy Cornelis. Zie: Alje Rijkels.

²⁷² Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 660.

²⁷³ Landbouwer op boerderij 59 te Tinallinge. Boerma, *Boerderijen*, 258.

²⁷⁴ Boerma, *Boerderijen*, 514-515.

²⁷⁵ K. Vos, ‘Vaders hoed en moeders das’, in: *Groninger Volksalmanak* (1918), 149-164.

²⁷⁶ Boerma, *Boerderijen*, 212. Zijn naam (V.5) ontbreekt in het Huizinga, *Stamboek*.

Frerick Luens
Zie boven.

Harmen Luens

Getrouwd met N.N. In 1647 landbouwer op ‘Den Holm toe Saaxumhuizen’. In 1647 was hij betrokken bij een echtmijdingszaak, die voor de Hoge Justitie Kamer kwam²⁷⁷.

Luijt Luyes

Zoon van leraar Luy Cornelis. Getrouwd met Geertruid Lippes, dochter van Lippe Sierts, landbouwer op ‘Wilkemaheerd te Garsthuizen. Sinds 1711 provinciemeiers op een boerderij in het kerspel Saaxumhuizen²⁷⁸. De door haar bewoonde mandelige stadsplaats staat op een kaart uit ca. 1729 van landmeter Hindrik Warner Fockers afgebeeld²⁷⁹.

Kinderen:

1) Aagtje Luijts

Getrouwd met Claas Sjoerds (zie onder).

2) Hijktjen Luijts

Getrouwd met Arien Reintjes Doornbos, landbouwer te Saaxumhuizen.

Geertijn Lulofs

Getrouwd met Sytze Jans. Op 25 maart 1746 ging zij over naar de hervormde kerk te Saaxum ‘sijnde dese vrouw van de Mennisten tot ons overgekomen, dog was gedoopt’.

Herman Luilefs

Van Den Andel. Leende in 1669 als mennist een bedrag van 1.500 gulden aan de provincie²⁸⁰. In 1679 stond er nog een bedrag van 1.025 gulden voor de erfgenamen open²⁸¹.

Aagtje Luijts
Zie: Claas Sjoerts.

Anje Luurts

Van Baflo. Trouwde op 11 oktober 1722 in de vermaning van Ulrum met Hendrik Geerts, van Ulrum.

Dieuwerke Luijts

Van Baflo. Dochter van Luijt Jacobs en Trijntje. Ondertrouwde op 4 december 1735 voor de hervormde kerk aldaar met de hervormde Isebrant Jurriens, van Tinallinge. Vanaf 1739 waren zij de opvolgers van haar ouders als provinciemeiers op de boerderij ‘Sasmaheerd’ op de Dingen in het kerspel Baflo. De beklemming werd in 1759 aangekocht door de zwagers Derk Reinders en Michiel Haijes²⁸².

²⁷⁷ GA, inventaris van het archief van de Hoge Justitie Kamer, inv. nr. 1958.

²⁷⁸ Boerma, *Boerderijen*, 280-281.

²⁷⁹ Schroot, *De Atlas der Stadslanden van Groningen*, 42 en kaart 37.

²⁸⁰ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1892.

²⁸¹ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1928.

²⁸² Boerma, *Boerderijen*, 138-140.

Grietje Luirts

Van Baflo. Ondertrouwde op 27 oktober 1730 voor de hervormde kerk aldaar met haar geloofsgenoot Hindrik Jans, van Holwierde. Zij bewoonden een boerderij te Nansum bij Holwierde.

Hijktjen Luirts

Zie: Arien Reintjes Doornbos.

Claas Luirts

Van Baflo Trouwde op 19 februari 1747 voor de hervormde kerk te Baflo met zijn geloofsgenote Dieuwerke Clasen, van Baflo.

Luurt Luurts

Geboren in 1674 te Loppersum. Overleden op 6 december 1743 te Baflo. Begraven op het kerkhof van de hervormde kerk te Maarhuizen. Zoon van Luirt Ebels en Idje Melles, te Loppersum. Getrouwd met: 1) ondertrouwde op 17 februari 1732 voor de hervormde kerk van Baflo met Hilje Luitjens, van Niekerk; 2) met Lijsbeth Tonnis. Zij werd geboren in 1685. Overleden op 2 september 1760 te Baflo, en aldaar bij de hervormde kerk begraven²⁸³. Volgens het stamboek van het geslacht Huizinga²⁸⁴ landbouwers op ‘Lutke Saaxum’ in het kerspel Baflo, maar in het boerderijenboek worden ze niet genoemd²⁸⁵. De vermelding komt weer wél voor op beider graf. In 1672 – toen nog woonachtig te Westeremden – leende het echtpaar als mennisten 1.300 gulden aan de provincie²⁸⁶. Volgens Vos is Luurt ook leraar van de gemeente te Rasquert geweest²⁸⁷.

Kinderen:

1) Idje Luurts

Geboren ca. 1698 te Baflo. Overleden op 18 maart 1712. Begraven op het kerkhof van de hervormde kerk te Maarhuizen²⁸⁸.

2) Tonnis Luurts (zie onder)

3) Trijntje Luurts

Geboren ca. 1702 te Baflo. Trouwde 1733 met Harm Egges op 't Zandt. Uit dit huwelijk werden twee kinderen geboren.

4) Geeske Luurts

Geboren ca. 1700 te Baflo. Overleden op 9 december 1761 te Baflo, en begraven in de hervormde kerk aldaar²⁸⁹.

5) Luurt Luurts (zie onder)

6) Dieverke Luurts

Geboren ca. 1710. Trouwde op 4 december 1735 te Baflo met Ysbrand (Isebrant) Jurjens, van Tinallinge. Uit dit huwelijk werden vijf kinderen geboren.

7) Ydje Luurts

Geboren ca. 1713. Overleden in 1745. Trouwde op 10 augustus 1738 te Baflo met Leu Derx, van Huizinge.

8) Claas Luurts

Geboren ca. 1716. Overleden op 11 februari 1779. (Zie onder).

ANNO 1743, DEN 6 DESEMBER, IS DE EERSAME LUIRT LUIRTS OP LUTTIE SAAXUM IN HET 70STE JAAR ZYNS OUDERDOMS SEER SCHIELYK WEGGERUCKT.

Op de grafsteen staat een medaillon, met het huismerk
klaverbladen, 1 en 2, en van vier penningen, elke

vergezeld van de letters L. L., van drie
letter L tussen twee, horizontaal.

²⁸³ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 182. Het graf is niet meer aanwezig.

²⁸⁴ Huizinga, *Stamboek*, VI.12.

²⁸⁵ Boerma, *Boerderijen*, 160-163.

²⁸⁶ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1915.

²⁸⁷ K. Vos, ‘Doopsgezinde families onder Middelstum’, in: *Groninger Volksalmanak* (1921), 103-104.

²⁸⁸ ‘ANNO 1712, DEN 18 MARTIUS, IS IDJE LUIRTS, DE DOCHTER VAN LUIRT LUIRTS EN ELYSABET TONNYS, OVERLEDEN IN HET 14^E JAAR HARES OUDERDOMS EN LEIT ALHYR BEGRAVEN’. Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 447.

²⁸⁹ ‘1761, DEN 9 DECEMBER IS DE EERWAARDE GEESKE LUIRTS, DOGTER VAN LUIRT LUIRTS EN ELYSABET TONNIS, IN HET 61STE JAAR HARES OUDERDOMS OVERLEDEN EN ZYN HIER HIER BEGRAVEN’. Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 182.

Bijbeltekst: Openbaring 14:13

1760, DEN 2 SEPTEMBER, IS DE EERWAARDE ELYSABET TONNIS, WEDU. LUIRT LUIRTS VAN LUTKE SAAXUM, IN HET 85STE JAAR HAARS OUDERDOMS GERUST.

Tonnis Luurts

Van Baflo. Geboren ca. 1700. Zoon van Luurt Luurts en Lijsbeth Tonnis, landbouwers op ‘Lutke Saaxum’ in het kerspel Baflo. Getrouwd met: 1) zijn voorgenomen huwelijk met Trijnje Ulpherts [Wiersum], van Eenrum werd op 20 april 1732 in de hervormde kerk te Baflo afgekondigd; 2) in 1746 met Jantje Jans. Reeds gedoopt voor 1729. Bemiddelde namens zijn broer in de kwestie rond diens doop.

Sijtjen Luierts

Getrouwd met: 1) Geert Alberts; 2) Melle Pieters.

Trijnje Luierts

Van Baflo. Ondertrouwde op 14 februari 1734 voor de hervormde kerk te Baflo met haar geloofsgenoot Harmen Egges, van ’t Zandt.

Geert Luitjes

Van Eenrum. Ondertrouwde op 15 september 1772 te Eenrum met Liesabeth Andries, van Baflo. Bij de vermelding staat de aantekening ‘gecop[uleert] in de Vermaning’.

Elle Ypes Marrenga

Geboren op 18 augustus 1761 te Rasquert. Overleden aldaar op 18 november 1826. Hij was een zoon van Ype Elles en Anje Fokkes, landbouwers op ‘Lutje Marne’ in het kerspel Rasquert. Hun huwelijkscontract dateert van 8 oktober 1789 te Eenrum. In 1790 (geboden 11, 18 en 25 oktober) te Baflo getrouwd met Foske Luitjes Wiersum. Het huwelijk werd in de ‘Mennoniten vergadering’ bevestigd door A. Wiersema. De bruid was een dochter van het doopsgezinde paar Luitje Ulferts Wiersum en Martje Tjaarts, landbouwers op ‘Oldenhuis’ te Eenrum. Elle nam op 30 mei 1791 voor een bedrag van 8.000 gulden de ouderlijke boerderij ‘Kleine Marne’ in het kerspel Rasquert, met 89 ½ jukken land over van zijn vader²⁹⁰. Op 28 april 1819 verkocht Elle de beklemming van één juk land te Den Andel aan Adriaantje Jacobs, wed. van Jan Klasen Bouwman²⁹¹. In 1802 kochten Elle en Ubel Lammerts van Clooster als ‘mennonieten diaconen van Raskwerd’ de helft van een behuysd heem te Eenrum van Eibe Harms van Bedum en Klaas Geerts van Klein Garnwerd. De kopers bezaten reeds de andere helft van het huis²⁹².

Kinderen:

1) Luitjen Elles Marrenga²⁹³

Geboren op 10 november 1791 te Rasquert. Overleden op 6 maart 1836 te Wehe. Trouwde op 30 mei 1816 te Baflo met Hendrika Jans van Julsingha. Hij was koopman en gemeenteontvanger te Wehe. Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren²⁹⁴.

2) Ype Elles Marrenga

Geboren op 6 januari 1793 te Rasquert. Getrouwd met Louke Hendriks Addinga. In 1830 houtkoper te Eenrum. Uit dit huwelijk werden vijf kinderen geboren²⁹⁵.

3) Tjaard Elles Marrenga

²⁹⁰ Boerma, *Boerderijen*, 202-204. Adres anno 1992: Warffumerweg 8 te Rasquert.

²⁹¹ Boerma, *Boerderijen*, 205.

²⁹² GA, inventaris van het archief van de doopsgezinde gemeenten Den Hoorn, Obergum en Rasquert / Mensingeweer / Eenrum, inv. nr. 4.

²⁹³ Voor het geslacht Marrenga, zie: *Groninger Kwartierstatenboek II*, 173.

²⁹⁴ Kinderen in het stamboek Huizinga, IX. 177.

²⁹⁵ Kinderen in het stamboek Huizinga, IX. 178.

Geboren op 2 september 1794 te Rasquert. Getrouwd met Gepke Meints Wildevelt. In 1830 zonder beroep woonachtig te Rasquert. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren²⁹⁶.

4) Jan Elles Marrenga

Geboren op 2 april 1796 te Rasquert.

5) Ulfert Elles Marrenga

Geboren op 5 april 1799 te Rasquert. Getrouwd met: 1) Grietje Cornelis Luinge; 2) Anna Klaassen Zijlema. In 1830 landbouwer te Wierhuizen. Uit dit huwelijk werden elf kinderen geboren²⁹⁷.

6) Anje Elles Marrenga

Geboren in 1799. Overleden op 11 juli 1809 te Rasquert. Begraven in de kerk van Baflo²⁹⁸.

7) Matje (Martje) Elles Marrenga

Geboren op 17 december 1804 te Rasquert. Getrouwd met Freerk Hendriks Addinga. Kocht op 27 februari 1830 met haar man de ouderlijke boerderij voor 13.333,34 gulden van haar broers. Uit dit huwelijk werden vijf kinderen geboren²⁹⁹.

-) voor andere kinderen, zie het grafscript van Anje Elles.

ANNO 1809, DEN 11 JULY, IS ANJE ELLES, DOGTER VAN ELLE IEPES EN FOSKE LUITJENS, OVERLEDEN IN HET 10 JAAR HAARS OUDERDOMS EN LEGT ALHIER BEGRAVEN NEVENS HARE 6 KLEINE BROEDERS IN RUSTEN. WY WENSCHEN, DAT ZY ZALIG IN HEERLYKHEID MOGEN OPGEWEKT WORDEN DOOR ONZEN HEERE JESUS CHRISTUS.

Peter Martens

Deze bejaarde werd op 7 december 1662 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Baflo.

Martjen

Haar reeds overleden ouders waren Mennoniten geweest. Op 16 december werd ze door haar oom Jan Jansen in de hervormde kerk te Baflo ten doop gegeven.

Cornelis Meertens

Woonde in 1607 te Thijum. Getrouwd met N.N. Werd in 1607 door redger Reint Alberda als boete twintig koeien en drie paarden afhandig gemaakt. De zaak werd tot voor stadhouder Willem Lodewijk uitgevochten.

Kinderen:

1) N. Cornelis

Met Peter Abels in het huis van haar vader getrouwd door oudste Jan Cornelis.

Sijrt Meertens

Van Zandweer. Getrouwd met: 1) in 1769 in de vermaning met Martjen Reeuwes, van Baflo; 2) Jantje Jans. In de trouwacte staat het niet, maar Martjen was weduwe van Jan Siewerts, landbouwer op een naamloze boerderij in het kerspel Baflo. Zij overleed in 1771 – inventarisatie van de boedel op 8 juni 1771. Van de kinderen van zijn eerste vrouw kocht Sijrt op 25 januari 1773 de boerderij, met de beklemming van 52 ½ jukken (waarvan 32 ½ toebehorend aan de provincie). In oktober 1773 kocht hij van de provincie de 32 ½ jukken provinciaal land. In 1807 verkocht Jantje als weduwe het hele bezit³⁰⁰.

Alje Meints

²⁹⁶ Kinderen in het stamboek Huizinga, IX. 179.

²⁹⁷ Huizinga, *Stamboek*, IX, 180.

²⁹⁸ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 188. Het graf is niet meer aanwezig. Het bevatte het grafscript: ‘EEN JONGE BLOEM ALS AFGESNEEN / VAN HARE STAM RUST HIER BENEEN / DOOR GODS GENADE HOPEN WY / DAT HARE ZIEL IN VREUGDE ZY’.

²⁹⁹ Huizinga, *Stamboek*, IX. 181.

³⁰⁰ Boerma, *Boerderijen*, 154-155. Adres anno 1992: Maarhuizerweg 2 te Baflo.

Van Saaxumhuizen. Zoon van Meint Aljes en Alijt Jacobs. Getrouwd met Grietje Elles. Zij was een dochter van Elle Eisens, in 1630 landbouwer op een boerderij in het kerspel Saaxumhuizen. Alje en zijn vrouw namen in 1649 de boerderij over van haar vader. In 1692 ging de boerderij over naar hun dochter Aaltje³⁰¹. Van hem stamt een eigenhandig geschreven bede om vrede uit het jaar 1649, ondertekend met de naam ‘Alye Meindes’³⁰². Leende in 1669 als Mennist een bedrag van 1.500 gulden uit aan de provincie³⁰³.

Kinderen:

1) Aaltje Alles

Getrouwd met: 1) Crijn Ipes; 2) in 1695 met Jan Haykens. Bewoonden de ouderlijke boerderij.

2) Meint Aljes

Getrouwd met Trijntje Peters. In 1720 bewoners van de boerderij ‘Maere Heerd’ in het kerspel Saaxumhuizen.

Kinderen:

1) Jacob Meints

Getrouwd met Fenje Harms. In juni 1734 verkocht de predikant van Pieterburen de boerderij ‘Maere Heerd’ in het kerspel Saaxumhuizen, met de beklemming van 45 ½ jukken aan Jacob en zijn vrouw. Het land was eigendom van de hervormde kerk van Pieterburen.

Jacob Meints

Overleden op 1 september 1681 te Maarhuizen. Begraven op het kerkhof aldaar³⁰⁴. Zoon van Meint Alles en Alijt Jacobs. Getrouwd met Annetje. Van 1654 tot 1691 provinciemeiers op de boerderij ‘t Wildeveld’ in het kerspel Maarhuizen. Ze werden opgevolgd door hun dochter. In 1664 werd het land gemeten op 86 ¼ jukken land en 4 jukken slijkgrond³⁰⁵.

Kinderen:

1) Heike Jacobs

Getrouwd met Hendrik Gerrits (zie aldaar).

ANNO 1681, DEN 1 SEPTEMBER, IS JACOB MEINTS TOT MAARHUISEN GERUST.
--

Op de grafzerk staat een medaillon met het huismerk

vergezeld van de letters I. M.

Renger Melles

Te Rasquert. Getrouwd met Sypke Rijckels.

Kinderen:

1) Rijckel Rengers

17 augustus 1665

Scheiding van eigendommen, nagelaten door Renger Melles en Sypke Rijckel tot Rasquert; Rijckel Rengers en Baeuke Everts tot Warffum, Jan Rengers en Aeffke Cornelis tot Rasquert; Tonnis Harms en Baeuke Rengers op ‘t Oosternijelant. De voogden: Rijckel Rengers, voormont; Derck Peters, sibbe en Jan Popkens, vreemde voogt over Albert Frericx’ onmondige dochter Geesien bij Geesien Rengers, verdelen de landerijen, o.a. ‘Viertig jucken tot Westernylant met desselfs aenwas en offslag, weduwe Peter Clasen als meijersche en viertig jucken bij Lambert Harmens meyerwijze gebruikt’³⁰⁶.

Tuenis Melles

Hij was een zoon van Melle Rengers en Trijntje Sijerts, te Leens. Te Rasquert getrouwd met Lijsbeth Cornelis. Van 1661-1710 landbouwers op de boerderij ‘Kievest’ in het kerspel Rasquert. Zij volgden Menno Rickers op. De heerd werd voor telkens zes jaar gepacht. In 1710 werden zij opgevolgd door hun geloofsgenoten Heerke Cornelis en Luiduwe Aris³⁰⁷.

Kinderen:

³⁰¹ Boerma, *Boerderijen*, 280-281. Adres anno 1992: Dikemaweg 6 te Saaxumhuizen.

³⁰² Vos, ‘Verbetering van het stamboek van Derk Pieters en Katrine Tomas’, in: *Groningen* 3 (1920-1921), 184.

³⁰³ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1892.

³⁰⁴ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 446.

³⁰⁵ Boerma, *Boerderijen*, 502-503.

³⁰⁶ GA, inventaris van het archief van de familie Reinders (toegang), inv. nr.

³⁰⁷ Boerma, *Boerderijen*, 222-224 en Huizinga, *Stamboek*, IV.2.6.

- 1) Lippe Tuenis
 - 2) Melle Tuenis
 - 3) Anje Tuenis
- Was getrouwd met Aske Renses.

Aefke Michiels
Van Saaxumhuizen. Zus van oudste Tjaart Michiels. Zie: Hajo Derx.

Jan Michiels
Dienaar (diaken ?) in 1647. Verder niet gevonden.

Kornelis Michiels
Werd op 17 april 1767 na voorafgaande belijdenis en ‘verwerpinge van den Mennisten godsdienst’ in de hervormde kerk te Baflo gedoopt.

Pieter Michiels
Van Saaxumhuizen. Trouwde in 1767 (proclamatie 20 september) te Baflo met zijn geloofsgenote Hindrikje Siverts, wed. van Jelis Pieters, van ’t Zandt.

Tjaart Michiels
Overleden na 18 mei 1686. Getrouwd met Trijntjen Jacobs³⁰⁸. In 1656 waren zij provinciemeiers op een verdwenen boerderij te Saaxumhuizen³⁰⁹. In 1684 waren ze bewoners van de boerderij ‘Nienhuis’ te Saaxumhuizen³¹⁰. Op de boerderij rustte het collatierecht. Op 18 januari 1684 kochten ze negen jukken land Arnoldus Sunnema cum socijs. Trijntjen Jacobs hertrouwde met Ulphert Pieters, landbouwer op ‘Oldenhuis’ te Eenrum.

Kinderen:

- 1) Michiel Tjaarts
Zie onder.
- 2) Martje Tjaarts
Overleden ca. 1788. Getrouwd met: 1) Frerik Arents, sinds 1685 op de ‘Praebendeheerd’ in het kerspel Uithuizen; 2) ca. 1690 met Pieter Berents, landbouwer op ‘Praebendeheerd’ in het kerspel Uithuizen. Frerik overleed ca. 1690. Pieter overleed op 17 december 1728. Van de kinderen uit het tweede huwelijk stamt het geslacht Westerdijk af³¹¹.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

- 1) Frerik Arents
Getrouwd met Bouke Leulfs. Vanaf 1718 meier op ‘Westerholm’ in het kerspel Saaxumhuizen (zie aldaar).
- 2) Trijntje Freerks
Getrouwd met Klaas Berents³¹².

Kinderen uit het tweede huwelijk:

- 3) Berent Pieters
Geboren ca. 1691. Overleden in 1776. Getrouwd met: 1) in 1738 met Elysabeth Sierts; 2) in 1755 met Dieuwerke Freriks. Sinds 1736 opvolger op de ‘Praebendeheerd’.
- 4) Tjaart Pieters
Geboren ca. 1693. Overleden in 1776. Getrouwd met Aagtje Egges, dochter van Egge Lubberts en Martje Lippes, landbouwers op ‘Boukemaheerd’ te Usquert. Van 1726 tot zijn dood was hij landbouwer op ‘Tocama’ in het kerspel Uithuizen³¹³. Tjaart was van 1725-1769 leraar van Uithuizen. Hij was dus een neef

³⁰⁸ Ritzema van Ikema, *Ommelander geslachten*, I. 137.

³⁰⁹ Boerma, *Boerderijen*, 275. Vergelijk Ritzema van Ikema, *Ommelander geslachten*, 137.

³¹⁰ Boerma, *Boerderijen*, 284-285. Adres anno 1992: Nienhuisweg 4 te Saaxumhuizen.

³¹¹ Bierema, *Boerderijen*, 394-396.

³¹² Zie de kwartierstaat van Tomas Oudman:

<http://www.members.home.nl/w.quant/Kwartierstaat%20van%20Tomas%20Oudman.HTM#691>

³¹³ Bierema, *Boerderijen*, 346-348.

van de Rasquerder oudste Tjaart Michiels, en zijn zwager Lubbert Egges was sinds 1739 leraar van Uithuizen en oudste sinds 1754. In 1755 werd Lubbert Algemeen Opziener van de Sociëteit.

ANNO 1776, DEN 7 DECEMBER, IS DE EERZAAME TJAART PIETERS, LEERAAR DER DOOPSGEZINDE TE UITHUIZEN, OP TACUMA IN'T 83STE JAAR ZYNS OUDERDOMS OVERLEDEN EN LEID ALHIER BEGRAVEN VOL HOPE VAN EEN SALIGE OPSTANDING, TE GENIETEN DOOR JESUM CHRISTUM.³¹⁴

Op verzoek van Jan Garbrants, te Saaxumhuizen, heeft Derck Claassen, mennoniet, gedurende de scheiding en delinge en Tjaart Michiels als sibbe en Meerten Roelofs als vreemde voogd, te samen mennonieten, op 18 mei 1686 voor het gerecht van Obergum op **mannenhandslag** beloofd over de twee minderjarige kinderen door hun geloofsgenoot Roeke Claassen bij Wijke Luitens in echt verwekt³¹⁵.

Tjaart Michiels

Geboren ca. 1698. Overleden op 29 juni 1740. Hij ligt begraven in de kerk van Saaxumhuizen³¹⁶. Zoon van Michiel Tjaarts en diens eerste vrouw Eltjen Pieters Wyrsum, landbouwers op ‘Nienhuis’ te Saaxumhuizen. Getrouwd met: Eltje Arents. Zij was een zuster van Derk Arents, landbouwer op de ‘Groote Ark’ te ‘t Zandt’³¹⁷. Landbouwer op de boerenplaats ‘de Holm genaamd’ te Saaxumhuizen, met een beklemming van 96 jukken. Hij had de boerderij op 29 mei 1725 gekocht van Bouke Jans, wed. van Claas Derks³¹⁸. Tjaart was leraar vanaf 1726. In 1732 behoorde hij tot de vier personen, die als oudste op proef gesteld werden. Uiteindelijk werd hij samen met Jacob Rengers tot oudste gekozen³¹⁹. In 1736 kreeg hij een boete van 80 daalders omdat hij een hervormde jonge vrouw had ‘herdoopt’ (zie boven). In 1738 was hij afgevaardigde naar de sociëteitsvergadering. Tjaart wordt genoemd in het verhaal *Vaders hoed en moeders das*³²⁰. Vos schildert hem daarin m.i. onterecht af een ambitieus persoon, die koste wat het kost oudste wilde worden.

Kinderen:

1) Eltje Tjaarts

Getrouwd met Rijkkel Rengers (zie onder).

2) Michiel Tjaarts

Geboren in 1732. Overleden in januari 1740. Hij ligt begraven in de kerk van Saaxumhuizen.

3) Autjen Tjaarts

Geboren ca. 1740. Overleden ná 1794. Getrouwd op 1 oktober 1760 met Reintien Hiepkes; 2) op 25b oktober 1790 met Jurrien Ebels. Met haar tweede man woonde ze in 1795 te Rottum. Met hem verkocht Autjen op 18 mei van dat jaar een door hen bewoonde boerenplaats aan het echtpaar Pieter Tjaarts en Aaltje Alderts³²¹.

ANNO 1740, DEN 29 JUNIUS, IS DE EERSAME TJAERT MICHIELS, IN SYN TYT OUSTE EN LEERAER DER DOOPSGESINDE GEMEINTE TOT RASQUERT, INT 42ste JAAR SYNS OUDERDOMS IN DEN HEERE GERUST, VERWACHTENDE MET ALLE HEYLIGEN EEN SALIGE OPSTANDINGE DOOR JESUM CHRISTUM, ONSSEN HEERE³²².

1740, 5 FEBR., OVERLEED MICHIEL TJAARTS, SOON VAN TJAART MICHIELS, OUD 8 JAAR³²³.

Jacob Nannes

³¹⁴ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 677.

³¹⁵ GA, rechterlijk archief Obergum, XXXI a3.

³¹⁶ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 594. Het graf is niet meer aanwezig.

³¹⁷ Ritzema van Ikema, *Ommelander Geslachten*, 137.

³¹⁸ Boerma, *Boerderijen*, 281-282. Later de boerderij ‘Oldenholm’, in 1992 gelegen aan de Hiddingezijlsterweg 1 te Saaxumhuizen.

³¹⁹ Blaupot, *Geschiedenis der Doopsgezinden in Groningen*, I. 131.

³²⁰ Vos, ‘Vaders hoed en moeders das’.

³²¹ Boerma, *Boerderijen*, 201.

³²² Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 594.

Het graf was voorzien van het volgende huismerk,

vergezeld van drie klaverbladeren.

³²³ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 594. Het graf is niet meer aanwezig.

Van Baflo. Zijn ondertrouw met Aeltjen Jansen, van Zuidhorn werd op 15 januari 1701 in de ondertrouwboeken van Groningen genoteerd. Als getuige voor de bruid trad haar goede bekende Albert Everts op. Het huwelijk werd op 6 februari 1701 door de Groninger Oud-Vlaamse leraar Siewert Fransen bevestigd.

Arijs Onnes

Van Maarslag. Hij ondertrouwde op 27 september 1722 voor de hervormde kerk te Baflo met zijn geloofsgenote Anje Cornelis, van Baflo.

ANNO 1756, DEN 6 FEBRUARIUS, IS DE EERSAME ARIS ONNES IN HET 62STE JAAR SYNS OUDERDOMS GERUST EN LEIT ALHIER BEGRAVEN³²⁴.

De grafzerk bevat het vers:

*HIER LEIT HET LIGHAAM ONBESWAART
EN RUST EN ROT EN WORT TOT AART
EN HOOPT HIERNA WEER OP TE STAAN
OM MET DEN BRUIDEGOM IN TE GAAN.*

Garnt Peters

Jongste broer van Harmen Peters te Mensingeweer. Deze ‘bejaarde persoon van mennistige ouders geboren’ werd op 5 juni 1698 na voorafgaande belijdenis in de hervormde kerk te Mensingeweer gedoopt. Op 13 februari 1707 ondertrouwde Garremt Peters, van Mensingeweer voor de hervormde kerk aldaar met Trijnje Klasen, van Eenrum.

Heere Pieters

Getrouwd met Geertje Jacobs. Sinds 1740 waren ze landbouwers en bekleemde meiers op de boerderij ‘Sandtfoort’ in het kerspel Saaxumhuizen³²⁵.

Kinderen:

1) Pieter Heeres

Getrouwd met: 1) Grietje Alberts; 2) Anje Jans; 3) Hijkten Cornelis. Zie aldaar.

Hindrick Peters

Diaken (?) in 1637.

Tetje Reinders

Van Eenrum. Haar huwelijk met Derk Pieters, van Groningen werd op 21 juni 1721 in de ondertrouwboeken van Groningen genoteerd. Als getuige voor de bruid trad Berent van Godens [Geuns] op. Het huwelijk werd op 10 juli 1721 door de Groninger Oud-Vlaamse leraar Pieter Folkerts bevestigd.

Rengel Rijkels

Zoon van Rijkel Rengers en Bouwe Harmens, landbouwers op de boerderij ‘Smeersum’ in het kerspel Warffum³²⁶. In 1715 getrouwd met Anje Harms. Zij volgden zijn ouders op als landbouwers op de boerderij ‘Smeersum’ te

³²⁴ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 181. Op de grafzerk een embleem: een klaverblad.

³²⁵ Boerma, *Boerderijen*, 271-272.

³²⁶ Bierema, *Boerderijen*, 148-149.

Warffum. Bij de boerderij hoorde ruim veertig jukken binnenland, deels in eigendom van de hervormde kerk van Warffum. Buitendijks lagen nog eens 19 ¼ jukken provinciaal land. Tevens was hij stadsmeier van 17 ½ jukken buitendijks land met 40 ½ jukken kwelder (de zogenaamde ‘40 Schapegrasinghe’)³²⁷. In 1723 was hij met Ebel Jans stadsmeier van ‘de helft van 14 schape grasen op 16 Jucken Queller in den Andel nieuws aengeslagen Landt, met noch de helfte van 40,75 Jucken en 3 Roeden, zynde het Stadtsquota van de nieuws ingedijckte Andelster queller’. Dit land staat afgebeeld op een kaart van landmeter Hindrik Warner Folckers uit 1728³²⁸. Deze streek werd zwaar getroffen door de Kerstvloed van 1717. Vanwege de veroorzaakte schade diende Harm Jacobs daarover een rekest in bij de Burgemeesters en Raad van Groningen³²⁹. Rengel kocht ergens na 1712 de boerderij ‘Houkumhuis’ in het kerspel Rasquert met behuizing en schuur met 92 jukken beklemd land van zijn broer Alje Rijkels. Rengel en een aantal deelgenoten hadden al het eigendom van de helft van de beklemd grond in bezit. De andere helft behoorde toe aan stad Groningen. Rengel ging er niet zelf wonen³³⁰. Rond 1750 had hij de hooi- en weidekwelders – ca. 45 jukken – bij de boerderij ‘Nieuw Lotven’ in het kerspel Den Andel in gebruik van de provincie³³¹.

Kinderen:

1) Rijkel Rengers

Getrouwd met Eltje Tjaards. Landbouwer op ‘Smeersum’ te Warffum.

Hindrick Peters

Diaken (?) in 1637.

Jantje Pieters

Zie: Douwe Reintjes Doornbos.

Cornelis Pieters

Geboren ca. 1717. Overleden op 23 november 1790. Hij ligt begraven op het kerkhof van de hervormde kerk van Mensingeweer³³². Getrouwd met Anje Jans, wed. van Willem Bartels. Sinds 1766 landbouwers op een boerderij in het kerspel Mensingeweer. Voorheen werd de boerderij bewoond door Anje en haar eerste man³³³.

Kinderen:

1) Menstje (Meinsje) Cornelis

Getrouwd met Meint Jacobs Wildevelt. Namen in 1788 de ouderlijke boerderij over.

ANNO 1790, DEN 23 NOVEMBER, IS DE EERSAME CORNELIS PIETERS OVERLEEDEN IN HET 63STE JAAR ZYNS OUDERDOMS, IN LEEVEN WOONAGTIG TE MENSINGAWEER, WIENS STOFLYK DEEL ALHIER RUST TOT OP DEN DAG DER ALGEMEENE OPSTANDINGE.

Melle Pieters (Mello Peters)

Van Saaxumhuizen. Ondertrouwde op 16 april 1741 voor de hervormde kerk te Baflo met Sijtjen Luirts, wed. van Geert Alberts, van Baflo. In 1721 was Melle gebruiker van 51 jukken land in het kerspel Rasquert, die het eigendom van kapitein Jarges³³⁴. Uit een pachtakte van 2 oktober 1727 blijkt dat Melle de beklemd meier van 26 jukken prebende land was. De boerderij, die door hen zelf bewoond werd, heette ‘Den Horn’ en lag in het kerspel Saaxumhuizen. Het land werd gepacht voor een bedrag van 66 gulden en een ‘half kinnegien roode botter’. ‘Den

³²⁷ Bierema, *Boerderijen*, 148-149.

³²⁸ Schroor, *De Atlas der Stadslanden van Groningen*, kaart 65.

³²⁹ Schroor, *De Atlas der Stadslanden*, 52.

³³⁰ Boerma, *Boerderijen*, 192-195.

³³¹ Boerma, *Boerderijen*, 329.

³³² Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 473. Het graf ligt onder het gras. Het is voorzien van de bijbeltekst: Openbaring 14: 13.

³³³ Boerma, *Boerderijen*, 467

³³⁴ Boerma, *Boerderijen*, 210-211.

Horn’ werd op 4 mei 1762 door het echtpaar verkocht aan Albert Geerts en Geertje Menkes³³⁵. In 1743 verkocht Melle samen met de kinderen van Arent Pieters een boerderij met de beklemming van 20 jukken land in het kerspel Baflo aan Waalke Eises en diens derde vrouw Aagtje Jans³³⁶.

Reeucke Peters

Van Saaxumhuizen. Getrouwd met Ettjen Eppens. In 1651 pachten ze de boerderij ‘Doornbosheerd’ in het kerspel Saaxumhuizen voor zes jaar. De jaarlijkse pacht bedroeg 60 daler en als geschenk moesten de meiers 120 dalers voldoen³³⁷. In 1657 werd de pacht verlengd voor zes jaar, op voorwaarde dat 1 ½ jaar huur als geschenk betaald werd. ‘Rencke Pieters’ leende in 1664 als mennist een bedrag van 1.200 gulden aan de provincie³³⁸.

Kinderen:

1) Trijntje Reeuckes

Getrouwd met Jan Cornelis, zoon van Cornelis Jansen en Anna, landbouwers op ‘Houkumhuis’ in het kerspel Rasquert.

Renger Pieters

Deze man ging ‘van de Mennoniten afgegaan’ op 22 september 1768 (of 1769) over naar de hervormde kerk te Saaxum.

Ulphert Peters

Zoon van Peter Derks en Auktjen Ulpherts, stadsmeiers op ‘Oldenhuis’ in het kerspel Eenrum. Getrouwd met: 1) Trijntje Jacobs; 2) Anje Jansen; 3) voor 1720 met Foske Luitjens. Zijn weduwe hertrouwde in 1741 met Pieter Jans. Hij volgde zijn ouders op de boerderij op³³⁹. De boerderij staat afgebeeld op een kaart uit 1727 van landmeter Hindrik Warner Folckers³⁴⁰.

Kinderen uit het derde huwelijk:

1) Pieter Ulferts

2) Luitjen Ulferts Wiersum

Getrouwd met Martje Tjaarts. Eveneens landbouwer op ‘Oldenhuis’ (zie aldaar)

3) Antje Ulferts

4) Jacob Ulferts

1 augustus 1754

Also Tunnis Clasen, als voormont; Luirt Luirts, als sibbe voogt (sijnde vreemde voogt Tunnis Luirts absent) **angelooft** over de 5 kinderen van Ulphert Pieters bij wijlen Foske Luitjens in egte verwekt op heden rekeninge en overleveringe des boedels hebben gedaan an 4 harer pupillen namentlijk an Pieter, Luitjen, Anje, en Martjen, alle thans getrouwt, verklarende in de reken[inge] genoeg te nemen, bedankende haare voorstanders voor goede administratie hebbende reets de blijken een jegelijck de sijne ontfangen sullende met den eersten van de jongste pupil Jacob nader reken[inge] worden gedaan. Is sulks in actis getekent³⁴¹.

14 januari 1755

Also Tunnis Clasen, als voormont over Jacob, soon van wijlen Ulphert Pieters, bij wijlen Foske Luitjens in egte verwekt rekeninge en overleveringe des boedels an gem[elde] Jacob Ulpherts overmits deselve thans getrouwt is, heeft gedaan; is de ontfang groot bevonden 322 guld[en], 1 st[uiwer], 3 duits, en de Uitgaav 329 guld[en], 1 duit, dus meerder uitgaav 6 guld[en], 19 st[uivers], 5 duit. Met welke rekeninge en overleveringe des boedels Jacob Ulpherts verklarende vredigh te sijn, hebbende de geheele boedel ontfangen, doende sijn voorstanders als luit quiteren en voor alle angewende Moite bedanken. Is sulks in actis getekent en worden de voorstanders van hun gedaene anlovinge ontslagen³⁴².

³³⁵ Boerma, *Boerderijen*, 285-286. Adres anno 1992: Hornsterweg 1 te Saaxumhuizen.

³³⁶ Boerma, *Boerderijen*, 154-155. Adres anno 1992: Maarhuizerweg 3 te Baflo.

³³⁷ Boerma, *Boerderijen*, 277-279. Adres anno 1992: Dikemaweg 4 te Saaxumhuizen.

³³⁸ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1892.

³³⁹ Boerma, *Boerderijen*, 421.

³⁴⁰ Schroor, *De Atlas der Stadslanden van Groningen*, 42 en kaart 36.

³⁴¹ GA, rechterlijk archief (Eenrum), XLVI-g1.

³⁴² GA, rechterlijk archief (Eenrum) XLVI-g1.

Jacob Rempts

Van Rasquert. Ondertrouwde op 7 april 1737 voor de hervormde kerk te Baflo met geloofsgenote Martjen Clasen, van Eppenhuizen. Niet genoemd in het boerderijenboek.

Fenje Rentjes

Zie: Tiewes Heepkes en Ubel Lammerts (van Clooster).

Tetje Reinders

Van Eenrum. Haar voorgenomen huwelijk met Derk Pieters, van Groningen werd op 21 juni 1721 te Groningen afgekondigd. De bruid had Berent van Godens ‘als daar toe versoght’ als getuige. Ze kregen attestatie naar Eenrum. Op 10 juli 1721 werd het paar bevestigd te Groningen door Pieter Folkerts ‘mennoniten Leeraar alhier’ (hij was leraar van de Groninger Oud-Vlaamse gemeente).

Henryck Reyners

In het visitatieverslag van de classis Eenrum staat op 28 juli 1645 de volgende vermelding:

In Classe Eenruma. Dat seker Uco Wallist Henrick Reyners hem selven de keel afgesteken, en[de] om ’t leven gebracht heeft³⁴³.

Philips Reiners

In het visitatieverslag van de classis Eenrum op 28 juli 1645 staat de volgende vermelding:

Item, dat Philips Reiners sijn wijs halfsuster een tijdlang misbruikt heeft so dat sijn tegenwoordich van een jonge soon gelegen is, beyde Ucowallisten zijnde. Dat noch twe andere van de selve gesinth[eyt] wegen overspel beruchticht wierden met vrouwens van haere secte; ’t welck naerder sal vernomen worden³⁴⁴.

Afke Reintjens

Zie: Rijkal Aljes.

Douwe Reintjes

Zie: Douwe Reintjes Doornbos

Heepke (Hiepke) Reijntjes

Zoon van Reijntje Cornelis, landbouwer op ‘Bewsemaheerd’ in het kerspel Eenrum. Getrouwd met Anje Jans. Op 16 juni 1759 kreeg Heepke de ouderlijke boerderij toebedeeld. Negen jaar later werd de boerderij verdeeld aan zijn zoons³⁴⁵. De boerderij met haar landerijen werd in 1727 door landmeter Hindrik Warner Folckerts getekend³⁴⁶.

Kinderen:

1) Reintje Heepkes

2) Jan Heepkes

3) Tiewes Heepkes

In juni 1774 getrouwd met Fenje Reintjes (zie aldaar).

4) Grietje Heepkes

Getrouwd met Lewe Jans. Kochten in 1779 een herberg in Den Anel.

³⁴³ GA, inventaris van het archief van de Provinciale Groningse synode der hervormde kerk, inv. nr. 53.

³⁴⁴ GA, inventaris van het archief van de Provinciale Groningse synode der hervormde kerk, inv. nr. 53.

³⁴⁵ Boerma, *Boerderijen*, 446-448. Adres anno 1992: Oosterweg 1 te Eenrum.

³⁴⁶ Schroor, *Atlas der Stadslanden van Groningen*, 42 en kaart 38.

2 juni 1741

Overdracht door Reijntjen Clasen en Bauke Tjeerts, echtelieden te Feerwerd van de helft van 2 $\frac{3}{4}$ jukken land te Eenrum aan Cornelis Reijntjes en Hipke Reijntjes en Anje Jans, echtelieden te Eenrum³⁴⁷.

16 juni 1759

Akte van scheiding tussen Cornelis en Heepke Rentjes, broeders te Eenrum met betrekking tot de door hen in gemeenschap bezeten ‘plaatsen en goederen’³⁴⁸.

24 november 1767

Akte van scheiding tussen Rentjen Heepkes en Jan, Grietje en Tiewes Heepkes met betrekking tot de nalatenschap van hun ouders Heepke Rentjes en Anje Jans³⁴⁹.

25 oktober 1768

Schuldbekentenis, groot 800 gulden, ten laste van Jan, Grietje en Tiewes Hiepkas op Beusemaheem onder Eenrum, ten bate van Heijne Ubels en Grietje Jans, echtelieden in het Mielant onder Rasquert³⁵⁰.

25 oktober 1768

Schuldbekentenis, groot 300 gulden, ten laste van Jan, Grietje en Twes Hiepkas op Beusemaheem onder Eenrum, ten bate van Heijne Ubels en Grietje Jans, echtelieden in het Mielant onder Rasquert³⁵¹.

30 januari 1770

Schuldbekentenis, groot 300 gulden, ten laste van Jan en Tiewes Heepkes te Eenrum, ten bate van de voogden over Fenje Rentjes, de oudste ‘pupille’ van Grietje Jans en wijlen Rentjen Jans te Rasquert³⁵².

11 mei 1772

Schuldbekentenis, groot 800 gulden, ten laste van Loewe Jans en Grietje Heepkes, echtelieden te Sauwerd, ten bate van Jan Rentjes, ‘pupille’ van Grietje Jans en wijlen Rentjen Jans³⁵³.

23 augustus 1779

Overdracht door Claas Ennes aan Louwe Jans en Grietje Heepkes, echtelieden, van een herberg in Den Andel, met de beklemming van het heem. De pacht bedroeg 4 gulden³⁵⁴.

Cornelis Reijntjes

Zoon van Reyntje Crijns en Asse. Hij was getrouwd met Ettien, en opvolger als stadsmeier op de ouderlijke boerderij ‘Bewsumsaheem’ in het kerspel Eenrum. Een afbeelding van de stadsplaats is te vinden op een kaart uit 1727 van landmeter Hindrik Warner Folckers³⁵⁵.

Kinderen:

1) Reijntje Cornelis

Getrouwd met Grietke Heepkes (zie boven).

Martjen Rieuwkes

Zie: Jan Siewerts en Sijrt Meertens.

Rijckel Rengers

Getrouwd met Bouwe Harmens, wed. van Luurt Sijverts. Na het overlijden van Rijckel hertrouwde Bouwe met Bouwe Everts. Zij waren landbouwers op de boerderij ‘Smeersum’ in het kerspel Warffum³⁵⁶. Rijckel leende als mennoniet in 1664 een bedrag van 1.000 gulden aan de provincie³⁵⁷.

³⁴⁷ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 46.

³⁴⁸ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 47.

³⁴⁹ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 48.

³⁵⁰ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 49.

³⁵¹ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 50.

³⁵² GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 51.

³⁵³ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 53.

³⁵⁴ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 52.

³⁵⁵ Schroor, *De Atlas der Stadslanden van Groningen*, 42 en kaart 38.

³⁵⁶ Bierema, *Boerderijen*, 148-149.

Kinderen:

- 1) Alje (Alle) Rijkels
 - 2) Renger Rijkels (zie boven).
 - 3) Sijpke Rijkels
- Getrouwd met Jan Crijns. Zij namen de menistenlening van haar vader over³⁵⁸.

Rijckel Rengers

Getrouwd met Eltje Tjaards. Tot 1777 landbouwers op de boerderij ‘Smeersum’ in het kerspel Warffum.

Kinderen:

- 1) Tjaard Rijkels (zie onder).

Alje (Alle) Rijkels

Zoon van Rijckel Rengers en Bouwe Harmens, landbouwers op de boerderij ‘Smeersum’ in het kerspel Warffum³⁵⁹. Getrouwd met Eltjen Lues, dochter van leraar Luy Cornelis. Vanaf 1712 stadsmeiers op ‘Houkumhuis’ in het kerspel Rasquert. Zij verkochten de behuizing met schuur met 92 jukken beklemd land aan zijn broer Rengel Rijkels. Alje en zijn vrouw bleven er als pachters wonen³⁶⁰. In 1727 werd de plaats met haar landerijen op kaart getekend door landmeter Folkerts³⁶¹. Op 13 maart 1747 kochten zij van Pieter Claassens en diens vrouw Arentje Claassens een boerderij in het kerspel Rasquert met beklemming van twaaf jukken land, waar het huis op stond³⁶². In de verponding over de jaren 1730-1731 betaalde hij 12 gulden.

Dreuwes Rijkels

Getrouwd met Aafke Heines. Woonden te Warffum.

Kinderen:

- 1) Rijckel Dreuwes
- Geboren op 6 januari 1774 te Warffum.

Jan Driewes Rijkels

Van Eenrum. Trouwde op 1 januari 1764 voor de hervormde kerk te Baflo met Aafke Heines, van Obergum.

Rengel Rijkels

Zoon van Rijckel Rengers en Bouwe Harmens, landbouwers op de boerderij ‘Smeersum’ in het kerspel Warffum³⁶³. In 1715 getrouwd met Anje Harms. Zij volgden zijn ouders op als landbouwers op de boerderij ‘Smeersum’ te Warffum. Bij de boerderij hoorde ruim veertig jukken binnenland, deels in eigendom van de hervormde kerk van Warffum. Buitendijks lagen nog eens 19 ¼ jukken provinciaal land. Tevens was hij stadsmeier van 17 ½ jukken buitendijksland met 40 ½ jukken kwelder (de zogenaamde ‘40 Schapegrasinghe’) ³⁶⁴. In 1723 was hij met Ebel Jans stadsmeier van ‘de helft van 14 schape grasen op 16 Jucken Queller in den Andel nieuws aengeslagen Landt, met noch de helfte van 40,75 Jucken en 3 Roeden, zynde het Stadtsquota van de nieuws ingedijckte Andelster queller’. Dit land staat afgebeeld op een kaart van landmeter Hindrik Warner Folckers uit 1728³⁶⁵. Deze streek werd zwaar getroffen door de Kerstvloed van 1717. Vanwege de veroorzaakte schade diende Harm Jacobs daarover een rekest in bij de Burgemeesters en Raad van Groningen³⁶⁶. Rengel kocht ergens na 1712 de boerderij ‘Houkumhuis’ in het kerspel Rasquert met behuizing en schuur met 92 jukken beklemd land van zijn broer Alje

³⁵⁷ GA, inventaris van het archief van Stad en Lande, inv. nrs. 1892, 1902 en 1907.

³⁵⁸ GA, inventaris van het archief van Stad en Lande, inv. nr. 1928.

³⁵⁹ Bierema, *Boerderijen*, 148-149.

³⁶⁰ Boerma, *Boerderijen*, 192-195.

³⁶¹ Schroor, *Atlas der Stadslanden van Groningen*, 43 en kaart 39.

³⁶² Boerma, *Boerderijen*, 186-187. Adres anno 1992: Azingaweg 1 te Rasquert.

³⁶³ Bierema, *Boerderijen*, 148-149.

³⁶⁴ Bierema, *Boerderijen*, 148-149.

³⁶⁵ Schroor, *Atlas der Stadslanden van Groningen*, kaart 65.

³⁶⁶ Schroor, *De Atlas der Stadslanden van Groningen*, 52.

Rijkels, Rengel en een aantal deelgenoten hadden al het eigendom van de helft van de beklemdde grond in bezit. De andere helft behoorde toe aan stad Groningen. Rengel ging er niet zelf wonen³⁶⁷. Rond 1750 had hij de hooi- en weidekweiders – ca. 45 jukken – bij de boerderij ‘Nieuw Lotven’ in het kerspel Den Andel in gebruik van de provincie³⁶⁸.

Kinderen:

1) Rijkelt Rengers

Getrouwd met Eltje Tjaards, dochter van oudste Tjaart Michiels. Landbouwers op 'Smeersum' te Warffum.

Kinderen:

1) Jan Rijkels

Getrouwd met Jantje Heines. Zij bewoonden van 1787-1792 de 'Bewsemaheem' in het kerspel Eenrum en vanaf 1790 'Nieuw Hoysum' in het kerspel Den Andel³⁶⁹.

Renger Rijkels

Te Baflo. Getrouwd met Eltje Hindriks.

Kinderen:

1) Rijkelt Rengers

Werd op 5 september 1784 in de hervormde kerk van Baflo gedoopt 'zijnde de Vader Mennist, die belooft heeft tot onze belijdenis over te koomen'.

2) Catharina Rengers

Geboren op 4 mei 1800 te Warffum.

Tjaart Rijkels

Overleden in 1811. Zoon van Rijkkel Rengers en Eltje Tjaards, landbouwers op 'Smeersum' te Warffum. In 1777 in de vermaning te Rasquert getrouwd (proclamatie 20 april te Baflo) met Hyktie Heeres (Heines). Sinds 1777 landbouwers op de ouderlijke boerderij te Warffum. In 1787 kochten ze de boerderij met 118 jukken voor een bedrag van 12.600 gulden³⁷⁰.

Kinderen:

1) Heine Tjaard Rijkels

Geboren op 31 juli 1780 te Warffum.

2) Eltje Tjaards Rijkels

Geboren in 1790. Overleden in 1868. In 1810 getrouwd met Jacob Jacobs Ritzema. Van 1810-1816 landbouwers op de boerderij 'Zeeborg' te Den Andel en van 1815-1842 landbouwers op 'Smeersum'.

3) Grietje Tjaards Rijkels

Geboren op 12 januari 1793 te Warffum. Overleden in 1826. Getrouwd met Pieter Yzebrands Schattenburg. Van 1816-1832 landbouwers op 'Zeeburg' in Den Anel³⁷¹.

4) Jan Tjaards Rijkels

Geboren op 13 februari 1798 te Warffum.

Margijn Roelofs

Getrouwd met Willem Arents Bakker te Mensingeweer. Zij deed als 'mennonijt' op 2 juli 1779 belijdenis in de hervormde kerk aldaar 'ook door den doop ingelijft'. Op 17 juni 1784 vertrok ze met attestatie naar Warfhuizen.

Klaas Luurts (Saaxuma)

Geboren ca. 1716. Overleden op 11 februari 1779 te Maarhuizen. Begraven op het kerkhof van de hervormde kerk te Maarhuizen. Zoon van Luurt Luurts en Lijsbeth Tonnis. Getrouwd met: 1) in 1748 met Dieverke Klaassen; 2) in 1769 in de vermaning (proclamatie 18 juni 1769 te Baflo) met Martjen Tammes, van Huizinge. Diewerke werd ca. 1730 geboren. Zij overleed op 20 augustus 1764. Zij werd op het kerkhof van de hervormde kerk te Maarhuizen begraven. Martje was geboren in oktober 1741 als dochter van Tamme Derks Huisinga en Anje Egges, landbouwers op 'Melkema' te Huizinge. Zij overleed op 24 september 1824. Uit beide huwelijken werden volgens

³⁶⁷ Boerma, *Boerderijen*, 192-195.

368 Boerma, *Boerderijen*, 329.

³⁶⁹ Boerma, *Boerderijen*, 327-328.

³⁷⁰ Bierema, *Boerderijen*, 148-149. Adres anno 2002: Westervolge 82 te Warffum.

³⁷¹ Bierema, *Boerderijen*, 188-189. Adres anno 2002: M.D. Teenstraweg 13 te Den Anel.

het *Stamboek Huzinga* geen kinderen geboren. Klaas wordt in het stamboek van het geslacht Huizinga landbouwer te Rasquert genoemd, maar hij ontbreekt in het boerderijenboek.

ANNO 1764, DEN 20 OUGUSTY, IS DE EERWAARDE DIEWERKE CLAASEN, VROU VAN CLAAS LUIRTS SAAXMA, OUT 44 JAAR EN 7 MAANDEN, DEESER WEERELT OVERLEEDEN EN DUS HYR TE AARDE GESET.³⁷²

*OP DEESE AARD, AL IS SY VAST GEGRONT
OOIT EENNIG MENS GERUSTHEID VONT
MAAR IN DEN HEMEL ZAL NA DEESEN
SCHOON OF SY DRAAIT EENS RUSTE WEESEN.*

TER GEDAGTENIS VAN DE EERBAAR KLAAS LUIRTS SAAXMA, IN SYN LEEVEN HUISMAN OP LUTKESAAXUM IN HET CASPEL MAARHUISEN, ZYNDE OVERLEEDEN DEN 11 FEBRUWARY 1779 IN DEN OUDERDOM VAN 63 JAAREN, 2 MAANDEN, EN 26 DAAGEN EN LEGT ALHYR BEGRAAVEN³⁷³.

Klaas Tonnis Saaxuma

Geboren ca. 1740. Overleden op 19 februari 1801 te Baflo. Hij ligt begraven in de hervormde kerk van Baflo. Zoon van leraar Tonje Klasen en Geertruid Ulpherts Wiersum. Hij trouwde op 28 januari 1767 met Trijntje Jacobs Wildevelt. Zij werden ca. 1742. Overleden op 28 maart 1800 te Baflo. Ligt gelijk haar man begraven in de hervormde kerk van Baflo. Zij volgden zijn ouders op de ouderlijke boerderij op, en waren van 1775-1782 meiers op de boerderij ‘Lutke Saaxum’ te Baflo. De provincie verkocht in 1775 de beklemd grond aan baron van In en Kniphuizen. Op 13 mei 1782 kochten Klaas en Geertruid een behuizing ten noorden van de wierde van ‘Lutke Saaxum’ van Grietje Jacobs, wed. van Klaas Tijmens. De beklemd grond waarop het huis stond was reeds in hun bezit. Op 10 mei 1784 kocht het echtpaar nog de beklmning van vijf jukken land van baron Van Oldenneel. Op 13 oktober 1794 verkochten zij de bekleming van negen jukken land onder hun plaats aan Douwe Rentjens en Jantje Pieters Huizenga. Claas en Trijntje bewoonden de boerderij tot hun dood³⁷⁴.

GEDENKSTEEN VAN DE EERZAAM KLAAS TONNES SAAXUMA, IN LEEVEN HUISMAN OP LUTKESAAXUM, WELKE MET ZYN EHEVROUW TRYNJE JACOBS WILDEVEL 33 JAAREN IN DEN ECHT HEEFT GELEEFD EN IS OVERLEEDEN OP DEN 19 FEBR. 1801, OUD IN ‘T 61STE JAAR EN LEGT ALHIER BEGRAAVEN³⁷⁵.

Het graf is voorzien van een doorsneden wapen: A. op een terras een omgewende ploeg, zonder wiel, doch met een zool aan de voorzijde; B. gedeeld: 1 op een terras een staande koe; 2 drie klaverbladen. Verder heeft het de volgende regels als grafschrift:

*ZYN LUST WAS D’AARDE TE BEBOUWEN
EN VEETEELT AAN GODS WIL BETROUWEN
DIE DOOR VEEL VLYT EN ZORG BESTEED
GEDULDIG SMART EN HINDERD LEED
GETRACHT MET VRUCHT ZYL ZIEL TE GEEFEN
AAN GOD, ZYN HEIL IN ‘T EEUWIG LEEVEN
ZOO ZALIG GEEFT DEN MENSCH GEGROND
VEEL HOOP TEN JONGSTEN MORGENSTOND*

GEDENKSTEEN VAN DE EERBARE TRYNJE JACOBS WILDEVELT, IN HAAR LEVEN HUISVROUW D. E. KLAAS TONNYS, WOONAGTIG OP LUTKESAAXUM, ZYNDE OVERLEEDEN DEN 20 MEERT 1800

³⁷² Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 449. Haar graf is voorzien van een wapen: een met twee pijlen van boven naar beneden schuinkruislings doorstoken mensenhart, vergezeld van drie klaverbladen, 1 en 2.

³⁷³ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 449. Zijn graf is voorzien van een wapen: tussen de letters K. L. staat het huismerk vergezeld van boven van drie klaverbladen, 1 en 2, en van onderen van drie klaverbladen, 1 en 2.

³⁷⁴ Boerma, *Boerderijen*, 160-163. Adres anno 1992: Eenrumerweg 48 te Baflo.

³⁷⁵ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 187.

IN HET 58STE JAAR HAARES OUDERDOMS, WIENS STOFLYK DEEL ALHIER RUST TOT OP DEN DAG DER ALGEMEENE OPSTANDINGE³⁷⁶.

*HIER LEGT MYN VLEES EN MYN GEBEENT
EN HOOP OM MET DE ZIEL HEREENT
HIERNA IN EEUWIGHEID TE LEEVEN
WELZALIG, DIE DEN HEERE KENT
EN NA ZYN LOOP DEN PRYS TEN ENT
IN JESUS SOENBLOED WORD GEGEVEN.*

Luurt Luurts (Saaxuma)

Geboren ca. 1707 te Baflo³⁷⁷. Zoon van Luurt Luurts en Lijsbeth Tonnis. Hij was getrouwd met: 1) in 1731 met zijn achternicht Hilje Luitjes. Zij was een dochter van Luitje Folckerts en Hilje Rengers, landbouwers op ‘Ikemaheerd’; 2) in 1768 met Epke Jacobs. In 1738 werd Luit tot vermaner van de Groninger Oud-Vlaamse gemeente Houwerzijl gekozen. Hij was ook in 1744 afgevaardigde voor Houwerzijl naar de Sociëteitsvergadering. Pas in 1787 werd hij emeritus. In 1732 kocht Luit de boerderij ‘Ikemaheerd’ in het kerspel Niekerk. Adres anno 1991: Zoutkamperweg 2 te Niekerk. Het echtpaar werd in 1779 opgevolgd door het Jan Berends en diens vrouw Anje Lubberts³⁷⁸. Van Luit stammen de families (in drie linies) Gaaikema, Wiersema, Eenkema en Homan af. Zij leverden leden aan de doopsgezinde gemeenten Middelstum, Grijpskerk, Noordhorn en Zeerijp/Zijldijk³⁷⁹.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1) Lijsbeth Luits

Getrouwd met de doopsgezinde Abraham Suiring. Deze Abraham was in 1766 vreemde voogd over het minderjarig kind van Michiel Claassen, op de Hoogte te Vliedorp en Jantje Jans³⁸⁰.

2) Luitjen Luits

Getrouwd met: 1) Anje Harms, dochter van Harm Everts en Geertje Jacobs op ‘t Zandt; 2) Jaike Rengers, wed. van Jacob Jacobs Rengers. Landbouwer op ‘t Zandt. Overleden op 18 september 1798.

3) Hilje Luits

Getrouwd met Popke Tietes, landbouwer op ‘Lutjeland’ bij Kommerzijl. Overleden op 21 november 1808.

4) Luit Luits

Getrouwd met Anje Lubberts. Woonachtig te Niekerk.

5) Idje Luits

Getrouwd met: 1) Hendrik Tietes, landbouwer op ‘Gaaikemaweer’ te Niehove; 2) Johannes Harkes [Gaaikema], landbouwer op ‘Gaaikemaweer’ te Niehove.

Rechtsdag 19 april 1765

Huwelijkscontract tussen Luitjen Luurts en Anje Harms. Dedigsliden aan bruidegomszijde: Luurt Luurts als vader; Luurt Luurts jr. als broeder; Abram Suiring als zwager; Tonnis Luurts en Klaas Luurts als ooms. Aan bruids zijde: Geertjen Jacobs als moeder; Derk Arends als aangetrouwde oom; Claas Jans als aangetrouwde oom; Renger Jacobs, Egge Jacobs, Melle Jacobs en Jacob Rengers als ooms³⁸¹.

Rechtsdag Ulrum, 30 juni 1768

Huwelijkscontract tussen Luurt Luurts en Epke Jacobs. Dedigsliden aan bruidegomszijde: Luitjen Luurts als soon en voormont en desselfs huisvrouw Anje Harms. Luurt Luurts als vreemde voogt en soon; Klaas Smit als sibbevoogt; Abraham Suiring en Elizabeth Luurts en Popke Tietes met Hilje Luurts, als zwagers [hier: schoonzoons] en dochters. Sicke Melis en Peter Symens als goede vrienden hyr speciaal toe versogt. Aan bruids zijde: Walle Jacobs en Hester Harmens Kremer als broeder en zuster; Menne Luitjes als neef³⁸².

Rechtsdag Ulrum, 19 januari 1770

Jan Hansen en Hillegien Mennes ehel[ieden] op Douwen onder Leens, verklaren 400 gulden te hebben geleend van Luurt Luurts Saaxuma. Borg waren Menne Luitjes en Hans Jans en Grietje Clasen, ehel[ieden]³⁸³.

³⁷⁶ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 187. Het graf is voorzien van een gedeeld wapen: I Een mestvork, overhoeks, met van onderen drie naar links gebogen tanden; II doorsneden: a. een met twee pijlen van boven naar beneden schuinkruislings doorstoken hart; b. drie klaverbladen.

³⁷⁷ Volgens Vos, ‘Vaders hoed en moeders das’ was hij in 1729 ‘ruim 20 jaren out’.

³⁷⁸ G.F. Beukema, L.H. Bruins, P. Lindenberg en G.R. Meijer (red.), *Gedenkboek Nijverheid 1991. Boerderijen in de Marne en hun bewoners* (Leens, 1991), II, 253.

³⁷⁹ Vos, ‘Vaders hoed en moeders das’, 164.

³⁸⁰ GA, Ulrum RA, XLIII h. Abraham legde de belofte af.

³⁸¹ GA, rechterlijk archief XXIV d.

³⁸² GA, rechterlijk archief Ulrum, XLIII 2 c.

³⁸³ GA, rechterlijk archief Ulrum, XLIII c 2.

Rechtsdag Ulrum, 4-5 mei 1774

Inventarisatie van de boedel van Grietje Clasen en wijlen haar ehe man Hans Jans. Tot voogden worden aangewezen Luurt Luurts, voormond; Jacob Jans sibbe-voogd en Abraham Suiring, vreemde voogd³⁸⁴.

Tonnis (Tonje) Klasen [Saaxuma]

Geboren ca. 1707. Tonje overleed op 12 juli 1765. Zoon van Claas Tonnis en een dochter van Jan Aikes. Zijn broer was Jan Klasen (Noordhof), sinds 1754 leraar te Huizinge. Getrouwd met Geertruid Ulpherts Wiersum. Zij overleed op 2 december 1741, en werd begraven in de kerk van Baflo. Tonje was bekleemde meier op de boerderij ‘Lutke Saaxum’ te Baflo³⁸⁵. Hij werd in 1736 tot leraar gekozen. In 1738 was Tonnis afgevaardigde naar de sociëteitsvergadering. Sinds 1755 was hij Algemeen Opziener van de sociëteit der Groninger Oude Vlamingen³⁸⁶. Tijdens de eerste ronde kreeg Tonje van alle kandidaten de meeste stemmen. In de tweede ronde eindigde hij op een gedeelde derde plaats. In 1762 gaf hij een verklaring van de uit 1755 stammende geloofsbelijdenis uit.

Kinderen:

1) Claas Tonnis (Saaxuma)

Op 28 januari 1767 getrouwd met Trijntje Jacobs Wildevelt. Van 1775-1782 meiers op de boerderij ‘Lutke Saaxum’ te Baflo.

Teunis Claesen, *Verklaringe van de Geloofs-Belydenisse der Doopsgesinden, Bekent onder de Naam van oude Vlamingen. Hunne Societeits Vergaderinge houdende te Groningen in de Oude Botteringe-straat, welke in ‘t jaar 1755. na voorgaande goedkeuringe en besluit der algemeene Societeits Vergaderinge is uitgegeven: maar nu na dezelfs ordre in Vragen en Antwoorden opgesteld, en onder verhopinge van nut te mogen doen in ‘t ligt gebragt* (Groningen, Pieter Bandsma, 1762).

ANNO 1741, DEN 2 DESEMBER, IS DE EERBARE GEERTRUIDT ULFERTS WYRSUM, HUISVROUW VAN TONNIS CLASEN VAN LUTTEKE SAXUM, IN DEN HEERE GERUST, OUD INT 56STE JAAR, VERWAGTENDE MET ALLE RECHTVEERDIGEN EEN ZALIGE OPSTANDINGE DOOR JESUM CHRISTUM³⁸⁷.

1765, DEN 12 JULIUS, IS DE EERSAME TONNIS CLASEN, IN SYN TYT WONAGTIG OP LUTTESAXUM, LEERAER DER DOOPSGESINDE GEMEENTE TOT RASQUERT, IN HET 58STE JAAR ZYNS OUDERDOMS GERUST EN LEIT ALHIER BEGRAVEN, VERWAGTENDE MET ALLE REGTVEERDIGEN EEN ZALIGE OPSTANDINGE DOOR JESUM CHRISTUM³⁸⁸.

Rechtsdag Eenrum, 1 augustus 1754

Also Tunnis Clasen als voormnt, Luirt Luirts als sibbe voogt (sijne vreemde voogt Tunnis Luirts absent) **angelooft** over de 5 kinderen van Ulphert Pieters bij wijlen Foske Luitjens in egte verwekt op heden rekening en overleveringe des boedels hebben gedaan an 4 harer pupillen namentlijk an Pieter, Luitjen, Antje en Martjen alle thans getrouwt, verklarende in de reken. Genoegen te nemen bedankende haere voorstanders voor goede administratie hebbende reets de blijken een jegelijck de sijne ontfangen sullende met den eersten van de jongste pupil Jacob nader reken. worden gedaan. Is sulks in actis getekent.

Rechtsdag Eenrum, 14 januari 1755

³⁸⁴ GA, rechterlijk archief Ulrum, XLIII e.

³⁸⁵ Boerma, *Boerderijen*, 160-163. Adres anno 1992: Eenrumerweg 48 te Baflo.

³⁸⁶ Blaupot, *Geschiedenis der doopsgesinden in Groningen*, I, 296. Zijn mede Opzieners waren Wolter ten Cate, te Hengelo; Harmen Scholtens, te Groningen en Lubbert Egges te Uithuizen.

³⁸⁷ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 181. Het graf ligt onder gras.

Haar graf is voorzien van een medaillon: een met twee pijlen van boven naar beneden schuiskruislings doorstoken hart, vergezeld van drie klaverbladen, 1 en 2, en van de letter G. U.

³⁸⁸ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 183. Het graf ligt onder gras.

De grafzerk is voorzien van een medaillon met het huismerk,

vergezeld van drie klaverbladen, 1 en 2, en van de letters T.C.

Also Tunnis Clasen als voormont over Jacob, soon van wijlen Ulphert Pieters, bij wijlen Foske Luitjens in egte verwekt rekeninge en overleveringe des boedels an gem[elde] Jacob Ulpherts overmits deselve thans getrouwt is heeft gedaan is de ontfang groot bevonden 322 guld[en], 1 st[uiver], 3 duiten, en de Uitgaav 329 guld[en], 1 duit dus meerder uitgaav 6 guld[en], 19 st[uiver], 5 duit[en]. Met welke rekeninge en overleveringe des boedels Jacob Ulpherts verklarende vredigh te zijn hebbende de geheele boedel ontfangen doende zijn voorstanders also luit quiteren en voor alle angewende Moite bedanken. Is sulks in actis getekent en worden de voorstanders van hun gedaene **anlovinge** ontslagen.

Harm Pieters Schut³⁸⁹

Geboren ca. 1730. Overleden voor 21 mei 1787. Zoon van het doopsgezinde echtpaar Pieter Jans en N.N., landbouwers op ‘Barnegaten’ onder Warfhuizen³⁹⁰. Voor 1754 getrouwd met Grietje Lues. Opvolger van zijn vader op de boerderij ‘Barnegaten’. De kinderen van Harm verkochten op 21 mei 1787 de ouderlijke boerderij aan hun broer Pieter³⁹¹.

Kinderen:

1) Barbara Harms Schut

Geboren ca. 1745 te Ranum. Getrouwd met: 1) in 1771 met Claas Mindelts, wed. Sijmentje Wijbes; 2) op 10 november 1779 te Usquert met Pieter Dojes, van Bedum. Hij was een zoon van Doje Roelfs en Aafke Cornelis. De huwelijkscontracten dateren van 10 februari 1771 en 10 november 1779. Pieter was landbouwer te Usquert en Warffum.

2) Jantje Harms Schut

Geboren in 1748 te Ranum. Overleden op 5 december 1821 te Saaxumhuizen. Trouwde in 1776 met Jacob Clasen [Doornbosch], landbouwer op een boerderij in het kerspel Saaxumhuizen³⁹². Hun huwelijkscontract dateert van 20 oktober 1776

3) Pieter Harms Schut

Geboren ca. 1755 te Ranum. Overleden op 8 september 1807 te Ranum. Getrouwd met: 1) op 25 november 1781 te Ulrum met Harnke Ysbrants; 2) op 15 april 1787 te Ranum met de hervormde Louke Cornelis. Uit dit tweede huwelijk tien kinderen, die te Ranum allemaal hervormd gedoopt werden

4) Luije Harms Schut

Geboren ca. 1755 te Ranum. Overleden op 4 september 1825 te Uihuizermeeden. Trouwde op 26 november 1786 met Elske Jacobs, wed. van Derck Doewes, van Oosternieland³⁹³. Hervormd. Landbouwer op de boerderij ‘Lippema’ te Oosternieland³⁹⁴.

5) Jan Harms Schut

Geboren op 17 januari 1757 te Ranum. Als enige vermeld in de doopsgezinde kinderboek. Overleden op 19 oktober 1822 te Saaxumhuizen. Getrouwd met: 1) op 21 september 1788 te Bellingeweer met Trijntje Derks; 2) op 28 oktober 1819 te Baflo met Eilke Hartzema, wed. van Gerbrant Harms Stelm.

6) Cornelis Harms Schut

Geboren ca. 1761 te Ranum. Overleden op 11 oktober 1833 te Ulrum. Trouwde op 13 april 1788 te Den Andel met Hendrikje Alberts [Hazekamp]. Op 16 mei 1790 als ‘bejaarde van mennonieten afkomst’ gedoopt in de hervormde kerk van Ulrum. Was van 1788-1832 landbouwer op de boerderij ‘Elens’ bij Ulrum³⁹⁵.

7) Derk Harms Schut

Geboren te Ranum. Getrouwd met: 1) Aafke Mertens, wed. van Doeke Alberts; 2) in 1812 met Steintje Hendriks, wed. van Isebrands Symens; 3) in 1818 met Geetruid Jacobs Bos. Hij kreeg geen kinderen. Landbouwer op ‘Blijckeheert’ te Uithuizermeeden³⁹⁶.

8) Trijntje Harms Schut

Geboren te Ranum. Aldaar begraven op 5 oktober 1782.

Jan Sierts

In 1811 voerde hij de achternaam ‘Siertsema’. Jan was getrouwd met Lijzebet Sierts. Als Elisabeth Sierts Siertsema werd zij op 5 mei 1822 door ds. Sytze Klaasens de Waard in de doopsgezinde gemeente Mensingeweer

³⁸⁹ P.J. Ritsema, ‘Doopsgezinde geslachten in de Marne. IV. Schut.’, in: *De Marne* 5/6 (1973), 63-69.

³⁹⁰ Behoorden waarschijnlijk tot de Groninger Oud-Vlaamse gemeente te Ulrum (in ieder geval hun zoon Jan wél). Later komt de naam van Harm en Gretje voor in het geboortboek van de Groninger Oud-Vlaamse gemeente te Zijldijk.

³⁹¹ GA, rechterlijk archief Winsum, XLVII c4.

³⁹² Boerma, *Boerderijen*, 280-281. Adres anno 1992: Dikemaweg 6 te Saaxumhuizen.

³⁹³ Dit echtpaar behoorde tot de doopsgezinde gemeente te Zijldijk.

³⁹⁴ Bierema, *Boerderijen*, 610-611

³⁹⁵ Beukema, *Gedenkboek Nijverheid*, II, 198-199.

³⁹⁶ Bierema, *Boerderijen*, 608-609.

gedoopt. Zij hertrouwde met Siewert Tjaards Wiersum. Kocht op 27 december 1805 een boerderij met de bekleming van tachtig jukken land in het kerspel Tinallinge voor 17.500 gulden. In 1811 vertrokken ze naar Eenrum. Daar kochten ze de heerd ‘Grote Greeden’ van de voogden van Geeske Kornelis Elles³⁹⁷.

Kinderen:

- 1) Frouke Jans
Geboren op 3 september 1807 te Tinallinge.
- 2) Siert Jans
Geboren op 10 april 1810 te Tinallinge.
- 3) Anje Jans Siertsema
Getrouwd met Tamme Tietes Huizinga.

Lippe Sierts

Zoon van Siert Lippes, op ‘Melkema’ te Huizinge, en kleinzoon van Lippe Syerts op ‘Ter Borg’. Getrouwd met: 1) Trijntien Jans; 2) Aechtie Jans. Landbouwers op ‘Wilkemaheerd’ te Garsthuizen. Hij behoorde zeer waarschijnlijk tot de gemeente van Zijldijk. Omdat een deel van zijn kinderen tot die van Rasquert behoorden, noem ik hem hier.

Kinderen:

- 1) Geertruid Lippes
Getrouwd met Luyrt Lues (zie aldaar).
- 2) Martjen Lippes
Getrouwd met Egge Lubberts. Hun huwelijkscontract werd op 28 november 1695 opgemaakt. Van de kant van de bruidegom waren aanwezig zijn vader Lubbert Egges en zijn oom Gerrit Egges. Voor de bruid verschenen haar moeder Aechtie Jans, wed. van Lippe Sierts; haar broers Jan en Jacob Lippes en haar zwager Luyrt Lues.
- 3) Jan Lippes
Zie boven.
- 4) Jacob Lippes
Zie boven.

Trijntje Sierts

Van Maarhuizen. Haar huwelijk met Albert Bleeker, van Zaandam werd op 25 april 1705 in de ondertrouwboeken van Groningen aangetekend. Als getuige voor de bruid trad haar neef Jan Alberts Torringa op. Het huwelijk werd op 7 juni 1705 door de Groninger Oud-Vlaamse oudste Alle Dercks bevestigd.

Doewe Siewerts

Geboren op 25 maart 1705. Trouwde op 16 april 1730 met Eltje Derks Huisinga. Zij was een dochter van Derk Tammes en Trijnje Leues, landbouwers op ‘Melkema’ in Huizinge. Geboren op 22 april 1706.

Kinderen:

- 1) Trijnje Doewes
Geboren op 25 maart 1731. Overleden op 3 december 1818. Getrouwd met Harke Nannes Coolman, van de Meenen. Landbouwer op ‘Doornbosheerd’ te Zeerijp³⁹⁸. Lidmaten van de doopsgezinde gemeente Leermens & Loppersum. Uit dit huwelijk werden 8 kinderen geboren.
- 2) Sieuwert Doewes
Geboren op 30 augustus 1732. Getrouwd met Grietje Jans. Uit dit huwelijk één kind.
- 3) Derkje Doewes
Geboren op 15 januari 1734. Overleden op 16 juni 1809. Op 17 april 1763 getrouwd met Tamme Tonnis, landbouwer te Middelstum. Uit dit huwelijk werden 3 kinderen geboren.
- 4) Geertruid Doewes
Geboren op 11 januari 1736. Op 24 maart 1765 getrouwd met Reintje Ariens Doornbos (zie boven).
- 5) Hilje Doewes
Geboren in april 1738. Getrouwd met: 1) op 24 januari 1762 getrouwd met Luurt Klasen Doornbos (zie boven); 2) Klaas Berents.
- 6) Derk Doewes
Geboren op 12 april 1740. Getrouwd met Elske Jacobs Terveer. Landbouwer te Oosternieland. Uit dit huwelijk drie kinderen. Lidmaten van de doopsgezinde gemeente te Zijldijk.
- 7) Grietje Doewes

³⁹⁷ Boerma, *Boerderijen*, 451-453. Adres anno 1992: Aagtsweg 3 te Eenrum.

³⁹⁸ J. Huizinga, *Boerderijenboek 't Zandt 1889-1989* (Uithuizen, 1989), 266-268.

Geboren op 29 maart 1742. Getrouwd met Albert Drewes, van Rottum. Uit dit huwelijk één kind.

8) Anje Doewes

Geboren op 16 augustus 1744, en overleden op 21 november 1745.

9) Jacob Doewes

Geboren op 1 maart 1747. Overleden op 30 april 1806. Op 11 januari 1777 getrouwd met Martje Everts Elema. Uit dit huwelijk werden 2 kinderen geboren.

10) Tamme Doewes

Geboren op 7 mei 1750.

Eijso Siwerts

Van Rasquert. Ondertrouwde op 14 november 1739 voor de hervormde kerk te Baflo met zijn geloofsgenote Trijnje Jacobs, van Rasquert.

Heipke (Heepke) Siewerts

Getrouwd met Trientje Mechiels (Trijntje Michiels). Kocht op 9 mei 1742 van Willem Meertens en Sijtje Sywerts de boerderij ‘Fraelemaheerd’ met de beklemming van 65 jukken land in het kerspel Eenrum. Vanwege schulden werd de heerd op 23 mei 1765 verkocht aan de Heer van Berum. Het echtpaar woonde toen te Baflo. Als gevolmachtigden van de crediteuren traden op Jan Sywerts, Jacob Michiels, Heepke Reintjes en Jacob Melles³⁹⁹.

Kinderen:

1) Siewert Hiepkes

Geboren op 8 november 1755 te Eenrum.

Jacob Siewerts

Getrouwd met: 1) in 1752 met Bouke Jans, wed. van Hindrik Harms; 2) in 1756 met Trientje Jacobs (Geerts). Bouke overleed in 1755. Kwam door zijn eerste huwelijk als landbouwer terecht op de boerderij ‘Oosterhuis’, met een beklemming van 42 jukken land, in het kerspel Eenrum⁴⁰⁰.

Kind uit het eerste huwelijk:

1) Grietje Jacobs

Geboren ca. 1752.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

2) Siewert Jacobs Oosterhuizen

Geboren op 1 oktober 1757 op ‘Oosterhuis’. Getrouwd met Fenna Wolters. Opvolger op de ouderlijke boerderij.

3) Anje Jacobs

Geboren op 21 november 1767 op ‘Oosterhuis’.

4) Trijntjen Jacobs

Geboren op 9 maart 1770 op ‘Oosterhuis’.

8 oktober 1756

Alsoo Ecke Jans van Eppenhuisen als Voormont, Eise Sijwerts van Uithuisen als sibbe en Heepke Eppes als vreemde voogt hebben **angeloofd** over de dogter genaamt Greitje out int 4de Jaer van Jacob Sijwerts bij wijlen Bouke Jans in egte verwekt, stellende de voormont en sibbe Voogt tot dom. cit. het Regthuis tot Eendrum. Is sulks in actis getekent.

Regtdag gehouden tot Eenrum den 30 April 1765

Alsoo Jacob Sijwerts woonagtig onder Eenrum als sibbe voogt in plaatse van Jannis Julles (welke overleden is) heeft **aangeloofd** over de onmodige kinderen soo opgamelte Jannis Julles bij wijlen Bijwke Thomas in Echte heeft geprocreeert. Is sulks in actis getekent.

Regtdag gehouden in Judicio tot Eenrum den 6 Decembr 1768

Alsoo Jan Thomas als voormond en Jacob Sijwerts als vreemde voogt over Anje Jannis de dogter van wijlen Jannis Julles en wijlen Bijwke Thomas op heden in Judicio ten overstaan van het EE Gerigte aan gemelte Anje Jannis sijnde in t 26 ste Jaer oud hebben rekeninge gedaan is der voorstanderen. Ontvangst f. 420-7 car. Uitgave f. 416-7-5 car. Resteert f. 3-19-3 car. Met welke reken Anje Jannis verklaarde vredig te zijn is deselve aldus gesloten.

³⁹⁹ Boerma, *Boerderijen*, 412-413. Adres anno 1992: Westerweg 2 te Eenrum.

⁴⁰⁰ Boerma, *Boerderijen*, 406-407. Adres anno 1992: Oosterweg 5 te Eenrum.

Actum in Judicio tot Eenrum den 6 December 1768. H.Cleveringa, Rigter⁴⁰¹.

Jan Siewerts

Overleden ca. 1768 – uitkoop en afkoop op 18 augustus 1768. Ca. 1753 getrouwd met Martje Rieuwkes. In 1755 gebruiker van een naamloze boerderij, groot 56 jukken, in het kerspel Baflo. De veestapel bestond in 1768 uit: vijf oude koeien, één stier, vier ‘twenter beesten’, vier ‘enter beesten’, vijf kalveren, vijf paarden, elf schapen, vijf lammeren en één jong zwijn⁴⁰².

Kinderen:

- 1) Beertje Jans
Geboren op 3 februari 1754.
- 2) Anje Jans
Geboren op 27 september 1756.
- 3) Trijnje Jans
Geboren op 3 februari 1758.

Luit Sijverts

Getrouwd met Bouwe Harmens. Zij hertrouwde met Rijckel Rengers. In 1642 landbouwers op de boerderij ‘Smeersum’ in het kerspel Warffum⁴⁰³.

Kinderen:

- 1) Boucke Luits
In 1665 leende zij als menniste een bedrag van 1.000 gulden aan de provincie⁴⁰⁴.

Trijntje Siwerts

Van Rasquert. Ondertrouwde op 11 maart 1736 voor de hervormde kerk van Baflo met haar geloofsgenoot Feite Hemmes, van Loppersum.

Claas Sjoerts

Had op 12 maart 1724 belijdenis gedaan in de hervormde kerk te Leens. In 1733 werd hij gemaand voor de kerkenraad van deze gemeente te verschijnen. Op 18 november 1733 bleek Claas niet verschenen te zijn. Getrouwd met de ‘Mennistendochter’ Aagtje Luits. Zij was een dochter van Luit Luyes en Geetruid Lippes, landbouwers op een boerderij in het kerspel Saaxumhuizen. Sinds 1746 waren zij de opvolgers op de boerderij van de ouders van Aagtje. Als weduwe kocht Aagtje in oktober 1771 de eigendom van negentien jukken land voor achttienhonderd gulden van de provincie⁴⁰⁵.

Kinderen:

- 1) Luurt Klasens Doornbos (zie boven)
- 2) Jacob Klasens Doornbos (zie boven)

Leens, Anno 1733, den 18 september

Na dat wij vernomen hebben met droefheijt, dat Claas Sjoerts om een Huwelijk te kunnen doen, met een Mennisten doghter van ons tot de Mennisten Gemeijnschap is overgegaan, is Hij door de Kerkenraad geexcommuniceert, tot dat hij met berouw tot ons mogt weder keeren nadat hij was geciteerd, maar niet verschenen.

Klaas Teunis

⁴⁰¹ Alle vermeldingen GA, rechterlijke archieven (Eenrum) XLVI-g1.

⁴⁰² Boerma, *Boerderijen*, 154-155. Adres anno 1992: Maarhuizerweg 3 te Baflo.

⁴⁰³ Bierema, *Boerderijen*, 148-149.

⁴⁰⁴ GA, inventaris van het archief van de Staten van Stad en Lande, inv. nr. 1892, 1907 en 1915.

⁴⁰⁵ Boerma, *Boerderijen*, 280-281.

Overleden op 19 februari 1801. Trouwde op 8 februari 1767 met Trijntje Jacobs. Zij was op 2 februari 1743 geboren als dochter van Jacob Hindriks en Jantje Derks Huisinga, landbouwers op 't Wildeveld' in het kerspel Winsum. Overleden op 20 maart 1800. Uit het huwelijk werden geen kinderen geboren⁴⁰⁶.

Nieske Tomas

Deze dochter van een Mennist werd op 10 juli 1722 in de hervormde kerk te Baflo gedoopt. Op 7 augustus 1722 nam ze voor het eerst deel aan het avondmaal. Zij was dienstmeid van Jacob Cornelis 'op Westew.'.

Onne Thomes (Thomas)

Getrouwd met Trijne. Vanaf ca. 1630 landbouwer op een naamloze boerderij met 22 $\frac{3}{4}$ jukken land 'bij Hiddingezijl' in het kerspel Saaxumhuizen. Zij hertrouwde in 1644 met leraar Melle Jacobs, die de boerderij toen ook overnam⁴⁰⁷.

Siewert Thomas

Overleden op 11 april 1649. Getrouwd met Martjen Jacobs, dochter van leraar Jacob Derks en Katrine Ritzes. Geboren in februari 1594. Overleden op 12 januari 1630. Landbouwer te Rottum⁴⁰⁸.

Juirt Tiarcks

Deze 'bejaarde persoon van mennistige ouders gebooren' werd op 5 juni 1698 na voorafgaande belijdenis in de hervormde kerk te Mensingeweer gedoopt. Dienstknecht van Thomas Onnes, landbouwer op boerderij nr. 196 in het kerspel Mensingeweer⁴⁰⁹.

Klaas Tijmens

Geboren ca. 1730 te Rasquert. In 1756 te Baflo getrouwd (proclamatie 25 april) met Grietje Jacobs, Niehove. Op 16 mei 1768 droegen Klaas en Grietje, echtelieden te Baflo en Cornelis Jacobs en Anje Jacobs, echtelieden te Niehove, ruim één juk land, liggend mandelig in de plaats van wijlen Hiepke Rientjes onder Eenrum, en door Grietje en Anje geërfd van hun moeder, over aan het echtpaar Heijne Ubels en Grietje Jans, te Rasquert⁴¹⁰. Grietje verkocht op 13 mei 1782 voor 170 gulden aan Claas Tonnis en Trijntje Jacobs Wildevelt een behuizing ten noorden van de wierde van Lutke Saaxum, op beklemd grond van de kopers⁴¹¹.

Kinderen:

1) Grietje Klaassen Tijmens

Geboren op 9 augustus 1764 op 'Lutke Saaxum' te Baflo. Overleden te Baflo, 62 jaar oud, op 16 december 1826.

2) Bauwke Klaassen Tijmens

Geboren tussen 1767 en 1768 te Rasquert. Overleden aldaar op 25 januari 1812.

3) Jacob Klaassen Tijmens

Geboren op 5 juli 1774 op 'Lutke Saaxum' te Baflo. Overleden, 52 jaar oud, op 27 maart 1827 te Baflo.

4) Klaas Tijmens

Anje (Aucktje, Autje) Tjaarts

Getrouwd met: 1) Reintje Hiepkes (zie boven); 2) Jurrien Ebels. Landbouwers op de boerderij 'de Marne' te Rasquert, en later te Rottum⁴¹². Op 26 maart 1787 werd de boedel gescheiden tussen Autje en de drie kinderen uit haar eerste huwelijk.

⁴⁰⁶ Huizinga, *Stamboek*, VII. 6. 2.

⁴⁰⁷ Boerma, *Boerderijen*, 288-289. Adres in 1992: Hiddingezijlsterweg 2 te Saaxumhuizen.

⁴⁰⁸ Niet genoemd in het boerderijenboek.

⁴⁰⁹ Boerma, *Boerderijen*, 479.

⁴¹⁰ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda (toegang 595), inv. nr. 63.

⁴¹¹ Boerma, *Boerderijen*, 161.

⁴¹² Boerma, *Boerderijen*, 201-202.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

- 1) Mighiel Rentjes
Geboren ca. 1771.
- 2) Jan Rentjes
Geboren ca. 1777.
- 3) Eltje Rentjes
Geboren ca. 1779.

Martje Tjaarts

Zie: Luitje Ulferts Wiersum.

Martje Tjaarts

Zie: Egge Luitjens Wiersum.

Michiel Tjaarts

Zoon van Tjaart Michiels en Trijntjen Jacobs. Getrouwd met: 1) Eltjen Pieters Wyrsum – zuster van zijn stiefvader; 2) Jantjen Jacobs. Landbouwers op ‘Nienhuis’ te Saaxumhuizen⁴¹³. Zij kochten in 1699 de eigendom van 22 jukken land voor 2.700 gulden van Maria Campinck. Het geheel werd reeds in beklemming gebruikt door de kopers. Als doopsgezinde mocht hij geen gebruik maken van het bij de boerderij horende collatierecht. Michiel droeg dit daarom op 21 april 1716 ‘uit singuliere genegenheid, eigene beweginge en een ontfangen vereringe’ over aan Willem Alberda, heer van Dijksterhuis. Op 29 juni 1717 volgde na het overlijden van zijn eerste vrouw de boedelscheiding. De boerderij met huisraad, beslag en levende have werd aan Michiel toegedeeld. Omdat hij de kinderen uit zijn eerste huwelijk meer dan de helft van het land toebedeelde gaf zit problemen. Uiteindelijk kwam het zelfs tot een proces.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

- 1) Tjaart Michiels
 - 2) Pieter Michiels
 - 3) Aafke Michiels
- Getrouwd met Haje, of Hajo Derks (zie aldaar).

Kinderen uit het tweede huwelijk:

- 4) Jacob Michiels
Geboren ca. 1720. Overleden op 6 april 1790 te 't Zandt. Getrouwd met: 1) Sypke Luurts; 2) in 1764 met Grietje Jacobs – huwelijkscontract op 5 april 1764. Zij was een dochter van Jacob Derks en Bouwke Reinders. Jacob was landbouwer op de Korendijk te 't Zandt. Van hem stammen de geslachten Eendhuizen en Toppinga af⁴¹⁴.
- 5) Trijntje Michiels
Getrouwd met Hiepke Siewerts (zie onder)

29 juni 1717

Verschenen voor Peter Jan Swartte, regter tot Obergum c.a.: Ulfert Pieters Wyrsum, als voormont; Michiel Frerick, sibbe en Luyrt Lues als vreemde vooght over de drie nagelaten minderjarige kinderen van Eltjen Pieters Wyrsum bij Michiel Tjaarts en eenre, en Michiel Tjaarts, vader, alsmede Jantje Jacobs, stiefmoeder ter andere zijde, om de erfenis van de overleden moeder af te wikkelen. Michiel Tjaarts zal behouden de behuisinge staande tot Saaxumhuizen op eigen grond, met de gehele inventaris; de voogden houden de geregte helfte van 41 ½ juck eigen land, onverscheiden met dat van de vader gelegen, door de ouders onder beklemminge gebruikt, enkele andere stukken en meer dan 2.000 gulden.

Pieter Tjaards (Burema)

Woonde onder Rasquert. Getrouwd met Aaltje Alberts (Allerts). In 1795 kocht het echtpaar voor 6.995 gulden de boerderij ‘De Marne’ in het kerspel Rasquert van Jurrien Ebels en Autje Tjaarts⁴¹⁵. Hij werd als volwassene op 27 maart 1796 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk van Baflo.

⁴¹³ Boerma, *Boerderijen*, 284-285.

⁴¹⁴ P.J.C. Elema, ‘Genealogie Eendhuizen’, in: *Gruoninga* 18 (1973), 37-42 en 87-90.

Kinderen:

1) Tjaard Pieters

2) Allert Pieters

Deze tweeling werd op 28 maart 1796 in de hervormde kerk van Baflo gedoopt.

Klaas Tonnis

Van Baflo. Zoon van leraar Tonnis Klasen. Trouwde op 28 januari 1767 met Trijnje Jakobs [Wildeveld], van Maarhuizen in de hervormde kerk te Baflo. Provinciemeiers (1755) en daarna pachters van de boerderij ‘Lutke Saaxum’ in her kerspels Baflo⁴¹⁶.

Lippe Tonnis

Geboren ca. 1667 te Baflo. Overleden 27 februari 1748 te Baflo. Hij ligt begraven in de hervormde kerk van Baflo⁴¹⁷. Getrouwd met: 1) in 1695 met Trijntje Jansen, geboren ca. 1675; 2) met N.N.; 3) zijn voorgenomen huwelijk met Trijntje Jans, wed. van Peter Siewerts, van Groningen, werd op 21 december 1721 in de hervormde kerk van Baflo afgekondigd. In 1710 kocht Lippe Tonnis, koopman te Baflo, van de voormond en voogden over de nagelaten kinderen van ritmeester Jarges een heemstede te Rasquert. Deze heemstede was al verhuurd aan de diaconie van de ‘fyne mennisten’. Achterop de verkoopakte staat ‘overdracht door de koper aan onse gemeente voorstanderen om te voegen bij de diaconiegoederen’⁴¹⁸. 28 mei 1722 kochten Lippe en zijn vrouw 1 ½ juk land te Rasquert, met de pelmolen en het huis van de pelmolen voor 430 gulden van luitenant Jan Roelfs Jarges. Het geheel werd gebruikt door de meiers Focke Willems, weduwe en haar zoon Jan Aljes voor een vaste huur van vierentwintig gulden⁴¹⁹. Op 26 juni 1729 verkocht Lippe voor zichzelf en zijn erfgenamen de borg Mathenesse te Rasquert en een klein schuurtje ‘in ‘t loeg op eijgen gront met die eigendom van 1 juk landt ten oosten an Rasquert gelegen, die “Bultvenne” genaamt, nog een heemstede in Rasquert daar Claes Jacobs op woont naast an die Borg Matenes doende jaarlijx tot huur 15 gulden voor 1300 guldens en 2 gouden ducats’ aan het echtpaar Heerke Cornellys en Luiduwe Aris⁴²⁰. Lippe was koopman te Baflo. In de verponding over de jaren 1730-1731 werd hij voor 10 gulden aangeslagen. Lippe Tonnis was diaken in 1729 en 1733. Genoemd in het verhaal *Vaders hoed en moeders das*⁴²¹.

Kinderen:

1) Idje Lippes

Getrouwd met leraar Jacob Lippes. Op 29 maart 1774 overleden te Baflo.

2) Tonnis Lippes

Geboren in 1714. Overleden op 8 december 1734 te Baflo. Hij ligt in de hervormde kerk aldaar begraven⁴²².

3) Afke Lippes

Getrouwd met koopman Haye Dercks (zie onder).

ANNO 1748, DEN 27 FEBRUARI, IS D. EERSAME LIPPE TONNIS, IN LEVEN COOPMAN TOT BAFLO, IN HET 82STE JAAR ZYNS OUDERDOMS GER[UST] EN LEIDT ALHIER BEGRAVEN, VERWAGTENDE UIT GENADE EEN ZALIGE OPSTANDINGE DOOR JESUM CHRISTUM.

ANNO 1734, DEN 8 DECEMBER, IS TONNIS LIPPES, DE SOON VAN LIPPE TONNIS, COOPMAN TOT BAFELT, IN DEN HEERE GERUST, OUT TWINTIGH JAAR EN ACHT MAANDEN EN ELF DAGEN, EN LEIDT ALHIER BEGRAVEN, VERWACHTENDE EEN SALIGE OPSTANDINGE DOOR CHRISTUM ONZEN HEERE

2 maart 1722

⁴¹⁵ Boerma, *Boerderijen*, 201-202.

⁴¹⁶ Boerma, *Boerderijen*, 160-163.

⁴¹⁷ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 181.

⁴¹⁸ GA, inventaris van het archief van de doopsgezinde gemeenten Den Hoorn, Obergum en Rasquert / Mensingeweer / Eenrum, inv. nr. 3.

⁴¹⁹ Boerma, *Boerderijen*, 196-199. De pelmolen werd in 1900 gesloopt. Adres anno 1992: Warffumerweg 5 te Rasquert.

⁴²⁰ Boerma, *Boerderijen*, 185.

⁴²¹ Vos, ‘Vaders hoed en moeders das’.

⁴²² Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 180.

Schuldbekentenis, groot 500 gulden, ten laste van Sijpke Jans, wed. van Foeke Willems; Jan Aljes en Fenje Reijndtjes, echtelieden, ten bate van Lippe Tonnis te Baflo⁴²³.

Ubel Ubels

Geboren in 1752. Overleden in 1812. Zoon van Ubel Jans en Aafke Sijwerts, landbouwers op ‘Zijlemaheerd’ te Warffum. Getrouwd met Aaltie Jacobs ten Bos. Vanaf 1811 voerde de familie de achternaam Zijlema. Volgde in 1778 zijn vader als provinciemeier op de 80 ½ jukken behuist land op. In 1815 verkochten zijn erfgenamen de boerderij⁴²⁴.

Kinderen:

- 1) Afke Ubels
Geboren op 16 oktober 1780.
- 2) Jacob Ubels
Geboren op 10 oktober 1785.
- 3) Ubel Ubels
Geboren op 7 november 1787.
- 4) Jan Ubels
Geboren op 11 januari 1791.
- 5) Anje Ubels
Geboren op 2 augustus 1796.
- 6) Grietje Ubels
Geboren op 2 mei 1799.

Anje Waalkes

Zie: Heepke Eppes en Sijrt Derks.

Deetjen Waalckes

Zie: Lauwrens Warners.

Matje Waalkes

Zie: Gelte Gerrits.

Martje Waalkes

Deze vrouw van ‘Mennisten afkomst’ werd op 15 oktober 1786 na voorafgaande belijdenis gedoopt in de hervormde kerk te Baflo.

Lauwrens Warners

Van Hauwen onder Pilsum in Oost-Friesland. Ondertrouwde op 25 december 1740 met zijn geloofsgenote Deetjen Waalckes, van Baflo.

Egge Luitjens Wiersum

Zoon van Luitjen Ulferts Wiersum en Martje Tjaarts. Getrouwd met Anje Sijgers van Sloten.

Kinderen:

- 1) Martje Egges Wiersum
Geboren op 30 november 11/1798 te Eenrum.

⁴²³ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda (toegang 595), inv. nr. 58.

⁴²⁴ Bierema, *Boerderijen*, 150-151. Afbeelding op 151. De boerderij staat ook afgebeeld bij Schroor, *Atlas der Provincielanden van Groningen*, 36 en kaart 50.

- 2) Sijger Egges Wiersum
Geboren op 2 augustus 1805 te Eenrum.
- 3) Luiktjen Egges Wiersum
Geboren op 30 september 1810 te Eenrum.
- 4) Gielje Egges Wiersum
Geboren op 20 augustus 1800 te Eenrum.
- 5) Eltje Egges Wiersum
Geboren op 20 december 1802 te Eenrum.
- 6) Foske Egges Wiersum
Geboren op 18 april 1808 te Eenrum.

Sinds 7 april 1813 opvolger van zijn ouders op de boerderij ‘Oldenhuis’ in het kerspel Eenrum. Zijn grootvader Peter Derks woonde ook al op de boerderij. Aangezien van al zijn kinderen staat dat te op ‘Oldenhuis’ geboren werden, woonde hij er ook nog toen hij getrouwd was. In de Franse tijd was Egge enige tijd Maire van Eenrum. In 1815 verkochten ze de boerderij aan het echtpaar Willem Luits Boelens en Hilje Jans Klaver⁴²⁵.

Alzoo op heden den 19 Novembr 1798, op voordragt van Martje Willems van Eenrum, over haare vijf pupillen bij wijlen Albert Freriks in huwelijk verwekt bij het Gerichte van Eenrum zijn aangesworen Frerik Alberts van Eenrum als voormond, Claas Harkes van Wierhuisen als sibbe voogt, en heeft **aan-geloofd** Egge Luitjens Wiersum van Eenrum als vreemde voogd, en de sibbe voogd de behuisinge van de voormond (onder acceptatie van dezelve) tot domicilium citandi heeft gesteld. Is zulks in actis getekend⁴²⁶.

Luitje Luitjens Wiersum

Zoon van Luitjen Ulferts Wiersum en Martje Tjaarts. Getrouwd met Jantje Pieters Huizenga, wed. van Douwe Rentjens. Luitje overleed op 7 december 1822 te Baflo. Op 13 mei 1800 verkocht Jantje een boerderij op de Dingen te Baflo met 44 jukken land voor 3.800 gulden aan Melle Tonnis en Geertjen Jans⁴²⁷. In 1794 kochten Jantje en haar eerste man de beklemming van negen jukken land behorend bij de boerderij ‘Lutke Saaxum’ in het kerspel Baflo van Claas Tonnis en Trijntje Jacobs Wildevelt. Ze kocht in 1796 de boerderij met haar tweede man voor 10.000 gulden. De vorige eigenaars bleven tot 1801 op de boerderij wonen. Daarna gingen Jantje en Luitje er wonen. Van 1811-1814 was Luitje Maire van Baflo. Van 1814-1820 hij was schout van deze gemeente. Tenslotte was Luitje van 1820-1822 nog wethouder van Baflo.

Kinderen:

- 1) Martje Luitjes Wiersum
Geboren op 2 april 1797 te Baflo.
- 2) Trientje Luitjes Wiersum
Geboren op 22 december 1798 op ‘Lutke Saaxum’ te Baflo. Getrouwd met Geert Frielink.
- 3) Foske Luitjes Wiersum
Geboren op 12 december 1800 te Baflo.
- 4) Geertruid Luitjes Wiersum
Geboren op 17 oktober 1803 te Baflo. Getrouwd met Tamme Pieters Huizenga, korenmolenaar te Eenrum.
- 5) Eltje Luitjes Wiersum
Geboren op 7 januari 1806 te Baflo. Woonde in 1852 ongehuwd op ‘Lutke Saaxum’.
- 6) Pieter Luitjes Wiersum
Geboren op 4 mei 1808 te Baflo. In 1852 landbouwer te ’t Zandt.
- 7) Martje Luitjes Wiersum
Geboren op 2 mei 1810 te Baflo. Woonde in 1852 ongehuwd op ‘Lutke Saaxum’.
- 8) Ludina Luitjes Wiersum
Getrouwd met Tamme Alberts Rozema, broodbaker te Kommerzijl.

Luitje Ulferts Wiersum

Overleden in 1784. Zoon van Ulphert Peters en Foske Luitjens, meiers op de boerderij ‘Oldenhuis’ met ruim 76 jukken land in het kerspel Eenrum. Ook zijn grootvader paternel Peter Derks was meier op deze boerderij geweest. Luitje was getrouwd met: 1) in 1749 te Kloosterburen met Gielie Jans; 2) op 21 april 1754 werd zijn huwelijk met Martje Tjaards geproclameerd. Zij was een dochter van Tjaard Sieuwerts en Eltje Egges te Uithuizen⁴²⁸. Zijn eerste vrouw overleed waarschijnlijk in het kraambed. Zij ligt begraven te Eenrum. Luitje volgde zijn ouders op de

⁴²⁵ Boerma, *Boerderijen*, 421-426. Adres anno 1992: Oudedijksterweg 11 te Broek-Pieterburen.

⁴²⁶ GA, rechterlijke archieven (Eenrum) XLVI-g1.

⁴²⁷ Boerma, *Boerderijen*, 143-144. De boerderij werd in 1985 afgebroken.

⁴²⁸ Huizinga, *Stamboek*, VI.11.

boerderij op⁴²⁹. De *Atlas der Stadslanden van Groningen* bevat een kaart van ‘Oldenhuis’ en haar landerijen uit 1727⁴³⁰. Luitje was leraar van 1757-1784.

Kinderen:

- 1) Ulfert Luitjes Wiersum
Geboren op 2 juni 1755 te Eenrum. Getrouwd met Elisabeth Jebbes (zie onder).
- 2) N. Luitjes Wiersum
Op 4 augustus 1757 werd te Eenrum een kind van Luitje begraven ‘nalatende zijn ouders en een broer’.
- 3) N. Luitjes Wiersum
Op 17 september 1758 werd te Eenrum een kind van Luitje begraven.
- 4) Tjaard Luitjes Wiersum
Geboren op 1 december 1759 te Eenrum.
- 5) Foske Luitjes Wiersum
Geboren op 4 februari 1763 te Eenrum.
- 6) Siewert Luitjes Wiersum
Geboren op 25 september 1765 te Eenrum.
- 7) Luitje Luitjes Wiersum
Geboren op 6 augustus 1768 te Eenrum.
- 8) Eltje Luitjes Wiersum
Geboren op 4 maart 1771 te Eenrum.
- 9) Egge Luitjes Wiersum
Geboren op 26 februari 1774 te Eenrum. Getrouwd met Anje Sijgers van Sloten. Kocht op 7 april 1813 de ouderlijke boerderij. In 1815 werd de boerderij verkocht aan het echtpaar Willem Luits Boelens en Hilje Jans Klaver. In de Franse tijd was Egge enige tijd Maire van Eenrum. In 1815 waren zij renteniers te Eenrum.

1752, DEN 6 MAIUS, IS DE EERBARE GIELIE JANS, DE HUISVROUW VAN LUITIEN ULFERTS WYRSEMA VAN OLDENHUIS, OVERLEDEN EN IS OP DEN 16 DITO ALHYR BEGRAVEN EN IS GEWEEST INT 22 JAAR HARES OUDERDOMS, VERWAGTENDE EEN SALIGE OPSTANDINGE DOOR JESUM CHRISTUM⁴³¹.

5 februari 1754

Also Luitjen Ulphers van Eendrum als voormont, Jan Steffens van Schouwersijl als sibbe, en Tomas Jacobs als vreemde voogt van Eendrum hebben angesworen over Jan so een drie jaer out Soontje van wijlen Luit Jans bij Trijnje Berents in egte verwekt, stellende de sibbe voogt als buiten dese Jurisdictie woonagtig tot domicilium citandi het Regthuis tot Eendrum. Is sulks in actis getekent.

6 mei 1755

Also Luitjen Ulphers, als voormont in plaats van de onlangs overledene Collector Hindrik Derks van Pieterburen heeft **angelooft** over het kint van Luit Jans bij wijlen Tibe Jans in egte verwekt. Is sulks in actis getekent.

27 januari 1756

Also Jacob Jans, als voormont; Albert Jacobs, van Warffum, als sibbe, en Luitjen Ulphers als vreemde voogt hebben angesworen en **angelooft** over Trijnje, Nantie, Anje, Cornelske en Hindrik, kinderen van wijlen Onne Jans bij Cornelske Hindriks in egte verwekt, stellende de sibbe voogt als dom. cit. het Regthuis tot Eendrum. Is sulks in actis getekent.

31 mei 1763

Alsoo Luitjen Ulphers Wijrsum als voormond; Pieter Sijgers, sibbe en Thomas Jacobs, vreemde voogden geregteijk gestelt over de minderjarige pupille van wijlen Luit Jans bij Trijnje Berents in Echte verwekt genaamt Jan Luits; Beneffens Onne Jans als voormond, Pieters Sijgers, sibbe en Cornelis Thomas als vreemde voogden geregteijk gestelt over de minderjarige pupile van wijlen Bronger Gerrits bij bovengenoemde Trijnje Berents in Echte verwekt, genaamt Gerrit Brongers, op heden in Judicio tot Eendrum rekeninge hebben gedaan van de ontfang en uitgave, van der pupillen ex inaequalibus partibus nog mandelige goederen. [...] Jan Luits kreeg f. 110-8-6 car. en Bronger Gerrits f. 426-1-4. [...] Aldus gesloten in Judicio tot Eenrum den 31 Majj 1763.

15 mei 1764

Alsoo Luitjen Ulpherts Wijrsum als voormont Jan Obbes sibbe, en Jan Uges vreemde voogden, geregteijk gestelt over Cornelske Luits, dogter van wijlen Luit Jans en wijlen Tijbe Jans op heden in Judicio rekeninge en overdragt hebben gedaan, is bevonden als volgt. Ontvangst f. 281-17-5 car. Uitgave f. 57-5-5 car. Resteert f. 224-12 car. Van welke penningen door de voormond aan Cornelske Luits en Eheman Jan Berents reeds was betaalt staande haar

⁴²⁹ Boerma, *Boerderijen*, 421-426. Adres anno 1992: Oudedijksterweg 11 te Broek-Pieterburen.

⁴³⁰ Schroor, *Atlas der Stadslanden van Groningen*, 42 en kaart 36.

⁴³¹ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 234.

Op de grafsteen staat een medaillon: Drie rozen, 2 en 1, om en om geplaatst met drie klaverbladen, 1 en 2.

Huwelijk 16 Gl blijft -f- 208=12=: Aldus gedaan en gesloten in Judicio tot Eenrum den 15 Majj 1764.
H.Cleavinga, Rigter

3 juni 1766

Aangesien Jacob Jans van Wijben als voormond Albert Jacobs sibbe en Luitjen Ulphers Wiersema als vreemde voogden over Hindriktjen Onnes en Hindrik Onnes pupillen van wijlen Onne Jans en wijlen Cornelske Hindrix op heden sich in Judicio hebben gesisteert om van hunne administratie soo wegens pupillen ouderlijke als verdere Erfgoederen rekeninge en oplossinge te doen, edog het EE Gerigte daar bij sijnde gebleken dat sij hunne rekeninge en oplossinge met geene genoegsaame documenten hadden gemuniëert. Heeft het EE Gerigte over sulks dese rekeninge en oplossinge op naasten gediffereert.

12 juli 1766

Alsoo Jacob Jans als voormond Albert Jacobs sibbe en Luitjen Ulphers Wiersema als vreemde voogden over de 2 Pupillen van wijlen Onne Jans en wijlen Cornelske Hindrix op heden den 12 Julij 1766 wederom in Judicio zijn gecompereert ten fine om hunne rekeninge en oplossinge op den 3 Junij 1766 redes geintenteert te voltrekken, waar bij het EE Gerigte ten fine van informatie en illucidatie mede heeft geroepen Nantje Onnes en Eheman Frerik Alberts, Anje Onnes en Eheman Jan Hasekamp, beneffens de Collector Ebel Hindrix van Pieterburen der Pupillen volle susters en swagers, welke hier bij eenparig sijnde gecompereert soo is ter hunner praesentie, en ten overstaan van het EE Gerigte rekeninge en oplossinge door opgemelte voorstanderen gedaan en bevonden uti sequitur. [...] Een profijtelijke staat van f. 2239-17-4 car. Aldus gedaan en gesloten bij het EE Gerigte van Eenrum ter praesentie van de boven-gemelte nabestaande, die dese rekeninge mede hebben ingenomen en geaprobeert op den 12 Julij 1766. H.Cleavinga, Rigter

31 mei 1768

Alsoo ten versoeke van Luitjen Ulphers Wiersema als voormond over de pupille van wijlen Luit Jans en wijlen Trijnje Berents, en ten versoeke van Onne Jans als voormond over de pupille van wijlen Bronger Gerrits en gemelte Trijnje Berents, in plaatse van Pieter Sijgers welke overleden is, over beide pupillen tot sibbe voogt heeft aangesworen Claas Luitjens woonachtig op schouwerzijl, welke ten desen opsigte de behuisinge van Onne Jans opgemelt tot domicilium citandi heeft gestelt. Is sulks in actis getekent.

14 mei 1771

Alsoo op heden ten versoeke van Hindrikjen Onnes de dogter van wijlen Onne Jans en wijlen Cornelske Hindrix van de Olde Dijk geadsisteert door haar Eheman Ate Clasen, haar voormond en voogden Jacob Jans van Wijben Albert Jacobs en Luitjen Ulphers Wiersema aan deselve ten overstaan van het EE Gerigte hebben rekeninge gedaan soo is der voorstanderen ontfang bevonden. [...] Ontvangst f. 367-10 car. Uitgave f. 283-18-5 car. Resteert f. 83-11-3 car. [...] Remonstreerde het EE Gerigte Hindrikjen Onnes de dogter van wijlen Onne Jans en wijlen Cornelske Hindriks geadsisteert door haar Eheman Ate Clasen, hoe sij een goede en voldoende rekeninge oplossinge en reliqua haares geheelen boedels ten overstaan van het EE Gerigte hadden ontfangen, van haar voormond Jacob Jans, sibbe voogt Albert Jacobs en vreemde voogt Luitjen Ulphers Wiersema, soo deden deselve bedanken voor hunne goede en getrouwe voorsorge en administratie, en versochten dat het EE Gerigte de opgemelte voorstanderen van de gepraesteerde eeden gelieve te ontslagen. Heeft het EE Gerigte ten versoeke der Remonstranten de gemelte voorstanderen ten hunnen opsigte van de gepraesteerde eeden ontslagen.

20 juni 1772

Alsoo op heden ten versoeke van Jacob Jans als voormond en Luitjen Ulphers Wiersema als vreemde voogt, Jan Hasekamp onder dese jurisdictie woonachtig als sibbe voogt is aangesworen in plaatse van wijlen Albert Jacobs over Hindrik Onnes de onmondige soon van wijlen Onne Jans en Cornelske Hindrix.
Is sulks in actis getekent.

13 december 1774

Alsoo op heden in Judicio ten overstaan van het EE Gerigte Jacob Jans van Wijben als gesworene voormond, Jan Hasekamp sibbe, en Luitjen Ulphers Wiersema vreemde voogden over eenen Hindrik Onnes, thans en in de minderjarigheid overledene soon van wijlen Onne Jans en Cornelske Hindrix van de Olde Dijk hebben rekeninge gedaan aan Frerik Alberts, Jan Hasekamp, en Ate Clasen noie uxorum, als mede aan Frerik Alberts als voormond de collector Ebel Hindrix sibbe en Claas Jans als vreemde voogden over het onmondig dogtertje soo hij Ebel Hindrix bij wijlen Trijnje Onnes heeft geprocreëert als qq repraesentanten van des pupilles overledene moeder gemelt, te samen als erfgenaemen van opgemelte overledene pupille Hindrik Onnes geadmistrateerde boedel en nalatenschap so is de ontfang met het cassagelt bevonden als volgt. [...] Ontvangst f. 323-7-7 car. Uitgave f. 243-16-3 car. Resteert f. 79-11-4 car. Met welke rekeninge de opgemelte erfgenaemen wijlen pupille Hindrik Onnes verklaarden vreedig te zijn. Soo heeft het EE Gerigte deselve aldus gesloten. Actum in Judicio ut supra.
H.Cleavinga, Rigter.

8 juni 1776

Alsoo op heden den 8 Junii 1776 ten versoeke van Jan Luits, de soon van wijlen Luit Jans en Trijntje Beerents, als veniam aetatis hebbende geobtineert en geadsisteert door sijne aangetrouwde halfbroeder Jan Beerents, des selfs voormond Luitjen Ulphers Wiersema, en vreemde voogt Thomas Jacobs aan deselve ten overstaan van het EE

Gerigte van Eenrum hebben rekeninge, en oplossinge gedaan, soo is voor eerst sijne vader en moederlijke, en moeij Aaltjen Beerents nalatenschap en verdient loon bevonden. [...] Ontvangst f. 1755-16-7 car. Uitgave f. 1705-15-1 car. Resteert f. 50-1-7 car. Met welke rekeninge, reliqua, oplossinge, en overleveringe Jan Luirts verklaarde vreedig te sijn, versoekende deselve alsoo ad acta. Is sulks ten sijnen versoeke alsoo in actis getekent. Actum bij het EE gerigte van Eenrum ut supra. H.Cleveringa, Rigter.

Op het versoeke van Jan Luirts sijnde soon van wijlen Luit Jans en Trijntje Beerents, dat in actis mogte worden getekent, dat hij op heden ten overstaan van het EE Gerigte van Eenrum een goede en voldoende rekeninge, en reliqua, voorts oplossinge en overdragt sijnes geheelen boedels, van sijne voormond Luitjen Ulfers Wiersema, en vreemde voogt Thomas Jacobs hadde ontfangen, verklarende over sulks geen verdere praetensien op deselve te reserveren, doende deselve bedanken voor hunne goede en getrouwe voorsorge en administratie, soo versochte dat het EE Gerigte deselven van hunne eeden ten sijnen opsigte als voorstanderen gepraesteert sou gelieven te ontslagen. Is sulks in actis getekent, en heeft voorts het EE Gerigte ten versoeke van Jan Luirts, sijne voorstanderen voornoemt van hunne eeden ten sijnen opsigte als voorstanderen gepraesteert ontslagen. Actum bij het EE gerigte van Eenrum den 8 Junii 1776⁴³².

Tjaart Luitjens Wiersum

Zoon van Luitjen Ulferts Wiersum en Martje Tjaarts. Getrouwd met: 1) ondertrouwde op 10 mei 1789 te Garsthuizen met Lijsbeth Sijwerts, van Garsthuizen, waarna het huwelijk ‘op afgegeven Attestatie in de Mennoniten vergaderinge [werd] voltrokken’; 2) Magdalena Cornelis Bouwman. Volgens het geboorteregister woonde Tjaart met zijn gezin op ‘Tjaikemaheerd’ (=Tjakemaheerd) in het kerspel Eenrum. Uit het boerderijenboek blijkt dat Tjaart en zijn eerste vrouw de boerderij met een hut en de beklemming van 80 jukken van het echtpaar Claas Isebrants en Trijntje Jurriens. Tjaart kocht gelijktijdig ook nog de beklemming van 2 jukken land van de verkopers. De boerderij met ca. 41 bunders land werd op 17 maart 1825 door Tjaart en zijn kinderen van de hand gedaan⁴³³.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

- 1) Martje Tjaards Wiersum
Geboren op 8 maart 1790.
- 2) Siwert Tjaards Wiersum
Geboren op 29 mei 1791.
- 3) Luitjen Tjaards Wiersum
Geboren op 15 september 1793.
- 4) Elisabeth Tjaards Wiersum
Geboren op 6 april 1799.

Kinderen uit het tweede huwelijk

- 5) Cornelis Tjaards Wiersum
Geboren op 5 februari 1801.
- 6) Eltje Tjaards Wiersum
Geboren op 5 maart 1803.
- 7) Egge Tjaards Wiersum
Geboren op 5 november 1805.
- 8) Pieter Tjaards Wiersum
Geboren op 21 januari 1809.

Alzoo ten verzoeken van de Burger Tjaart Luitjens Wiersum woonachtig onder Eenrum, over zijne drie pupillen bij wijlen Elizabeth Sijwerts in huwelijk verwekt, bij het Gerichte van Eenrum hebben **aangelooft**, de Burgers Crijn Sijwerts van Garshuisen als voormond, en Luitjen Luitjens Wiersum van Baflo als sibbe voogd, en aangesworen Ulfert Jacobs Wiersum van Eenrum als vreemde voogd; En de voormond en sibbe voogd het huis van de vreemde voogd (onder acceptatie van dezelve) in dezen tot domicilium citandi hebben gesteld. Is sulks in actis getekend. Actum bij het Gerichte van Eenrum den 11 April 1798

Alzoo op heden den 15 Junii 1799 ten verzoeken van Hijktje Willems, over haare minderjarige zoon zoo bij wijlen Willem Jacobs in huwelijk heeft verwekt, bij het Gerichte van Eenrum zijn aangesworen Frerik Alberts van de Eenrummer Streek als voormond, en Jan Harms van Saaxumhuisen als sibbe voogd, en **aangelooft** Tjaart Luitjens Wiersum van Eenrum als vreemde voogd, en de sibbe voogd de behuisinge van de voormond (onder acceptatie van dezelve) tot domicilium citandi heeft gesteld. Is sulks in actis getekend.

Ulfert Luitjes Wiersum

⁴³² Alle vermeldingen GA, rechterlijk archief, XLVI-g1.

⁴³³ Boerma, *Boerderijen*, 413-415. Adres anno 1992: Oudedijksterweg 2 te Eenrum.

Geboren op 2 juni 1755. Overleden op 25 oktober 1830. Zoon van Luitje Ulferts Wiersum en Martje Tjaards. Getrouwd met: 1) Eltje Tonnis, wed. van Derk Pieters Huizinga; 2) Elisabeth Jebbes Groendijk. Eltje werd geboren op 28 februari 1749. Overleden op 28 mei 1786. Zij was een dochter van Tonnis Lulofs en Geertruid Derks⁴³⁴. Elisabeth werd geboren op 15 april 1768. Overleden in december 1843. Zij werd op 27 april 1823 door ds. Sitze Klaasens de Waard in de doopsgezinde gemeente Mensingeweer gedoopt.

Landbouwer op ‘Lutke Saaxum’ in het kerspel Baflo. Kocht op 31 mei 1806 een herberg met de beklemming van vijf jukken land in het kerspel Tinallinge van Hidde Wierds, herbergier, kramer en timmerman. In 1816 werd de herberg van de hand gedaan⁴³⁵.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1) Geertruid Ulferts Wiersum

Geboren op 27 februari 1780. Overleden op 8 december 1807. In 1800 getrouwd met Hendrik Pieters Huizinga, landbouwer te Saaxumhuizen. Uit dit huwelijk vier kinderen.

2) Luitjen Ulferts Wiersum

Geboren op 1 juni 1781, en overleden op 19 maart 1782.

3) Luitjen Ulferts Wiersum

Geboren op 26 juli 1783, en overleden op 20 januari 1784.

4) Martje Ulferts Wiersum

Geboren op 18 november 1775. In 1809 getrouwd met Wiepke Pieters Berghuis, van Baflo. Uit dit huwelijk zes kinderen.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

5) Luitjen Ulferts Wiersum

Geboren op 29 december 1798. Overleden in juni 1841. Veldwachter te Wehe.

6) N. Ulferts Wiersum

Geboren en overleden op 20 augustus 1800.

7) Jacob Ulferts Wiersum

Geboren op 13 augustus 1801 te Rasquert. Genoemd in het doopsgezinde geboorteregister.

8) Ida Ulferts Wiersum

Geboren op 27 februari 1804 te Baflo. Genoemd in het doopsgezinde geboorteregister. Getrouwd met Ritze Jans Vos, kuiper te Den Anel.

9) N. Ulferts Wiersum

Geboren en overleden op 30 maart 1806.

10) Egge Ulferts Wiersum

Geboren op 23 september 1809.

Pieter Olpherts Wijnsingh

Van Eenrum. Zijn voorgenomen huwelijk met Dieuwertjen Fockens, van Groningen werd op 21 juli 1742 te Groningen afgekondigd. Als getuige van de bruid trad haar vader Focko Mennes op. Ze kregen een attestatie naar Eenrum. Op 21 augustus 1742 werd het paar te Groningen bevestigd door de Groninger Oud-Vlaamse leraar Harm Scholtens.

Trijntje Jacobs Wildevelt

Zie: Klaas Tonnis Saaxuma.

Meint Jacobs Wildevelt

Zoon van Jacob Hendriks en diens eerste vrouw Jantien Hendriks, landbouwers op ‘t Wildeveld’ in het kerspel Maarhuizen. Getrouwd met: 1) in 1788 met Menstje (Meinsje) Cornelis; 2) in 1798 met Martje Pieter Bonnes. De kinderen werden opgetekend in het geboorteboek van de gemeente te Rasquert. Op 12 juni 1786 kocht Meint van zijn broers en zussen voor 10500 gulden de ouderlijke boerderij. Bij de boerderij hoorden 131 jukken land. In 1788 bewoonden zij een boerderij in het kerspel Mensingeweer. Deze boerderij werd op 25 mei 1802 door Meint en zijn tweede vrouw verkocht aan Jan Klasen Hekma en Menstje Ennes Huizing⁴³⁶.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1) Jacob Meints Wildeveld

Geboren op 12 september 1789 te Maarhuizen.

⁴³⁴ Huizinga, *Stamboek*, VII. 3.8.

⁴³⁵ Boerma, *Boerderijen*, 240-241. Adres anno 1992: Roordaweg 1 te Tinallinge.

⁴³⁶ Boerma, *Boerderijen*, 467. Adres anno 1992: Schouwerzijlsterweg 1 te Mensingeweer.

- 2) Antje Meints Wildeveld
Geboren op 4 januari 1791 te Maarhuizen.
- 3) Gepke Meints Wildeveld
Geboren op 5 april 1794 te Maarhuizen.
- 4) Kornelis Meints Wildeveld
Geboren op 10 oktober 1797 te Maarhuizen.

Heine Ubels

Geboren in 1719 te Usquert. Overleden op 24 november 1768. Begraven in de kerk van Baflo⁴³⁷. Zoon van Ubel Lammerts en Hijktien Heines, landbouwers op 't Kloosterwiltwerd' te Usquert. Op 20 maart 1750 werd zijn voorgenoemen huwelijk met Grietje Jans, wed. van Reintje Jans, van Rasquert te Usquert afgekondigd. Zij trouwden in de vermaning te Rasquert. In 1780 bezat Grietje 7 ½ jukken land in de boerderij 'Bewsemaheerd' in het kerspel Eenrum⁴³⁸. Met Ubel Jans was Heine Ubels in 1764 voogd over Symen Tomas (Tooms), zoon van Thomas Symens en Loeke Ubels, landbouwers op de heerd 'Biwema' te Usquert⁴³⁹.

Kinderen:

- 1) Ayktje Heines
Geboren op 26 januari 1758 te Rasquert.
- 2) Jantje Heines
Geboren op 6 december 1763 te Rasquert.
- 3) Hijktjen Heines
Getrouwd met Tjaart Rijkels

ANNO 1768, DEN 24 NOVEMBER, IS DE EERSAME HEINE UBELS, IN ZYN LEVEN WOONACHTIG GEWEEST TOT MEILANDT ONDER KLOKSLAG VAN BAFLO, EN LEID ALHIER BEGRAVEN IN 'T 49STE JAAR ZYNES OUDERDOMS OVERLEDEN IN HOOP VAN VERWAGTING EENER ZALIGE OPSTANDINGE TEN EEUWIGEN LEVEN ALLEEN UIT GENADE DOOR JESUM CHRISTUM.

Het graf is voorzien van het huismerk
letters H.U. Bijbeltekst: Openbaring 14: 13b

vergezeld van drie klaverbladen, 1 en 2, en van de

6 mei 1750

Scheiding tussen Loeke Ubels en Heijne, Lammert en Gertruit Ubels, met betrekking tot de nalatenschap van hun ouders Ubel Lammerts en Hijktien Heijnes⁴⁴⁰.

2 maart 1756

Huwelijkscontract tussen Heine Ubels en Grietje Jans⁴⁴¹.

16 mei 1768

Overdracht door Claas Tijmens en Grietje Jacobs, echtelieden te Baflo en Cornelis Jacobs en Anje Jacobs, echtelieden te Niehove aan Heijne Ubels en Grietje Jans, echtelieden te Rasquert, van ruim 1 juk land, door Grietje en Anje Jacobs van hun moeder geërfd, liggende mandelig in de plaats van wijlen Hiepke Rientjes onder Eenrum⁴⁴².

20 maart 1778

Akte van uitgifte in beklemming door E.Tjaarda van Starkenborgh, Heer van Leens, en de curatoren van freule H. Tjaarda van Starkenborgh aan de meerderjarige en aan de voogden over de minderjarige kinderen van Heijne Ubels en Grietje Jans van ca. 84 jukken behuisd land onder Rasquert. Aan jaarlijkse pacht moest f. 252 car. betaald worden⁴⁴³.

8 augustus 1778

⁴³⁷ Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden*, 184.

⁴³⁸ Boerma, *Boerderijen*, 448.

⁴³⁹ Bierema, *Boerderijen*, 216-217. Adres anno 2002: Streeksterweg 2 te Usquert.

⁴⁴⁰ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 62.

⁴⁴¹ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 61.

⁴⁴² GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 63.

⁴⁴³ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 67.

Verkoop door Fenje Reintjes bijgestaan door haar man Tiewes Hepkes, echtlieden; Tjaart Rijckel en Hijktjen Heines, echtelieden, de voogden over de 3 minderjarige kinderen van wijlen Heine Ubels en Grietje Jans, echtelieden aan hun broeder en mede-erfgenaam Jan Rentjens van hun aandeel in het van hunne ouders Heine Ubels en Grietje Jans geërfde land⁴⁴⁴.

Lammert Ubels

Overleden in 1784. Zoon van Ubel Lammerts en Hijktien Heines, landbouwers op 't Kloosterwijtwerd' te Usquert. Getrouwd met Aaltje Lubberts. Geboren in 1736. Overleden in 1799. Opvolger als landbouwer op de ouderlijke boerderij te Usquert

Kinderen:

- 1) Ubel Lammerts van Clooster (zie boven).
- 2) Leulf Lammerts van Clooster
Getrouwd met Anje Tewes Heemstra. Geboren te Eenrum.

Trijnje Ulpherts

Zie: Tonnis Luurts.

Doopsgezinde huwelijken te Baflo

In het kerkenboek van de hervormde kerk van Baflo en Rasquert werd het volgende stuk betreffende het trouwen van de doopsgezinden aangetroffen:

De Gedeput[eerde] State van Stad Gron[ingen] ende Ommel[anden]
Doen te weten

Also de H[eeren] Staten van Stad en Lande op haar Ed[el] Mog[ende] vergaderinge van 25 october jongst onder andere hebben goed gevonden en verstaan dat de Monnoniten ten platten Lande in deese Provincie, gelijk in de Stad reeds moeten doen, meede sullen zijn gehouden, om haar huwelijks Proclamatien in de Gereformeerde Kerken te laten doen.

Hebben wij ingevolge de welmeijninge van Hoog Ged[eputeerde] H[eeren] Staten nodigh geachtet; dat desen door den druk gemeen gemaakt, en alomme ten platten Lande, worde gepubliceert, en daar van an der Monnoniten bijeenkomsten meede notificatie werde gegeven.

Actum Groningae in Collegium Lunae den 17 9br. [=november] 1721.

H. Muntinghe vt
Ter ordin[antie] H. voorsz[eid]
L. Bekkeringh, secret[aris]

21 december 1721	Lippo Tonnis, van Baflo Trijntjen Jans, wed. van Peter Sieuwerts, van Groningen, mennoniten
22 februari 1722	Waalke Eijses, van Baflo Hilje Siwerts, geboren te Kantens, mennoniten

⁴⁴⁴ GA, inventaris van het archief van de familie Wierda, inv. nr. 66.

6 september 1722	Hindrik Geerts, van Ulrum Anje Luirts, van Baflo, mennoniten
27 september 1722	Arys Onnes, van Maarslag Anje Cornelis, van Baflo, mennoniten
11 april 1723	Fokko Jans, van Uithuizen Trijnje Eysses, wed. van Jacob Crijns, van Rasquert, mennoniten
9 juni 1726	Jan Borckers, van Baflo Anje Cornelis, van Baflo, mennoniten
12 januari 1727	Hajo Derks, van Vliedorp Afke Lippes, van Baflo, mennoniten
22 juni 1727	Rijkel Aljes, van Rasquert Afke Reintjens, van Eenrum, mennoniten Trouwde op 20 juli 1727 te Baflo
9 mei 1728	Aries Freerks, van Hoorn Dietjen Jans, van Rasquert, mennoniten Datum attestatie naar Bellingweer/Warfhuizen
20 juni 1728	Derk Derks, van Rasquert Gietje Fokkes, van Rasquert, mennoniten
13 februari 1729	Jacob Rempts, van Garsthuizen Wieke Abrahams, van Rasquert, mennoniten
9 juli 1730	Alje Fokkes, van Rasquert Trijnje Eppes, van Eenrum, mennoniten
27 oktober 1730	Waalke Eijses, van Baflo Aechje Jans, van Maarhuizen, mennoniten
27 oktober 1730	Hindrik Jans, van Holwierde Grietje Luirts, van Baflo, mennoniten
17 februari 1732	Luiert Luirts, van Baflo Hilje Luitjens, van Niekerk uit de Marne, mennoniten
20 april 1732	Tonnis Luirts, van Baflo Trijnje Ulpherts, van Eenrum, mennoniten
14 februari 1734	Harmen Egges, van ‘t Zandt Trijnje Luirts, van Baflo, mennoniten
11 juni 1734	Jan Willems, van Houwerzijl Aefke Heeres, wed. van Geeve Jacobs, van Rasquert, mennoniten
27 november 1735	Hajo Derx, van Baflo Aefke Michiels, van Saaxumhuizen, mennoniten
4 december 1735	Isebrant Jurriens, van Tinallinge, hervormd Dieuwerke Luirts, van Baflo, mennoniet
11 maart 1736	Feite Hemmes, van Loppersum Trijnje Siwerts, van Rasquert, mennoniten

17 juni 1736	Michiel Cornelis, van Rasquert Trijnje Allerts, van Rasquert, mennoniten
7 april 1737	Jacob Rempts, van Rasquert Martjen Clasen, van Eppingehuizen, mennoniten
20 juli 1738	Jan Aljes, van Rasquert Eltjen Clasen, wed. van Peter Clasen, van Westernieland, mennoniten
10 augustus 1738	Leu Derx [Huizenga], van Huizinge Ydje Luirts, van Baflo, mennoniten
14 november 1739	Peter Heeres, van Saaxumhuizen Grietje Alberts, van Baflo, mennoniten
14 november 1739	Eijso Siwerts, van Rasquert Trijnje Jacobs, van Rasquert, mennoniten
25 december 1740	Lauwrens Warners, van Hauwen onder Pilsum uit Oost-Friesland Deetjen Waalckes, van Baflo, mennoniten
16 april 1741	Mello Peters, van Saaxumhuizen Sijtje Luirts, wed. van Geert Alberts, van Baflo, mennoniten
10 februari 1743	Alje Jans, voor de copulatie overleden, mennoniet Luitje Elles, van Rasquert
15 maart 1744	Jan Hansen, van Tinallinge Martjen Hansen, van Vliedorp, mennoniten
20 december 1744	Reintjen Jans, van Usquert Grietje Jans, van Rasquert, mennoniten
20 september 1744	Geert Peters, van Wetsinge Grietje Aris, van Baflo, mennoniten
20 december 1744	Aris Onnes, van Rasquert Anje Cornelis, wed. van Berent Hiddes, van Maarhuizen, mennoniten
20 december 1744	Reintjen Jans, van Usquert Grietje Jans, van Rasquert, mennoniten
7 februari 1745	Peter Heeres, van Ranum Anje Jans, wed. van Jacob Jans, van Rasquert, mennoniten
7 februari 1745	Heepke Eppes, van Eenrum Anje Waalkes, van Baflo, mennoniten
29 april 1747	Symon Leus, van Winsum Luidwe Aris, van Baflo, mennoniten
7 april 1749	Heerke Cornelis, van Rasquert, mennoniet Aechje Boelens, wed. van Claes Jacobs Borchman, van Rasquert, hervormd
18 mei 1749	Cornelis Alberts, van Baflo Anje Bruins, van Grijskerk, mennoniten
15 februari 1750	Ipe Ellis, van Rasquert, mennoniet Anje Fokkes, van Rasquert

25 april 1756	Klaas Tijmens, van Rasquert Grietje Jacobs, van Niehove, mennoniten
21 juni 1761	Pieter Visser, van Hoorn (NH) Aske Jacobs, van Maarhuizen, mennoniten
10 april 1763	Pieter Symons, van Vliedorp Autje Tonnis, van Middelstum, mennoniten
19 oktober 1766	Krijn Jacobs, van Rasquert, mennist Trijntje Andries, bedelaresse uit Friesland Trouwden op 2 november 1766 met toestemming van het gerecht.
20 september 1767	Pieter Michiels, van Saaxumhuizen Hindrikje Siverts, wed. van Jelis Pieters, op ‘t Zandt, mennoniten
18 juni 1769	Klaas Luurts Saxema, van Baflo Martjen Tammes, van Huizinge, mennoniten ‘Getrouwt in de vermaaning’
18 december 1768	Sijrt Derks Anje Waalkes, mennoniten
9 december 1769	Sijrt Mertens, van Zandeweer Martjen Rieuwes, van Baflo, mennoniten ‘Getrouwt in de vermaaning’
20 april 1777	Tjaart Rijkels, van Warffum Hiekjen Reines, van Rasquert, mennoniten ‘Getrouwt in de vermaaning’.
11-18-25 oktober 1790	Elle Ypes, van Rasquert Foske Luitjens, van Eenrum Attestatie gegeven ‘om in de Mennoniten vergadering gecopuleert te worden door A. Wiersema’
7 januari 1791	Ubel Lammerts, van Usquert Fenje Reintjes, wed. van Tiewes Hiepkes, van Rasquert 29 januari 1791 attestatie gegeven ‘om te Rasquert in de mennoniten kerke getrouwt te worden’
11 november 1792	Douwe Reintjes, van Saaxumhuizen Jantje Pieters, van Obergum, wonend onder Baflo 29 november 1792 attestatie gegeven ‘om in de mennoniten bijeenkomst te Rasquert gecopuleert te kunnen worden’
13 april 1793	Lippe Sierts Huijsinga, van Rasquert Riewerke Luurts Doornbos, van ‘t Zandt 11 mei 1793 attestatie gegeven ‘om in de mennoniten bijeenkomst te Rasquert gecopuleert te kunnen worden’
22 februari 1794	Tiete Jacobs Huijsinga, van ‘t Zandt, wonend te Rasquert Mentje Jurjens, van Zeerijp 6 april 1794 attestatie gegeven ‘om op ‘t Zandt in der mennoniten bijeenkomst gecopuleert te kunnen worden’

Geboorte Protocol der Doopsgezinde Gemeente te Rasquert⁴⁴⁵

[Kerspel:]	[Geboren op:]	[Boerderij:]
<u>Baflo</u>		
Douwe Rentjes Doornbos / Jantje Pieters Huizenga Hijk Douwes Doornbos	15/9/1793	
Luitje Luitjens Wiersum / Jantje Pieters Huizenga		
Martje Luitjes Wiersum	2/4/1797	
Trientje Luitjes Wiersum	22/12/1798	op ‘Lutke Saaxum’
Foske Luitjes Wiersum	12/12/1800	
Geertruid Luitjes Wiersum	17/10/1803	
Eltje Luitjes Wiersum	7/1/1806	
Pieter Luitjes Wiersum	4/5/1808	
Martje Luitjes Wiersum	2/5/1810	
<u>Eenrum</u>		
Pieter Egges Boukma / Eltje Luitjes Wiersum		
Egge Pieters Boukma	8/7/1802	
Luitjen Pieters Boukma	9/10/1806	
Teeuwes Hiepkes Heemstra / Fenje Rentjes		
Anje Teeuwes Heemstra	24/4/1774	
Rentjen Teeuwes Heemstra	20/12/1776	
Te Rasquert:		
Grietje Teeuwes Heemstra	27/5/1783	
Hiepke Teeuwes Heemstra	12/5/1786	
Geert Luitjens Huizenga / Elisabeth Andries Huizenga		
Luitjen Geerts Huizenga	10/9/1773	
Trientje Geerts Huizenga	24/5/1782	
Geertruid Geerts Huizenga	26/8/1785	
Tiete Jacobs Huizenga / Mijntje Jurjens Coolman		
Trijntje Tietes Huizenga	24/1/1795	
Jurjen Tietes Huizenga	6/2/1797	
Jacob Tietes Huizenga	6/3/1799	
Abeltje Tietes Huizenga	20/3/1801	
Tamme Tietes Huizenga	8/5/1803	
Fiepke Tietes Huizenga	5/11/1805	
Derk Tietes Huizenga	2/7/1811	

⁴⁴⁵ GA, DTB.

Klaas Tijmens / Grietje Jacobs Jacob Klaassens	5/7/1774	op ‘Lutke Saaxum’
Heipke Siewerts / Trientje Mechels Siewert Hiepkens	8/11/1755	
Jacob Siewerts / Trientje Jacobs Siewert Jacobs Anje Jacobs Trijntjen Jacobs	1/10/1757 21/11/1767 9/3/1770	op ‘Oosterhuizen’
Egge Luitjes Wiersum / Anje Sijgers Martje Egges Wiersum Sijger Egges Wiersum Luiktjen Egges Wiersum Gielje Egges Wiersum Eltje Egges Wiersum Foske Egges Wiersum	30/11/1798 2/8/1805 30/9/1810 20/8/1800 20/12/1802 18/4/1808	op ‘Oldenhuis’
Luitjen Ulferts Wiersum / Martjen Tjaards Ulfert Luitjes Wiersum Tjaard Luitjes Wiersum Foske Luitjes Wiersum Siewert Luitjes Wiersum Luitjen Luitjes Wiersum Eltje Luitjes Wiersum Egge Luitjes Wiersum	2/6/1755 1/12/1759 4/2/1763 25/9/1765 6/8/1768 4/3/1771 26/2/1774	op ‘Oldenhuis’
Tjaard Luitjes Wiersum / Elisabeth Siewerts Martje Tjaards Wiersum Siwert Tjaards Wiersum Luitjen Tjaards Wiersum Elisabeth Tjaards Wiersum Tjaard Luitjes Wiersum / Magdalena Cornelis Cornelis Tjaards Wiersum Eltje Tjaards Wiersum Egge Tjaards Wiersum Pieter Tjaards Wiersum	8/3/1790 29/5/1791 15/9/1793 6/4/1799 5/2/1801 5/3/1803 5/11/1805 21/1/1809	op ‘Tjaikemaheerd’
<u>Maarhuizen</u>		
Jacob Henderks / Gepke Derks Meint Jacobs	18/7/1757	in het ‘Wildeveld’
Meint Jacobs Wildeveld / Meinsje Kornelis (Jacobs) Jacob Meints Wildeveld Antje Meints Wildeveld Gepke Meints Wildeveld Kornelis Meints Wildeveld	12/9/1789 4/1/1791 5/4/1794 10/10/1797	in het ‘Wildeveld’

Ranum

Harm Pieters Schut / Grietje Lues
Jan Harms Schut

17/1/1757

Rasquert

Ipe Elles / Anje Fokkes
Elle Ipes

18/8/1761

op ‘Lutje Marne’

Rentje Hiepkes / Antje (Auktjen) Tjaarts

Hiepke Rentjes

12/12/1761

Tjaard Rentjes

7/9/1765

Anje Rentjes

1/5/1770

Jan Rentjes

14/12/1772

Eltje Rentjes

25/5/1782

Siert Derks Huizenga / Aagtje Jacobs

Tamme Sierts Huizenga

30/4/1753

Jacob Sierts Huizenga

29/1/1756

Lippe Sierts Huizenga

18/10/1760

op ‘Houkumhuis’

Lippe Sierts Huizenga / Diewertje Luurts Doornbos

Siert Lippes Huizenga

21/2/1794

Trijntje Lippes Huizenga

25/4/1795

Siert Lippes Huizenga

26/11/1796

Luurt Lippes Huizenga

13/12/1798

Trientje Lippes Huizenga

26/7/1801

Jacob Lippes Huizenga

6/9/1803

Derk Lippes Huizenga

22/1/1806

Tonnes Lippes Huizenga

14/2/1809

op ‘Houkumhuis’

Jacob Klaassens / Martje Douwes

Klaas Jacobs

25/7/1811

Ubel Lammerts van Clooster / Fenje Rentjes

Lammert Ubels van Clooster

8/3/1793

Elle Ipes Marrenga / Foske Luitjes Wiersum

Luitkjen Elles Marrenga

10/11/1791

Ipe Elles Marrenga

6/1/1793

Tjaard Elles Marrenga

2/9/1794

Jan Elles Marrenga

2/4/1796

Ulfert Elles Marrenga

5/4/1799

Matje Elles Marrenga

17/12/1804

op ‘Klein Marna’

Bouke Klaassen Tijmens /

Anje Jans Tijmens

-/7/1798

Heine Ubels / Grietje Jans

Ayktje Heines	26/1/1758
Jantje Heines	6/12/1763

Ulfert Luitjes Wiersum / Elisabeth Jebbes	
Jacob Ulferts Wiersum	13/8/1801
Te Baflo:	
Ida Ulferts Wiersum	27/2/1804

Saaxumhuizen

Reintjen Ariens Doornbos / Geertruid Douwes	
Arien Reintjes Doornbos	31/12/1767
Douwe Reintjes Doornbos	10/12/1770
Hijke Reintjes Doornbos	10/12/1770
Eltje Reintjes Doornbos	10/9/1773
Douwe Reintjes Doornbos	10/9/1773

Jacob Klaassens Doornbos / Jantje Harms Schut	
Grietje Jacobs Doornbos	17/3/1780
Klaas Jacobs Doornbos	24/6/1784
Geertruid Jacobs Doornbos	1/8/1792

Luurt Klaassens Doornbos / Heltje Douwes	
Eltje Luurts Doornbos	7/3/1772

Douwe Luurts Doornbos / Hijke Reintjes Doornbos	
Luurt Douwes Doornbos	12/12/1796
Geertje Douwes Doornbos	6/10/1798
Hilje Douwes Doornbos	19/10/1803

Jacob Heres / Grietje Ariens		op ‘Hiddingezijl’
Hyke Jacobs	2/4/1753	
Jantje Jacobs	25/10/1755	
Anje Jacobs	16/1/1758	
Here Jacobs	28/8/1760	
Adriaantje Jacobs	28/10/1766	

Derk Sierts Huizenga / Grietje Jacobs	
Aagtje Derks Huizenga	21/4/1776
Siert Derks Huizenga	14/3/1782

Siert Derks Huizenga / Hinrika Abels	
Derk Sierts Huizenga	17/7/1807
Aries Sierts Huizenga	21/7/1809

Tinallinge

Jan Sierts / Lijzebet Sierts	
Frouke Jans	3/9/1807
Siert Jans	10/4/1810

Ulfert Wiersum / Elizabet	
Luitjen Ulferts Wiersum	29/12/1798
Egge Ulferts Wiersum	9/9/1809

Warfum

Rijkel Rengers / Etje Tjaards		op ‘Smeersum’
Renger Rijkels	24/5/1751	
Jan Rijkels	2/2/1755	

Dreuwes Rijkels / Aafke Heines	
Rijkel Dreuwes	6/1/1774

Renger Rijkels / Eltje Henderks	
Catharina Rengers	4/5/1800

Tjaard Rijkels / Hyktje Heeres	
Heine Tjaard Rijkels	31/7/1780
Grietje Tjaards Rijkels	12/1/1793
Jan Rijkels	13/2/1798

Ubel Ubels / Aaltje Jacobs ten Bos	
Afke Ubels	16/10/1780
Jacob Ubels	10/10/1785
Ubel Ubels	7/11/1787
Jan Ubels	11/1/1791
Anje Ubels	2/8/1796
Grietje Ubels	2/5/1799

Westernieland

Hinderk Harms / Louke Jacobs	
Jantje Hinderks	25/5/1788
Anje Hinderks	7/6/1789
Louke Hinderks	20/3/1793
Harm Henderks	27/11/1794
Aaltje Henderks	15/4/1796
Trientje Henderks	18/9/1798
Jacob Henderks	6/11/1804
Freerk Henderks	5/4/1806

BIJLAGEN**Bijlage 1 – Verboden huwelijksbevestiging, 1606**

3 Meert 1606

Copia

Den Hooghgebooren Graeff en[de] Heer
 Wilhelm Lodewick Graeff toe Nassouw,
 Catzenellebogen, Vianen en[de] Dietz,
 Stadt-holder over Vrieslandt, Groningen,
 De Ommelanden en[de] Drenthe, onsen
 Genadigen Heeren.

Geven nae behoorlijcke reverentie seer ootmoediglijck te kennen eenige ingesetene der Ommelanden, onder de Gerichstoel te Winsum, (diemen Mennisten noemt) hoe dat sij Supplianten met naemen Cornelis Meertens toe Tijum, ende Jan Cornelis toe Menscheweer van den E. Erents. Redger Reijnt Alberda met executie van recht sijn versocht, alsoo dat de eene vier-en-twintig koeijen en drie peerden, ende den ander twee peerden afgerooft sijn, ende dat uit oorsaecke, om dat Cornelis voorsz[eid] sijn dochter in 't houwelijck heeft laten te samen voegen bij haer gemeente, ende sijn huijs vergunt heeft tot de predicatie sijns geloofsgenoten in stilheit te gebruikken, en[de] Jan Cornelis daer mede geweest is; Ende alsoo de redger op alle personen siet die daer geweest sijn, om met de executie tegens dien te procedeeen, 't welck tot grooten naedeel ende schade van veelen is streckende, waer uit consequentelijck moet volgen der armer luiden vertreck ende vlucht in ander landen ten waere dat u E[dele] Genade sijne genadige handt over de Arme Supplianten gelieve uit te strecken, ende in juwe genadige bescherminge nemen (:’t welck sij van herten wenschen:) gelijckt oock dusLange geschiet is (:Godt lof:) en verhoopen voortaan geschieden sal, ende ons laten genieten, 't geene ons geloofs genooten in ander geunieerde Provincien als Hollant ende ander des gelijckx vergunt wordt, daer sij haer gelooff en exercitie in alder stilheijt (:sonder dusdanige executien:) connen beleven. Tis Sijne Genade niet onbekent dat verscheijden edicten ten deelee een religioens vrede in sich begripen, als 't edict te Gent en vrede handel tot Ceulen, achtervolgende dien is 't kenbaer, dat den Prince van Orangien hooger memorie u Genade schoon vader der Supplianten geloofsgenooten, in sijn genadige bescherminge genomen heeft, ende haer geloof in stilheijt laten gebruikken en beleven, ende also haer broodt tot wijff ende kinder gelijck andere in vrede mogen winnen en[de] eten, gelijck 't inde bovengeschr[even] Provincien noch (: Godt loff:) geschiet. Willen derhalven u E[dele] Genaden, onsen genadigen Heeren seer ootmoedig gebeden hebben, om al 't geene wij bidden connen (:dewijle sij Supplianten de Overheijdt (:wat niet tegen de Conscientie is:) geerne willen obedieeren, en[de] neffens haer nabuijren tol, schattinge, en andere Landts Lastinge dragen:) dat u Genade wolde gelieven de Supplianten te ontfarmen, datse vande swaericheijt mochten ontledicht worden, soo veel mogelijk is, Biddende dat Sijn Genade hijr toe sulcke middelen gebrueicke, als daer toe nae Sijn Genaden verstant behoort. Dit doende

Apostille:

De Supplianten sullen sich adresseeren an de Heeren Hooftmannen, de hier mede ernstelijck versocht worden om henluiden de handt te bieden, ten einde se in conformiteit van 't gebruik der ander geunieerde Provincien getraceert, ende boven de billickeheijt, immers boven alsulcke ordonnantien en[de] statuiten, als bij deser Provincien formelijck genomen mogen wesen, niet beswaert en werden, want alhoewel bij den tractate geen exercitie van eenige andere als alleen vande gereformeerde religie en wordt geaccordeert, soo en is nochtans daer bij den particulieren Redgers gans geen recht verkregen, om op de goede ingesetenen nae haer aptijt te procedeeen, maer moet nootsaekelijck voorgaen der Provincien dispositie, boven de welcke dan oock geen redger emandt beswaren can. Actum Groningen den 3en martij 1606.

(:onderstondt:)

Wilhelmus Lodewick Graeff toe Nassouw

17 febr[uarij] 1607

Copia

Aen Sijne Genade

Vertoonen met behoorlijcke reverentie Cornelis Meertens toe Tijum, en[de] Jan Cornelis tot Menscheweer sorteerende onder de jurisdictie van Winsum, hoe dat sij Supplianten u Genade voor eenige tijdt geleden bij requeste geklaecht hebben, als dat de Ed[ele] Eerents[este] hovelinck Reint Alberda als richter ter plaetsen, seeckere executie gelecht hadde, op eenige der Supplianten Levende have, soo paerden als koeijen, ter oorsaken den Suppliant Cornelis Meertens sijn dochter nae de leere en[de] ordonnantie der eenvoudiger Christen, diemen hedensdaegs mennisten noemt :) in sijn huijs an enner Pieter Abels hadden laten in echtschap copuleren, ende dat den voornoemden Jan Cornelis daer mede in Christelijcke vermaninge sich hadde gepresenteert, versochten derhalven dat uwer Genaden gelieven wolde, haer E[dele] van sodane executie genedichlijck te bevrijen, ende dat sij gelijk andere van hun opinie (:soo in Hollandt en[de] elders haer residentie hebbende:) vrij en[de] onbelet in haer conscientie muchten blijven woenen, in voegen dat u G[enade] belijft heeft de Supplianten door favorable apostille ande hoochw[eerdige] Heeren Hooftmannen te renovijeren en te recommandeeren, dewelcke oock de questie vande voornoemde executie op den Laestgeholden Ooster Werff voor vuller gespander bancken ter audientie hebben comen laten, alsoo dat de Werffs Heeren nae vulendigter disputatie en[de] eeweginge van dien, partijen in vrientschap hebben gewesen omme sich door eerbaren ende vred-lievende luiden, entscheijden te laten, is oock de onderhandelinghe des verdrachs in vrientschap onderlecht ende angevangen, dan vermits den voorn[oemden] hovelinck Alberda, van den Supplianten vorderende was 500. Daler, en dat men hem daer op ten minsten muste bieden hondert stucken Goudts in spetie, waer van het minste een Goudtg[u]l[den] sijn muste heeft de vrientlijcke afhandelinge geen effect connen sorteeren, weshalven de Supplianten genootsaecht sijn, haer adresse weder tot u G[enade] (:als ‘t hooft vande Justitie alhier:) te nemen, deselve onderdanichlijck biddende, dat u Genade genedichlijck gelieven de v[er]sieninge te doen, ten einde de Supplianten vanden voorn[oemden] hovelinck Alberda ter causa v[oor]sc[reven] mogen blijven ongemolesteert. Sulcx doende etc:

Apostille:

Sijn Genade recommandeert dese saecke an de Heeren op de naestcomende warff te vergaren, deselve versoekende omme hier op in conformiteit van sijn voorige apostille in dato den 3en Mert lestleden te letten ten einde de Supplianten meer niet als d’ingesetenen van d’ander Provincien beswaert ende der voorscr[even] Heeren appointment van vrientlijck accoord so schandelijck niet geilludeert ende dese goede ingesetenen langer niet geactioneert worden mogen. Actum Groning[en] den 17 Febr[uarij] 1607.

(:onderstondt:)

Wilhelm Lodewich Graef toe Nassouw

ii febr[arij] 1607

Copia

Aen den Heeren Staten
Generael den 21 februarij
1607 11

Edele mogende wat eenige ingesetenen deser Provincie an mij andermael geremonstreert ende versocht hebben, sal u L[ieden] believeen bij de requeste hier nevens gaende te sien, dewijle nu eenige Redgeren, niet alleene in haer Jurisdictie, maer oock op Landts-werven ende elders haer voorneemen Lichtelijck wieten door te drijven, tot ondraechlijcke Last van dese goede ingesetenen, gelijk bij de voorscr[even] requeste ten deele wordt angewesen, ende dat in ‘t maecken van ‘t Tractaet op dese luiden niet eens gedacht is, soo datse daer door boven d’ordre, en meer niet als d’ingeseten van andere Provincien, in desen stucke beswaert connen worden, te min dewijll de redgeren ende insonderheijt der Supplianten partije dat een Papist is, hierinne niet betrachten de bevorderinghe vande waere religie, maer haer eijgen profijt: Soo en hebbe ick niet connen voorbijgaen u E[dele] hiermede te versoecken om d’interpretatie van ‘t 6.art[icul] in questie selfs te doen, ofte bij sijner Exellentie, ende den Raedt

van State geschieden te laten, ende deselve soo ande Heeren Gedeputeerden, ende Hooftluiden, als mede die naestcomende Warff alhier over te senden, ten einde bij gebreecke vandien ofte onder ’t pretext van ’t voorscr[even] Tractaet de voorscr[even] Supplianten bij den redgeren tegen alle billicheijt niet en mogen worden geactioneert, desen hijr toe alleen dienende.

Bidde Godt u L[ieden] Edele mog[ende] etc. te houden in sijn protexie, uit Groningen den 11 Februarij 1607.

(:onderstondt:)

U L[ieden] dienstwillige
Wilhelm Lodewich Graef zu Nassouw

Copia

Edele Mogende Heeren,
Mijn Heeren de Staten Generael
der Vereenichde Provincien

Geven, met aller ootmoedt te kennen de gecommiteerden van eenige u Ed[el] mog[ende] gehoorsame Onderdanen, woonachtich in Groningerlandt, hoedat eenige Heeren Redgeren Officiers p: tegens de apostillatie van Sijn Genade Graeff Wilhelm (:wegens u Ed[el] mog[ende] regierende:) onsen genadigen Heeren, haer dagelix onderwinden, ende insonderheijt eener derselver Heeren Redgeren sich vervordert heeft te disturbeeren de heilsame goede ruste der Conscientien, ondr u E[del] mog[ende] Loflijcke regieringe, bij ons met alle danckbare onderdanicheit (:Godt danck:) genooten, deselve u E[del] mog[ende] Onderdanen swaerijck oultragerende onder pretext des sesten articuls van ’t Groninger Tractaet, gelijk u E[del] m[ogende] soo uit de bijgaende missive van Sijne Genade, als bijde requesten der Supplianten an hem gepresenteert brieder sien mogen, derhalven nootswegen tot u E[del] M[ogende] ons Heeren, deselve ootmoedelijck biddende, dat het haer believe gunstige voorschrijvinge hijr op te verleenen, om desen anstaenden Warf, Zijnde den 23. Martio ouden stijll den Supplianten te mogen dienen, tot moderatie van desen ende diergelijcke proceduiren, mitsgaders restitutie van ’t geroofde ofte ontnomen beestiael doch oock vercrijgen muchten, want wij hoopen en[de] vertrouwen met dit 6^e arti[cul] ongemeent te sijn, als de niet anders en soecken, dan onse geloof inder stilheijt te beleven, ende voorts in alle lasten van contributien ons onderdanichlijck te bewijzen, daer beneffens Godt dagelix biddende voor haer E[del] mog[ende] prosperiteit en[de] ’s Lands welvaren nae behooren. Aldus imploijeerende etc:

Edele Erents[este] Vroome seer discrete
de Hooftmannen, Jonckeren, Hovelingen,
ende Redgeren op des gemeenen Landts
Oosterwarff in de Provincie van Stadt
Groningen en[de] Ommelanden vergadert

Copia

De Staten Generael der
Vereenichde nederlanden

Edele Erents[este], vroome, seer discrete, wij senden hier bijgevoecht de supplicatie in onse vergaderinge gepraesenteert, van wegen eenige gedeputeerde diemen mennisten noemt, bij dewelcke sij hen beclagen, over de regireuse proceduiren die eenige redgeren officieren etc: tegen hen gebruicken, daer bij deselve tuberen de ruste van henlieder conscientien etc:, mitsgaders den brieff die den Welgebooren Heere Graef Wilhelm Lodewich van Nassouw Stadtholder etc: ten faveure vande Supplianten desen angaende an ons geschreven heeft, versoekende ende begeerende ernstelijck dat u L[ieden] op alles met goede consideratie willen letten, ende haer autoriteit interponeren, ende soo veele doen, dat U L[ieden] quartier tegens de remonstranten egeen meerder rigeur gebruickt en worde, als in de andere quartieren vande Provincien van Stadt Groningen ende Ommelanden gebruickt en wordt, nochte dat sij niet boven reden en[de] billicheijt beswaert en worden, op dat alsoo meerder Liefde, eenicheijt ende vrientschap onder de Ondersaten vande voorscr[even] Oosterwerf gevoedt en[de]

onderhouden mach worden, daer an geschiede ons een angename saecke, U L[ieden] hiermede in de protexie van den Almogenden beveelende. Wt den Hage den 16. Martio 1607.

Bijlage 2 – een geval van ‘echtmijding’ te Saaxumhuizen, 1647

Op huijden heeft Frerik Luens
Dit requeste geadsisteert met
Advocaat Henrico Conradi
sulx gepresenteert in judicio
jovis den 21. Januari 1647

Wel Eedele Erents[este] hochmo[gende]
Seer gebedende heeren, mijn
Heeren Lueitenant ende hoefft-mannen,
wegens de hoge Justitie Camer der
Stadt Groninge en[de] Ommelanden

Geuent met alle gewoenlicke Erbedinghe ende Onder Danicheeit de[n] wel Eedele Mog[ende] Clagelicken te Erkennen frerick Luiens Provincie meijer in Den Endel als Manniest Zijnde, doer een weijnech beschunckenheit, van sijn mede ge[...] Broeders, hem supl[iant] sijn broederschap is (: niet allene apgesecht:) maer hebben hem sijn Leue s[ijn] huisfrouwe v[er]leidt Dat sij niet met hem wijll Eeten off Dryncken Jae meer als Seestijn wecken geleden, Dat sij eenige Confersatie offe gemeinschap met hem Arme supl[ian]t wilde hebben, niet Tegenstande, Dat Supl[iant] meer als 20 iaren met haer in den vredelicke E[he]standt heeft geleuet, kan oock geen Insijcht maeken om[m]e De seluige weder tot sijn wylle toe bekoemen, teen waere, Dat de Ed[el] Mog[ende] hem Supl[ian]t De handt, van Justitie v[er]lenden welcke Echtscheidinge, is sluiden teegens Godes hilge weeten ende geboden. Ende also sulcken insolentie in wel gestelt den publick niet behoert worden getolariert. Soe v[er]socht hij Bedroefde Supl[ian]t seer ootmoedichlick Dat De beklagden Doer de Ed[el] mog[ende] [...] mogen worden gelastet hoor Van sulcken ende Dergelicken Attestatie onthouden Ten einde Dit Doende

D’ hh. Lieutenant ende Hooftmannen van wegen hoger overheit ende heerlicheit van Stadt Groningen ende Ommelanden, Gebieden v. ondergesc[reven] bij poena 20 g[olt] g[ulden] ende die toe paert Dat gij op aenstaende Woensdach precise wesende Den 27 januar Des morgens om negen uiren alhier in onsen Gerichte in persoon sult compareren, anhooren ende beantwoorden t’geene u alsdan sal worden voorgesteld. Den bode gevet desen weder bij poena voorsc[reven]. Actum onder onsen ampts segul Den 23. Januari. 1647

1 Jan Lamberts } bij Hiddingezijl
2 Melle Jacobs } toe Saxumhuijsen

3 Harmen Lues op Den holm toe Saxumhusen

Mercurii den 27. Januar 1647

Harmen Luens, jan machiels ende Mello jacobs toe saxu[m]huijsen zynde geciteert ex officio p[er]manentum vragen Die Echt scheidinghe so sij gedaen tusschen Freick Luens ende sijn huisvrouw. Verclaerden Harmen Luens ende consorten Dat sij het Echtscheidinge hadden gedaen.

In part jan Lamberts gevraegt v[er]claert Dat op Die bekentenisse bij Frerik Luens sulcx gedaen wegen begangene Drunckenschap, sy hem Die Broederschap hadden opgesecht ende Dat sij Die vrou hadden v[er]toont Dat haer man sick hadde v[er]loopen,

Gevraegt of sy Die vrou bij poena van die v[er]doemenisse niet hadden v[er]booden Dat sy met haer man niet moeste conv[er]seren v[er]claert Dat hy Dat niet eigentlick seggen conde maer Dat sulcx Die meeninge was geweest ende Dat die vrou so lange van Frerik sal moeste onthouden tot Dat hij sich beterde,

Gevraegt nae haer ang[...] ofte belastet Die vrou sulcx an te seggen, v[er]claert sulcx niet te connen seggen Dat harmen Luens het niet hadde geseit maer eene van haer ander dienaers, het zije Cornelis Jansen, Bruin jacobs ofte Elle Eisens, gissende nochtana Dat Cornelis jansen haer sulx hadde belastet of geseit.

Mello jacobs v[er]claert Dat Frerick Luens selv hadde angebracht Dat hij misdaen hadde Door Drunckenschap, ende Dat hij hem Die broederschap daerop gesecht Dat sij sulc selve moeste kennen ende Godes woort en meer saken als 1. Corinth 5.

Gevraagt of sij Die vrou niet v[er]boden bij v[er]lies van haer salicheit Dat sij met haer ma[n] niet moeste eeten Drincke[n] conversatie hebben v[er]claert Dat hij niet, neet Dat hij sulcks met uytgedruckte woorden gesecht maer Dat nochtans sulx Die sin end[e] meeninge was geweest, Diewijle sij geen ledemaeten waeren Dat sij het Dan niet malkanderen niet Durften vragen, Dat ook haer meeninge was Dat in dien sij met Frerick converseerde, Dat sij Dan haer suster niet conde blijven. Conde niet seggen wat haer gesecht Dat sij Die boodschap aen Frerick ende die vrou solde doen, ende Dat sij eerst Ferick Luens gesproken end[e] Daernaë à part sijn huisvrouw.

Geexhibeert in Judio van jan
Lamberts geadsisteert met veelen
Mennonitten den 28 januari 1647

Ed[el] Mog[ende] Heeren
Luijt[enant] en Hoofdmannen van Stat Groningen
ende Ommelanden

Vertoonen U Ed[el] Mog[ende] onderdanichlijck Jan Lambers, en Melle Jacobs, woonachtich tot Saxumhuisen, met consorten, hoe dat sij Suppl[ian]ten vande Advocat Provincial voor U Ed[el] Mog[ende] sijn geciteert op de anclachte van frerick Luijls.

Soo ist dat wij Suppl[ian]ten copia vande anclachte en Mandat hebben versocht en niet hebben becoomen twelck nochtans na rechte behoort.

Maer sijn seer onvermoedelijck soo dadelijck van U Ed[el] Mog[ende] in een sware amende gecondemneert.

Soo hebben wij Suppl[ian]ten uijt groote noodt niet coonen naerlaten U Ed[el] Mog[ende] te vertoonen, dat dit een saake is het geloove ende de conscientie angaende, de Godt richten moet, want een Jegelijck voor hem selve Gode reekenschap geeven moet romeij: 14 v 12.

Want ten eersten doen frerick Luijls hem ontgaen hadde, heeft hij uijt sijn geloove selfs sijn misdaet geopenbaart, de hij selfs v[er]stonde niet binnen de gemeente geboetet conde worden, maer dat hij sijn afscheijt moest ontfangen.

Soo is sulx bij onse gemeente geproeft, en also bevonden, en is met eendracht der gemeente hem sijn broederschap afgestemt, en is ons Suppl[ian]ten belast hem soodane boodschap te brengen, en wij verstaen uijt des heeren h[eiligen] woort, dat wij de afgescheijdene moeten mijden (ter tijt harer boete) na 1 Corint: 5 v 10, 2 Tessal 3 v 6 en veel meer plaetsen der schrift.

Twelck frerick Luijls huisvrouw met de gemeente verstaet, en uijt haer geloove an haren man beleeft, sonder twelcke wij niemant dringen en staet oock niet in onse macht int particulier ofter gemeen, U Ed[el] Mog[ende] uijtsprake te gehoorsamen, want het tegen onse conscientie is daer onse voorolderen om hebben verlaten Lijff en goet, want men moet Gode meer gehoorsamen, dan de menschen actor 5. en willen geerne (des noot sijnde) meerder v[er]claringe desen angaende doen.

Ende daer frerick Luijls sijn anclachte op doet, heeft hij met de gemeente voor deesen in eenicheijt angenoomen en beleeft, is oock bij onse voorolderen lange Jaren also beleeft, en niet nieuws, maer onse v[er]stant hijr van is in druck voor veel Jaren openbaar geweest en is oock van U Ed[el] Mog[ende] altijt getolereert, als oock mede van de Hoogh Mog[enden] Heeren Staten en[de] sijne Hoogheijt de Prince van Orangen, dewelcke groote Vlijt hebben angewendet om de Conscientiedwang af te weeren, als in veel schriften te sien is.

Soo wenden wij Suppl[ian]ten ons tot U Ed[el] Mog[ende] met onderdanich versoeck U Ed[el] Mog[ende] willen gelieven ons Suppl[ian]ten geloove te tolerereen, en U Ed[el] Mog[ende] uijtsprake remooveren.

Geexhibeert den 3 Febr[uari] 1647

[...] Mello jacobs met shade

[...] sententie

Ed[el] Mog[ende] Heeren
 Luijtenant en[de] hooftmannen
 van Stadt Groningen
 en[de] Ommelanden

Nademael het U E[dele] heft gelieuet ter instantie en[de] opt anlagen des E[dele] henricus Cluvinck advocat provincialis, Jan Lammerts en[de] Melle Jacobs mennonijten tot hiddingesijl en saecksumhuijsen inden Ommelanden wonende, te condemnieren een Jder voor sijn contingent in een somma van twe hondert Rycxdaler wegen praetense echt scheijdinge, soo haer met onvoegen wort opgelecht gedaen te sullen hebben tusschen en[de] an de parsoone van eener frerick Luils en[de] dessen ehvrouw met anbevelinge dat gemelte parsoonen haer sullen moeten vervoegen binnen de tijt van acht dagen bij de vrouwe van frerick Luijls en[de] selue anseggen dat sij haer in regard vant gene geschiet, van haer man niet conde scheiden.

bij ontstant van soodane ansegginge de gecondemneerden alle achte dagh[en] in een poena van 50 g[u]l[den] sullen vervallen.

Soo hebben de remonstranten van hare parsoonen int particulier als mede van wegen het interest van hunne gehele gemeente niet connen nalaten U Ed[el] met respect en eerbedicheit te eerinneren voor te dragen en[de] te gemoet te voeren, den toestant en[de] gelegenheit deser saken, Vertrouwende dat sulcx geschiet zijnde, de condemnatoire sententie en het effect van dien, bij U Ed[el] sal worden gesurceret op naerder ordre en[de] deliberatie.

tot het verhael dan, vander saken hoedanichen en[de] grontlijcke onderrichtinge van dien, die remonstranten vor sich en[de] hunne gemeente (genadich verhoor bij U Ed[el] verhoopende) stellen sij luijden waer, en[de] eenen Jeden kennelijck te sijn, dat in dese en[de] meer ander geunieerde provincien, vande algemeenen staet, die mennoniten of doopsgesinde worden getolereert, niet alleene ten ansien van hunne wooninge, borgerlijcke conversatie en handeline, maer oock ten regard van hunne religie, belijdenisse, en[de] exercitie van dien, daer van sij nu lange Jaren harwaerts in possessie binnen gewest, deselue oeffenende en beleuende naer haer wetten en[de] ordonnantien, sonder inspieringe ofte beletsel der respective regeerderen en[de] moderatoren deser vereenichde nederlanden int besonder ofte int gemeen.

Welcke Oeffeninge en gebrukinge van hare religie sij Luijden (gelijcken ock andere religons genoten) niet konnende begaen en in behoerlycke staet behouden ofte conserueren, sonder regulen en discipline tot noch toe bij hen luijden, en andere haare geloofs genooten, onstrafflijck geuseert en[de] getolereert vermeenen de Remonstranten, en[de] neffens haer hunne gehele gemeente, Dat opt onwaer voorgeuen van frerick luils (door eener Sybo Johannis angeraden synde) ten geringsten sy remonstranten ofte anderen wt hare gemeente dar toe gelastet, nader behooren verstaen en[de] afgehoort te worden, ouer die gelegenheit van dese materie en[de] gedane clachten, angesien sulcx niet alliene de rechten en billicheit, maer oock de groot en[de] gewichticheit deser (als een geloofs sake) is vereijtschende.

Insonderheit in desen gevalle, daer onder haer geloofsgenooten alliene (welcke hunner gemeente kerckelycke ordre en[de] discipline sich hebben onderworpen) dese questie en[de] verschil is wesende, niet van eene echtscheydinge ofte ontbindinge des houwelijcken staets, gelycken met onwaerheit wort geroepen, uijtgestroijt en[de] U Ed[el] tonrechte voorgedragen is.

Vertrouwende daervan (ingevalle haerluyden gonstich en[de] gebeurlyck verhoor moge worden vergunnet) dusdanige anwijsinge te doen dat sij niet alleene van een begangene echtscheydnge en[de] quansuise vervoeringe, na den inholt der onbesonnen anlachten, bevrijdet maer oock sullen worden ontlastet te doen en[de] beuorderen tgene haer in consentie ondoenlyck en ongeoorloft is.

Versoeckende omme tverhaelde gants dienstelycken, dat sij remonstranten in Dusdanige wichtige sake, hare consentie en[de] geloue betreffende, niet soo plotslijcken sonder voorgaende wyder verhoor ende Defensien, moogen worden beswaert en benauwet [...]

Bijlage 3 – lijst van verponding uit 1630 over Baflo en Rasquert*Baffelt*

de Pastoor	38 jukken	Albert Jurgiens	35 jukken
Jacob Oelema	23	Frerick Claessens op Rowolt	64
Jan Dercks	9	Gerrijt Tiarckx op Rowolt	12
Hindrick Jansen	62 ½	Roeleff Reimers	1
Siebe Boickema	30 ½	Valck Ritzes	1
Claes Reenkens	31	Reint Smidt	4
Seltie Haves	30	Willem Geerts	4
Jan Smidt	6	Focke Jansens	5
Hilardus Oister	8	Harmen van Dalen	½
Jan Berendts en Tiarck Jekkens	1	Claes Abels	10
Simen Geerts	47 ½		
en nogh	½		
Alyt de Weduwe	61		
Harmen Mulder	½		
Joest Harmens	2		
Harmen Rengers	44 ½		

Rasquert

Albert Rotgers	2 jukken	Jan Hillijes	4 jukken
Albert Jurgiens	5	Jan Alberts	7
Arent Jacops	4 ½	Jan Attes	8
Berent Wierts	4 ½	Jurjen Jansen	21 ½
Broecke Minnolts	9 ½	Isebrant Jansen	39 ½
Claes Peters	49 ½	Joest Harmens	13
Claes Abels	28	Jacop Wiens	7
Claes Jansen	7 ½	Jacop Tammes	1 ¾
Cornelis Jansen	92	Jurgien Peters	10
Cornellis Frericks	7 ½	Lammke Sijerts	6 ¾
Cornellis Peters	2 ½	Menne Rickerts	77 ½
Cornellis Reiners	15	Ninde Fockens	37
Cornelis Hindricks	50	Onne Jacops	39
Pr. Leuwe	27	Renger Melles	88
Doe Dercks	32	Renger Jansen	59
Derck Meinerts	37 ½	Renier Jansen	32 ½
wed. Telle	1 ½	ende nogh	3 ½
Luert Benes	20 ½	Ritze Hiddes	31
item	4 voerlingen	Roeleff Reiners	3
Lipte Cornelis	5	Siuwert Douwes	8 ½
Fricke Benes	6	Sijrt Fockens	4
Focke Jansen	11	Tonnis Tammes	10 ¾
Gerrit Jelties	¼	Tije Doens	4 ½
Gerrit Harmens	67	Willem Hillebrants	60
Geert Jacops	2	Willem Wipckes	9 ½
Hendrik Alberts	16	item	2
Hendrik Mennes	8 ¼	Willem Oelieslager	2
Hendrik Lubberts	20	Wiert Claesen	7 voerlingen

Hendrik Claesen	6	item	2 mees lanen
Hendrik Harmens	2		
Heere Abels	21		
Harmen Luities	5		
Jan Jacops Croesen	55		
Jan Bicker	2		
Jan Tiaercks	9		
Jan Jacops	98		446

Bijlage 4 – het proces tegen Tjaart Michiels

Pro Memoria de acte was geïnstitueerd tegen Tjaart Michiels, maar vermits deszelfs overlijden, was het proces vervolgd door diens erven. Jan Aljes was alleen de man, bij wien die erven hadden gesteld hun domicilium citandi.

Uit 's Hoven Regtsprottocol van den Jare 1741, Januarij 31, Dingsdag.

Tjaart Michiels Appellant van zoodane sententie, als het Gerecht van Rasquert op den 14 Mei 1737 heeft afgegeven, houdende condemnatie in de breuk van 80 daalders, half ten profijte van den Gereformeerde Armen ter plaats, en half tens profijte van het Gerecht, en in den kosten; ter zake zich had onderstaan, om, in den Jare 1736, den persoon van Anje Jans, van Gereformeerde Ouders geboren, en in de Gereformeerde kerk gedoopt, in het Vermaninghuis te Rasquert te herdopen.

De Appellant droeg voor, dat deze vrouw zich driewerf had geadresseerd bij den leeraar in leven genaamd Tjaart Michiels, om tot de Mennoniten leer en gemeenten te worden aangenomen en gedoopt, maar een en andermaal was afgewezen. Eindelijk had Appellant op haar aanhouden, er haren vader over gesproken, en haar, op diens schriftelijke toestemming, tot de gemeente toegelaten en gedoopt.

De sententie laboreerde, volgens de Appellant, vitio forma et vitio materie.

1en punt (slaat om)

2de punt De Leeraar had niets strafbaars gedaan en geene wetten of bevelen overtreden. De Mennoniten werden in deze Provincie als stillen en vreedzamen ingezetenen getolereerd, en geconcedeerd den vrijen Religies exercitien, naar het begrip van hun licht en conscienties. Zij zijn dus ook bevoegd, iemand, die hunne godsdienst ampteert, conform hunne Leer en de zeden hunner Kerk aan te nemen. Zie Noodt in differtatione ab Religione; en Barbeijrar, Morales des pères d' Eglise, waar hij handelt Cap. X nr. 40 de la tolerance de la religion.

Obsteren niet (hier worden wetten uit den Rom[einse] Codex aangehaald en wederlegd, als mede de placaten van 1539 en 1612, als sprekende alleen van Roomschege[inden] en het laatste van de Jesuiten) enz.

Obsteert niet het plac[aat] van B[urgemeesters] en R[egeerders] van 1601, want bij Res[olutie] van den 18 April 1708 is aan de Mennoniten geacordeerd de grond tot opbouw van hunne kerk.

Obsteert ook niet een sententie, door de stad afgegeven in den Jare 1713, tegen Siwert Franssen, als hebbende die den doop bediend aan eenen minderjarigen Marie Eldercamp, en wel als tegen den wil Zijnen ouders geseduceerd. Voorts was hier noch Landregt noch wet, waarin het vragen van breuk gefundeerd was.

De Geintinueerde of Appellant bragt in substantie bij, dat Anje Jans eenige Jaren, als dienstmeid had gewoond bij eenen Mennon[iet] Hidde; met denzelven was gehuwd; en een vierendeel jaars daarna van hem was bevallen. Dat de Codex ne sanctum baptisma reitaratur, het herdoopen verbod, dat het ook werkelijk was een profaneren van den eersten doop; enz. beroept zich op de plac[aat] van 1594 en 1612, en opdat der stad van 1601; ook op de Resolutie van de Ommelanden van den 12 Julij 1714 genomen ter gelegenheid van de gepleegden doop in de Ommel[anden] door Alle Derx,

wegens de te vroeger kraam der vrouw was hier applicabel het Prov[inciaal] placaat van 13 maart 1659.

Beroept zch op eener sententie van B[urgemeesters] en R[egeerders] van den 13den Augustus 1637 en eene van den H[oge] Justitie Kamer van 27 Januarij 1647. Zegt dat de Plac[aten] van 1594 en 1612 ook relatief waren tot de

⁴⁴⁶ GA, Schatregisters 1630 (aanwezig op de studiezaal).

herdoopers, en dat de titel van den Codex na sanctum b[aptisma] r[eitaratur] nog in volle kracht was, voor zoo ver het verbod van herdooping betrof. Zie Carsovius, Jus Cum.

De Appellant debateert, en zegt, dat de sententie 1647 (in zake het Geregt R.O. tegen Jan Lammers en Melle Jacobs) was en gaan tegen Mennoniten, die eenen separatie tusschen man en vrouw hadden gemaakt. Dat den sententie van Augustus 1637 was geslagen tegen Uko Walles wegens lasteringen tegen de schrift. Het exempel uit Carsovius was hier niet van toepassing, want het gold eene vrouw, die haar kind driemaal had laten doopen, hetgeen wel te regte strafbaar was, maar uit Carsovius wordt niet getoond, dat de Leeraars zelve zijn gestraft. Over hare te vroege kraam was geene actie ingesteld en raakte de Leeraars niet.

De Geïntumeerde of Appellant dupliceert de breuk was niet zwaar. In de zaak der echtscheiding van 1647 was de breuk geweest 500 g[u]l[den], hetgeen nogtans niet was te compareren met eene schending en ontheiliging van het Sacrament des doops. Vele regtsgeleerden bijgebracht over de wet van den Codex over de getolereert wordende Kerk te zien Voet, de jurisprudentie sacra, cap. 1 nr. 8.

Partijen hierover wijdloopig in twee bijzondere sessien gehoord, hebben Luitenant en Hooftmannen de sententie, ten aanzien van de forma dezelve kwaad verklarende, gereformeerd, maar ten opzichte van de materie, geenen uitspraak doende, verstaan, dat deselve zal worden gebracht ter decisie van de Heeren Staten van Stad en Lande, wordende den kosten ad finem litis gereserveerd*.

* Ik moet bij dezen sententie aanmerken, dat de zaak ook reeds vóór de H[oge] J[ustitie] Kamer in appel was bepleit, en toen ook de meeste argumenten over en weder voorkomen, namelijk op den 20 februarij 1738; doch toen was de interlocutoire uitspraak dus: “Hebben de Heeren L. en St. de verklaring over de afgegevene sententie differerende, deze zaak gewezen aan de Heeren Gecommitteerden van het Quartier”. Waarschijnlijk heeft de zaak, wat lang in de commissie gekomen, en toen zij vandaar weder bij het Hof kwam, was waarschijnlijk het personeel der Raadsheeren zoodanig veranderd, dat den zaak opnieuw moest worden bepleit; dit gebeurde meer.

Donderdag den 16 Februarij 1741

Door den Secretaris Enthrop uit name van de Heeren Luitenant en Hooftmannen van de Hoge Gerigts Camer deser Provincie ter Vergaderinge zijnde voorgedragen, dat Hooggemelte Heeren Lieut[ena]nt en Hooftmannen was voorgekomen een proces over het herdopen van een Persoon in de Gereformeerde Kerke gedoopt, door een Mennoniten Leeraar in derselver vermaninghuis te Rasquert, waar over den Hooggemelte Heeren hadden verstaan, dat de Decisie aan haar Ed[el] Mo[genden] de Heeren Staten deser Prov[inc]ie zouden worden gebracht, van het welke aan Haar Ed[el] Mo[genden] de sententie quam praesenteren: waar over gedelibereert zijnde Is goetgevonden en verstaan, dat van gemelte sententie an Ider lid een afschrift zal worden toegezonden.

Maandag den 20 Februarij 1741

Bij resumptie gedelibereert sijnde op de propositie van de Secret[ari]s Entrap, uit name van den Hoge Gerigts Camer om ter decisio van haar Ed[el] Mo[genden] te brengen het proces tusschen de Redger Cleveringa Rat. off. tegen Haije Derks en Cons[orten] raesumeerende de proceduiren van Tjaart Michiels over het herdopen van een Vrouwspersoon van Gereformeerde oudes geboren en in derselver Kerke gedoopt: Hebben de Heeren van de stad hetselve gewesen tot onderzoek aan den Heeren Gecomm[iteer]den tot deser Provincie Finances. Het welke de Heeren van de Ommelanden hebben laten teijkenen.

Vrijdag den 27 October 1741

Door de secreataris Entrup onlangs uit de name der Heeren Luitenant ende Hooftmannen van de Hoge Justitie Camer deser Provincie zijnde gedaan eene propositie rakende het herdopen van seker Vrouwspersoon in de Ommelanden door een Mennoniten Leraar gedaan, en 't welk door de Heeren van de Stad an de Commissie van Finances is gewesen. Hebben de Heeren van de Ommelanden bij desen verklaart 't selve mede an gemelte Commissie te wijsen op rapport.

Pro Memoria: Van deze zaak komt geen verder verslag in het Staatsprothocol in 1741, 1742 en 1743 voor. Verder niet ingezien. Misschien is er nooit een rapport ingekomen en de zaak dus nimmer afgedaan⁴⁴⁷.

⁴⁴⁷ SAA, HS 65-380, nr. 17.

Bijlage 5 – verkiezing van Tonje Klasen tot oudste

Op een vergadering van gemeenten te Groningen in 1750 werd besloten uit de onderstaande personen, zes als oudste te kiezen. De personen voorzien van een asterix maakten bij de eerste ronden ‘zwarigheid’ over het bedienen van doop en avondmaal door leraren.

<i>Naam</i>	<i>Gemeente</i>	<i>Stemmen 1e ronde</i>	<i>Stemmen 2e ronde</i>	<i>Generale stemming</i>
Tonje Klasen	Rasquert	35	14	233
Pieter Mabé	Haarlem	34	7	217
Ubbo Meertens	Sappemeer	28	15	215
Wolter ten Cate	Hengelo	26	14	397
Hinrich Seebes	-	24	-	-
Lubbert Egges	Uithuizen	23	4	243
Hinrich Engberts Doorencate*	-	23	Overleden voor mei 1754	-
Pieter Hinrichs	-	23	-	-
Lubbert Jans Kreemer	Neustadt-Gödens	19	18	189
Jacob Willems*	-	19	-	-
Harmen Scholtens	Groningen	18	11	245
Sjourt Symons	-	17	5	121 ⁴⁴⁸

⁴⁴⁸ Cramer, ‘Aantekeningen van een rondreize’.